Mihail Sadoveanu

Mihail Sadoveanu

NEAMUL ŞOIMĂREŞTILOR

I.

La Cornul lui Sas.

În anul Mântuitorului 1612, pe vremea când înfloresc teii, singurătăţile Prutului, la cotitura care se chiamă Cornul lui Sas, vuiau de furtuna războiului.

Încă din zorii zilei se mişcase de deasupra Popricanilor Ştefan Tomşa, cu oastea lui amestecată. Iar din susul apei, vestitul şleahtic Potocki şi Constantin Vodă Movilă grăbeau cu leşii şi cu cazacii lor şi cu puţină oaste de ţară.

Tomşa era nerăbdător. Pe harmăsarul lui alb, arăbesc curat, întruna se sălta în şaua adâncă şi cerceta zarea malurilor Prutului. Apoi îşi întorcea căutătura încruntată, c-un ochi uşor fugind în laturi, spre şiragurile strânse de ieniceri, de tătari de Bugeac, de munteni şi de moldoveni din Ţara-de-jos. Cercetaşii tătari tocmai aduseseră „limbi” de la duşman, târându-le în arcane.

— Constantin-Vodă cu ai lui veneau în Cornul lui Sas.

Din mersul domolit al calului, Tomşa mai întrebă o dată pe cei doi cazaci sângeraţi şi zdrenţuiţi care umblau între tătari:

— Vine într-acoace toată oastea?

— Vine… răspunse răguşit unul dintre cazaci, ridicând spre Ştefan ochi alburii.

Celălalt, mărunt şi spătos, rânji în barba-i mare:

— E oaste tare şi creştinească!…

Husein aga, trimesul împărăţiei, care mergea alături de Tomşa, întrebă:

— Ce spun ghiaurii?

— Nu spun nimica... răspunse cu prefăcută nepăsare Tomşa şi-şi puse c-o mişcare obişnuită mâna pe buzduganul cu măciucă de argint. Puteţi să-i ridicaţi într-o creangă de copac! adăogi el cu voce înăbuşită spre călăreţi.

Tătarii rămaseră în urmă cu prinşii. Husein şi Tomşa dădură pinteni cailor; apoi turcul zise întorcând privirea-i neagră spre tovarăşul lui:

— Ieri leahul cel fudul (era vorba de Potocki) a spus cuvânt prea cutezător omului meu. Dacă nu vă înturnaţi – a zis – cu veneticul vostru, va fi vai şi amar de voi. Ieri a fost Mahmud până la marginea taberei lor.

— Eu venetic? strigă Tomşa scăpărând din ochiu-i fugar. Venetici sunt ei, cu muierile şi cu Movileştii lor, cu leşii, cu raiterii şi cu franţujii lor! Au pustiit şi au sărăcit biata ţară! s-au aşezat aicea ca un cuib de viespi, fără învoirea pământenilor şi a Porţii...

— Potocki e om vrednic, zise domol turcul. El s-a oştit mult în Moldova; a pus în scaun pe Irimia şi a răpus capul lui Răzvan.

— Ş-acuma, grăi scurt Tomşa, se amestecă iar în trebile ţării din îndemnul muierii lui Irimia! Doamna Irimiei-Vodă e mare aspidă. Ea ar trebui întâi zdrobită în picioare. Dar îi va veni şi ei rândul. Acuma avem să înfrângem cerbicea lui Potocki şi să tăiem ca pe nişte miei pe coconii ei...

— Vom vedea, zise cu liniştit glas turcul; în curând vom vedea care este voinţa cea mare şi neclintită a lui Alah!

— Dumnezeu e de partea noastră! strigă cu glasu-i repezit Tomşa; de partea celui pe care-l vrea norodul şi cei mari...

— Ascultă, prietine, grăi tot liniştit Husein, vezi barba asta căruntă? În ea sunt semnele trudelor şi năcazurilor mele. De multe ori am biruit, de multe ori am căzut. Noi niciodată nu putem cerceta şi bănui gândurile Celui-de-sus!

— Husein aga! vorbi însufleţit Tomşa; cel ce vine cu inima mea, e tare. Dar eu vin şi c-un oştean ca tine; vin cu ienicerii luminăţiei sale Sultanul; vin cu Cantemir bei şi cu tătarii lui, care şi ei ştiu sama leşilor; vin cu pământeni

încercaţi în războaie; am năimit şi pe căpitanii cei viteji rămaşi din oştirile lui Mihai-Vodă: pe Mârza, pe Gheţea, pe Recia şi pe alţii.

— Localnicii sunt azi cu tine şi mâne cu duşmanul tău.

— Nu-i aşa, Husein aga! Localnicii care au mers după mine sunt oameni care ştiu ce fac şi care, din vechi zile, ştiu sama războiului. Sunt oameni din Orhei şi Soroca, obişnuiţi cu leşii şi cu cazacii.

— Ce ştiu ei! mormăi turcul, răsfrângându-şi buzele palide între mustaţa şi barba tuşinată.

— Ştiu şi pot multe, Husein aga! Le-am dat căpitenie pe unul Tudor Şoimaru, care-i din neamul lor, însă a umblat pribeag prin lume şi a slujit cu vrednicie în oştiri străine, la nemţi şi la unguri…

— Vom vedea… vom vedea… zise moale Husein. Apoi deodată, parcă l-ar fi străbătut un fior, se înţepeni în scările scurte şi se înălţă în şa. Ochii i se făcură rotunzi şi aţintiţi sub sprâncenele păroase, şi nasul coroiat i se zbârci la îmbinarea frunţii.

— Ce este? zise el repede.

Privea şi Ştefan Tomşa, aţâţat, în depărtare; deodată înegrise ceva pe zare şi se stârniseră nouri uşori de pulbere din pământul ars de secetă.

— Duşmanii! strigă înăbuşit Tomşa şi-şi strecură privirea-i nesigură spre Husein.

Turcul tresărise deodată din moliciunea şi încetineala lui. Trase sabia încovoiată, o înălţă drept deasupra capului şi slobozi un răcnet aspru. În tropotul de copite, în murmurul de valuri al oştilor, porniră îndată strigătele căpiteniilor care zăriseră fulgerul oţelului. Oastea împânzită în şes şi-n fânaţurile şi imaşurile uşor ondulate se opri şi-şi domoli frământările, ca apa în zăgaz. De la aripa dreaptă, unde călăreau tătarii, în preajma apelor cenuşii ale Prutului, cei doi zăriră cum vine în galop năprasnic un călăreţ: în soarele dimineţii, hainele lui aveau luciri, şi o piatră scumpă îi fulgera la cuşmă. Era o căpitenie.

— E Cantemir bei… zise Ştefan Tomşa.

— A văzut şi el pe duşman; trebuia să vie… răspunse turcul şi ochii lui vii cercetau, parcă pipăiau împrejurimile şi depărtarea.

Turcul, încruntat, rumega un plan, clipind des din ochi. Tomşa, din ce în ce mai neliniştit, îşi pipăi zaua de sârmă de sub haina-i de catifea înflorită cu noduri de argint, îşi îndesă în cap gugiumanul cu pene de struţ şi-şi strânse în cătărămi chimirul îngust de care-i era aninat paloşul scump de Damasc. Se gândi o clipă la Dumnezeu şi se rugă în gând, fără să-şi facă semnul crucii, căci turcul era lângă el. Cantemir, călăreţul tatar, sosi ca adus de vânt pe calu-i scurt şi încordat tare şi strigă înălţând în sus braţul drept:

— Ce facem?

Husein nu răspunse. Îl salută numai cu mâna la buze şi la frunte. Tomşa îi zâmbi cu prietinie. Cantemir îi privi pe rând pe amândoi şi nările i se umflară ca şi fugarului său. Era călăreţ tânăr şi mândru, palid la obraz, cu ochii foarte mici şi foarte negri.

— Dacă-i izbim în drumul pe care merg, chiar acuma, în cotitura apei, – zise iute beiul tătarilor, – îi covârşim şi îi răpunem!

— Ai grăit cuvânt de înţelept, prietine… zise Husein.

— Atunci să pornim! strigă Tomşa făcând mişcare de nerăbdare, atingând cu nelinişte de câteva ori mănunchiul buzduganului atârnat la oblâncul şelei.

După un sfat scurt şi grabnic, grăit ca şi până acuma în limba turcească, hotărâră tustrei rânduiala bătăliei: tătarii la dreapta, pe malul Prutului, turcii cu tunurile la mijloc, muntenii şi moldovenii la stânga, cu Tomşa. Într-o mişcare iute de învăluire trebuiau să grămădească pe duşmani în cotitura Prutului.

Cantemir bei îşi trase iataganul înflorit cu argint şi se repezi spre hoarda lui; Tomşa se plecă în şa şi se furişă în larg printre rândurile oştilor. Husein rămase tăcut un timp, apoi se întoarse domol şi solemn spre răsărit, spre Meca.

Ienicerii, ca la comandă, se întoarseră şi ei şi un răstimp se făcu în oaste tăcere desăvârşită. Numai de la aripa dreaptă, a românilor, din rândurile boierilor, a mazililor, a prostimii, sosea un murmur greu, ca o vâjâire de pădure.

II.

Cât de repede se câştigă bătăliile.

La ţipetele prelungi ale surlelor, la bătaia tâmpenelor, oastea care aducea în scaunul Moldovei pe Tomşa porni cu călărimea din mărgini mai înainte, cu pedestrimea mijlocului şi cu tunurile ceva mai îndărăt; şi-n cotul Prutului cu maluri joase, între luncile cenuşii, oştenii Movileştilor se opriră furnicând, ca în faţa unei furtuni care se apropia grabnic.

Tomşa, tinzând să ajungă a învălui aripa de la deal a duşmanilor lui, îşi ducea din ce în ce mai iute pâlcul lui de călărime, spionând cu ochiu-i neliniştit pregătirile grăbite ale lui Potocki. Cu dinţii strânşi, cu buzele lipite în barba-i scurtă, neagră, aştepta ceasul hotărârii lui Dumnezeu. Movileştii au oşti mai puţine; cele pe care le au sunt strânse în pripă… Aşa cum au pornit lucrurile, se pare că izbânda e apropiată. După zdruncin şi umiliri, va da Dumnezeu să ajungă în scaunul pe care-l râvnise cu chinuit dor. Şi atunci, va şti el să facă dreptate în ţara boierilor moldoveneşti, – cum de multe ori spusese cu un zâmbet soţilor lui.

O bubuire de puşcă mugi în tabăra lui Potocki şi Tomşa tresări cu sângele fierbând în vine.

— Ne apropiem!… strigă el cu un zâmbet silit spre bătrânul căpitan Recia, care călărea aproape.

— Pornesc cazacii!… zise oşteanul. Ce porunceşti, măria ta?

— Să ne aşteptăm rândul şi vremea… grăi înăbuşit Tomşa.

Fumul întâiei puşti se pierdea în văzduhul plin de soare; a doua năvală de fum acoperi o parte din ostile duşmane, şi în adevăr, în curând, începu a se prevedea prin el ca printr-o pânză rară îmbulzeala căzăcimii. Pe caii lor mici şi iuţi, zaporojenii se repeziră cu două mii de suliţi în vânt. Un

freamăt sălbatic de glasuri porni, se înălţă ca un huruit de tunet, scăzu şi iar se înălţă umplând câmpia Prutului; şi-n faţa navalei care se îndrepta spre ei, tătarii din Bugeac, la glasul lui Cantemir şi la semnul steagului lui de cozi de cal, îşi strunîră caii şi se plecară pe oblâncuri. Când porniră ei, sosiră şi cazacii ca o vijelie şi izbitura lor fu ca trăsnetul. Cu suliţile şi cu săbiile, zaporojenii bătură în rândurile necredincioşilor; o clipă se risipiră, apoi se adunară pâlcuri-pâlcuri şi prinseră a se înşira înapoi; războinicii beiului Cantemir puseră zimţii în coastele cailor şi ieşiră cu ropot greu în câmpie. Cu blănile lor de oi, de urşi şi de lupi, cu cuşmele buhoase, fugind pe sirepi, tătarii scoteau ţipete ascuţite. O fugă şi o învălmăşeală cumplită lega cele două oşti.

Potocki dăduse drumul altui pâlc: acum venea în straie viu colorate călărimea leşască. Dar steagurile turcilor se închinară spre Prut şi porniră ienicerii cu armele fulgerând în soare. Şi de la cele dintâi izbituri ale pedeştrilor, leşii şi cazacii prinşi în cotlonul Prutului, mai puţini la număr, simţiră groaza aceea nebună a bătăliei pierdute. În ramat nesfârşit de ţipete de învinşi, de răcnete de biruitori sălbatici, – dădură toţi îndărăt, şi pâlcul moldovenesc al Movileştilor, pornit aprig în harţ, cel dintâi aruncă armele.

Atunci cu un zâmbet straniu pe buze, îşi porni şi Tomşa trâmba lui de călăreţi.

În straiele lor mohorâte, cu săneţe şi suliţi, răzăşii de la Nistru se zvârliră la năvală. Cele trei pâlcuri biruitoare se amestecau acuma. Asupra moldovenilor Domniei căzură însă întâi săbiile oamenilor lui Tomşa. Glasuri spăimântate strigau, după ce biruiţii înţelegeau ce mână-i loveşte:

— Nu daţi, fraţilor, nu ne omorâţi! Ne dăm prinşi!… Dar Tomşa, cu ochii încruntaţi, striga înălţând pala:

— Nu ierta! ucide!

În învălmăşeala din ce în ce mai strânsă, sângele curgea ca o ploaie; în curând se prefăcu în bălţi care sclipeau ca rubinuri mari în lumina soarelui.

Husein aga privea ţintă cu ochii lui rotunzi şi pătrunzători învălmăşeala cea mai strânsă. Ca o grămadă de prund bătută de apă mânioasă, se frământa, se risipea cheagul oştirii lui Potocki. Tomşa trecu pe lângă el cu zâmbet biruitor; îl întrebă din fuga calului:

— De ce nu vii cu noi, Husein aga?...

— Acuma m-am liniştit iar, zise turcul. Aici nu-i război: lucruri de acestea am văzut multe...

Dar Tomşa nu-l auzea: năvălise asupra unui leah, cu sabia înălţată. Cel urmărit, cu strai roş, şi cu platoşă, deodată se întoarse şi-i puse înainte o sabie grea şi dreaptă. Tomşa se opri şi se cumpăni îndărăt pe cal; leahul, tânăr, fără de mustaţă, ridică cu amândouă mânile, ca pe o secure, sabia grea. Dar nu lovi. Venea un duşman mai primejdios şi tânărul şleahtic poate îl cunoştea: era Cantemir, care mânuia cu agerime o suliţă uşoară cu vârful înroşit de sânge. Lăsă în jos sabia, îşi întoarse calul şi porni în fugă prin învălmăşeală, cotind în zigzag, printre pâlcurile de luptători. Cu calul lui alb, în curând îl ajunse Tomşa şi-l tăie sub greabăn. Capul leahului se frânse întâi scurt înainte, apoi trupul se prăvăli în laturi şi calul se opri tremurând şi sforăind.

Un ţipet grozav întâmpină pe cei doi urmăritori: Tomşa se abătu în laturi; Cantemir tătarul se găsi faţă în faţă cu alt leah, un uriaş cu obrazul roş, ras peste tot. Răcnea cumplit şi învârtea pe deasupra capului o sabie care-şi însutea fulgerele în soare. Tătarul îşi găti suliţa care sângerase în ziua aceea multe trupuri. Atinse cu ea pe leah, dar o trase înapoi grăbit: lovise-n zale. Îşi feri calul şi capul lui cu obraz palid şi cu ochi mici se cufundă aproape între umeri. Ca o fiară sprintenă stătu o clipă la pândă, aţintind obrazul stacojiu al duşmanului, parcă-n el voia să lovească cu vârful de sânge al suliţii lui. Dar în vârtejul ei, sabia leahului îi izbi calul. Cantemir simţi sub el golul, dădu drumul scărilor, şi sări în picioare, tocmai când calul i se prăvălea. Sabia leahului, ca o morişcă ascuţită de fier, se apropie îndată. Îl

grămădi, îl făcu să dea îndărăt. Scrâşnind, tătarul se abătu în laturi, apoi se năpusti cu suliţa în coasta vrăjmaşului. Dar leahul râdea c-o gură mare şi ştirbă şi-i făcu faţă: şi-ntr-o clipă de cumpănă, Cantemir bei se simţi pierdut. Uriaşul ridicase într-o parte sabia şi cu răsuflarea oprită voia să dea lovitura năprasnică, aşa cum dau tăietorii de lemne, când despică butuci.

Dar în clipa de primejdie, un călăreţ, care se oprise aproape şi privea în juru-i cercetând învălmăşeala, îl zări şi-l cunoscu. Alt călăreţ venea în goană strigând:

— Vină după mine, Şoimarule!

Amândoi, ca-ntr-un fulger de înţelegere, căzură cu paloşele asupra leahului. Sângerat, omul cel roş şi ştirb se bătea încă retrăgându-se, strigând şi înjurând în limba lui. Apoi se prăvăli; şi cel dintâi dintre călăreţi, căruia al doilea îi zisese Şoimaru, îi dădu lovitura cea din urmă.

— Asta-i lovitura cea mai dulce; n-o mai simte… zise el către Cantemir bei.

— Să mergem, că se isprăveşte, zise iar cel de-al doilea… Mi se pare că unde se bat haiducii leşeşti avem să găsim pe Potocki şi pe puii lui Irimia Movilă…

Cantemir se luă după ei. În urmă-le, Husein aga, cu grosul oştii, închidea ca un zid Cornul lui Sas. Haiducii, îmbulziţi între carăle lor, începeau să se închine biruitorilor. Dintre ei, c-o haină proastă aruncată pe umeri, ieşea încet, palid şi trist, mândrul Potocki. Tătarii şi moldovenii iui Tomşa, repeziţi cu caii şi cu săbiile, se opriră. Bătălia se ogoia pretutindeni şi învinşii îşi plecau fruntea în pulbere.

— Acesta-i Potocki, zise tovarăşul lui Şoimaru; sub mâna lui se războiesc copiii lui Movilă…

Leahul îşi auzise rostit numele. Privi o clipă spre cel ce vorbise, cu puţin dispreţ şi nepăsare, apoi zise fără să privească pe nimeni:

— Să vie aici Husein aga. Sunt prinsul lui…

— E şi Vodă Tomşa aici… strigă unul dintre călăreţii noului domn.

Potocki clătină cu dispreţ din cap. Apoi ridică privirile şi se văzu aţintit cu vrăjmăşie de un om smead, cu gugiumanul scump aplecat pe sprâncene. Îl văzu că pune mâna pe paloş şi că se repede. Făcu un pas înapoi.

— Câne! îi strigă Tomşa. Îţi arăt eu cum să vorbeşti de mine!…

Dar, semeţ şi drept, i se puse lui Tomşa în cale Cantemir tătarul.

— Robul e al nostru!… zise el scurt şi hotărât.

Ochiul fugar al lui Ştefan sclipi. Îşi lăsă paloşul în jos. Nu zise nimic. Dar buza-i subţire tremura de mânie.

Un pâlc de tătari cu suliţi înălţate îşi făcu loc. Oştenii Bugeacului, cu pleoapele numai pe jumătate deschise, salutară într-un glas pe beiul lor. Apoi, gâfâind încă, stropiţi de pulbere şi sânge, aşteptară.

— Ce este? întrebă Cantemir.

— Beiule, am prins pe coconul cel mezin al lui Movilă… E între noi…

Dintre tătari, împins de boturile cailor, ieşi la iveală un copilandru bălan şi fraged. Era cu capul gol şi pe jumătate dezbrăcat. Oamenii lui Cantemir îl despoiaseră de gugiuman, de contăş şi de arme. Cu ochi care cercau să pară dârji, privea în juru-i. Potocki îi zâmbi cu blândeţă. Ceilalţi se uitau la el în tăcere.

— Ş-acesta e al lui Husein aga? întrebă Tomşa.

— Ş-acesta e al nostru… zise cu mândrie Cantemir. Tomşa nu zise nimic; îşi tremură mâna pe lângă buzduganul lui; apoi răsuflă greu pe nări.

— Dar celălalt frate unde-i? întrebă beiul.

— Încă nu se ştie… răspunse unul din tătari. Unul dintre cazacii robi strigă cu glas mare:

— L-au furat tătarii tăi, beiule, să-l ducă plocon hanului… Am văzut eu…

— Ai văzut tu? strigă aprins deodată Cantemir.

— Am văzut.

Beiul se întoarse şi aţinti mânios pe călăreţii tătari.

— Aţi auzit?… Nimeni nu răspunse.

— Aţi auzit? strigă iar beiul. Cine-a îndrăznit să ne fure robul?… Şi puse mâna pe pumnalul care-i atârna la coapsa dreaptă.

Tătarii rămaseră neclintiţi.

— Să pornească o sută de oameni, cu Mahmud, după ei!… porunci Cantemir.

Mahmud, un tătar spătos şi stricat cumplit de vărsat, ieşi cu calul înainte şi întinse braţul spre bei:

— Stăpâne, chiar acum pornesc c-o sută de călăreţi…

Între acestea, biruitorii se aşezaseră deplin asupra biruiţilor. Jefuiţi de arme, scule şi haine, robii stăteau îmbulziţi între suliţile tătărăşti. Carăle de oaste şi poverile erau încă cercetate şi împunse pretutindeni. Între arme şuierau acum bicele cu şase şi opt curele înodate. Prinşii se rânduiau cu sila, cu capetele plecate, păşind peste morţi şi lunecând prin sânge.

Husein aga venea liniştit mângâindu-şi barba. Tomşa îi ieşi înainte.

— Ziua de azi, zise turcul, ne-a fost într-ajutor Alah. Am avut o biruinţă uşoară şi deplină.

— Am spus eu c-o să biruim… vorbi Tomşa râzând.

— Ai spus, dar nu puteai să ştii… răspunse turcul, privindu-l cu seriozitate. Acuma, cată să odihnim oastea în satele de-aproape; pe urmă mergem la Iaşi să împlinim poruncile măritului nostru Sultan.

Cantemir încălecase pe alt cal; şi, ca şi înaintea bătăliei, căpiteniile, în şa stând, se sfătuiră puţin cu privire la robi şi la prăzile de război. În jurul lor se iscase acum un murmur de iarmaroc; parcă erau certuri şi dezbateri de preţuri; nimeni nu mai lua în samă pe cei căzuţi în sângele lor, grămădiţi cu pieptul în pământ, ori întorşi cu ochii spre cer, zdrobiţi, tăiaţi, împietriţi în spasme. Plângerile răniţilor parcă îngânau plângerile de jale ale calicilor… Cei vii se pregăteau să lase singurătăţii şi tăcerii pe cei căzuţi. Tătarii începeau a mâna pe cei prinşi, a-i sfârcui şi a-i împunge; cu

toţii lunecau prin sânge, săreau peste morţi, peste răniţi, într-o învălmăşeală ş-o învăluire de lume nesfârşită, amestecată cu cai şi boi, cu chervane şi cară… În vremea asta, ţăranii lui Tomşa făcuseră voloc şi cercetau prin zăvoaiele Prutului pe fugari; împlinind o poruncă a lui, pe cei prinşi îi tăiau pe loc cu topoarele. Puţinii care se lăsaseră înot pe apă şi ajungeau la celălalt mal, cădeau între căruţele şi străjile tătărăşti. Moartea pândea în toate cotloanele; şi cele dintâi roiuri de muşte şi cel întâi zbor de vulturi din Carpaţi, cunoscători ai bejeniilor şi războaielor, se şi arătară în limpezimea zilei îndată ce convoiurile se depărtară.

III.

Unii cad, alţii se ridică.

Fiecare dintre biruitori îşi avu partea. Tătarii se mulţămiră cu robii şi pleanul; lui Husein i se cuveniră prinşii domneşti şi obrazele alese; Tomşa se bucură de boierii Movileştilor căzuţi în mâinile lui. Cum se întoarseră în tabăra de deasupra Popricanilor, aga ceru să vadă pe Potocki şi pe cocon; îi privi îndelung şi prin dragoman le spuse aceste vorbe:

— Sunteţi în mâna şi la voia măritului Padişah… Potocki răspunse cu mândrie:

— Suntem prinşi nobili şi trebuie să te porţi cum se cuvine cu noi!

— Fiecare dintre voi e un dram de pulbere, pe care va călca piciorul Sultanului… zise Husein c-un fulger în privire. Poate te voi mai întâlni, pan Potocki, în Turnurile Mării Negre…

La un semn, zidul de ieniceri cu cuşma înaltă de pâslă albă îi închise. Între corturile taberei şi carăle de război, trecură robii, cu ochii spăriaţi, cu capetele goale, zbârlite şi plecate. Vremea de masă şi de hodină se apropia; la porunca lui Husein aga, mare ciorbagiu al oştenilor Porţii, ortalele de ieniceri se strânseră la sfat şi rugăciune, cu căpiteniile lor, în jurul cazanelor. Tabăra întinsă, plină de murmur greu şi

de furnicar pestriţ, se liniştea încet-încet în soarele fierbinte.

Husein îşi mângâie barba căruntă; apoi întinzând o mână către marginea taberei, de unde veneau prinşii, închinându-se uşor cu cealaltă la piept, zise lui Tomşa c-un zâmbet:

— Mărite doamne, boierii moldoveni sunt ai tăi… înţelege-te cu dânşii…

Tomşa începu a râde ascuţit, arătându-şi dinţii.

— Eu mă duc între oştenii mei, zise cu glas grav aga. Soldaţii lui Alah trebuie să mă vadă în mijlocul lor… Chiar Sultanul cel mare e ostaş al nostru, e scris în terfeloage şi primeşte leafă de ienicer… Eu mă închin şi mă oştesc şi mănânc cu ei…

Făcu cu dreapta salut, la piept, la gură şi la frunte, şi intră între calpacele albe şi şiragurile lungi de săneţe.

Tătarii mâncau grăbiţi lângă capetele cailor, c-un dărăb de pâne neagră într-o mână şi cu ciozvârta de oaie pârpălită în alta. Erau grăbiţi să-şi pornească robii la răsărit, pe drumul pulberii de stele, spre amara robie a Bugeacului.

Domnul nou al ţării privi în juru-i şi chemă cu glas scurt:

— Simeon Bârnova, aici eşti?

— Aicea sunt, măria ta, răspunse tovarăşul lui Şoimaru şi se înfăţişă înaintea lui Tomşa.

— Unde-i Tudor Şoimaru?

— Şi el e aici, măria ta!…

Şoimaru îşi făcu loc cu coatele printre curteni.

— Astăzi v-aţi purtat vrednic, zise cu glas moale şi repezit Tomşa şi-i privi o clipă numai. V-aţi bătut lângă domnia mea… Şi ceilalţi toţi, adăogi el ridicând glasul, aveţi să vă bucuraţi de mila Domniei… Şi voi, căpitanii cei bătrâni, aţi fost ca lupii între oile cele proaste… Pe toţi am să vă plătesc cu dreptate!…

Şi fulgeră scurt cu ochii spre oştenii cărunţi, ai lui Mihai-Vodă, pe care-i avea în leafă. Ei îl priveau nepăsători şi trudiţi pe sub chiverele de fier, cu mânile sprijinite în săbii.

— Voi ce-mi cereţi? zise iar Tomşa către cei doi dintâi.

Oştenii, tineri şi bine legaţi, stăteau drepţi înaintea Domnului, privindu-l. Amândoi purtau haina de-atunci a călărimii boiereşti: cercheşcă cu brandemburguri de fir de argint şi căciuliţă de blană mai ieftină, ori mai scumpă, după puterea pungii. Tudor Şoimaru se deosebea numai prin cizmele înalte, până la genunchi, aşa cum se purtau în ţările străine ale nemţilor.

Simeon Bârnova, din neam vechi de ţară, cuvântă cu îndrăzneală:

— Eu, măria ta, nu cer nimica; aştept numai dreptate în ţara Moldovei…

— Ai spus cuvânt bun, îi tăie vorba Vodă, şi-l privi c-un zâmbet îndoielnic. Dar tu, Şoimarule?

— Eu sunt venetic în ţara mea, doamne, şi-ntâi m-aş cere să-mi văd neamurile, pe care de la Aron-Vodă nu le-am văzut…

— Cum văd, nimeni nu cere nimica, strigă Tomşa. Dar are să mi se umple vistieria şi inima, şi o să vă dau la toţi după cuviinţă… Căci eu pe dreptate sunt venit. Ţara-i spârcuită şi geme din pricina ticăloşiilor, a împărecherilor… Au sărăcit-o ş-au spârcuit-o Movileştii ş-o samă de boieri. Acei care m-au făcut pe mine venetic!…

Deodată ochii i se înflăcărară de mânie. Şi Nicoriţă Armaşul, om sprinten de şi era în vârstă, cu nasul ascuţit şi privirile iscoditoare, se înfăţişă grăbit.

— Măria ta, întrebă el iute, să aducem pe boierii prinşi?

— Să mi-i aduceţi! grăi brusc Tomşa, întorcând capul peste umăr spre Nicoriţă.

Oştenii şi boierii Domniei nouă se feriră în laturi. Bârnova strecură câteva vorbe la urechea lui Şoimaru:

— Să ştii: Nicoriţă Armaşul a simţit că Vodă se aprinde… îi scapără ochiul şi are o vână în frunte care i se umflă…

Câţiva boieri cu privirile înegurate pătrunseră până la Tomşa mânaţi din urmă de darabani.

Domnul îi privea în tăcere cu barba în piept, pe sub sprâncene.

— Voi, duşmanilor! mi-aţi căzut în palmă! strigă el deodată. Oameni nevrednici, lingăi ai muierii lui Irimia!… Aicea eşti, hatmane Balica… şi tu, postelnice Chiriţă… Aha! şi Miron stolnicul e aici… Sunteţi câţiva; am prins destui… Aha! berbecilor… am eu un casap bun, un ţigan dintre robii mei, care ştie să zugrume, ştie să taie!

Întoarse capul spre Nicoriţă:

— Să-i taie chiar astăzi Iancu Ţiganul! Să-mi aduci capetele… să văd dacă s-or uita tot aşa la mine!

C-o mişcare fulgerătoare, desprinse de la brâu buzduganul şi izbi cu el în boierul cel mai de aproape. Apoi răcni:

— Duceţi-i!

Se făcu tăcere deodată în juru-i.

Tomşa întrebă ridicând capul:

— Dar Vasile Stroici unde-i? L-am văzut între prinşi. Pe acesta îl iert… E tânăr, ş-am avut legături prietineşti cu bătrânul. Unde-i logofătul Stroici?…

— Îl aduc şi pe el, măria ta…

— Să-l aduci, armaşe, să vadă pedeapsa celorlalţi, ca să i se suie mintea la cap…

Darabanii aduceau între săneţe pe Stroici, legat şi stropit pe obraz de sânge.

— Măria ta! zise un ceauş. Boierul acesta a apucat o sabie, să ne răpuie…

— Am vrut să-mi vând scump viaţa!… strigă Stroici privind cu ură spre Tomşa.

Domnul tresări cu mânie şi bătu cu piciorul în pământ.

— A! şi tu, câne? Ai vrut să mori cu soţii tăi?… Să-i răpuneţi şi lui capul! Duceţi-l! Unde-s prinşii? Vreau să-i văd… Să-i taie şi să-i spânzure pe toţi!… Curăţ eu ţara de hoţi şi de vicleni… Unde sunt? Să-i taie, să-i taie!…

Avea un ţipăt zugrumat, şi ochii îi ardeau ca doi cărbuni. Cu curtenii după el, porni strigând şi clocotind de mânie, spre şiragurile de robi. Paloşul trebuia să cadă pe grumazurile lor plecate.

Şoimaru şi Bârnova, rămaşi mai în urmă, voiau să pornească şi ei, când un ostaş tatar se opri lângă ei şi le zise:

— Staţi…

N-avură vreme să mai întrebe ce este. Văzură numai cum grăbeşte spre ei, cu figura veselă, Cantemir, beiul tatar. Ajuns în faţa lor se opri şi, cu căutătura-i ageră, îi cercetă din cap până în picioare.

Îl priveau şi ei neclintiţi, înţelegând întrucâtva despre ce-i vorba, după obiceiurile vremii. Tătarul era un războinic de vârsta lor, trecut de treizeci de ani. Nu purta strai turcesc. Ca bei, umblat printre limbile Apusului, îndrăznise să puie pe el haină sprintenă de atlas strânsă pe şolduri. Un brâu albastru de mătasă îi încingea mijlocul numai o dată şi de subt el ieşeau lanţugurile de argint ale pumnalului şi iataganului. În cap purta căciulă rotundă ca un ceaun, de vulpe albastră de la mările îngheţate, c-o piatră de olmaz în frunte. Avea pe el numai lucru scump, ca adevărat fiu al hanilor crâmleni.

După ce cercetă cu de-amănuntul pe cei doi tovarăşi, le zise într-o moldovenească destul de bună:

— Voi sunteţi. Mi-aţi scăpat viaţa şi vă găsesc după placul inimii mele. Să ne facem fraţi de război…

Sub mustaţa-i rară, buzele subţiri zâmbeau cu bunătate.

Bârnova şi Şoimaru întinseră mânile, şi tătarul, făcând un pas, căzu între ei, cuprinzându-i pe amândoi cu braţele. Apoi, în fierbinţeala tinereţii şi a începutului lor de prietinie, tătarul trase jungherul de la coapsă şi se crestă la braţ; cu cuţitele lor se sângerară şi moldovenii, şi-şi atinseră pe rând buzele de picăturile rubinii de sânge. Se priviră apoi cu voie-bună, ca şi cum s-ar fi întâmplat ceva mare şi deosebit, ca şi cum lumina lui cireşar se datora prietiniei lor legată într-o clipă; şi tătarul, apucându-i de mâni, le zise:

— Haideţi cu mine!

IV.

Se leagă o frăţie de sânge.

Cantemir îi duse la cortul lui de matasă de coloarea cerului. Se aşezară pe covoare de Samarcand, se rezemară cu coatele de coltuce vişinii, între arme înflorite cu argint şi între ştofe scumpe.

Beiul îi privea cu prietinie, începea să-i întrebe despre viaţa lor; apoi întinse mâna şi trase dintr-un colţ două junghiuri cu mănunchiurile frumos lucrate, păreche cu cel pe care-l purta el la coapsă.

— Primiţi darul acesta, zise el, pentru frăţia noastră… Bătu din palme apoi şi se înfăţişară doi slujitori cu meşi galbeni în picioare şi cu capetele rase. La un cuvânt al stăpânului, se închinară, ieşiră, şi în clipă intrară iar, cu tablale încărcate de mâncare: pilaf şi fripturi de batal.

— Luaţi şi ospătaţi, zise Cantemir; luaţi ca dintr-al vostru… Întâmplarea de azi, adăogi el, e cea dintâi cumpănă din viaţa mea. Eu, de crud am ieşit la războaie; până astăzi însă n-am simţit înfiorarea morţii. Alah m-a păzit.

— Sunt asemenea veşti în viaţa omului… îl întrerupse Simeon Bârnova.

— De ce veşti? Crezi că trebuia să mor? În cartea cea mare de sus este scris că trebuia să simţesc o lovitură, o umilinţă, fără să fiu sângerat, dar este pusă şi rânduiala ca să mă apere braţul vostru.

— Aşa este, vorbi iar Simeon, nici un fir de păr nu se clăteşte în lumea asta fără ştirea Celui-de-sus.

— Cine spune asta?

— Aşa e scris în cărţile noastre sfinte.

— Foarte adevărat e scris…

Apoi tătarul îi apucă de mână şi-i privi în ochi pe rând:

— Voi nu vă miraţi de frăţia noastră? Doar nu suntem de o lege.

— Nu mă mir, răspunse Şoimaru, privindu-l cu ochii căprii cufundaţi subt o frunte adânc boltită. În pribegiile şi întâmplările vieţii mele, am văzut de multe ori asta… Ş-apoi voi, tătarii, sunteţi mai aprigi în trebile legii, decât noi.

— Aşa este. Dar eu unul ştiu să preţuiesc omul. De aceea v-am privit îndelung şi v-am cercetat înainte de a vă îmbrăţişa. Pe un om drept la înfăţişare şi la suflet l-a zidit acelaşi Dumnezeu care m-a zidit pe mine. Aşa socot eu. Eu am avut dascăl în Lehia, fraţilor, pe un om foarte învăţat, şi el mi-a spus aşa: că legea lui Mahomed, a lui Isa şi a lui Moise sunt date tot de Dumnezeu. El la fiecare a spus: A ta-i legea bună. Dar care-i cea mai bună numai el ştie. Toate-s bune, poate, şi el a înzestrat pe fiecare seminţie cu legea care i se potriveşte.

— Cum văd, beiule, tu eşti un om învăţat, zise Şoimaru râzând.

— Am învăţat şi eu ceva în zilele mele, am învăţat mai ales cu hogii noştri, şi chiar ei m-au deprins să înţeleg cum trebuie învăţătura Coranului. Să nu râdeţi de mine, adăogi beiul arătându-şi dinţii ascuţiţi; eu am învăţat ş-a gusta vin din Moldova, de aceea puţin să vă miraţi că am buni prietini moldoveni…

Frăţiile de război se leagă repede; dar prietinia mai domol îşi face loc, după potriveala sufletelor. Încet-încet, gustând din mâncări şi din mied, şi vorbind, se deprindeau unul cu altul şi se cunoşteau. Cei doi servi cu capetele rase aduseră ciubuce lungi şi cafele în filigene mari de argint; şi din vorbă în vorbă, inimile li se încălziră ca şi cafelele, şi începură a privi cu ochii umezi de duioşie prin fumul albastru al tutunului, care se răsfira domol deasupră-le, sub pânza cortului. În fumul acela, îndestulaţi de hrană, cu oasele trudite pe perine moi, sălbatica lor fire de oşteni făcea loc razei de lumină care totdeauna a stat ascunsă în sufletului omului. Cei doi moldoveni ascultau cum le povesteşte Cantemir despre tainicele seraiuri din Crâm, despre bogăţiile hanilor cu bărbi mari, în mijlocul cărora crescuse el. Le spunea şi despre tinereţă şi despre dorurile lui de vitejie, şi despre moliciunea bătrânilor. Privind ariile Mării Negre, avea dorinţa să plutească ca şi păserile vântului spre vestitul Stambul, ori spre Caucazul cel

întunecos. Şi ca să-şi poată face şi el un nume ş-un drum în lumea aceasta, ceruse învoire de la hanul cel mare al nohailor să se strămute c-o samă de războinici în Bugeac, mai în calea războaielor, mai aproape de prăzi, de cazaci şi de leşi.

— Şi de moldoveni… zise Bârnova.

— Cu moldovenii am fost şi duşmani şi putem fi şi prietini… răspunse râzând Cantemir. Apoi întrebă pe Şoimaru:

— Dar tu pe unde ţi-ai trăit viaţa?

— Ei, eu am umblat pe depărtate locuri… îngână Şoimaru, lăsându-se cu totul, pe spate cu faţa în sus, şi punându-şi mânile sub ceafă… Eu sunt de locul meu de aproape de Bugeac, sunt dintr-un sat de pe apa Răutului, sunt adică orheian. Şi într-o cumpănă mare, când s-au ridicat toate neamurile mele răzăşeşti, a fost tăiat tatăl meu; ş-un frate mai mare m-a luat cu el peste hotare, în pribegie. Am trăit o vreme la Kiev, eram un copilandru. A murit băditţa, ş-am rămas singur pe lume; şi m-am ridicat şi eu ca ucenic la un meşter de săbii. Ş-apoi am deprins meşteşugul armelor şi m-am făcut oştean, ş-am slujit între leşi; pe urmă, cu raiterii nemţi, am fost până-n ţara talienilor ş-a franţujilor. Am văzut cetăţi şi castele cum nu se află prin părţile noastre. Pe acolo este multă oaste care se bate în fier, ca şi husarii leşilor, şi ei cred că ţinuturile noastre sunt la marginea pământului… Hei, câte-am văzut ş-am îndurat, numai inima mea şi Cel-de-sus ştiu! Am zăcut de răni şi de friguri rele; dar, ca soiul cel rău, nu m-am dat, n-am pierit. Şi pe urmă am slujit şi-ntre unguri… Ş-acolo, la Buda, după atâtea rătăciri, am auzit eu între oşteni grai românesc, ş-am înţeles că mă apropii de pământul nostru… Şoimaru se opri cu ochii visători.

— Şi ce-ai făcut? întrebă beiul.

— Apoi am auzit că Tomşa-Vodă chiamă oaste ş-am venit şi eu. I-am spus cine sunt şi unde-am slujit şi m-a bătut pe umăr… Eu la toate stăpânirile am slujit cu credinţă. Am să-l slujesc şi pe el. Dar Tomşa-Vodă nu ştie de ce m-am tras eu

într-acoace… Eu numai lui Simeon Bârnova i-am spus, căci numai cu el m-am împrietinit dintre toţi oştenii lui Tomşa. Nu ştiu de ce, în anii aceştia în care mă aflu, după atâta pribegie, m-a pălit aşa un dor să-mi văd neamurile şi pământul în care am cunoscut lumina soarelui… Vreau să mă duc la apa Răutului… sfârşi c-un glas blând Şoimaru, ridicând capul şi privind pe tatar…

— Atunci trebuie să te duci… murmură Cantemir, câştigat de mişcarea sufletească a lui Şoimaru.

— Să vezi, beiule, cum îşi aduce aminte de toate… zise Bârnova.

— Fireşte că-mi aduc aminte, răspunse Tudor, cu privirile învăluite de amintiri. Îmi aduc aminte de codri fără sfârşit… Într-un rând, m-a luat cu el tătuţă, ş-am umblat mult prin pădure, şi eu stăteam în şa dinaintea lui. Şi ieşind la amurgit într-o poiană, am văzut zimbrii pentru întâia oară… I-am auzit mugind, i-am văzut răscolind pământul cu coarnele şi s-au năpustit în câmpie… Pe urmă parcă văd şi acuma, între păduri multe, iazurile de pe Râuţ, cu nuferii cei albi şi galbeni… Şi într-un rând mi-a spus tătuţa aşa: Ţine minte, băiete, că pământurile noastre sunt cele mai frumoase din Ţara-de-jos… Apoi el a pierit, şi eu pământurile noastre nu le-am mai văzut…

— Căpitanul Şoimaru-i bolnav aici… zise tătarul zâmbind şi bătându-se cu mâna pe piept.

— Uite, aşa îmi povestea şi mie, grăi Bârnova; parcă plângea, ori cânta.

— Poate-i cere inima sân şi glas de femeie… zâmbi tătarul.

— Femeile nu m-au oprit mult în viaţă! răspunse Şoimaru. Mie mi-i dor să văd apa Răutului şi mormintele părinteşti…

— Asta-i boală moldovenească, zise iar tătarul râzând. De ce? N-ai cer necuprins până la Dumnezeu? N-ai stepă fără hotar? Omul trebuie să fie ca pasărea văzduhului, şi ochiul lui nu trebuie să încremenească asupra unei pietre… Mormintele noastre tătăreşti, de la hanul nostru cel mare Timur, au rămas prin toate pustiurile lumii, şi noi ne-am

mişcat ca pulberile pământului… Ne-am pus roabele cele frumoase în chervane, am încălicat pe cai ş-am adulmecat vânturile…

— Fiecare cu sufletul lui… grăi domol Bârnova; aşa cum i-a fost împărţit de la Dumnezeu. Eu parcă l-aş înţelege puţintel, măcar că toată viaţa mi-am petrecut-o la moşia bătrânească… Omul doreşte mai cu seamă ce-i lipseşte…

— Se poate, zise şi beiul, fiecare seminţie cu blăstămul ei. Nouă ni-i scris să rătăcim…

— Moldovenii, adăogi Simeon, sunt blăstămaţi să nu se poată despărţi de moşia lor…

— Aşa este, frate Simeoane! răspunse ca un răsunet răzăşul de la Râuţ.

Tăcură un răstimp. Se gândeau tustrei fumând iarba cea nouă şi mirositoare, adusă de peste mări. Cantemir întrebă încet:

— Ş-acu ce-ai să faci, frate Tudore?

— Trebuie să mă reped la Orhei…

— Şi pe urmă te-ntorci la Domnie?

— Poate m-oi întoarce…

— Atuncea om face un drum frăţesc într-acolo şi înapoi… zise cu voie-bună tătarul. Merg cu tine, nu ne putem despărţi aşa de curând. Îmi eşti drag, ai un suflet ciudat şi o limbă dulce… Un drum până la Nistru îl facem ca vântul!

— Dar pe mine unde mă lăsaţi? strigă Bârnova, ridicând în sus braţul drept. Mergem în trei!

Iar Şoimaru, sculându-se din perini, cu ochii umezi, îmbrăţişă pe păgân şi pe boier, fraţii lui.

V.

Sfat de drum.

Soarele asfinţise, când ieşiră din cort, şi împrăştia o lumină dulce pe întinderile nemărginite de peste Prut. Apa curgea lin printre zăvoaie; la vadul Popricanilor călărimea ieşise cu caii la adăpat, şi în soarele pieziş scânteiau armele de fier şi alămurile şăilor. Tabăra, aşezată pe spinarea unui deal, îşi întindea până în marginea satului de pe coastă

corturile şi carăle de război. Printre ele porniră; un tătar venea după ei ducând de căpăstru un cal înşăuat pentru stăpânul lui.

Cantemir zise:

— Să mergem, să-mi văd oştenii; să fac rânduială pentru lipsa mea. Am un mârzac cuminte, pe Gherei-cel-bătrân; îi spun lui două vorbe şi n-am nici o grijă.

— Nici n-o să lipsim decât trei zile cel mult… vorbi Tudor Şoimaru.

— Nu se ştie îi răspunse serios Bârnova; calea, Dumnezeu are să ne-o rânduiască…

— Hm! fârtatul acesta al nostru trebuia să se facă popă… zise tătarul zâmbind.

Trecură pe lângă corturile ienicerilor. Copiii de suflet ai lui Alah îşi curăţau armele şi chingile, stând adunaţi roată; căpiteniile umblau cu luare-aminte printre ei, cercetându-i; cazanele de hrană ale ortalelor luceau cu fundul în sus, curate, ca nişte adevărate lucruri de cinste pentru ieniceri.

În tabăra lui Tomşa, boierimea era adunată în jurul cortului lui Vodă. Era vorba de plecarea la scaunul Domniei, şi un arhimandrit se înfăţişase cu adâncă închinăciune din partea înalt prea sfinţiei sale mitropolitul. Pe pământul bătătorit din preajma cortului, cursese mult sânge; Tomşa se liniştise şi în cort un diac scria, după cuvântul lui, porunci ţinuturilor. Darabanii de la intrare opriră în loc o clipă pe Şoimaru. Nicoriţă Armaşul scoase îndată lângă umărul unuia din ei obrazu-i zâmbitor, cu nas ascuţit. După ce figura lui dispăru, se auzi glasul lui Tomşa chemând cu voie-bună:

— Intră, Şoimarule, şi-mi cere ce pofteşti!… Cantemir trecu înainte; Bârnova se duse să-şi caute calul şi armele; Tudor intră în cortul rotund al lui Tomşa. Diacul sta neclintit la pământ, lângă măsuţa joasă înflorită cu sidef, ţinând în dreapta ca pe un lucru scump pana de gâscă. Trei dintre boierii cei mai de credinţă ai lui Vodă stăteau în picioare.

Tomşa şedea pe un scaun scund peste care era aruncat un covor de preţ.

— Spune, Şoimarule… zise Tomşa, grăbit şi vesel.

— Măria ta, mă duc să-mi văd neamurile la Orhei.

— Slobod! grăi Domnul ridicând mâna. Apoi întoarse capul spre boierii dindărătul lui: Să deie Serghie căpitanului Şoimaru doi zloţi, bani de drum, dar de la domnia mea, căci se duce omul să-şi vadă ocina părintească…

— În trei zile mă întorc la sărbătoarea măriei tale…

— Atunci să-i deie trei zloţi de aur, ca să se vadă cum ştie preţui Ştefan-Vodă braţ de voinic…

Când Şoimaru sărută dreapta lui Vodă, Tomşa, cu stânga, îl bătu pe umăr. Ieşi vesel şi grăbit spre corturile călărimii moldoveneşti. Prin zarva plecării, îşi căută calul şi slujitorul, un flăcău tânăr, cu faţa veselă şi rotundă, pe care-l chema Dumitru Lie. Întrebă apoi de Bârnova. Boierul îl aştepta, gata; şi sluga lui, un om mititel c-o mutră de vulpe, purta două săneţe.

Călări pe cai, trecură spre marginea din sus a taberei.

Acolo Cantemir făcuse rânduială între nohaii lui; hotărâse cu robii şi cu pleanul în două vorbe; şi mârzacul lui, Gherei-cel-bătrân, îl asculta cu capul plecat.

Cantemir bei n-avea, cel puţin în vremea aceasta, înfăţişarea grozavă pe care i-au dat-o unii zugravi şi cronicari leşi mai târziu, când înfricoşase hotarele Craiului. Era însă aprig, temut şi iubit de oamenii lui, şi hoarda Bugeacului se mişca la porunca lui ca un singur om.

Porniră îndată, cu cei doi oameni şi c-un slujitor tatar, care ducea arcul şi săgeţile beiului.

Trecură prin vad în amurg şi luară şleahul spre răsărit.

Vremea era lină şi nu aburea nici vântul. Ca un văl fumuriu cuprindea încet-încet depărtările, şi o linişte nesfârşită plutea pe fânaţuri. Parcă niciodată nu sunase în preajmă sălbaticul uragan al războiului; numai după călăreţii care treceau din când în când pe şleah, se înţelegea că sunt aproape oşti; şi se vedea că cursese şi sânge: căci cei trei

prietini întâlniră doi ori trei ţărani care se strecurau prin umbra înserării cu coasă ori topor pe umăr, târând după ei straie leşeşti, cu fireturi.

— Vremea-i bună de plimbare şi de zburdăciune, vorbi Cantemir după un timp de tăcere. Când am răzbit cu Tomşa într-acoace, erau nişte ploi de credeam c-au să ne înece puhoaile şi glodurile…

— Cine-a murit alaltăieri, azi îi pare rău… zise Şoimaru râzând. Unde mai pui că şi nopţile încep a fi luminate de lună. Suntem miluiţi cu toate, din pricina lui Bârnova care-i bisericos şi bun la Dumnezeu…

— Toate sunt bune, când este voie-bună… răspunse Bârnova cu tact.

— Asta e prea adevărat, zise tătarul. Viaţa noastră-i plină de cumpene. Războiu-i meşteşug greu şi trudnic. Şi eu cu oamenii mei am mult de lucru, căci trebuie să-i port… Noi de când lumea ne-am câştigat pânea şi traiul cu suliţa şi cu săgeata. Voi iarăşi aţi avut ale voastre. Acum cată să ne destindem mădulările… Dormim un somn fără grijă şi călărim în voie ca la o petrecere…

— Omul gândeşte şi Dumnezeu hotărăşte… grăi cu grozavă linişte filosoful Simeon.

— Cum? strigă Cantemir, te mai îndoieşti, omule al lui Alah? Ce nevoie avem? În ungherul de azi, leşii şi cazacii au fost zdrobiţi. Au scăpat puţini tare şi cred că amarnic se grăbesc spre casele lor. Acolo şi voievozii Craiului au să-i mustre c-au urmat pe Movileşti şi pe Potocki: Sultanul azi se află în prietenie mare cu Craiul Lehiei. A fost un nour de ploaie şi s-a spart; acu-i bine.

— Pe urmă unde mai pui, Simeoane, vorbi şi Şoimaru, că ţara-i împănată cu oşteni de-ai noştri. Vodă îi trimete în târguri cu porunci…

— Şi după aceea, adăogi beiul, o parte din oştenii mei pleacă pe drumul nostru cu dobânda în Buceag, să bucure pe cei ce-au rămas în tabunuri şi-n aule… Le-am dat poruncă.

— Dar afară de asta, – şi Şoimaru începu a râde, – dacă vine o întâmplare ş-o greutate, vin la cunoştinţă veche… Cine se teme?

— Nu se teme nimeni, răspunse liniştit Bârnova. Eu cuget numai…

— Aşa este, îi răspunse Şoimaru; când n-ai ce face, când nu struneşti calul şi nu învârteşti sabia, cugeţi. Asta e meteahna ta cea veche. Şi scoţi o carte ferfeniţoasă, scrisă de mână şi ceteşti într-însa…

— În cartea mea sunt scrişi şi psalmii, moldoveneşte… Eu îi cetesc şi-i cânt.

— Apoi când om pieri, are cine mormăi la căpătâiul nostru.

— Dumnezeu să ne ferească, căci suntem încă tineri! murmură Simeon.

Tustrei se priviră şi începură a râde; apoi grăbiră caii.

— La cel dintâi han ne oprim, grăi într-un târziu Cantemir. Dormim un somn până ce se ridică luna şi pe urmă pornim întins mai departe, să văd şi eu domniile lui Tudor Şoimaru…

— La noi pământul de la strămoşi se chiamă bătrân! vorbi visător răzăşul.

Noaptea se lăsase pe câmpii; cerul era spuzit de stele, şi calea alburie de ele era luminată. Roua căzuse; ş-o adiere de răcoare le mângâia feţele. Tropotele cailor sunau subţire până la mari depărtări.

Târziu, când luna în creştere începu să răsară drept înaintea lor rumenind o zare de dealuri moale trăgănate, îşi lăsară caii la pas şi începură a vorbi iar, dar data asta cu glas scăzut, parcă-i îndemna la un sfat încet lumina tainică ce se revărsase în nemărginire.

O baltă neclintită, lucie ca un argint nou, se descoperi deodată într-o văiugă, la dreapta drumului, şi pe urma se desluşi o dumbravă, apoi un fânaţ în care ţărâiau neîntrerupt şi stăruitor mii de cosaşi; ierburile revărsau până la ei o mireasmă dulce de flori care se deschideau ori mureau.

— Pe aicea cred că n-am fost niciodată… zicea Şoimaru; dar parcă aş cunoaşte locurile. Aşa, îmi aduc aminte că am văzut locuri pe la noi, când eram de zece ani şi tatăl mamei venea cu mine de la făcut fân, de pe cohalmuri… Era un loc care se chema Iazul lui Isac şi am văzut acolo fânaţuri ca acestea…

— Simeoane frate, mormăi Cantemir, pe Limbă-dulce iar îl apucă boala lui… Nu ştiu ce-om face cu el…

— I-a trece lui, răspunse Bârnova. Şi mie îmi era odată aşa dor cumplit de-o fată frumoasă, cât am stat departe de dânsa, şi pe urmă după ce am cunoscut-o ş-am iubit-o, m-am alinat…

Limbă-dulce nu răspunse; îşi ducea calul agale, fermecat de slaba lucire a lunii şi a amintirilor.

VI.

La popas, se arată boierul Stroie.

Era la o aşezătură, între dealuri şi între sate, la locul care se chema Fântâna lui Albotă, un han pe şleah. Pădurea era mai apropiată decât satele; pe lângă marginea ei cotea o bucată de vreme drumul. Un han lângă un şleah însemnează lucru mare. E ca o moară: aduce uium bun. Ziua poposesc în bătătura lui cărăuşii, – şi noaptea hoţii, în celarul de piatră al lui moş Chirilă, vestit de multă vreme şi-n multe părţi. Îl cunoşteau toţi cei care băteau drumul cel mare basarabean.

Aici poposi Şoimaru cu prietinii lui; şi Chirilă, moşneag vesel, c-un pântece mare şi c-un nas grozav de roş, cunoscând că are de-a face cu feţe alese, îi primi cu căciula până la genunchi. Îi cinsti cu pită de secară şi cu câte-un caras din râmnicul lui. Apoi îi pofti să se hodinească.

Era luna sus şi lumina ca ziua, când se treziră într-o larmă năprasnică. Săriră în picioare de pe lăiţile lor. Erau nedumeriţi şi ameţiţi de somnul cel întâi care e zdrobitor şi vecin cu moartea. Pe fereastra cu zăbrele lumina lunii intra ca un fum.

— Ce este? întrebă scurt tătarul.

— Să vedem dacă se împlinesc vorbele mele, răspunse Bârnova râzând înăbuşit.

Statură neclintiţi, ascultând. Se auzea un glas mare, mânios, la care răspundea vocea groasă a hangiului. Un cal părea că se frământă în zăbale, bătând pământul uscat cu copitele.

O ciocănitură scurtă sună în uşă şi oşteanul tăcut şi subţire al beiului se strecură în odaie. Rosti din gât şi pripit câteva vorbe, se închină şi ieşi.

— Ilun e ca şi cânele, zise Cantemir, doarme în curmezişul pragului şi urechea lui e deşteaptă la toate. A ieşit pe furiş să vadă ce-i. Zice că nu-i nimic. Un boier moldovan se sfădeşte cu hangiul…

— Să ieşim, să vedem ce este… îi îndemnă Şoimaru.

— Bine, să mergem; eu zic că nu-i lucru bun… mormăi înţeleptul Simeon.

Întâi dădură de întuneric, apoi în bătătură se aprinse deodată lumina lunii. Hangiul, într-un cămăşoi mare până la glezne, făcea semne felurite c-o ghioagă ţintată.

— Jupâne! urla el gros. Mie să-mi dai pace să-mi ticnească hodina!… De unde să-ţi dau eu cai? De unde să-ţi dau eu haidăi şi şpăngi?… Eu pe dumneata nici nu te cunosc, jupâne!

— Mă, mişele! îi răspundea un glas aprig şi mânios, ai să-ţi dai tu sama când a veni vremea… Eu sunt boier mare şi te răsplătesc… Ce ţi-i voia, măi? Pe urmă să iau pielea de pe tine şi s-o umplu cu paie?…

— Ce, jupâne? Care voie, care paie şi care piele?… Ce vii ca hoţul la casa omului? Dacă nu-mi dai pace eu te lovesc cu ghioaga!

Un cal icni şi sări din umbra streşinii în două picioare în faţa hangiului. În juru-i se îmbulziră câţiva slujitori, şi boierul călare arătă luminii un obraz mare şi bărbos şi plete acoperite c-o căciulă scânteietoare de jder. Hangiul izbise ghioaga în pământ şi cu mâna o cumpănea din coadă: voia să plesnească cu dânsa.

Şoimaru îi puse mâna pe umăr şi strigă:
— Ehei, meştere Chirilă, prea uşor îţi aduci aminte de tinereţă!…
Boierul cel călare ţipa plecat spre un slujitor:
— Unde-i buzduganul? Care mi-a luat buzduganul? Să-l bat peste gură pentru vorbele-i proaste; să-i fac măselele grăunţe!
— Staţi, oameni buni, staţi! zise şi Bârnova. Ce este, cinstite jupâne?
La glasul lui Bârnova, boierul cel bărbos se plecă pe oblânc şi privi să vadă cine-i vorbeşte.
— Suntem boieri ca domnia ta! urmă Simeon.
— Cum se poate! Atuncea s-a milostivit Dumnezeu către mine, boieri dumneavoastră!… strigă străinul cu aprindere.
Şi descălecând cu oarecare greutate de pe cal, îşi puse pe pământ un trup gros şi mare.
— Boieri dumneavoastră! strigă el întinzând mânile; poftiţi şi-mi ascultaţi focul.
— Cei trei prietini păşiră în lumină.
— Cine sunteţi domniile voastre? Poate sunteţi boieri de ţară? Veniţi de la război? Oricine-aţi fi, aflaţi ce cumpănă mare am tras… Cerearn mişelului de hangiu să-mi deie cai şi ajutor să urmăresc pe hoţi. Cazacii mi-au furat fata, boieri dumneavoastră!
— Când şi cum? întrebă Şoimaru.
— Vă spun, vă spun! gâfâia boierul. Dumnezeu v-a scos în calea mea! Vă rog, nu mă lăsaţi, daţi-mi mână de ajutor!
Cu cine sunteţi dumneavoastră? întrebă deodată boierul cu glas schimbat.
— Apoi iar începu să se tânguie.
— Treceam pe marginea pădurii. Aveam în căruţă pe fată-mea Magda şi stofe grele cumpărate la Liov. Dar m-au pândit cazacii. Veneau de la harţ, din Cornul lui Sas. Veneam şi eu dintr-acolo… Era un cazac vătăman, zicea că mi-i prietin, îl cheamă Vasca… parc-aşa-i zice… Stă de vorbă cu mine, vede fata şi la popas mi-o fură cu oamenii

lui, bată-l Dumnezeu să-l bată! Nu mă lăsaţi! Fata mea e ca o stea, frumoasă şi curată, ş-am purtat-o şi-n Ţara Leşască la o leacă de învăţătură…

— Boierule, întrerupse Şoimaru, dumneata ai venit cu Movileştii şi cu Potocki, ai scăpat peste Prut şi prietinii dumneavoastră cazacii, ca să nu fugă cu mâna goală, te-au păgubit pe dumneata!…

Boierul cel bărbos făcu un pas înapoi şi puse mâna pe dârlogii calului; apoi deodată păru a se hotărî, se apucă cu mânile de tâmple şi începu iar a se tângui:

— Vai mie! Nu mă luaţi drept duşman… Eu veneam din Lehia, bucurându-mă de Domnie nouă… Eu sunt prietinul dumneavoastră… Ş-am dat aici, lângă fântâna lui Albotă, peste această întâmplare năprasnică… Şi sunt singur, cu trei slujitori proşti şi n-am putere să-mi scot odorul din ghiara hoţilor… Fie-vă milă, boierilor, nu mă lăsaţi!

Străinul se apropie de ei cu mânile întinse; îi tremura în lacrimi glasul.

Şoimaru zise deodată:

— Boierule, conteneşte puţin… Lămureşte-ne.

În lumina lunii stăteau faţă în faţă, privindu-se cu agerime. Dumitru Lie, cu tătarul cel subţire şi cu Ispas, slujitorul lui Bârnova, ieşiseră cu caii şi cu armele. Chirilă hangiul ascunsese ghioaga după cămeşoiu-i de câlţi şi asculta şi el.

— Boierul cel bărbos tăcu.

— Întreabă! şopti Cantemir.

Şoimaru făcu un pas spre străin şi vorbi:

— Jupâne, suntem ostaşi şi la nevoie putem da ajutor. Când ţi-au furat fata?

— De un ceas de vreme, prietinilor… Am venit într-o întinsoare aici… pe drumul pe care au apucat ei…

— Într-adevăr, se amestecă Chirilă, a trecut un pâlc de călăreţi acu un ceas…

— Vra să zică, au apucat drumul cel mare.

— Aşa cred. La o vreme aşa de târzie, ţin şleahul.

— Şi de ce-au furat pe copila dumnitale, boierule?

— Prietinilor buni! nu-i o copilă, e o domniţă! E copila mea şi nu trebuie s-o laud; dar şi leşii, la Liov şi la Varşovia, se uitau la ea cu gura căscată… Aşa ca un prost se uita şi cazacul la dânsa când am stat în popas.

— În pădure?

— Da în pădure… Şi-mi spunea că-i vătăman şi are sate şi avere, dar eu nu voiam să înţeleg ce voia el să-mi spuie… Asta-i copilă scumpă, pan Vasca… îi zic eu.

— Vra să zică eraţi o leacă de prietini.

— Eram prietini de popas, boierule.

— Şi cum s-a întâmplat furtişagul?

— Cum să se-ntâmple? Hoţii lui pan Vasca mi-au pus suliţele la beregată, mi-au luat fata şi ce aveam cu ea şi s-au dus… Dacă nu-mi daţi sprijin, eu sunt bun să-mi iau viaţa! striga boierul.

— Conteneşte, jupâne… zise iar Şoimaru.

Apoi, întorcându-se în loc, îşi apropie capul de capetele prietinilor lui.

— Eu cred, şopti el, că-i boier de-ai Movileştilor. Au stat ascunşi în pădure, el şi cazacii, dar pare-mi-se că domniţa e prea frumoasă… aşa cum spune şi bătrânul.

— Pe Vasca îl cunoaştem noi… răspunse Cantemir, e cazac îndrăzneţ. Ne-am întâlnit de două ori cu el în Ucraina.

— Ce facem?

— Să vă spun eu ce facem, grăi liniştit Bârnova. Ni-i rânduit să ne fugărim după cazac şi după copilă. Nu putem lăsa suflet nevinovat pe mâna hoţului…

Boierul străin îşi plecase urechea; asculta. Când înţelese cum stă sfatul, se repezi în genunchi şi îşi împreună palmele cu un strigăt de adevărată durere:

— Pentru numele lui Dumnezeu, fraţilor, nu mă lăsaţi…

Cantemir apucă mâna lui Şoimaru:

— Mergem, Limbă-dulce?…

— Mergem, răspunse răzăşul.

— Atunci să încălicăm şi să plecăm! Trebuie să-l ajungem…

La aceste vorbe, într-o clipă, hangiul Chirilă se înfăţişă ploconindu-se adânc, ca să-şi primească plata. Slujitorii aduseră cai şi cei trei oşteni se azvârliră în săi.

Cantemir zise către tătarul lui:

— Ilun, tu pleacă înainte. Trebuie să găsim un pâlc de cazaci, care au trecut pe aici. I-ai auzit?

— I-am auzit! răspunse încet servul; după aceea, încălecând sprinten, trecu un arc ş-o cucură de săgeţi la oblâncul lui Cantemir, dădu pinteni calului şi se strecură pe şleah ca o arătare.

— Boierule, încalică şi să mergem!… strigă Şoimaru. Străinul se prăvăli spre cal şi slugile lui pedestre îl aburcară în şa.

— Doamne! ajută-ne! gemu el din greu; şi după ce se aşeză în şa, îşi făcu o cruce mare. Iar ţie, calic bătrân, am să-ţi arăt eu!… lasă c-am să-ţi arăt eu ţie… scrâşni el spre hangiu, arătându-i pumnul. Moş Chirilă, c-o mână, îşi feri mai bine ghioaga, iar cu cealaltă se scarpină în capu-i pleşuv.

Porniră întâi domol. Simeon Bârnova mormăi mai mult în sine o frântură de psalm, ca şi cum ar fi vrut să amintească fără de cuvinte că drumurile şi întâmplările oamenilor de la Dumnezeu cel din cer sunt rânduite.

Luna era sus şi lumina ca ziua; la han, în dos, izbucni bătaie de aripi şi cântec de cucoş, şi de departe răzbăteau trâmbiţări slabe, pierdute. Deodată boierul cel bărbos, care mergea pe laturea drumului, dădu drumul unui răcnet răguşit; calul i se poticni şi-l prăvăli.

— Doamne Dumnezeule! Doamne Dumnezeule! gemu el, zvârcolindu-se în pulbere.

— Ce-ai păţit, boierule? întrebă Simeon, rămânând mai în urmă.

— Ah, jupâne, m-au ajuns blăstemele bătrâneţii. Să vie oamenii mei să mă ridice, văd că amarnic ceas am ajuns şi-mi rămâne pierdută copila…

Simeon răcni la argaţi, care veniră în goană. Boierul gâfâia şi pufnea în barba-i zbârlită…

— Rămâi, jupâne, îi zise zâmbind Bârnova, şi cere pat şi prietinie lui Chirilă, pe care-ai vrut să-l jupeşti şi să-i umpli pielea cu paie… Pe lumea asta şi mişeii ne sunt de ajutorinţă!… Noi mergem şi fără dumneata după domniţă!…

Certându-şi slugile, străinul se ridica de jos şi pornea spre han, cu calul după el, alicnind. Iar Bârnova, ajungându-şi tovarăşii, le spuse râzând:

— Boierul doarme în patul nostru şi noi îi căutăm copila. Şi aceasta este o rânduială dreaptă!

Şi porniră grabnic prin răcoarea miezului nopţii.

VII.

O pradă scumpă.

La Nistrul îndepărtat, în răsărit, se ivea geană de lumină şi luna se făcea alburie în urmă, la asfinţit. Vasca vătămanul, între cei patru cazaci ai lui, îşi conteni galopul calului, apoi îşi aplecă obrazul cu barbă bălaie spre copila pe care o ducea dinaintea lui în curmezişul şelei, învăluită într-o blăniţă subţire şi scumpă. Văzu o faţă albă ca floarea omătului, buze strânse şi ochi închişi. Odrasla boierească parcă era moartă; prin blăniţa de sobol însă, vătămanul simţea tremurând inima, ornicul vieţii. După zbucium şi ţipete înăbuşite c-o palmă mare, aspră, copila căzuse într-un leşin; pe urmă se deşteptase în umbletul calului, cu puterile sleite. Nu mai avea putere şi voinţă să strige; obrazul cazacului privit de jos în sus i se părea peste samă de groaznic şi urât: sta cu ochii închişi, să nu-l mai vadă, simţea ruşine în suflet şi mare nenorocire şi spaimă, după ce socotise că va muri.

— Porumbiţo, zise Vasca cu glas pe care cerca să-l facă blând; deschide ochii şi nu te teme… Noi nu-ţi vrem răul… Nouă ne eşti dragă şi te-am furat după obiceiul Ucrainei…

Îi vorbea în limba leşască, ca şi în ascunzişul din pădure, unde puseseră suliţile în gâtul boierului bărbos.

Fata nu răspundea. Cazacul începu a râde către tovarăşii lui:

— E spăriată, zise el în graiul ucrainian. Dar are să-i treacă. Femeia se-mpacă cu vorba şi cu podoaba.

— Poate doarme… răspunse unul din zaporojeni.

— Se poate. Dar mai degrabă cred că se preface. S-o lăsăm. Are să aibă vreme să se uite la mine. Nopţile şi chiar zilele sunt făcute şi pentru desmierdări…

Vasca îşi scutură capul şi făcu din ochi către tovarăşi, în lumina sporită a zorilor. Vătămanul era un om cu mijlocul subţire, cu pieptul lat, vânjos şi închegat ca din coarde de oţel. Figura lui tânără avea ceva şiret şi şăgalnic. Era unul dintre vestiţii luptători ai Ucrainei, iubitor de petrecere, dispreţuitor de trudă şi moarte.

Cel mai bătrân dintre tovarăşii lui, Alioşa Popovici, îl mustrase pe drum pentru lovitura pe care o făcuse.

— Vatamane, ai făcut o prostie. Femeie îţi trebuie? Nu-ţi cad destule când biruim şi dăm foc satelor? Acuma suntem fugari şi trebuie să scăpăm noi singuri. Ai mai luat greutate.

— Nu-i nimic, răspunse vesel Vasca, atuncea oricine poate răpi. Acuma am prăpădit totul şi măcar cu atâta să mă aleg…

Alioşa scoase un „Hm!” plin de multe înţelesuri. Acuma, în revărsatul zorilor, zise iar:

— Vatamane, ce facem? Mergem pe drumul mare, aşa, fără grijă? Crezi că suntem pe meleagurile noastre?… Aici e ţară umblată şi dăm de dracul!

— Ba nu, Alioşa, eu pielea ştiu să mi-o păzesc, răspunse vătămanul. Sunt păduri, ne odihnim în ele, la răcoare. Căutăm ceva mâncare şi ceva băutură. Pe urmă, cum dăm în larg, mergem fără grijă…

— Hm! murmură iar Alioşa. Apoi deodată ridică dintre umeri capul, îşi aţinti urechea şi strigă înăbuşit:

— Staţi!

— Ce este? şopti vătămanul, oprindu-se încordat.

— Ascultaţi! zise Alioşa. Eu sunt lup bătrân de stepă: cunosc bine glasurile nopţii… Auziţi?

— Aud, îi răspunse Vasca. Bătrânul are ureche bună! îngână el clătinând din cap. Ne urmăreşte cineva!

— Sub braţul lui vin jos simţi deodată pe fată răsărind.

— Ce este? Ce este? zise el râzând. Ai auzit ceva? Ori înţelegi puţin ce spunem noi… Ai văzut că ne-am oprit şi ascultăm… Nu te teme, din mâna noastră nu te poate fura nimeni, noi suntem oameni tari, obişnuiţi cu de-acestea…

O roşaţă uşoară ieşi ca un abur în obrajii fetei.

— Frumoasă drăcoaică! rânji mai mult în sine Vasca.

— Ce facem, vatamane? Ce facem? mormăi cu mustrare cazacul cel cărunt.

— Ce facem? Tu crezi, Alioşa, că eu, dacă vorbesc, nu bag sama şi nu cuget? Iată ce este, Alioşa. Vine cineva în urma noastră. Dar calul nu tropotă pe drum. Cel ce vine a trecut în fânaţuri, ori a înfăşurat copitele cu peteci… Prin urmare, oameni buni, vine un duşman după noi… Nu-i aşa? Suntem urmăriţi!

— Ei, vezi? Ei, vezi?

— Poate să-şi fi strâns tovarăşi prietinul nostru cel bărbos. Vine ziua şi suntem urmăriţi. Trebuie să ne gândim la adăpost. Tu să nu crezi, Alioşa, că eu nu mă gândesc ce avem să facem. Uite, tovarăşilor, pădurea se apropie de drum. Intrăm în marginea pădurii. Aşteptăm, să vedem ce este. Pe urmă ne căutăm şi vizunia. Este un drum care trebuie să aibă destule ascunzişuri. În fundul văii curge un pârău… Dacă vedem că trebuie, ne suim pe râpa pârăului… Nimeni nu ne mai găseşte urma… Tu, Alioşa, să păzeşti dinapoia…

În lumina revărsatului de zi, cei cinci cazaci se aşternuseră într-o fugă nebună. Dar Alioşa deodată îşi opri calul, coti în loc şi se întoarse călărind cu iuţeală înapoi, abătându-se din drum prin iarba moale a fânaţului. Către fundul văii, ceilalţi cotiră în frunzişul unghiului de pădure. Alioşa dispăruse în zarea apusului. Şi locul rămase dintrodată pustiu.

Dincolo de mladă, între stejari tineri, unde abia acum răzbătea lumina zorilor, zaporojenii descălecară. Vasca luă în braţe pe fata cea albă şi o aşeză cu grijă în iarba umedă de rouă. Ea deodată deschise ochii mari albaştri, tiviţi cu gene negre, şi-l privi ţintă. Îl privea c-un fel de bolnavă nelinişte.

— Ce faceţi cu mine? scânci ea ca un copil. Ce este?

— Nu-i nimica, porumbiţo, îi răspunse Vasca cu prietinie. Te-am aşezat jos în blăniţa ta, să te odihneşti puţin.

Ea deodată se ridică, parcă atuncea îşi dădea samă unde se află, cu cine este şi ce-o aşteaptă.

— Ce-ai făcut cu părintele meu? Unde mă duci? ţipă ea cu lacrimi. Şi cu palmele pe pământ, cu capul ridicat, aţintea înfricoşată pe vătăman.

Vasca bătu cu piciorul în pământ şi încruntă din sprâncene.

— Nu ţipa! zise el scurt. Am un ac cu care-ţi cos gura dacă nu taci! şi se bătu cu palma peste jungherul subţire, care-i atârna în lungul nădragilor roşii, largi şi încreţiţi. Apoi îşi dădu căciula pe ceafă şi-şi muie glasul:

— Dulceaţă a inimii mele! grăi el privind-o galeş. Nu te uita aşa de spăimântată la mine. Fetele la noi sunt deprinse cu hrăpirea. Noi asta numai din dragoste o facem, şi tu ai obraji şi ochi frumoşi şi trup gingaş de domniţă… în toată Ucraina nu este fată ca tine… De aceea te duc ca pe o floare, să te răsădesc în pământul nostru…

Cazacul o privea dulce, cu ochii lui negri şi umezi. Figura lui frumoasă şi bărbătească era pătrunsă de patimă şi de dorinţă, – ca de fiorul frigurilor.

— Uită-te la mine, urmă el zâmbind, nu-s sluţenia pământului şi am mai fost drag multor fete…

Fata închise ochii şi obrajii iar i se rumeniră. Vasca clătină din cap şi şopti:

— Dacă n-ai fi aşa de frumoasă şi nu mi-ai fi dragă cu adevărat, te-aş supune şi te-aş zdrobi eu îndată.

Fata se întoarse cu faţa în jos şi-şi cuprinse obrazul cu palmele. Deodată începu a plânge cu disperare. Vasca întinse mâna ş-o atinse: ea se zgudui şi-l izbi cu palma.

— A, ai şi ghiare? zise Vasca rânjind. Ţi le tai îndată. Şi dacă nu taci, îşi pun căluş!...

Când o cuprinse de umeri, fata tăcu deodată şi se grămădi mai tare asupra pământului. Îşi înghiţi plânsul cu sughiţuri şi i se zbătea numai trupul ca sub lovituri.

Vătămanul o privi îndelungat; apoi clătină din cap cum îi era obiceiul şi se întoarse spre tovarăşi. Ei îl aţinteau întunecaţi şi nemulţămiţi.

— Ce este? zise dârz cazacul, şi ochii i se aprinseră. Dacă vă temeţi pentru pieile voastre, sunteţi slobozi, fraţilor. Dar dacă-mi daţi mână de ajutor, acasă vă dau din hainele şi sculele mele ce v-a pofti inimioara!

— Vatamane, stăm pe drum pentru o muieruşcă! zise cu părere de rău unul din cei trei, uriaş, cu numele Colpac. Dar ce să facem? şi uriaşul oftă. Noi din dragoste te-am ales vătăman, şi te urmăm chiar dac-a trebui să ne lăsăm capetele în Moldova...

— Doamne, Colpac frăţioare, şi voi, dragii mei, dac-ajungem cu bine acasă, desfund o bute umplută de bunicul cu hidromel şi facem o nuntă cu săcăluşuri şi cu lăutari s-audă şi păgânii din Crâm!...

Vasca vorbea fără grijă şi glumeţ ca totdeauna, şi pentru asta totdeauna era iubit de zaporojeni.

— Să fie cum zici tu, vatamane... răspunse cu nepăsare uriaşul Colpac. Poate ni-i dat să mai bem multă votcă şi să ne mai ascuţim de multe ori paloşele.

Deodată se auzi un şuierat scurt, depărtat.

— Vine Alioşa, zise Vasca, şi trăgând dintre fireturile tunicii un fluieraş de argint, răspunse c-o îngânare uşurică şi dulce.

Unul din cazaci ieşi la marginea desişului, şi în curând se întoarse cu cercetaşul.

— Ei? ce-ai descoperit? întrebă vătămanul.

Alioşa îşi scutură inelele cărunte de păr care-i scăpătau de sub cuşmă.

— Am cercetat totul, nu este nimica.

— Alioşa ştie ce spune, vorbi cu voie-bună Vasca vătămanul; atunci va fi fost un cerb care intra în codru la păscut…

Intrase în adevăr ceva în pădure odată cu ei, şi se furişase aproape, şi-i asculta; dar nu era cerb; era tătarul cel subţire, tăcut şi palid, al lui Cantemir bei.

VIII.

Alioşa a sfătuit de bine pe Vasca vătămanul.

Cazacii mâncau zoriţi şi cu urechea la pândă pitan greu de orz şi grâu cu pastramă tare şi-şi treceau unul altuia o ploscă de bostan, care se chiamă tătarca, în care era rachiu de tescovină. Fata boierului sta ghemuită în blăniţa ei, cu spatele întoarse. Dăduse din cap cu scârbă parcă la întrebările vătămanului: nu-i trebuia nici mâncare, nici băutură, îi era numai sete.

— Aş vrea să beau puţintică apă… îngână ea cu trudnic glas.

Unul dintre zaporojeni se-ntorcea de la cai, pe care-i priponise aproape de luminiş; venea să-şi ia partea lui de mâncare şi băutură. Era oşteanul cel mai tânăr dintre cei patru tovarăşi ai lui Vasca.

— Hrişa, îi zise vătămanul, caută tu puţintică apă pentru domniţa noastră… Pârăul curge mai la vale, la doi paşi…

Cu pânea şi cu carnea uscată într-o mână şi c-o ploscă într-alta, Hrişa lăsă caii deoparte, tovarăşii deoparte, şi, prin stejăriş, coborî la pârău. Tocmai atunci răsărea soarele, şi luceau ca unşi c-o vopsea trandafirie lăstarii tineri din vârfurile stejarilor. O linişte adâncă domnea în pădure: câteva mierle negre trecură în zbor prin lumina aurie de deasupra. Un duruit de ciocănitoare, un ţârâit de pasere măruntă, un muget moale de căprior se deşteptau din somnul pădurii.

Trecu un răstimp. Din haina şi broboada de matasă, obrazul fetei parcă se arăta mai alb; blăniţa îmbrăcată cu postăvior albastru îi căzuse de pe umeri. Cu capul puţin întors, cu gura uşor deschisă, spiona cu coada ochiului pe vătăman, care mânca lacom.

Dintrodată din desiş se auzi un nechezat de cal ş-o smucitură. Apoi frunzişurile începură a fâşâi ş-a bate. Vasca sări în picioare şi ochii îi scăpărară.

— Ce este, Alioşa? şopti el şuierat. Ai spus că nu-i nimica!

C-un salt năprasnic, zaporojanul cel cărunt dispăru în tufe. Frunzişurile fâşâiau ca purtate de vânt. Ceilalţi îşi strânseră repede chimirurile şi traseră săbiile, Fata se zvârli şi ea în sus, blana-i căzu; mlădioasă îşi pleca urechea şi asculta.

— Te bucuri, porumbiţo! zise râzând Vasca; apoi parcă-i trecu o umbră de mâhnire prin ochi. Te bucuri c-au să mă taie.

Fata îi aruncă o privire ascuţită şi nu-i răspunse. El făcu un pas, îi apucă braţul. Răsucindu-se, cu ţipăt de durere, fata boierului căzu în genunchi şi-şi lovi fruntea de pământ.

— Omoară-mă! strigă ea c-un glas metalic şi îndărătnic.

— Stai liniştită şi taci, îi zise poruncitor Vasca.

Dar ea scoase un ţipăt prelung de ajutor şi iar se ghemui la pământ. Vătămanul ridică paloşul. Dar în clipa aceea izbucni o bătaie de săneaţă ş-un clocot de ecouri se prelungi până departe. Cu capu-nainte, ca un taur mânios, Alioşa se năpusti prin mladă şi strigă cu ochii crunţi:

— Ne-au furat caii!

— Cum? urlă sălbatic vătămanul. Ce facem noi fără cai?…

Apoi, scurt, ca prin farmec, se linişti. Întrebă cu glas şuierat:

— Cine?

— Nu ştiu! răspunse Alioşa şi-l privi cu sălbăticie. Am vrut să mă reped, dar au tras cu săneaţa. Câţi sunt? Nu ştiu. Cine sunt? Nu ştiu!

— Sunt duşmani care ne cunosc, grăi repede vătămanul; n-au îndrăznit să ne izbească în faţă…

— Nu, răspunse hotărât Alioşa, eu cred că fac asta din pricina fetei… Asta-i pacostea noastră…

Fără să mai steie o clipă în cumpănă, vătămanul Vasca se plecă; cu mişcări iuţi învăli în blăniţă pe fată, care se zbătea; cu ştergarul în care fusese învălit pitanul o înfăşură peste gură, ş-o luă la subsuoară.

— Veniţi după mine! porunci el. Eu fata n-o dau decât moartă…

Zaporojenii îl urmau tăcuţi, intrară în tufe şi răzbătură spre pârău, oprindu-se din când în când şi ascultând. În pădure se făcuse iar linişte şi soarele lumina vesel.

Când ajunseră la pajiştea verde de lângă pârău găsiră pe Hrişa cu faţa în sus, cu braţele în laturi, sângerat la gât. Îi privea cu ochii spăimântaţi, nu mai putea spune ce ar fi voit să spună; o mână nevăzută îi dăduse moartea.

Vasca pufni şi privi în juru-i, cu ochi în care lucea spaima, ca o fiară încolţită. Apoi gemu azvârlindu-se în rovina pârăului:

— După mine! găsim noi un cotlon din care să ne vindem scump viaţa…

Albia adâncă a pârăului era presărată de lespezi văroase, ş-o dungă de apă se strecura în linişte, înţepată ici-colo de raze subţiri de lumină. Cu prada pe braţul stâng, cu paloşul în dreapta, urmat de cei trei tovarăşi, Vasca se năpusti la deal. Nu ştia unde merge. Dar fugea de o primejdie mare. Se năpustise spre un hotar al umbrei şi al întâmplării. Mai nădăjduia în braţul lui, cât îl simţea tare, şi-n cele trei săneţe ale zaporojenilor.

Malurile prăpăstioase se-nălţau acum drept şi gorunii cei străvechi se suiau parcă până la cer. Vasca păşea pe pietrele albe ca pe nişte trepte şi începea să gâfâie. În urma, lui, dintrodată, un cazac slobozi un ţipăt şi fata se zbătu în braţele lui. Vătămanul se opri şi întoarse capul. Din cei trei tovarăşi, unul căzuse.

— E străpuns de săgeată!… zise Alioşa c-un glas mânios. De-acuma, vatamane, aici e sfârşitul nostru!…

Cazacul lovit horcăia aspru, cu faţa în jos, în apă. Vasca întoarse capul spre fată, apoi hotărât, cu sprânceana încruntată, ridică fruntea şi privi din nou pe maluri, de unde căzuse lovitura morţii. Atunci îşi văzu duşmanii. Erau şase; umblau repede şi-l urmăreau cu ochii; erau cu arcuri şi săneţe. Poate erau moldoveni, poate erau tătari.

— C-o mişcare uşoară, cazacul trase la piept pe fată, şi făcu doi paşi îndărăt, într-o adâncătură a malului.

— Treceţi înapoi! avem scut! zise el către tovarăşi. Cei doi zaporojeni se strecurară sub mal şi-şi înălţară săneţele pe lângă ceafa vătămanului lor. Vasca începu a râde cu răutate.

— După asta vom vedea ce-om mai face… zise el răsuflând adânc.

Pe jumătate înăbuşită de ştergar, fata din braţele cazacului tremura răcită de un fior de frig. Cu ochii ei albaştrii, măriţi şi rotunjiţi din pricina răsufletului silnic, privea şi ea în sus, căci văzuse de unde putea să-i vie scăparea. Dar nu văzuse nici pe tatăl ei, nici pe vreun slujitor, nici o faţă cunoscută. Erau figuri străine.

La urechea ei, izbucni glasul lui Vasca, puternic şi răsunător, cu o veselie ş-o nepăsare care parcă nu displăcură fetei; căci ea înţelegea şi asta, că vătămanul care o ţinea la piept era aproape de moarte pe cât era de aproape şi de ea. Vasca striga către cei de sus în limba leşască:

— Oameni buni! ce poftiţi voi de la mine?… Nimeni nu-i răspunse deocamdată.

Când se înălţaseră săneţele la spatele vătămanului, cei şase urmăritori se trăseseră îndărăt. Dar prin râpa de la deal se auzi un ciuruit de pământ mărunt, şi zaporojenii pricepură că duşmanii s-au coborât în albia pârăului. Dar aşa cum erau aşezaţi, nu-i puteau vedea.

— Prin râpă, veneau cu săneţele gata Şoimaru şi Bârnova. Cantemir se arătă şi el o clipă cu arcul încordat sus pe mal, – şi dispăru iar.

— Acesta-i răspunsul… mormăi vătămanul către tovarăşii lui.
Cei trei uşor înţelegeau că dacă s-ar fi întors spre cei ce veneau prin râpă, se descopereau celui cu arcul care îi pândea de sus.
— Apoi e greu de noi, vatamane… şopti, cu mânie şi cu umilinţă parcă, Alioşa.
— Taci, bătrânule, ş-aşteaptă voia lui Dumnezeu… îi răspunse cu nepăsare Vasca.
— Apoi tu şi cu moartea vrei să şuguieşti, vatamane, dar eu cu asta nu mă mângâi.
Din râpă, de la deal, venea glas. Cazacii întinseră urechea.
— Vatamane Vasca! striga Şoimaru, care vorbea ca apa leşeşte; să ne dai prada!
— Mai degrabă am să vă iau capetele! strigă cu îndrăzneală cazacul. Nu vă dau nimic. Cine eşti tu?
— Eu sunt oştean al lui Tomşa. Mă chiamă Şoimaru.
— Să fii sănătos până ce te-oi prohodi eu! răcni vătămanul. Drumul, până la pieptul meu e greu: am platoşă bună: o fată mare, a boierului Orheianu…
În râpă, Bârnova zise lui Şoimaru:
— Auzi! Vra să zică pe boierul cel bărbos de astă noapte îl chiamă Orheianu…
— Tot am aflat ceva… zise zâmbind Şoimaru; apoi, alăturea de Simeon, făcu doi paşi şi se opri. Cazacii erau aproape, la zece paşi. Fata înfăşurată în blăniţă, din braţele lui Vasca, îl zărise şi-şi aţintea asupra lui ochii rotunzi: numai capul ei îl puteau zări, şi umărul lui Vasca. Restul era acoperit de adâncătura malului.
— Apoi, frate Bârnova, şopti uimit Şoimaru, are fată frumoasă pan Orheianu!… Hm, de aceea-şi pune cazacul viaţa pentru dânsa!… – Fată-l privea ţintă şi parcă-l străbătea cu lumina ochilor… Parcă-l chema, parcă-i cerea ajutor, cu ochii, cu toată fiinţa ei, şi-i făgăduia cele mai dulci răsplăţi.
— Făcu un pas înainte şi strigă:

— Vasca! ascultă ce-am să-ţi vorbesc!
— Ce este? urlă cazacul.
— Ascultă, Vasca. Pune jos pe fata Orheianului, neatinsă, cu toate armele voastre, şi vă iertăm… Aici nu-i război pe viaţă şi moarte. Iertat să fii pentru ce-ai făcut…
— Îl ierţi, căci îl înţelegi… murmură lângă Şoimaru înţeleptul Simeon.
— N-o pun! răspunse cazacul.
— Vasca! strigă iar Tudor Şoimaru; dacă nu pui pe fată jos, îţi iau umărul, ş-ai s-o laşi de nevoie…
Vasca începu a râde cu disperată veselie, iar Şoimaru, deodată hotărât parcă de ochii fetei, ridică la umăr săneaţa. Când bubui împuşcătura, vătămanul îşi simţi braţul drept ca rupt din umăr, mâna-i căzu moartă şi fata-i lunecă din braţe. În aceeaşi clipă, apăru Cantemir pe mal sus, şi dădu drumul din arc unei săgeţi care ţipă scurt. Lângă Alioşa, celălalt cazac îmbrâncă, lovit de moarte. Şi ca-ntr-o mută înţelegere, în faţa morţii fără cruţare, Vasca şi Alioşa, singuri rămaşi în viaţă, zvârliră lângă fată, unul săneaţa şi celălalt sabia. Bătrânul ridică amândouă mâinile în sus, răcnind un singur cuvânt de deznădejde: „Rob!”, şi vătămanul făcu semnul de supunere deplină cu braţul sănătos; din celălalt izvora sânge îmbielşugat, care se prelingea pe blana scumpă a fetei. Şi cu ochii închişi, domniţa, care uimise într-o clipă pe Şoimaru, căzuse iar în zdrobirea unui leşin, de când izbucnise gura săneţei îndreptată asupra ei.
Cantemir îşi dădu drumul de sus, Şoimaru şi Bârnova se repeziră la vale şi puseră tălpile picioarelor pe armele învinşilor. Dumitru Lie şi Ispas, coborâţi şi ei la poruncă, ridicară pe braţe copila leşinată; iar de pe mal, între capete de cai, privea c-un zâmbet liniştit Ilun tătarul, cu faţa palidă şi cu ochii tainici.
Şoimaru se plecă cu grijă şi ascultă răsuflarea fetei; apoi, punând mâna pe jungherul dăruit de bei, aruncă o privire crudă asupra cazacului. Avea faţa crâncenă şi mânioasă.

— Şoimarule! zise Bârnova. L-ai iertat!...
— L-am iertat? întrebă c-un glas tremurător de întărâtare răzăşul.
Cazacul îl privea cu ochi neclintiţi.
— Dacă nu mă loveşti, zise el, avem să ne-ntâlnim altădată! Ori, dacă vrei, ucide-mă, căci eu n-am să te cruţ!...
Parcă nu-şi simţea braţul împuşcat şi privea cutezător spre cei trei prietini.
Şoimaru stătea în cumpănă; izbucnise în el o mânie repede; voia să lovească fără milă. Dar fata deschise deodată ochii şi-l privea neclintită. Când o văzu, apăsă jungherul în teacă şi se alătură de ea, să-i desfacă legătura de la gură.
— Ai vrut să te desleg, domniţă, zise el cu supunere. Porunceşte ce să facem şi unde să te ducem!
Fata era zdrobită, nu putea răspunde cu glas; îşi adună numai blăniţa pe umăr şi-şi potrivi la tâmplă o şuviţă de păr, cu degetele subţirele şi albe. Apoi zâmbi obosită, cu zâmbetul care ştia ea că-i şade bine.
Alioşa lega rana lui Vasca şi mormăia în barbă:
— Iaca vezi tu, vatamane! S-au împlinit veştile inimii mele. De-acuma ca fiarele, fără cai şi fără arme, avem să rătăcim până ce-om ajunge în Ucraina noastră.
Dar cazacul cel tânăr nu-i răspunse; oftă numai şi privea cum se depărtează blăniţa cea albastră pentru care era el să moară.

IX.

Orheianu se împacă cu moş Chirilă.

La han în urmă, boierul Orheianu ieşise la soare sprijinit de subsuori de doi slujitori. Mânia nopţii îi trecuse; acuma necontenit îşi îndrepta cu grijă ochii lui mari şi bulbucaţi pe şleah, spre răsărit. Făcea doi paşi şi şchiopăta uşor, ş-atunci trăsăturile feţei i se răsuceau. Alte două slugi cercetau şi orânduiau boclucuri într-o căruţă uşoară cu roţile nalte. Boierul îşi aruncă şi spre ei ochii; şi începu a vorbi scuturându-şi barba mare.

— Iaca, nemernicilor, aţi întârziat pe drum, v-aţi ascuns prin tufe, nu ştiu ce-aţi făcut… De-abia acuma mi-aţi adus căruţa cu caii. Dacă eraţi pe urma mea astă-noapte, mă repezeam şi eu după ticălosul acela, după hoţ… Chiar am crezut că v-a tăiat beregatele, ş-a luat trăsura cu toate cele târguite în Ţara Leşască!

— Dă, stăpâne, răspunse vătaful cu umilinţă, am făcut şi noi cum am putut. Bine c-a dat Dumnezeu ş-am scăpat!

— Ce face? Aţi făcut cum aţi putut? M-aţi lăsat singur cu ceilalţi pe jos, – m-a zvârlit calul în pulbere; – acu cine urmăreşte pe cazac? Cine-mi scapă copila? Aşa? Aţi făcut cum aţi putut? Am să vă arăt eu, păcătoşilor, dac-aţi făcut cum aţi putut!

— Stăpâne, după atâta năcaz şi oaste, cu toate câte am pătimit, bine c-a dat Dumnezeu şi te-am găsit…

— Aşa? Ei, da, bine că m-aţi găsit; altfel vă găseam eu pe voi şi-n borta şerpelui… Hm! La urma urmei bine că m-aţi găsit… Da’ lucrurile-s toate? Neatinse? Nimica nu lipseşte?

— Toate, stăpâne, după rânduiala cu care mi le-ai dat…

— Ei bine, bine, măcar atâta… Da’ ce-mi foloseşte? Oare boierii aceia care mi-au făgăduit ajutor se ţin de cuvânt? Asta-mi roade mie inima! Parcă mă arde în măruntaie neliniştea!…

Chirilă ieşise în prag şi-şi steclea în soarele dimineţii nasul roş. Şi lui îi trecuse mânia nopţii; fără vorbă multă se împăcase cu boierul ş-acuma îl privea cu ochi plini de veselă viclenie; mai ales că vedea că-n buzunările adânci ale oaspetelui se zăresc galbini adevăraţi, cu zimţi şi cu chipul craiului leşesc.

— Cucoane! strigă el cu glasu-i gros; să nu-ţi fie cu bănat! Da’ ce credinţă poţi avea în nişte flăcăi? Bine, boieri or fi fiind ei, da-şi au şi ei drumul lor; mai ales dacă ticălosul cel de cazac a apucat pe drumul lui! Parcă drumurile oamenilor se-ntâlnesc numaidecât!

— Ce spui! întrebă boierul întorcând peste umăr capul.

— Spun, boierule, că în ziua de azi e greu să ai credinţă în oameni…

— Aşa? Ai dreptate. Eu pe boierii aceia nici nu-i cunosc.

— Degeaba ai lăcrimat dumneata şi i-ai rugat… stărui Chirilă c-un zâmbet abia văzut.

— Ei, omule! răspunse boierul bărbos; astă-noapte eram tulburat tare. Eu îs om cu mânia repede… Hm! Poate că ai dreptate… Am cugetat şi eu că poate să fie aşa, de când stau ca pe jăratic şi mă frământ. Dar am şi hotărât ce am de făcut… Trec şi eu Nistrul, şi în Lehia am prietini slavă Domnului… Am pe domnul Vladislav Dumbrovschi, voievodul Sandomirului, cunosc şi pe castelanul Braslaviei… Ei pot da poruncă şi mi-l aduc în fiare pe cazac. Cu boierii leşilor nu-i de glumit… E adevărat, avem şi noi averi ca şi dânşii; am dobândit în viaţa noastră pământuri şi sate; din mila lui Dumnezeu avem cu ce trăi; da-i vorba că ei au şi putere… La noi, cu schimbările domniei, întruna trebuie să păzeşti drumul hotarului…

— Hei, cinstite jupâne, strigă Chirilă, înţelegând cum stau lucrurile; schimbarea domnilor bucuria nebunilor… Dar nu-i nimica. Toate trec; noi rămânem pe loc.

— Apoi, omule – temelia ţării n-o fac domnii; tot boierii se chiamă că ţin obiceiurile şi rânduiala. Domnul, ca cel ce nu-i. Prostimea, ca şi vita, stă cu botu-n pământ. Da’ neamurile boiereşti sunt cap şi minte pentru Moşie…

— Asta-i numaidecât! răspunse cu pătrundere Chirilă. Şi-şi făcu în gând socoteală că o vorbă înţeleaptă care place boierului poate să-i sporească c-un ban rotund câştigul. Ca hangiu cuminte, Chirilă ştia să se folosească şi de ghioagă ţintată şi de cuvânt dulce.

— Prea cinstite boierule! zise el iar, aducându-şi aminte de vorbele-i nesocotite de la miezul nopţii; în adevăr, noi, prostimea, ce putem şti? Nu ştim nici sama vorbei, nici nimica; avem şi noi ştiinţă cât păr pe broască… Noi cu ghioaga şi cu vorba proastă!… Nu zic de mine, – eu în adevăr am greşit, dar îndată ce-am văzut cu cine am de-a

face, am văzut boier cu greutate şi cu bani, mi-am dat cu palma asta peste gură şi m-am certat cum se cuvine… Da' cunosc pe alţii, care nu ştiu, cinstite jupâne, cum să se poarte cu lumea…

Boierul nu răspunse: încruntă din sprâncene şi mai făcu doi paşi spre şleah; iar şchiopătă şi i se încreţi obrazul de suferinţă. Vătaful, ţigan, cu obrazul plin de şiretenie şi de linguşire, grăi cu mândrie îndreptându-se spre crâşmar:

— Bade Chirilă, măria sa are pământuri la Orhei cât poţi cuprinde cu ochii de pe un munte. Cine le mai ştie sama?… La boierul nostru numeri douăzeci de prisăci, şi vite de nu le mai ştie nimeni sutele… Şi mori, şi hanuri… phii! lucru mare!

— Apoi am aflat noi puţintel din toate… răspunse blajin hangiul.

— Chirilă, om înţelept, după ce-şi arătase ghioaga, din două vorbe descususe pe servitor, şi când se întoarse boierul prăbuşit de pe cal, ameninţările şi le înghiţise şi ghioaga se mistuise în întunecoase funduri. Hangiii în toate vremurile sunt oameni cu socoteală!

Boierul privea în lungul drumului şi clătina din cap cu nerăbdare:

— Nu vine nimeni, nu se vede nimica… zise el şi se-ntoarse în loc…

Şi nădejdea şi curajul pe care le avusese acuma-i slăbiseră.

— Ce fac eu aicea? vorbi el mai mult cătră sine, dând din mâni; de ce stau? pe cine aştept? În ziua de azi numai în tine să ai credinţă… Pregătiţi căruţa! strigă el cu ochii înflăcăraţi spre servi; aşezaţi blană moale ca să nu mă zdruncine tare… Trecem Nistrul cât om putea mai repede, ş-acolo pun eu mâna pe hoţ. Am să mi-l spânzur în cârlige în faţa mea şi cu mâna mea am să-l şfichiuiesc cu harapnicul… Am să-i arăt eu lui! Cum să cuteze el a pune mâna pe o copilă ca o floare? El e un păcătos nemernic, pulbere, un om de rând, care trăieşte alăturea cu caii şi cu porcii, ca toţi

ceilalţi, în cocioabele lor din ţara Ucrainei… Cum să-ndrăznească el să-şi ridice ochii spre o cneaghină? A, dar copila noastră se junghie mai bine, decât să sufere atingerea lui… Am trăit ş-am crescut-o noi între oameni aleşi, am fost cu ea şi la petrecerile lui Crai, în palat cu marmură şi aur, unde au venit boieroaicele leşte numai în mătăsuri îmbrăcate şi cu juvaieruri gătite… Şi copila noastră avea veşmânt ca şi ele, numai că era mai frumoasă… Copila noastră-i neam de voievod. Cum îndrăzneşte el? Să vie, dacă vrea, să-i dau dintre ţărancele noastre de la Orhei una şi încă ş-aceea nu-i de nasul lui, pentru că-i din servele mele!…

În mânia lui, boierul îşi scoase în afară pieptul şi parcă se asculta vorbind. Privindu-l cu ochi şiret, moş Chirilă îşi aduse aminte de fala şi mândria unor şleahtici dintre cei mulţi care se abătuseră pe la hanul lui.

— Apoi, prea cinstite jupâne, grăi el cu umilinţă, se cunoaşte bine că ai sălăşluit între boierii leşi, la curtea lui Crai.

— Am sălăşluit, da, răspunse semeţ boierul, pentru că, din mila Ziditorului şi a Maicii preciste, am avut cu ce mă înfăţişa. Pământurile de la Orhei toate sunt ale mele. Când au cutezat nemernicii ţărani să se ridice, cerând ocini, i-a bătut Aron-Vodă cu buzduganul… Şi noi, ca şi strămoşii noştri, avem urice şi îndreptări de la domni. Nouă ni se şi cuvin, căci suntem neamuri alese…

Moş Chirilă se plecase din şele cu smerenie.

— Aţi adus caii? strigă cu glas mare boierul… Irimie! unde eşti?

— I-am adus, stăpâne! răspunse vătaful ţigan. Pregătim totul…

— Trebuie să plecăm pe dată! rosti cu hotărâre boierul. În fala lui leşască şi-n supărarea lui, prea cinstitul pan Orheianu nu uita că Domnia nouă se aşează şi că el trebuie să se puie la adăpost în hotarul prietinilor lui.

Dar ochiul cel ager al lui moş Chirilă, obişnuit cu lungul drumului, desluşise în depărtare călăreţi.

— Jupâne! strigă el cu capu-ntors spre răsărit, mi se pare că te grăbeşti. Văd venind călăreţi; poate-s boierii noştri de astă-noapte!

— Unde-s? ţipă boierul repezindu-se iar la marginea şleahului. Unde-s? – şi parcă-şi uitase durerea piciorului. Doamne-Dumnezeule! Ei să fie? Mi-au găsit fata? Se vede ceva? Parcă se zăreşte. Are blăniţă albastră, oameni buni! Ai, dar grozav de iute vin. Irimie Ţigane, caută repede în răcliţa ştiută şi dă-mi lanţul de aur care-l pun eu pe după gât… Să vadă că-i primeşte un boier mare cu toată cinstea.

— Jupâne! strigă iar hangiul. Dacă domniţa măriei tale are blăniţă albastră, apoi atuncea o aduc… Acu înţeleg bine că s-au purtat cu vrednicie. Apoi se şi cunoaşte că sunt voinici cu braţe de criţă! Cată să ne bucurăm tare pentru isprava lor!…

Înfăşurându-şi în pripă pe după gât lanţugul de aur, pan Orheianu grăbea, şchiopătând uşor în calea celor trei oşteni. O bucurie mare îi umplea faţa, mânile începură să-i tremure de mişcarea năvalnică a inimii.

Din goana cailor, cu tropote scurte, şase călăreţi se opriră. Descălecară, şi Şoimaru coborî de pe grumazul fugarului, de subsuori, palida şi trudita odraslă boierească. Orheianu o prinse în braţe cu lacrimi adevărate; o sărută pe obraji, pe frunte, îi grămădi capul pe pieptul lui şi o legăna c-un glas gângav de tulburare:

— Draga tatei! draga tatei! te socoteam prăpădită şi moartă… Şi iar începu s-o sărute. Apoi prinse a-şi şterge lacrimile cu mânica largă a hainei.

Hangiul Chirilă mormăi în prag foarte bucuros:

— Acuma-i cu inima lui adevărată; nu mai face ca şleahticii leşeşti…

Iar cei trei prietini zâmbeau cu puţină înduioşare şi bucurie.

X.

Bucuria lui jupân Stroie.

După ce fata Orheianului ridică de la pieptul părintesc obrazul zâmbitor şi dulce îmbujorat, boierul întinse mânile spre Şoimaru şi spre tovarăşii lui. Îi cuprinse cu dragoste şi le grăi cu căldură:

— Mi-aţi dăruit copila! Spuneţi: să vă dau inima, să vă dau bogăţiile mele? Spuneţi-mi cine sunteţi, ca să mă bucur şi să vă rostesc numele până la moarte, când m-oi ruga lui Dumnezeu...

— Eu sunt de neamul meu tatar, răspunse beiul, arătându-şi dinţii albi, şi mă chiamă Cantemir!

— Cum! strigă cul uimire mare boierul, dumneata eşti cel care ai adus hoarda Bugeacului ca să pui domn pe Tomşa?

— Eu sunt, jupâne, răspunse tătarul. De ce te miri? Socoti că necredincioşii n-au inimă şi nu te pot ajuta la nevoie?

— Ah! strigă boierul ridicând ochii la cer; fapta ta să fie primită la scaunul dreptului judecător. De asemenea ajutor al unui om de neam străin, pe care l-aş fi socotit mai curând vrăjmaş, eu numai istorisindu-se am auzit, cum că ar fi fost la neamurile Apusului...

— Boierule, grăi Simeon Bârnova cu linişte, aşa oameni se găsesc şi-n ţările Răsăritului; precum vezi, Dumnezeu miluieşte c-o inimă bună pe cine crede el de cuviinţă. Voinţa lui e plină de taine!

— Adevărat! adevărat! întări boierul grămădindu-şi de două ori în piept barba stufoasă.

— Să nu te miri, jupâne, cuvântă tot surâzând Cantemir, că eu am frăţie cu doi viteji din legea dumnitale. Eu pe om îl caut după inimă, nu după lege! Şi ei nu s-au uitat că slăvesc pe Mahomed, când mi-au scăpat viaţa!

— Ţi-au scăpat viaţa? strigă iar cu uimire boierul.

— Mi-au scăpat viaţa, jupâne. Dumnealui Simeon Bârnova şi dumnealui Tudor Şoimaru.

— Simeon Bârnova? grăi Orheianul înturnându-se spre boier. Dumneata vei fi fiind feciorul lui Mihăilaş. Eu pe părintele dumnitale l-am cunoscut. Se vede că eşti om tare

şi de ispravă ca şi el! Şi ce bucurie mi-ai pricinuit! Bine, însă dumneata eşti neam cu Doamna Irimiei… Iartă-mă, dar cum se face?… Ai venit cu Tomşa-Vodă…

— În ziua de azi oamenii se deosebesc după rudenii şi se adună după prietinii… răspunse zâmbind înţeleptul Simeon.

— Aşa-i, aşa-i, oftă boierul.

— Dar pe dumnealui, urmă el întorcându-se spre răzăş, pe dumnealui nu-l cunosc după nume…

— N-ai de unde mă cunoaşte, jupâne, răspunse Tudor. Eu sunt orheian de pe apa Răutului, şi de neamul meu îs răzăş. Dar am umblat mult prin străinătăţi…

Faţa boierului se încruntă uşor deodată, la aceste vorbe. Privi cu luare-aminte spre oştean. Din tăcerea ei izbucni însă fata, privind ţintă pe cel ce-o scăpase din braţele cazacului:

— Tată! dumnealui e din părţile noastre. E orheian! Şi de pe apa Răutului, pe care şi eu am văzut-o în pruncie… Ce potrivire! urmă ea cu gingăşie, împreunându-şi mânile. Dumnitale ţi-a fost dat să mă smulgi din braţele cazacului Vasca!

— Dumnealui te-a scăpat? vorbi boierul privind lung la Şoimaru.

— Atuncea mi-au fost plătite toate trudele! zise domol Şoimaru, stăpânit de privirea albastră a fetei. Asta a fost ca o minune şi ca o rânduire cerească!

Boierul privea cu stăruinţă şi cu luare-aminte spre Tudor.

— Şoimaru? Şoimaru? îngână el.

— Da, boierule. Satului meu îi zice Şoimăreşti, după bătrânul nostru. Dar de douăzeci de ani nu l-am văzut. Ai mei au pribegit cu mine de pe când eram un prunc, au pierit prin străinătăţi, ş-acu am rămas singur pe lume… Dar mi-am adus aminte şi vreau să mai văd locul copilăriei. Pe urmă, cine ştie unde m-or purta valurile vieţii!…

Privirile boierului dobândiră deodată tărie.

— A! strigă el cu glas mare: vrednic oştean a ieşit din pământurile noastre, căci şi noi tot pe Râuţ ne-am trăit

veleatul. Pe mine mă chiamă Stroie Orheianu! N-ai mai auzit de numele meu?

— Poate să fi auzit, jupâne, dar nu-mi aduc aminte…

— Nu-i nimica, ai plecat crud printre străini. N-ai ştiut nici de năcazurile, nici de zbuciumele, nici de valurile de pe la noi. Au fost destule; dar vremea le-a tămăduit pe toate şi toate s-au liniştit… Să-ţi aduci aminte de vorbele mele, căci eu îţi vreau binele… Eşti un oştean vrednic, jupâne Tudore Şoimaru, şi vreau să te strâng în braţe căci mi-ai scăpat copila din ghiarele duşmanului!…

Şoimaru nu înţelegea bine vorbele Orheianului, dar primi cu voie-bună îmbrăţişarea lui; apoi iar îşi întoarse căutătura spre fată: ea îl aţintea din vreme în vreme c-o privire care i se părea plină de luminile raiului.

Şi tătarul şi Bârnova privegheau privirile acestea zâmbind.

Scoţându-şi la iveală pe piept lanţugul de aur şi mângâindu-şi barba, pan Orheianu se întoarse deodată spre Chirilă hangiul, care privea din prag la asemenea întâmplare puţin obişnuită chiar la un han de pe şleahul cel mare domnesc:

— Chirilă! strigă Orheianul; astăzi sunt vesel ca-n ziua în care răposata mea muiere mi-a dăruit odorul acesta! Caută tu un vin bun, prietine Chirilă, şi vezi de ne cinsteşte, şi ospătează cu ceva pe drumeţii trudiţi. Au umblat noaptea toată ş-acuma le cată ochii a foame…

— Boieri dumneavoastră, cât îţi zice Tatăl nostru toate-or fi pregătite! cuvântă moş Chirilă răsucindu-şi în loc pântecele cu greu stăpânit de chimir. Şi ducându-se spre beciul lui, hangiul adăogi către Irimia vătaful:

— Acu, boierul nostru s-a făcut moldovan adevărat!… Se vede că la voie-bună îşi cântă omul cântecul!

Pan Orheianu, în bucuria lui adevărată, avea totuşi cugetul neadormit. Trei prietini, oşteni fruntaşi ai lui Tomşa, erau un sprijin mare pentru el. Nu mai avea a se teme de cercetaşi domneşti, putea să-şi vadă puţintel şi de interese

la Orhei. O întrebare a lui Bârnova nu-l găsi deloc nepregătit.

— Boierule, îi zicea Simeon, dumneata erai pribeag la leşi cu văduva lui Irimia?

— E prea adevărat, răspunse Stroie Orheianu cu hotărâre. Am fost cu văduva Irimiei; i-am ţinut partea; am şi venit cu Constantin-Vodă şi cu Potocki până la Iaşi; dar când am văzut, boieri dumneavoastră, toate câte cad pe biata Moşie, mai rele decât focul şi apa, când am văzut că leahul şi tătarul pradă şi din pricina lor vin şi alte oşti pe capetele noastre, m-am bătut cu pumnul în piept ş-am spus aşa, că cel mai tare are dreptate, şi dacă Tomşa-Vodă se aşează cu ajutorul Porţii în scaun, se alină şi năcazurile Moldovei. Hai să-l primim pe el cu toţii. Aşa am zis eu, boierule!

— Ai cugetat prea bine, jupâne Stroie, grăi Simeon. Împărecherile boierilor şi oştile megieşilor au dus ţara în risipire…

— Acesta e cel mai sfânt adevăr! întări cu mare glas boierul orheian.

Şi cu pieptu-i uriaş, întinzând în laturi braţele, luă înainte pe oşteni, râzând cu voie-bună:

— Prietinii mei cei buni! strigă el. Poftiţi să cinstim un pahar pentru veşnică aducere-aminte!…

Apoi întrebă, ca în treacăt:

— Încotro vi-i drumul, boierilor? Pe cât am înţeles, mergeţi chiar pe drumul meu… Şi eu aveam treabă puţină la Orhei, şi pe urmă voiam să mă înfăţoşez la Domnia nouă.

— Mergi la Orhei, jupâne? întrebă iute Şoimaru cu ochii scăpărători.

— Mergem… dădu din cap boierul. Noi avem la Murgeni, pe Râuţ, casă mare de piatră… Şi în faţa casei noastre Răutul face iaz şi se găseşte în mijlocul lui un ostrov minunat care mult îmi era drag în tinereţile mele… Mergem, căci avem puţină socoteală de luat pentru mori, prisăci şi hanuri.

— Atunci mergem tovărăşie, jupâne Stroie, zise Cantemir cu zâmbetul lui subţire.
— Pentru asta mă bucur nespus!… grăi Orheianu.
— Bucuria e şi de partea noastră… răspunse tătarul şi privi ţintă spre Şoimaru.
Magda lui Orheianu pornise visătoare înainte; schimbase două vorbe cu Irimia vătaful şi intrase într-o cămară, ca să-şi cerceteze straiele şi obrazul într-o oglindă cu cerc de argint, pe care un slujitor, după ce scotocise îndelung, o descoperise între feluritele boclucuri din căruţă. Cu ochii lui aprigi, răzăşul o urmărise până în pragul hanului.
Iar boierul cel bătrân, văzându-şi orânduite toate treburile, fără grijă şi cu sufletul deschis numai spre bucuria acelui ceas, duse ca-ntr-o îmbrăţişare pe prietini la vinul cel vechi al lui moş Chirilă.

XI.

Lui jupân Stroie îi plac chefurile cu soţii.
În ograda cu zid de piatră a hanului, era o zarvă de gospodărie mare. Ţipau gâşte şi cotcodăceau găini, zburdau prin soare viţeluşi porumbi; şi doi slujitori trebăluiau în lemnărie subt un şopron. O gură neagră de gârlici se căsca în coasta clădirii; pe trepte de stejar urca acum a doua oară moş Chirilă din hruba cu poloboace, ducând în mână o oală mare smălţuită, plină de vin învechit la întuneric, la adâncime de patruzeci de trepte spre măruntaiele pământului.
Intră în uşa scundă de dindos. Baba Maria, nevasta lui din tinereţă, ieşea de la o vatră de jar, c-o ţiglă lungă de fier în care erau trecuţi străpunşi prin mijloc o jumătate de duzină de pui rumeniţi.
Chiar atuncea se arăta în tinda strâmtă şi Orheianu, vesel şi roş la faţă, răcnind c-un glas mare:
— Vinul este, moş Chirilă?
— Este! răspunse hangiul, ridicând cu grijă până la barba boierului oala smălţuită roş.
— Dar puii pe care mi i-ai făgăduit?

— De sama lor ştie baba!… şi Chirilă împinse pe mătuşa Maria înainte, cu ţigla ei uriaşă.

— Dar de fetiţă aţi avut grijă? răcni iar boierul.

— Măria ta! răspunse atunci cu glas tânguitor baba; am fost eu la puicuţă şi i-am descântat de deochi… avea ca o sfârşeală, o dureau tâmplele… S-au aţintit ochi mulţi asupra ei… Ce să faci? O fată mândră e ca o floare rară. Acuma se odihneşte puţintel. I-am dat ş-o lecuţă de friptură. O aripioară de pui. Abia a gustat-o… abia a ciugulit ca o vrăbiuţă, măria ta…

— Vreau s-o văd şi eu! vorbi boierul mai tare decât trebuia.

— Mi se pare că doarme, măria ta… dar nu te teme, n-are nimica… n-are nimica… şi eu ştiu că-i trebuie după descântecul meu numai o leacă de hodină…

— Aşa!

— Aşa, măria ta, fii fără grijă!

— Atunci dă ţigla cu pui să-i duc eu la prietinii mei, şi tu, Chirilă, vină după mine cu aghiasma creştinească… Bea boierul cel tatar, oameni buni, de-mi place să mă uit la dânsul… Haide după mine!…

Uşor ameţit, Stroie Orheianu intră în odaia unde era întinsă masa, cu suliţa plină de pui ridicată sus ca o armă răzbunătoare, ş-un hohot vesel de râs îl întâmpină. Moş Chirilă, c-o mişcare uşoară, scoase ca din pântecele-i uriaş oala ş-o aşeză la masă.

— Halal de tine, Chirilă! strigă boierul Stroie, şi cu mâna, lingându-şi din când în când degetele, împingea de pe ţiglă puii într-o strachină mare.

Beiului tatar îi sticleau ochii ca jăraticul. Cu mâna pe pahar, zâmbea necontenit, arătându-şi dinţii ascuţiţi ca de lup tânăr. Era însă senin la faţă, şi slujitorul lui cel tăcut şi palid sta în picioare în dosul lui, şi parcă-l priveghea. Lie şi cu Ispas se împărtăşeau şi ei din mila stăpânilor, intraţi numai pe-o clipă de la cai şi arme.

— Boierilor! zise tătarul cu voce limpede, aşa înţeleg eu prietinia: legată cu vin moldovenesc. Are ţara voastră lucruri bune, de aceea îi cunoaştem noi aşa de bine drumul…

— Atuncea bea un păhărel proaspăt! strigă boierul Stroie.

— Beau, căci încă nu mi-am ajuns măsura… răspunse tătarul. Cât oi stăpâni eu băutura aceasta aleasă, nu e rău.

— Apoi, pe când boierul Orheian rupea în două un pui, se plecă la urechea lui Şoimaru: Ei, frate Tudore, văd că taci şi asta nu-i lucru bun… Tu nu bei?

— Nu mi-e sete…

— Frate, zise tătarul, eu cetesc în inima ta ca într-o carte…

— Trebuie să iasă la vânt să se răcorească… strecură o vorbă înţeleptul Simeon; dar el se părea că nimica n-auzise.

Ca şi cum ar fi ascultat de-o poruncă, Şoimaru se ridică uşor din locul lui şi se strecură în umbra tindei. După el ieşi şi Lie.

— Stăpâne, şopti slujitorul, ca şi cum ar fi primit o întrebare, jupâniţa se odihneşte în cămăruţa din partea cealaltă a tindei…

— Bine, răspunse Şoimaru fără să se mire de asemenea cuvânt; şi-i puse mâna pe umăr. Intră înlăuntru şi priveghează…

Faţa rotundă a lui Dumitru Lie se întinse într-un zâmbet de mare mulţămire. Se strecură iar în odaia unde boierul Stroie îşi ridica glasul răsunător c-o jumătate de pui într-o mână şi cu pocalul de vin chilimbariu în alta.

— Eu ştiu sama petrecerilor şi-a prietiniilor! striga el. Eu am petrecut cu şleahticii la curtea lui Crai!… Eu am băut din toate vinurile lumii!…

Vocea liniştită a lui Bârnova începu să-l aţâţe, cu întrebări felurite; şi boierul, îndemânat de fala lui obişnuită, îşi scutura barba şi umplea încăperea c-un glas detunător.

Şoimaru dădu în capătul tindei de baba lui moş Chirilă. Fără îndoială că femeia avusese vreme să înţeleagă de la

soţul ei multe lucruri, căci se opri şi-şi ridică ochii mititei aşteptând o întrebare.

— Unde-i jupâniţa?… întrebă şoptit oşteanul.

Şi aducându-şi aminte de aurul dăruit de Tomşa, vârî două degete într-un loc anume al chimirului şi scoase un zlot tătărăsc. Banul luci numai o clipă, şi bătrâna îl mistui în ghiara ei. Şoimaru mai voi să întrebe ceva, dar simţi că uşa cămăruţei s-a deschis. Baba se strecură spre cuptorul ei cu jar, nesimţită, şi răzăşul, întorcând privirea, văzu cu uimire pe fata Orheianului. Parcă era mai albă în îmbrăcămintea-i de catifea ca mura. Părul castaniu îi era lins pieptănat, cu cărare la mijloc. Ochii albaştri, cu gene lungi negre, îl priveau c-un fel de lucire tainică.

— Ţi-am auzit glasul, pan Tudor, şopti ea. Am vrut să-ţi mai mulţămesc o dată…

Şi se trase îndărăt în umbra cămăruţei.

Şoimaru făcu un pas înainte. Apoi îndrăzni; trecu pragul, închise uşa şi se aşeză cu spatele în ea. Nu spusese nici o vorbă, dar în coşul pieptului îi ardea o flacără năprasnică şi inima îi bătea, cum nu-i bătuse niciodată la primejdii.

— Ce faci? zise fata punându-şi o mână la obraz. Dacă vine tata?

— Nu te supăra! răspunse rugător Şoimaru, vreau să-ţi spun numai o vorbă…

Atunci fata zâmbi. Sta dreaptă în mijlocul cămării şi se uita la el ţintă.

— Ce vorbă vrei să-mi spui?…

Şoimaru tăcu şi-şi înfipse ochii învăpăiaţi în privirile ei dulci. Ea clipi şi-şi plecă pleoapele, apoi deodată începu a râde.

— Te uiţi la mine fioros, ca atuncea când ţi-am văzut întâi ochii, în râpa pârăului…

— Atuncea te-am văzut şi eu întâia oară, grăi blând Şoimaru. Eu poate te-am spăriat. Dar tu, jupâniţă, de-atunci îmi eşti dragă…

Şi deodată Şoimaru îşi scutură capu-nfierbântat. Într-o clipă rostise vorba cea grozavă. Într-o clipă se petrecuse ceea ce de atâtea ceasuri îl chinuia şi părea fără scăpare şi ieşire. I se înegură privirea, – dar pe urmă văzu limpede pe fată. Nici nu ţipase, nici nu se trăsese tremurând într-un colţ! Numai îşi plecase din nou ochii şi i se îmbujoraseră obrajii.

— Nu te-ai supărat! rosti Tudor Şoimaru cu blândeţă. Când te-am văzut, parcă mi s-a înfăţişat o domniţă ca-n istorisirile cele frumoase şi de demult… De-acuma viaţa mea nu mai însemnează nimica. O pun la picioarele tale… Porunceşte-mi să mor…

Ea dădu din cap zâmbind:

— Nu! asta nu se poate!…

— Într-o clipă, urmă oşteanul, s-au răsturnat toate în jurul meu… înţeleg care-i pricina. Ar trebui să mă mâhnesc, şi sunt ca nebun de bucurie. Văd că taci. Spune-mi un cuvânt…

Ea nu-i răspundea; îl privea numai pe sub gene, cu fruntea puţin aplecată. Şoimaru dădu trist din cap; îşi aduse aminte de porecla pe care i-o dăduse Cantemir; îi spusese Limbă-dulce; ş-acuma nu găsea cuvinte destule ca să cucerească pe fata care-i era dragă.

— Răspunde-mi un cuvânt… grăi el iar, cu glasul stâns.

Ea nu-i răspunse nici acum; el o privi cu sprânceana încruntată.

— Nu te uita aşa la mine, zise ea zâmbind şi clătinând capul.

— Mă uit, căci vremea trece, şi cine ştie când o să mai fim singuri!

— Atunci nu mai mergeţi cu noi la Murgeni? îl întrebă ea cu prefăcută grijă.

Lui Şoimaru iar începu a-i bate inima cu grăbire.

— Voia să mai spuie ceva, dar afară, la uşă, cineva începu să zgârie lemnul. Glasul lui Lie se auzi vorbind către cineva: „Caut pe stăpân!”

Magda Orheianului întinse spre el o mână, cu capul puţin ferit în laturi. El cuprinse degetele subţiri, le sărută de două ori, le simţi că-i scapă, – şi repezindu-se îndărăt se strecură pe uşă în tindă, unde dădu peste Dumitru Lie.

Era singur. Râdea.

— Ce este? îl întrebă cu asprime Şoimaru.

— Boierul cel bărbos strigă să plecăm! îi şopti Lie, şi vine să-şi caute fata… I s-a pus în uşă boierul Bârnova şi-l ţine c-o pildă din sfânta Evanghelie.

— Atunci pregăteşte caii şi carăle! vorbi cu însufleţire răzăşul. Mergem la Şoimăreşti, la noi acasă…

Pe când Lie se furişa afară, oşteanul se gândea şi parcă-şi zicea cu glas:

— De-acuma toate s-au tulburat în jurul meu… Trece peste mine un vârtej mare!… – Mergem la Murgeni, îşi zise el iar cu bucurie. Acolo se alege de sărmana mea inimă!… Şi se repezi spre odaia tovarăşilor lui.

XII.

Codrul şi tinereţile.

Se apropiau, după câteva popasuri, de apa Răutului. Carul împovărat rămăsese cu mult în urmă; Magda lui Orheianu, care se odihnise mult în blănile întinse în el, acuma ceruse cal înşeuat şi întremată de somnuri dese, zburdalnică din pricina frumuseţii apusului de cireşar, pornise înainte printr-o margine de pădure, chemând după ea c-o vorbă şăgalnică pe Tudor Şoimaru.

Boierul, bucurat şi el că se apropia de stăpânirile lui fără năcaz, fără să-i fi sosit vreun olăcar năprasnic de la Domnie, îşi grăbea calul. O vreme istorisise tovarăşilor despre minunatele lui petreceri la curtea lui Crai, apoi cu durere îşi amintise de pierderea în ţară străină a soţiei, care fusese aşa de scumpă inimii lui.

— Ah! boieri dumneavoastră… zicea el cu voce mişcată. Eu în viaţa mea am adunat multe bunuri ale pământului, dar toate sunt zadarnice dacă n-ai mulţămirea sufletească… Soţia mea a fost muiere frumoasă. Era leaşcă de neamul ei

şi eu o botezasem în legea noastră şi mă unisem cu ea înaintea lui Dumnezeu… Aţi văzut-o pe Magda mea; era tot aşa de frumoasă şi tot aşa o chema. Nu-i vorbă, fetiţa îmi samănă puţintel şi mie. Dar altfel toate ale maicei ei le are, şi umbletul, şi graiul şi toate câte mi-au făcut năcazurile şi bucuriile… Căci trebuie să ştiţi dumneavoastră, – vă spun ca la nişte prietini, – am şi cu copiliţa asta o leacă de năcaz. Îşi are încăpăţânările ei, şi hotărârile ei, şi câteodată parcă-i o căpriţă fără astâmpăr şi fără hodină…

Aşa grăia boierul cu glasul lui neistovit, pe când călăreau printr-un ţinut minunat. Codrii apropiaţi, în valuri negre, cei ai depărtării învăluiţi în pâclă, dealurile şi văile unduioase, apele curgând în făgaşuri adânci de pământuri văroase, toate, prevăzute prin lumina cea din urmă a soarelui, alcătuiau o icoană care nu mai este, a vechii Moldove cea plină de daruri. Era o singurătate desăvârşită; nu se vedeau încă fumuri de sate, şi, în fânaţurile fără hotar, trebuiau să iasă sara la păşune zimbrii şi cerbii, nesupăraţi de desimea oamenilor.

Simeon Bârnova grăi încet către Cantemir bei:

— De când am dat de Orheian, prietinul nostru Şoimaru tace şi-i ard ochii. E bolnav.

— Fără îndoială, răspunse tătarul; la noi se zice de aşa om că a intrat în luna cea oarbă. Fiecare dintre noi trebuie să aibă un năcaz ca el, şi i-a venit şi lui rândul. Iar fata e frumoasă ca o georgiană, stăpână de serai… Dar se deşteaptă el curând, căci un om ca dânsul, cu inimă tare şi cu patimă năprasnică, se izbeşte cu fruntea de multe stânci ale vieţii.

— Am vrut să schimbăm numai o vorbă, Cantemir, răspunse zâmbind boierul. Are şi el un ceas fericit dacă trece o fată frumoasă prin viaţa lui… Să-l lăsăm să se depărteze şi să îndemnăm la vorbă multă pe Stroie…

Pe când prietinii tăbărau cu întrebările pe capul Orheianului, Şoimaru şi Magda lui Stroie coborau în trap ţăcănit un drumuşor lin de costişă. În lucirile amurgului,

oţelele oşteanului fulgerau. Cu fusta largă şi încreţită de lână vişinie revărsată în juru-i până la scările de argint, fata călărea bărbăteşte şi tunica de catifea strânsă pe mijloc, cu puf de blăniţa la gât şi la mânici, o ţinea dreaptă în şa, cu sânii mici bulbucaţi uşor; în mersul calului se înmlădia pe şolduri; cu obraji îmbujoraţi, cu ochii lucind, părea îmbătată de fuga calului, de mireasma marginei de codru şi de lumina fumurie care scădea cu cât înaintau şi parc-o chema înspre un vis al umbrei.

Pădurea de fagi se isprăvea şi marginea ei cotea pe văi. După făgeţelul tânăr care urma se ridica spre fundul văii o pădure tânără de mesteceni, în care deodată parcă se făcea lumină. Îşi înălţau trunchiuri albe şi-şi răsfirau rămurele subţiri cu frunziş mărunt. Peste valul uşor al mestecenilor se zăreau alte păduri şi poieni, şi iazuri, care arătau că oamenii şi-au făcut acolo aşezare.

Magda îşi opri calul şi ridică o mână:

— Vezi colo în fund? Acolo-i Răutul! zise ea. Şoimaru o privea c-un fel de sălbătăcie.

— Văd, răspunse el; ca prin vis mi-aduc aminte de toate. Mai cu samă sticlirea aceea de ape mi-a rămas parcă în luminile ochilor… Văd c-am ajuns repede…

— Cum repede? strigă râzând fata. Doar am apucat o noapte cu lună…

— Atuncea te odihneai în căruţă…

— Ş-acuma răsare luna iar, plină, şi sunt alăturea cu dumneata calare… Ori în căruţă, ori aicea, pentru dumneata e tot una cred… Şi pentru mine, – căci văd c-ai tăcut şi ieri, taci şi azi.

— În adevăr, vorbesc prea puţin… zise râzând Şoimaru. Aş vrea eu să-ţi spun multe, dar glasul e nevrednic…

Fata zâmbi vicleană şi clătină gingaş din cap.

— Să mergem! să mergem!… strigă ea iute. Într-adevăr, glasul lui Şoimaru era nevrednic. Tăcut mai mult şi c-un fel de îndărătnicie în privire, răzăşul îşi petrecuse până acuma ceasurile. În el crescuse deodată iubirea ca o floare de

sânge; şi sta ca-ntr-un vis încă, nedumerit, încolţit de dorinţi.

Se repeziră la vale prin dumbrava de mesteceni. Şi deodată începură să se legene crengile fine deasupra lor, purtate parcă de cea din urmă lumină a zilei. Fata le privea călărind săltat şi sorbea cu capu-nălţat şi cu nările tremurătoare mireasma văii.

Deodată privi c-un râs fugar pe Şoimaru şi cu pintenii de la cizmuliţele ei de marochin roş lovi calul şi zvâcni înainte. Oşteanul simţi ca o lovitură în piept; îşi îndemnă şi el fugarul.

Dar la o cotitură fata se oprise sub crengile unui mesteacăn bătrân. Întoarsă în şa, îi făcu un semn de taină cu degetul la gură. Îl privea şireată, cu ochii aprinşi, şi gâfâia, cu buzele puţin deschise, aţintindu-şi urechea.

Se opri şi Şoimaru, simţind, în tăcerea care-i împresură deodată, ca o înfiorare tainică cuprinzându-i pe amândoi. O privighetoare îşi ascuţi parcă de câteva ori glasul într-o tufă din apropierea lor; apoi, în tăcerea văii, rămase ca o bătaie surdă şi depărtată, necontenită, ca şi cum lucrători necunoscuţi băteau pământul cu malurile în adâncimile singurătăţii.

— I-am mai auzit… şopti Şoimaru înălţat în şa şi ascultând… Când eram odată cu bunicul, i-am şi văzut bătând cu coada în vizuniile lor…

— Cânii de apă!… zise fata râzând şi privindu-l ţintă. Şi eu i-am văzut… Şi i-am auzit de multe ori din locul acesta… Aici e frumoasă şi tainică pădurea de mesteceni…

Fără îndoială că frunzişul gingaş, şi ecourile, şi răsuflările pădurii aveau un îndemn, dar şi fata, cu înmlădierea-i de ramură şi cu privirea-i de şarpe, visase clipa aceasta pe când în blănuri moi o legăna căruţa. Cum stăteau alături, deodată oşteanul o cuprinse scurt cu braţul şi ea se abătu la pieptul lui. Sta înlănţuită ca o liană de el, şi primea cu ochii închişi sărutările lui pătimaşe. Un braţ o strângea s-o

frângă şi ea ofta biruită de iubirea furtunoasă a bărbatului şi de bolnava ei curiozitate de fecioară.

Răzbătură pe sub mesteceni mai departe în umbră, se făcu pe urma lor tăcere; şi tainica bătaie a castorilor iar începu a suna în adâncimi.

XIII.

Crucea răzăşilor.

Când Tudor intră în satul strămoşilor lui, la Şoimăreşti, parcă i se luă un văl de pe frunte. Toată noaptea stătuse ca ameţit, cu icoana fetei Orheianului înaintea ochilor. După ce tatăl şi fiica intrară în curtea lor de piatră, oşteanul, ca să poată revedea pe Magda cât mai curând, se despărţise de ei ca să facă un ocol grabnic în satul lui. Hotărâse să se întoarcă cu calul aburind încă de fuga dusului. Pentru el iubirea cea mare a vieţii lui era mai presus de toate. Ce-i mai păsa acum de celelalte? Aplecată puţin în şaua ei, fecioara îl privise cu ochii umezi, arşi de sărutările lui. Cu zâmbetu-i neclintit şi viclean, parcă-i spunea că-l aşteaptă şi-l chiamă; îi zâmbea întocmai ca-n umbra mestecenilor, când, frântă de la mijloc, se agăţa de grumazul lui, lăsându-se biruită pe iarba moale, umezită de roua înserării.

Acum, vântul dimineţii îl deştepta încet-încet. Îl deşteptau şi amintirile vechi.

— Fraţilor, zise el cuprinzând mânile tovarăşilor lui, acesta-i satul meu!

— E un sat ca oricare altul… îi răspunse Cantemir.

— Se poate, dar acesta-i al meu şi nu l-am văzut de douăzeci de ani.

— Totuşi, Tudore, adă-ţi aminte de cuvântul meu: cât de tare schimbă Dumnezeu şi întâmplările toate hotărârile noastre…

Şoimaru se încruntă uşor.

— Vreau să-ţi spun că ai pornit aprig într-acoace. Dar drumul ţi-a schimbat tare gândurile…

Şoimaru privi cu luare-aminte spre tovarăşii lui, dar taina o ascunse în fundul sufletului ca pe un lucru scump.

— Vă înşelaţi, prietinilor, răspunse el cu linişte… Iată biserica. Iată ţintirimul. Aicea zac mulţi de-ai mei. Mai încolo e casa în care m-am născut…

Satul cu casele mari acoperite cu stuh, case curate, răzăşeşti, se întindea într-o vâlcica, sub poală de pădure. Apa Răutului curgea pe vale, subţire şi limpede, scăzută de secetele verii. Nuci mari se ridicau din vii, şi un grangur cânta în pacea satului, în lumina dimineţii. Era o zi de duminică şi toaca începu să sune în clopotniţa bisericii albe c-o duruire melodioasă.

Şoimaru se opri, îşi descoperi capul cu plete scurte creţe, şi-şi făcu încet cruce.

— De învăţătura aceasta veche a bunicului uitasem… zise el încet.

Apoi descălecă, şi prietinii punând şi ei piciorul pe pământ, porniră tustrei pe cărarea din marginea drumului, lăsând slujitorilor frâiele.

Femei şi fete cu caţaveici de vulpe şi cu fuste de lână, dungate cu vrâste galbene şi roşe pe fund negru, veneau la leturghie. Femeile aveau broboadă cafenie pe cap; fetele erau cu capetele goale gătite cu flori de grădină. Unele erau frumoase şi spionau cu priviri agere pe cei trei oşteni.

Veneau şi răzăşi în urma lor, îmbrăcaţi în straiele cu care aveau obiceiul să iasă la oaste: ciubote de piele roşă, pantaloni largi şi încreţiţi în jurul mijlocului dintr-un şiac cafeniu şi ilice negre cu nasturi rotunzi de argint şi cu mânicile largi. Toţi priveau curioşi la străinii care intraseră în sat. Se uita şi Şoimaru cu luare-aminte la ei, dar nici un obraz nu-i era cunoscut.

Când apucară pe poteca bisericii, unul dintre răzăşi, om cărunt cu obrazul brăzdat, se abătu spre ei şi le pofti ziua-bună. Apoi grăi:

— Domnilor, să nu vă fie cu bănat. Eu sunt vătăman în sat aicea. V-aş întreba pe cine căutaţi…

Şoimaru stătu în loc, zâmbind. Apoi zise către vătăman:

— Ai să înţelegi îndată ce caut în sat la dumneavoastră, când ţi-oi spune cum mă chiamă… Dumnealor sunt numai prietini ai mei…

— Dar dumneata cine eşti?

Femeile şi bărbaţii se opriseră curioşi şi aşteptau.

— Pe mine mă chiamă Tudor Şoimaru! zise oşteanul privind în juru-i.

Îndată se stârni zarvă între răzăşi; oamenii se apropiară cu murmur.

— Dar cine-i fi dumneata şi de unde? întrebă cu neîncredere vătămanul. Noi ne cunoaştem toţi; cu toţi suntem Şoimăreşti şi neamuri şi ştim unul de altul…

Deodată însă îşi făcu loc prin îngrămădeală un bătrân mărunt, îndesat, cu barba scurtă şi ţăpoasă, cu ochii ascuţiţi şi aspri.

— Oşteanul acesta se dă drept din neamul nostru… zise el c-un glas îndesat. Să mă uit şi eu la el…

Cu îndrăzneală apucă mâna lui Tudor, îl trase spre el şi-l privi în ochi.

— Nu eşti tu, zise el scurt, dintre ai lui Ionaşcu, care au pribegit peste Nistru?

— Sunt Tudor, feciorul lui Ionaşcu… răspunse mişcat Şoimaru; dintre toţi pribegii, eu singur mă întorc înapoi…

— Atuncea eu îţi sunt moş drept, frate cu tatăl tău… strigă bătrânul. Uită-te la mine şi mă cunoaşte!

— Te cunosc, moşule Mihu! îngână Şoimaru.

Deodată glasurile răzăşilor, a tuturor neamurilor lui, se ridicară, şi braţe multe se întinseră spre el ca să-l îmbrăţişeze. Deodată oşteanul îşi simţi pieptul înfierbântat de o căldură necunoscută.

— E feciorul lui Ionaşcu ş-al Anisiei… grăiau şi femeile cu glasuri tânguitoare. Şi dintre cele mai bătrâne porniră a boci încet.

Clopotele bisericii cântau. Fără să ştie de ce, în mijlocul oamenilor adunaţi deodată din toate locuinţile satului, în mijlocul glasurilor, care întrebau şi răspundeau, Cantemir şi

Bârnova se simţeau mişcaţi. Şoimaru era cuprins de mâni, îmbrăţişat de veri şi de mătuşe, şi glasuri rosteau nume: toţi erau ai unui Şoimar; dar unul era Gavril a lui Ion a lui Vasile Neculai Şoimaru; altul era Grozav a lui Dumitru, a lui Matei Neculai Şoimaru; alţii se trăgeau dintr-un Vasile, alţii dintr-un Mihai, – din bătrâni vechi care luptaseră pentru moşie şi dobândiseră pământ pe vremurile lui Ştefan-Vodă cel Bătrân.

— Vină cu mine! zise cu glas aspru bătrânul Mihu. Îl apucă de mână şi-l trase între mormintele ţintirimului. Clopotele bisericii tăcură; se alinară şi vocile oamenilor; şi sub cireşii sălbatici, care-şi coborau rădăcinile între oasele morţilor, se făcu în lumina dimineţii tăcere.

Bătrânul îl opri dinaintea unei cruci de piatră, lângă un mormânt plivit cu îngrijire, acoperit cu flori răsădite.

— Aicea, băiete, grăi Mihu îndesat, odihneşte părintele tău Ionaşcu! La mormântul lui noi îngenunchem cu toţii…

Ca prin farmec, clopotele porniră iar, a treia oară – şi răzăşii îngenunchiară. Cu ochii împânziţi de lacrimi, Tudor cetea slovele săpate pe crucea de granit:

Aici este groapa unde zace robul lui Dumnezeu IONAŞCU din neamul ŞOIMĂREŞTILOR care s-a strămutat la veşnicele lăcaşuri la anul de la zidirea lumii 7102…

— Aici este îngropat părintele tău! îi strigă la ureche bătrânul Mihu. A pierit ucis de buzdugan mişelesc, pentru că s-a ridicat pentru drepturile şi ocinile noastre strămoşeşti, sculând la război toate neamurile şi toate aşezările orheienilor!…

Clopotele tăcură iar.

— Tu nu-ţi mai aduci aminte? îl întrebă bătrânul. Erai un copil când s-a întâmplat aceasta; pe urmă, printre străini, ai uitat de toate!

Amintiri crâncene răscoliră deodată mintea şi sufletul lui Tudor. Cu ochii încruntaţi cetea necontenit slovele mari de pe crucea tatălui său, – şi-i veni în minte dintrodată dintre icoanele înegurate de uitare chipul palid, stropit de sânge,

al unui oştean mort. Acela era tatăl său. Şi ciolanele lui se odihneau înainte-i, sub pământ.

— Priveşte şi-n vale, dincoace, în livada părăginită, casa voastră! îi strigă răzăşul cel bătrân. Suflă prin ea vânturile iernii şi bat peste dânsa puhoaiele ploilor. Ca ea s-au risipit, – duse de valuri şi vânturi, odraslele lui Ionaşcu. Iar cel ce ne-a despoiat pe noi de pământurile de bătrâni câştigate, de la Alexandru-Vodă şi de la Ştefan-Vodă, se îngraşă şi râde nepedepsit, şi şi-a pus piciorul pe grumazul nostru…

— Cine-i? strigă Tudor sărind în sus cu ochii mânioşi.

— Cine-i? rânji bătrânul. Cine nu-l ştie? şi copilul din leagăn îi aude numele cu blastăm! căci ne-a sărăcit şi ne-a umilit! ne-a bătut şi ne-a sângerat! Şi pe tine te-a lăsat orfan!

— Cine-i? strigă înăbuşit Şoimaru.

— E boierul cel mare de la Murgeni! Stroie Orheianu cel plin de averi şi fală!… zise răzăşul Mihu întunecat şi aspru.

La aceste vorbe, Cantemir şi Simeon se repeziră înainte. Tudor Şoimaru rămăsese ca fulgerat, cu ochii rotunziţi, înfricoşaţi de groază lăuntrică. Abia avu putere să se stăpânească, înghiţi greu de câteva ori şi rămase privind întunecos spre mormântul de dinaintea lui.

XIV.

Tudor Şoimaru se arată om care şovăieşte.

În sufletul lui Tudor Şoimaru bântuia într-adevăr o furtună grozavă. Plecând de la mormântul părintesc, înconjurat de prietini şi de toate rudeniile, în nourii care i se frământau în minte întrezărise o lucire: se gândise să se repeadă la Murgeni: dragostea lui cu fata Orheianului poate era împăciuirea şi liniştea. El era neam bun şi oştean tare; fata era a lui; poate ura din ochii bătrânului Mihu se va alina; poate umbra mortului din ţintirimul bătrânesc se va împăca. Pădurile şi imaşurile, şi fânaţurile, cu vârtute câştigate în războaie vechi, se vor întoarce după dreptate neamurilor; iar pentru sânge vărsat va veni zălog o copilă;

şi amestecul va potoli dihoniile şi zavistiile, statornicind pace pentru un veac viitor.

— Dar la Murgeni, unde se repezise într-un suflet, neliniştit şi bolnav, toată nădejdea i se risipi ca năsipul în vânt. Boierul împlinise câteva datorii de pe mori şi hanuri, încărcase câteva căruţe la cai odihniţi, – şi repede venise, repede plecase pe un drum necunoscut.

— Ce fac eu? întrebă el înspăimântat pe Bârnova.

Boierul şi tătarul îl priveau serioşi, cugetând şi ei la năprasnicile întorsături ale vieţii. Stăteau, numai ei, într-o chilie din casa curată a bătrânului Mihu. Ospătaseră puţintel, – ş-acuma trupurile trudite ar fi cerut hodină; dar suferinţa care lucea ca o nebunie în ochii lui Tudor îi ţinea pe tustrei treji.

— Ce fac eu?

— Mai întâi de toate, răspunse Simeon Bârnova, nu înţeleg ce-ai căutat la Murgeni.

— Eram încredinţat că am să găsesc pe fată… zise încet Şoimaru.

— Ei, şi ce era dac-o găseai?

— I-i dragă fata… cuvântă de la locul său Cantemir bei. E lucru lesne de înţeles!

— Poate tu, beiule, cugeţi că ceea ce s-a întâmplat azi la ţintirim e lucru fără rost? N-ai înţeles tu că neamul lui Tudor ţipă împotriva Orheianului? N-ai auzit pe Mihu strigând că Ionaşcu, tatăl prietinului nostru, a pierit ucis de buzdugan, de mâna lui Stroie?

— Ba da. Dar eu socot că el se trăgea spre dragostea lui, – şi-şi părăsea neamurile! rosti limpede tătarul.

Tudor Şoimaru ridică ochii rătăciţi şi-i îndreptă pe rând asupra prietinilor lui. Dădu încet din cap în semn de împotrivire:

— Asta nu se poate! murmură el.

Cantemir îl privi zâmbind:

— Nu se poate? Mormântul lui Ionaşcu l-ai văzut întâia oară; glasul lui Mihu până azi nu l-ai auzit, până azi toate

neamurile tale ţi-au fost străine. Dar dragostea a intrat în tine ca un cui de foc!

— Asta nu se poate! asta nu se poate! murmura îndărătnic Tudor Şoimaru. Eu m-am tras spre Râuţ şi spre neamurile mele pentru că mă chemau amintiri şi un dor năprasnic. Sunt fraţii mei cu toţii. Şi-n pământul nostru dorm strămoşii mei cu toţii. I-am văzut azi întâi, dar eu de ei sunt legat din veci, cu sânge şi durere! Şi când mi-a spus uncheşul Mihu că tata zace mort la picioarele mele, m-au zguduit fiori de moarte şi mi-au venit lacrimi! Nu se poate!

— Atuncea ce-ai căutat la Murgeni? întrebă iar Simeon Bârnova.

— Nu ştiu. Mi-i dragă fata. Am avut o nădejde de însoţire – care să împace vrăjbile…

— Apoi, frate, între tine şi neamul lui Stroie este sânge! grăi răspicat Simeon. Când ar afla Mihu şi neamurile voastre numai de gândul tău, te-ar prigoni cu blastăm…

Tudor Şoimaru privi ţintă la prietinul lui; se făcu galben şi strigă răguşit şi brusc:

— Atuncea ce fac eu?

Bârnova dădu din umeri. Cantemir tătarul zâmbi arătându-şi dinţii.

— După cât înţeleg, grăi ei, Tudor pleacă după fată. În el fierbe dragostea.

— Se poate, răspunse Bârnova, dar asta trece.

— Nu trece! nu trece! gemu c-un fel de turbare Tudor. A căzut ca un trăsnet în sufletul meu. Nu ştiu ce voi face! nu înţeleg ce se petrece cu mine! mi se pare c-am să nebunesc! Am venit la mormântul părinţilor mei, – ş-acuma o vijelie mă mână în altă parte, cine ştie unde! Văd că trebuie să părăsesc toate, au să mă urmărească toţi cu ură şi blastăm că-i las, că nu mă ridic pentru dreptatea lor şi nu plătesc sângele celor morţi! Dar ce pot să fac, prietinilor mei dragi, dacă Magda Orheianului mi-i dragă şi nu-mi mai pot afla loc şi stare din pricina asta?

— Atunci să mergem s-o căutăm! zise tătarul cu acelaşi zâmbet ascuţit.
— Dar unde?
— Alah are să ne îndrepte… Ş-ai să ne îndrepţi şi tu, – căci vei fi ca un copoi pe urmele căprioarei; vei adulmeca urma dragostei tale…
— Atunci merg şi eu cu voi!… rosti Simeon Bârnova. Aşa-i voinţa Celui-de-sus, precât văd. Când vor trece toate şi se vor limpezi toate ale sufletului tău, atunci te vei trezi şi vei urma calea de la care nimica nu te poate întoarce. Tu ai, Tudore, suflet prea pătimaş: şi ast'dimineaţă, la crucea lui Ionaşcu, m-am îngrozit când am văzut ochiul tău sălbatic şi obrazul ca de mort. Au să te cheme înapoi amintirile şi morţii!
— Deocamdată să-l lăsăm să meargă după vânt! grăi râzând Cantemir. Acesta e lucru prea înţelept.
Tudor Şoimaru sta cu fruntea rezemată în palme şi cu coatele pe genunchi. Ridică iar capul. Parcă nici nu înţelegea bine vorbele care se rosteau lângă el. Dintrodată se zvârli de la locul lui în picioare.
— Trebuie să mergem! trebuie s-o caut! strigă el. Văd că ce cugetam eu nu se poate! văd că pentru mine zile de linişte nu pot fi! Din lume am venit, în lume mă duc: trebuie s-o găsesc!…
Văzu că prietinii lui nu spun nimica, că-i zâmbesc şi-l înţeleg; – se lăsă la locul lui pe laiţa de plop aşternută cu scorţuri.
— Vra să zică plecăm? întrebă el cu trudnic glas.
— Da, răspunse Cantemir. Ne odihnim şi plecăm…
Şoimaru avu o clipă de destindere din încordarea şi durerea lui. Se linişti, se lăsă pe-o coastă, şi-n scurtă vreme un somn de plumb îi amorţi mădularele zdrobite. Adormiră pe lăiţi şi Bârnova şi Cantemir. Şi târziu, când da soarele în asfinţit, se deşteptară cu capetele grele.
Din mijlocul chiliei îi privea zâmbind bătrânul Mihu. Pe-o măsuţă cu trei picioare aburea mâncarea.

— Eu socot că v-a deşteptat mirozna bucatelor… zise răzăşul. Poftiţi şi ospătaţi din ce s-a milostivit să ne dăruiască Domnul!… Dacă ar fi fost dreptăţi în lume şi n-ar fi fost asupra noastră hrăpiri şi moarte, – ospăţul ar fi fost mai ales!…

Tudor privi tulbure la bătrân. Se trase într-un colţ, dădu cu apă rece pe ochi, apoi se aşeză pe un scăunaş cu trei picioare. Bârnova se răcorea şi el. Cantemir, cu faţa spre Meca, îşi făcu spălatul legiuit şi rugăciunea şoptită.

Când începură a mânca din mâncarea de oaie, Mihu îl iscodi pe Tudor, cu glasu-i aspru şi îndesat:

— Vra să zică, nepoate, acu ai să te-ntorci la Iaşi.

— Fără îndoială, răspunse oşteanul.

— Da’ la Domnia nouă este vreo nădejde de dreptate?

— Este. Vodă Ştefan ţine cu norodul.

— Ei, şi pe urmă, adăogi răzăşul, după cât ştiu, Orheianu e boier de-al Movileştilor.

— Da!

— Îl cunoşti?

— Îl cunosc…

Moşneagul cel mititel părea mirat de răspunsurile scurte şi îngheţate ale lui Şoimaru. Privirile i se întunecară, obrazul i se încreţi de o parte şi de alta a mustăţii tuşinate.

— Băiete, rosti el domol, ţi l-a scos Dumnezeu în cale, dar nu ştiai că el e prigonitorul nostru şi ucigaşul tatălui tău. Acuma să-l cauţi – şi să faci dreptate!…

Ochii căprii ai lui Tudor se înegurară.

— Bătrânul clătină din cap şi-l privi c-un fel de îndârjire. Oşteanul nu îndrăzni să puie cuvânt de împotrivire.

— Dintre copiii mortului, grăi Mihu, tu singur ai rămas. Casa pustie şi mormântul sunt diata lui şi moştenirea ta. Cată şi priveghează, căci altfel, pe ceea lume, sufletul lui se zbuciumă. Şi dintre toate neamurile, tu te-ai ridicat căpitan de oşti, ca şi Ionaşcu; tu trebuie, ca şi el, să ridici pe orheieni, să ceri dreptate, ori cu pace ori cu arma. A venit

vremea; Dumnezeu te-a trimes între noi, şi ai de îndeplinit o datorie!

Cantemir şi Bârnova priveau la fratele lor de război. Se îngălbenise ca la marginea mormântului, în ţintirim. Vorbele tari ale răzăşului îl străpungeau şi-l usturau.

— Moşule Mihu, zise deodată oşteanul, am să cer dreptate lui Vodă Ştefan, – şi neamurile noastre au să intre în stăpânirea pământurilor vechi.

— Aşa este: să-ţi ajute Cel-de-sus! Şi pe urmă caută pe cel care a pus în mormânt pe părintele tău.

— Dumnezeu are să-mi hotărască drumul! răspunse Tudor cu ochii înfriguraţi.

Înţeleptul Simeon îl privi ţintă şi-şi făcu socoteala în gând: „Căile prietinului meu sunt încurcate. Tomşa va face dreptate Şoimăreştilor. Pe Magda, el se gândeşte s-o răpească pentru dragostea lui. Iar pe Orheian, dacă-i va sta în cale, îl va călca în picioare…”

Şi într-adevăr acesta era gândul lui Tudor Şoimaru; îi venise la glasul aspru al lui Mihu, – şi i-l îndreptăţea pornirea lui de oştean pribeag şi crâncen. Sufletul lui altfel nu putea găsi linişte: era ca o fiară flămândă care se domoleşte numai lângă pradă.

— Vra să zică mergem să căutăm întâi pe Orheian la Iaşi? întrebă Cantemir şi-şi arătă dinţii albi.

— Mergem întâi la Iaşi… răspunse Şoimaru şi oftă adânc.

XV.

Cum urcă Tomşa în scaun domnesc.

Cei trei prietini şi slujitorii lor ajunseră alaiul lui Tomşa aproape de vama Iaşilor. Boierii de toată mâna ieşiseră întru întâmpinarea lui Vodă cel nou. Îi sărutaseră mâna şi i se plecaseră cu umilinţă. Iar când ajunseră la Vamă, Domnul dădu poruncă de popas, cum era obiceiul vechi, ca să împlinească toată gătirea de intrare în scaun.

Acolo se aşeză oastea. Darabanii îşi lustruiră curelele şi alămurile, călăreţii îşi închingară caii. Domnul pofti la o cafea şi la sfat pe boierii cei mari. Un diac scrise toată

rânduiala şi Nicoriţă Armaşul primi poruncă s-o facă cunoscută tuturora, feţelor alese, breslelor şi orăşenilor de toată mâna. Tomşa lămuri şi lui Husein aga ţeremonia care se face la domniile nouă ale Moldovei, iar turcul, grav, clipi numai din ochi şi arătă printr-un semn, punând mâna la piept, că are asupra lui lucrul cel mai de căpetenie: hatişeriful măritului Sultan.

— După ce toate fură puse la cale, Vodă ieşi ca să vadă tabăra. Era mulţămit şi zâmbea. Însfârşit, ajungea la Iaşi în scaun; zdrobise pe Movileşti şi, prin dreaptă orânduire a lui Dumnezeu, se aşeza în locul care i se cuvenea, de unde poruncise ţării şi părintele său Aron-Vodă! Îşi mângâia barba rotunjită din proaspăt, frumos, de bărbierul lui grec, Nicola, – şi, privind la cerul albastru, se bucură în sine-şi de vremea frumoasă care avea să scoată a doua zi, duminică, tot norodul Iaşului întru întâmpinarea lui. Aşa, vesel şi mulţămit era când dădu cu ochii de Şoimaru şi de Bârnova, care-i pândeau trecerea.

— Aha! zise el oprindu-se şi punându-şi mânile la spate. Te-ai întors, boier Simeoane? Ţi-ai văzut ocina părintească, căpitane Şoimarule?

— M-am întors, răspunse Bârnova, ca să fiu faţă la aşezarea în scaun a măriei tale!

— Aha! prea bine. Dar Şoimaru ce-a făcut?

— Doamne! grăi Şoimaru înălţând capul. Mi-am găsit neamurile sărăcite şi casa părinţilor mei pustie. Am să vin cu toţi ai mei ca să îngenunchem la dreptatea măriei tale.

— Vom face dreptate, căpitane, căci pentru asta am venit în Moldova… răspunse cu bunătate Tomşa. Apoi, apropiindu-se, bătu pe oştean pe umăr.

— Doamne, îndrăzni Şoimaru, nădăjduiesc întru dreptate, chiar când va fi s-o dai împotriva unui sfetnic al măriei tale!

— Cum? cum? zise scurt Tomşa, ridicând în sus barba. Cine v-a călcat hotarul?

— Măria ta, pricina noastră o avem cu boierul cel mare de la Murgeni, cu Stroie Orheianu!

— Ei? cum sfetnic al meu? Orheianu e al muierii lui Irimia, nu e al meu! Unde-i, – ca să-l spânzur în cârlige!

— Măria ta, răspunse Tudor, am oblicit cum că jupân Stroie a venit să cadă în genunchi la măria ta şi să se roage de iertare.

— Aşa? unde-i? nu-l văd; n-a venit!

— Atunci ne-am înşelat noi. Am auzit numai zvon.

— Vrea să se plece la mila mea? Să vie, să vedem. Unde-i Nicoriţă? Să vie el, poate are Nicoriţă ştire că jupân Stroie Orheianu vrea să se plece. Nicoriţă!

Un slujitor domnesc de aproape se repezi, şi-n scurtă vreme aduse pe Nicoriţă. Boierul aţinti pe Vodă şi cu ochii vicleni şi cu vârful lustruit al nasului lui ascuţit: voia, ca de obicei, să-i prindă gândul. Când îl văzu vesel pe Tomşa, zâmbi şi el, ajuns parcă de o veste bună.

— Ce ştii, armaşe, despre jupân Stroie Orheianu? întrebă Domnitorul.

— Măria ta, ce să ştiu?

— A trimes veste că se pleacă la îndurarea domniei mele?

— Nu, măria ta; Orheianu e de partea Movileştilor şi a leşilor, şi e fugar cu toţi ceilalţi.

— Aşa? Ştii bine? Atunci nu-i adevărat, căpitane Şoimarule, şi când va fi să-l vedem la scaunul domniei mele, avem să-l vedem amândoi înălţat foarte sus, unde i se cuvine. Iar pentru toate durerile răzăşilor, să ridicaţi jalobă, ca să se facă dreptate!…

Nicoriţă îşi purta ochii de guzgan când la Vodă, când la Şoimaru, necontenit, – şi când auzi că e vorbă de jalobă şi de dreptate, crezu de cuviinţă să zâmbească iarăşi, pătruns de o mare fericire.

— Vezi? grăi Bârnova, după ce plecă Vodă Tomşa; vezi că Orheianu şi fata nu-s la Iaşi?

— Văd, răspunse întunecos Şoimaru. Avea dreptate Cantemir. Va trebui s-o căutăm pe hotarul leşesc…

Amândoi trecură prin zvonul taberei, – şi găsiră curând pe bei, între nohaii lui. Tătarii hodineau cu capetele pe şele, iar

caii, în şiraguri lungi, ronţăiau orz din trăisti aninate cu baierile pe după urechi. Gherei mârzacul asculta, cu braţele încrucişate pe piept şi cu capul înclinat, poruncile Domnului său.

— Ce-aţi făcut? întrebă vesel Cantemir, întorcându-se în loc.

Bârnova zâmbi:

— Văd că înţelegi, beiule, fără să-ţi mai spunem. Şiretenia lui Tudor a fost de prisos, căci Orheianu a trecut hotarul în Lehia.

— Fără îndoială. Chiar când s-a întâlnit cu noi, întorcea spatele Domniei nouă.

— Aşa este, zise şi Şoimaru; numai eu nădăjduiam că Magda îl va face să rămâie în ţară.

Tătarul zâmbi:

— De ce?

Tudor nu răspunse. Beiul îl privi lung.

— Să şedem, zise el scurt.

Bătu în palme şi unul din servii raşi pe cap întinse-un covor pe iarbă. Se aşezară la sfat; şi Cantemir, zâmbind, întrebă iar pe răzăş.

— De ce?

— A fost o socotinţă a mea… răspunse Şoimaru, privind într-o parte, în pământ.

— Pentru că socotea că i-i drag fetei… zise din locul lui Simeon Bârnova.

— Într-adevăr, credeam, – rosti cu îndoială Şoimaru.

— Credeam! urmă el cu înviorare, căci am avut amândoi un ceas de dragoste!

— Aşa? îngână cu dulceaţă tătarul. De aceea îţi fierbe în clocot sângele. Bine. Atunci mergem!

— Unde?

— Cum unde? Doar am mai vorbit. Ascultă, frate! Tu să mă crezi c-o fac şi din dragostea pentru tine, dar o fac şi pentru mine, şi pentru nohaii mei. De vreme ce am răzbit pe leşi la Prut şi în calea noastră nu mai avem pe nimeni, se cade,

cum e obiceiul nostru, să prădăm olatul lui Crai cât vom putea şi până unde ne-a purta norocul! Pe oamenii mei cată să-i duc la dobândă, iar pe tine către dragostea ta. Poate s-avem a doua oară norocul s-o furăm altora, cum am răpit-o cazacului!

Tudor Şoimaru sări în picioare, apoi se lăsă asupra beiului, îmbrăţişându-l şi sărutându-l de două ori pe amândoi obrajii.

— Bine, zise Cantemir, ştiam c-ai să te bucuri. Mă bucur şi eu că merg în Lehia c-o sabie ca a ta…

— Şi ca a mea! glăsui cu mândrie Simeon, ridicând în sus un deget.

— Atunci rămânem legaţi pe viaţă! strigă vesel tătarul. Putem pleca îndată ce s-aşează Tomşa în scaun. Gherei al meu îmi spune că a trimes olac în privirea lui Constantin-Vodă, feciorul Irimiei, – că pleanul şi robii trec în linişte spre Bugeac. Îmi mai rămân destui oşteni ca să facem o leacă de harţ peste Nistru, în Podolia…

Şoimaru avea o privire înfrigurată. Dragostea fetei Orheianului ardea în el ca o otravă dulce. Icoana Magdei, a singuraticei lor tovărăşii, calare, pe sub mesteceni, când se apropiau de apa Răutului, a arzătoarei lor îmbrăţişări, în farmecul pădurii şi al singurătăţii, îi stăteau în luminile ochilor. Lumea, tovarăşii, toate câte erau în juru-i, le privea prin aburul acestor umbre.

— Of, Doamne, gemu el încet, cu înfiorare; eu cred c-avem s-o găsim!

Simeon Bârnova dădu din cap şi zise cu filosofie către bei:

— Eu sunt cel mai în câştig; n-am grija oştenilor, n-am durerea dragostei. Umblu prin lume cu doi prietini. Dar, vezi dumneata, beiule, cum naşte furtuni şi dureri un căpşor de fată care a şi uitat poate pe acel care a scăpat-o din ghiarele lui Vasca!

— Cine ştie! zise şi tătarul; fata Orheianului are ochii neliniştitori; pare schimbătoare ca zilele de april…

— Hm! azi poate-i pare rău după Vasca! mormăi Bârnova. Asta poate să fi ascultat şi ea şoapta şarpelui, de care se vorbeşte în cartea cea sfântă!

Cufundat în visul dragostei lui, în picioare şi privind în zarea răsăritului, Tudor Şoimaru nici n-auzea aceste cuvinte.

A doua zi, în sfânta duminică, alaiul domnesc se tocmi, cu boierii mari şi mici înainte, călări pe cai aleşi, şi cu darabanii şi călărimea în leafă pe urmă. La mijloc venea Vodă, pe calul lui alb, cu Husein aga în stânga şi Cantemir bei în dreapta, înconjurat de paici şi slujitori domneşti. Hoarda şi ienicerii rămăseseră tăbărâţi în afara târgului, cu straşnice porunci de linişte.

— Prostime multă din toate satele apropiate şi toţi mahalagiii Galatei şi Tătăraşilor umflau peste samă, pe o lungime nemăsurată, convoiul domnesc: toţi holbau ochii la oştenii cu straie colorate roş şi albastru, la hainele strălucite ale feţelor alese, şi ascultau cu gura căscată meterhaneaua cu multe fluiere, surle şi tâmpene. Era o pulbere până la nouri, răscolită de atâtea mii de oameni, şi un murmur greu, prin care abia răzbătea cântarea muzicii.

— Şi cum intrară în târg, răsăriră pe la toate zăplazurile şi pe toate casele alte figuri uimite, bucuroase totdeauna de priveliştile şi petrecerile domneşti. În mijlocul tuturora, Ştefan-Vodă Tomşa stătea măreţ pe calul lui arăbesc şi nu vedea pe nimeni, orbit şi înfierbântat. Prostimea şi oamenii spânzuraţi pe acoperişuri ţipau din vreme în vreme: „Trăiască măria sa!”; el dădea din cap şi zâmbea privind un punct dinaintea lui. În mâna dreaptă purta schiptrul voievozilor, în cap cucă şi peste hainele scumpe cabaniţa împărătească, mărginită cu samur alb. Cu pieptul scos, drept în şa, cu privirea încruntată şi mândră, feciorul din flori al lui Aron-Vodă avea ceva din măreţia zilelor de odinioară; dar în stânga lui, Husein aga, simplu îmbrăcat şi cu privirea dreaptă şi aspră, arăta adevărul înşelătoarei măriri şi rana veacului.

Printre case mărunte şi pe uliţi întortochiate alaiul mergea foarte încet. Acum la fiecare răspântie se adăogeau alţi privitori, şi ieşeau la iveală mai ales multe muieri, îmbrăcate frumos şi împodobite la cap, – vorbăreţe ca nişte ţărci şi înveselite peste măsură de privirile piezişe şi de zâmbetele pe sub mustaţă ale oştenilor tineri. În toate nenumăratele clopotniţi ale Iaşului vuiau clopotele: cele mici bătând repede şi mărunt, cele mari c-un vuiet tremurător, gros şi adânc.

— Iar la Sfântul-Neculai „cel bogat”, cum vesti un slujitor apropierea Domnului, ieşi în pridvor mitropolitul, cu toţi vlădicii şi egumenii mănăstirilor ieşene, toţi în veşmintele cele mari şi-n odăjdi. Un crainic domnesc, alergând înainte cu toiagul înălţat, ceru loc; boierii împinseră cu caii mulţimea în laturi, şi Vodă înaintă falnic spre scara bisericii, singur, – căci căpiteniile Împărăţiei se trăseseră spre curtea domnească. Cum descăleca, Domnul şi făcu un pas pe scara de piatră, mitropolitul coborî o treaptă şi-i înfăţişă sfânta evanghelie cu scoarţele înflorite cu argint şi cu iconiţe de smalţ albastru. Cu evlavie şi rar, Tomşa făcu trei cruci şi sărută cartea sfântă cu ochii închişi. Îndată trei psalţi începură a cânta pe nas, cu glasuri înalte, axionul… Intrând în biserică, împresurat de boieri şi cler, Vodă înălţă braţele ca să-şi scoată din cap cuca; meterhaneaua bubui şi ţipară fluierele; iar Bârnova şi Şoimaru, care se opriseră afară, începură a privi la mulţimea care se înghesuia, cu strigăte şi sudălmi felurite, în uliţă şi-n jurul bisericii.

Pentru Tudor Şoimaru toate alaiurile şi toate sărbătorile nu însemnau nimic. De şi toate pentru el erau o privelişte nouă, ca pentru un străin, îl stăpânea numai dorinţa aprigă a plecării, pe fior de furtună, spre dragostea de peste hotar. Simeon Bârnova îl lămurea ce se petrece în biserică, cum se închină Vodă, cum e purtat prin altar şi i se pune pe cap nebederniţa, cum e binecuvântat şi uns, şi sărutat pe frunte de mitropolit, cum se aşează în strana domnească, – cum înalt prea sfinţia sa îl blagosloveşte de domnie şi diaconul

cu braţ înălţat începe rugăciunea „Şi încă ne rugăm”, – şi pomeneşte, la rând, numele noului voievod… Tudor nu-l auzea; el se gândea că a doua zi, în zori, îşi va lua zborul, cu Cantemir şi cu hoarda, spre Hotin.

Se gândea încă şi visa treaz pe cal, între ceilalţi oşteni şi căpitani, – când clopotele turnurilor începură a bate de iznoavă şi de sârg, şi trăsniră puştile în apropiere, la curtea domnească. Poporul începu a răcni: „Trăiască măria sa Vodă Ştefan!”; călăreţii făcură iar loc la scara bisericii şi Tomşa, ieşind în pridvor, îşi aşeză iar în cap cuca.

— De-aici alaiul se îndreptă spre Curte, – şi Tudor îl urmă în neştire. Acolo, la scara cea mare, descălecă şi el şi văzu cum vătaful de aprozi aşează scaun pentru Vodă şi pentru feţele Împărăţiei; simţi o clipă privirea Tomşei aţintită cu zâmbet asupra lui; îi surise apoi, c-un semn uşor de înţelegere, şi beiul nohailor, – şi vremea trecu iar peste el ca peste o piatră, până ce înaltul hatişerif fu cetit şi tălmăcit şi se încheie toată rânduiala după izvod şi după datină.

Era încă devreme; mai erau două ceasuri până la amiază, când căpiteniile şi boierii mari urmau să întovărăşească pe Domn la cea dintâi gustare în palatul lui. Mulţimea împresura zidurile Curţii, oştenii erau tăbărâţi şi descălecaţi înlăuntru, iar Domnul intrase cu Husein în spătărie şi rânduia cele întâi afaceri ale stăpânirii. Era încă huiet şi meterhaneaua nu mai contenea.

Tudor simţi o mână pe umăr. Se întoarse, în colţul de gang în care se afla, şi cunoscu pe Cantemir.

Îi zâmbi cu bucurie.

— Ce faci, prietine? îl întrebă beiul. Te uiţi cum se aşează Tomşa?

— Ba aştept să plec în curând! răspunse Tudor.

— Bine, vom pleca mâne în zori; ori chiar la noapte, dacă vrei.

— Până atunci, grăi deodată Bârnova în dosul lor, face să privim cum se ţese o mărire, care mâne se va destrăma şi va putrezi ca o pânză netrebnică…

— Hm! de ce vorbeşti aşa? zise tătarul; şi eu sunt neam de domn; îmi aminteşti că sunt pulbere şi ticăloşie?
Bârnova prinse a râde.
— Văd că cunoşti şi tu adânc din cărţi, beiule, – dar tu te-ai ridicat şi te ţii sus, cu braţul tău; şi vitejii au în lumea asta altă soartă…
— Nu; căci singur ai spus, şi o ştiu şi eu; în lumea noastră totul e deşertăciune. Numai Tudor Şoimaru are dreptate, căci el urmăreşte o clipă de dragoste care face mai mult decât o viaţă de mărire.
— Of, Doamne… murmură Şoimaru, strângând braţul beiului; amar şi aspru e acest dar dumnezeiesc!…
Pe dinaintea lor trecu Nicoriţă Armaşul şi le zâmbi prietinos. Îşi făcură loc apoi şase oşteni care aduceau între şpăngi doi boieri.
— Acestea sunt rămăşiţi de-ale Movileştilor… murmură Simeon Bârnova.
Tudor, cu gândul la altele, tot putu băga de samă cum iese Vodă Tomşa în uşa spătăriei şi cum râde cu răutate cătră cei prinşi:
— A! voi sunteţi Iancu Fior şi Gheorghieş Ciudin! zise el ascuţit. Prea bine. Voi v-aţi închinat Movileştilor, pentru ei veţi muri. Dumnezeu să vă bată, ş-acest buzdugan!
Trăgând pe sub mantie, de la spate, din chimir, buzduganul de argint, făcu trei paşi şi bătu pe nemernicii boieri în frunte şi-n piept.
— Să vie Iancu Ţiganul să înjunghie berbecii!… se răsti el apoi şi privi cu ură şi cu cruzime pe prinşii sângeraţi.
— După asta se îndreptă spre Nicoriţă şi-l înţepă cu ochiul cel fugar:
— Ai pus la popreală pe cei care ţi i-am dat eu pe izvod?
— Măria ta, toţi sunt aproape şi ţi-i aduc când porunceşti! răspunse grăbit Nicoriţă.
— Ai, berbecilor, berbecilor! strigă Tomşa întorcând capul şi aruncând o căutătură grozavă în juru-i. Multe necredinţe

şi ticăloşii aţi săvârşit; acuma, la domnia Tomşei, v-a sosit şi vouă veleatul!...

Mitropolitul şi vlădicii, şi boierii cei mari, care ieşiseră şi împresuraseră pe Vodă, rămaseră neclintiţi, fără să mai privească unul la altul. Glasul ascuţit şi rău al lui Tomşa îi bătuse parcă peste obraz şi le alungase sângele la inimă.

— Iancu, ţiganul cel mare negru şi buzat, îşi făcea loc în cămaşa lui roşă printre oşteni.

— Vodă râdea în barbă şi strecura în juru-i privirea-i ascuţită ca un vârf de jungher.

— Îşi începe Tomşa domnia, ş-are să curgă sânge boieresc; asta nu-i bine!... grăi moale Simeon.

— Cum? tresări Tudor. A, da! – şi privi spre Cantemir zâmbind, ca şi cum acesta i-ar fi şoptit ceva despre plecarea pe drumul Lehiei.

XVI.

Drum peste Nistru.

La începutul lunii august, domnul Stanislau Lancoronski, voievodul nou al Podoliei şi căpitan al Cameniţei, mare magnat al Lehiei şi credincios al lui Crai, repezi o ştafetă căzăcească, cu scrisoare, cătră Sbignev Osolinski, voievodul Sandomirului.

„Prea luminate şi prea milostive pan voievoade! scria el. Cea mai proaspătă ştire din partea modovenească este năvălirea tătarilor lui Cantemir în hotarul Republicii noastre. Iată cel dintâi rezultat al politicii femeilor şi al necugetării unora din şleahticii noştri. Fără învoirea Craiului şi fără un scop hotărât, trec şi se războiesc într-o ţară străină, întărită pe necredincioşi, şi la urmă trebuie să suferim pagube nesfârşite noi nobilii de la hotar. Străjile noastre de la Nistru ne-au pus în cunoştinţă acum o săptămână că tătarii se pregătesc să treacă apa. Într-adevăr, în curând, răzbind prin trei locuri, au împuns ş-au alungat puţinii noştri oşteni, ş-au pornit pe acelaşi drum pe care, numai cu o săptămână înainte, se retrăseseră în grabă spre Leopol doamna Elisabeta lui Movilă cu curtea ei şi cu

fugarii. Ce putem face noi, – căci pan Potocki, care a cârmuit înaintea noastră acest olat, a risipit toţi oştenii în războaiele Moldovei, până ce-a ajuns să cadă chiar el singur în mânile necredincioşilor! Rogu-te, prea luminate, trimete-mi în grabă ajutorul ce vei crede de cuviinţă şi pregăteşte-te şi măria ta singur a face faţă sălbaticilor nohai, – căci, după obiceiul lor, pe unde trec, pradă şi ard, şi norodul îngrozit întoarce spatele şi fuge lăsând ţinuturile pustii. Ci dacă luminăţia ta şi măria sa pan Zolkiewski, hatmanul coroanei şi voievodul Chievului, pe care deasemenea l-am înştiinţat, – veţi repezi oşteni buni într-ajutorul meu, vom putea cât de degrabă curăţa ţara de această ciumă a pustiului. Şi iarăşi m-aş ruga, prea luminate voievoade, să stăruieşti printre magnaţi, ca toţi să se ridice şi să ceară, ca noi nobilii cei vechi să nu fim neliniştiţi şi sărăciţi din pricina muierilor ş-a cumnaţilor! Încă o dată nădăjduind la un ajutor al îndurării tale, te rog a primi salutarea mea frăţească!”

Scrisoarea aceasta a fost numai un început şi a fost urmată de altele. Cum era şi firesc, voievozii de la hotar îşi păstrară puterile pentru apărarea lor şi Podolia fu lăsată în sama lui Dumnezeu şi a tătarilor. Aprigii călăreţi ai Bugeacului, purtaţi de Cantemir şi Gherei, risipiră puţina împotrivire a leşilor, găsiră şi răscoliră şi cele din urmă rămăşiţi din oastea lui Potocki; apoi, cu suliţa într-o mână şi cu şumuiacul uns cu păcură în alta, se împrăştiară asupra satelor, a târguşoarelor ş-a curţilor. Era tocmai în vremea când ţăranii ruteni treierau cu caii orzul şi hrişca. Vestea năvălirii tătărăşti izbucni şi se risipi ca tunetul. Îngroziţi, gospodarii înhămau la căruţe, trânteau claie peste grămadă boclucurile şi copiii ş-o apucau în goană spre miazănoapte, către ţinuturi mai liniştite. Unii umpleau codrii şi păpurişurile bălţilor. Puţini aveau vreme să îngroape pânea treierată. Lăsau casă şi holdă la voia întâmplării, a faclelor necredincioşilor, ş-a vântului.

Aşa, în fuga cailor, crunţi şi zbârliţi, tătarii lui Cantemir îşi împlineau menirea pe acest pământ. Iar Simeon Bârnova şi Tudor Şoimaru căutau, în ţară străină, urma fetei Orheianului.

La două popasuri de la Nistru, între Hotin şi Cameniţa, cei trei prietini, descălecaţi la o margine de sat, se sfătuiseră asupra drumului de urmat.

— Eu, zise Cantemir, nu-mi pot lăsa aşa, în voia întâmplării, oştenii mei. Cată să-i ţin strâns, căci dacă se răsfiră e primejdie. Nu vă pot întovărăşi până la Leopol. Dar vestea intrării mele are să sloboadă toate drumurile, are să deschidă toate târgurile. Aveţi să puteţi trece unde voiţi şi până unde veţi găsi de cuviinţă, fară nici o supărare.

— Drept cuvânt, răspunse Simeon Bârnova; suliţa şi focul de data asta sunt chei bune.

— Fără îndoială, grăi râzând şi Şoimaru. Atuncea eu şi cu Simeon mergem la Liov. Limbile leşeşti pe care le-am prins la Nistru spuneau aşa, că sunt rămăşiţi din oastea lui Potocki; că Moviloaia a pornit drept spre Liov, hotărâtă să ceară ajutoare nouă rudelor şi magnaţilor.

— Asta spuneam, zise Cantemir bei; vi-i deschis drumul la Liov.

— Lucru prea lesne, răspunse Tudor, cu înfrigurarea care nu-l mai părăsea. Eu am trăit şi m-am ridicat în Lehia; fratele Simeon şi el multă vreme printre leşi a sălăşluit; amândoi umblând ca-n ţara noastră. Bani avem, ceartă nu căutăm nimănui; trebuie s-ajung teafăr în cetatea aceea, s-o văd pe Magda, să-i vorbesc, şi să se aleagă într-un fel de viaţa mea…

— Ce? Nu cumva crezi că de dragoste piere omul? îi strigă râzând înţeleptul Simeon.

Şoimaru îl privi fără să clipească şi fără să zâmbească. Avea ochi pătimaşi şi plini de foc.

— Hei, îi zise domol Bârnova; dacă ai fi tu cărturar ca mine, ai fi pătruns de adevărul eclesiastului care zice că şi

aceasta este o deşertăciune, că şi dragostea piere şi se scutură ca florile primăverii…

După ce mâncară şi se înviorară cu câte-o cupă de vin, îşi făcură planul de drum. Lie şi Ispas ascuţiră săbiile şi jungherele, stăpânii cercetară cu amănunţime caii, – apoi se culcară şi hodiniră până ce lumina zorilor bătu în pleoapele lor închise.

Atunci se sculară, se îmbrăcară cu straie leşeşti anume pregătite, şi se spălară la fântâna cu cumpănă din bătătură. Pe vale, spre iazul acoperit de aburi lăptoşi, oştenii Bugeacului se pregăteau şi ei de plecare. Cantemir îi îmbrăţişă şi-i sărută frăţeşte şi le zise la despărţire:

— La vreme de primejdie aveţi încredere în jungherele cele de mine dăruite, mai mult decât în săbii. Sunt bătute dintr-un fier minunat; sfarmă încuietori şi taie ca bricele!

Tudor şi Simeon încălecară.

— Pe lângă junghere, vă dau şi pe Ilun, zise iar beiul. E credincios ca un câne, viclean ca un şarpe şi viteaz ca leul! Îl cunoaşteţi: să vă încredeţi în el!

Ilun tătarul primise poruncă şi, îmbrăcat în straie leşeşti şi el, venea pe calul lui mărunt. Nu zicea nimic. Privea ţintă numai cu ochii lui vii şi zâmbea cu zâmbetul lui misterios.

Porniră la asfinţit, urmând linia Nistrului. Se deschidea din urma lor o zi mohorâtă şi leşietică. Soarele se arătase o clipă în zarea răsăritului, numai ca o linie de sânge, pe urmă nouri posomorâţi astupaseră totul. La două ceasuri după ce se luminase deplin, începu să ploaie mărunt.

— Văd că suntem buni la Dumnezeu… grăi Şoimaru. Ploaia măreşte pustietatea…

Într-adevăr. În drumul lor, până la amiază, nu întâlniră ţipenie de om. Se vestise la mare depărtare că nohaii au trecut Nistrul, după războiul Tomşei, şi hotarele se bejeniseră. Satele zăceau în văgăuni şi sub poale de pădure ca-ntr-un văl fumuriu de moarte. Ici-colo, la o răspântie, îi privea de la o fântână, într-o margine de crâng, vreun moşneag nevolnic, cu părul zbârlit şi cu ochii rotunzi. Ar fi

vrut să-i întrebe veşti şi nu îndrăznea; se strecura iar prin ploaie spre cătunul lui, unde rămăseseră numai mâţele flămânde, păserile împrăştiate şi prisăcile lăsate la voia întâmplării.

Pe ploaie, ajunseră târziu, după amiază, la cel dintâi târg plin de oameni, la Vieluşca. Traseră la un han urât, alcătuit dintr-o casă leproasă şi dintr-o şandrama lăsată pe o coastă. Hangiul era ovrei, după obicei, şi se înfăţişă înaintea domnilor care-i făceau cinstea să-i aducă bun câştig. Cai frumoşi, haine scumpe şi slujitori: semn bun, dobândă grasă!

— Poftiţi, măria voastră! zise hangiul ploconindu-se cu mânile la piept. Aici avem şi ospătărie: cea mai bună ospătărie din ţinut, şi nişte odăi de hodină, cu chilote de puf, ca-n palatul voievodului nostru!

— Bine, bine! răspunse Tudor, fără să-l privească.
Târguşorul întindea în toate părţile, ca o caracatiţă, ulicioare întortochiate şi pline de glod, căsuţe tupilate şi şandramale în risipire. Numai biserica ortodoxă, cu turn bulbucat, era clădire de piatră şi se ridica deasupra, spre cer. Dezbrăcaţi de mantii, tovarăşii intrară în casa scundă a negustorului.

— Poftiţi o mâncare bună? întrebă ovreiul ploconindu-se. Eu sunt vestitul Avramicu, poate aţi auzit de mine; toţi domnii ţinutului mă cunosc; la mine se face mâncare gustoasă şi se găseşte vin bun de la Moldova…

— Aşa? întrebă Tudor zâmbind. Dumneata eşti vestitul Avramicu?

— Da, eu sunt, sărut mâna, măria ta. Să fac o friptură? Cât vin să scot?…

— Adă ce vrei, zise oşteanul, căci ni-i foame şi ni-i sete…

Vinul într-adevăr era bun, şi friptura ca pentru oameni flămânzi. Iar negustorul deveni deodată om cumsecade şi făcu pe cei doi prietini să-şi ridice capetele, când, plesnindu-şi palmele una de alta şi văitându-se, începu a vorbi despre lucrul cel mai de samă din lume.

— Vai de viaţa mea! gemea bietul hangiu. Nu de multe zile au trecut pe la noi spre Liov boieri mari şi oşteni aleşi, cu Doamna de la Moldova. Câte parale au lepădat la mine, şi la alţi negustori… – numai Dumnezeu din cer să le deie sănătate şi bine… Atunci m-am gândit că se întorc vremuri bune pentru negustoria noastră… Dar a venit o veste că au să pustiască ţara tătarii cei nelegiuiţi. Dumnezeu să ne păzească! Dacă vin şi la noi, rămânem calici lipiţi pământului! Ce ne facem? Vai de noi! Dumneavoastră n-aţi auzit nimic? Mi se pare că veniţi dinspre partea Cameniţei…

— Cum? întrebă Tudor ridicându-se în picioare. Doamna de la Moldova a trecut pe-aici?

— Da, măria ta, a trecut prin Vieluşca.

— Se ducea la Liov?

— Nu ştiu, măria ta, eu ştiu că s-au pornit, toţi, cu magnaţii noştri, la târgul cel mare, la Ianev.

— La Ianev?

— Da, au apucat tot drumul mare. Hei, câţi bani au lăsat şi-n sărăcia noastră!…

— Bine, zise Şoimaru, mai dă-ne o cană de vin…

— Da, mărite stăpâne; dar ce ne facem noi? Dumneavoastră ce-aţi auzit dinspre partea tătarilor?

— Dă, Avramicule, – din ce s-aude, am aflat şi noi veşti rele!

— Au intrat nohaii şi pradă?

— Au intrat şi pradă!

— Ai, Doamne, Doamne! cum îi mai rabdă Dumnezeu şi nu dă peste ei o ploaie de pucioasă şi foc! cum nu se deschide pământul să-i înghită! Cum nu se ridică un Macaveu să le sfarme măselele şi să le deie măruntaiele la câni şi la corbi! Vai de noi! Au să ne ardă ş-au să ne sărăcească!

Negustorul aduse într-adevăr alt ulcior cu vin, dar o clipă se opri la gura pivniţei ca să vorbească două vorbe dureroase cu vecinul, – şi-n curând, prin ploaia măruntă şi cenuşie, târguşorul începu a furnica. Vestea alergase ca

focul din prag în prag. Când Simeon şi Tudor isprăviră vinul, uliţa era plină de ovrei uzi de ploaie şi spărieţi. Avramicu se văita cu mânile la tâmple; apoi, cu degetele răşchirate, arăta spre muşterii lui din prăvălie; şi lămurea şi tălmăcea vestea cea proaspătă c-un glas tânguitor şi răguşit.

XVII.

Un şleahtic subţire.

După ce plecară înainte, fiind pe drum, în câmpie goală, Simeon Bârnova zise:

— Dar ştii, frate Tudore, că dragostea începe să te îndrepte la ţel?

— Ah! răspunse oşteanul, că n-am aripi, s-ajung mai repede unde s-au cuibărit Movileştii...

— Mai va, cuvântă Simeon, căci eu cred că tot la Liov avem să dăm de ei; şi până la Liov mai avem cale lungă!

— Dar cum plouă, cum plouă fără oprire! adăogi boierul scuturându-şi contăşul larg.

Caii mergeau acuma mai greu pe drumul desfundat; zările erau închise de pretutindeni în zăbranic. Cu toate acestea, Tudor era împăcat, căci putea intra înlăuntrul Lehiei neobservat. Dacă trecea în colo, către Galiţia, se chema că nu mai era om de margine, şi nici un ochi nu l-ar mai fi cercetat şi privegheat.

Dar drumul era anevoios şi prin sate găseau răscoală, – parcă vântul adusese veste despre ordia lui Cantemir bei.

Noaptea o petrecură la un gospodar rutean, la o margine de sat. Tot ploua, – şi, la cina întinsă pe măsuţa scundă cu trei picioare, omul, mirosind a ploaie ş-a paie umede, le mărturisi îngrijorările lui.

— Toată ziua am muncit azi, boieri dumneavoastră; am pus la loc adăpostit pânea pe care am izbutit s-o strâng în vara asta. La noi, poate nu ştiu luminăţiile voastre, e tare greu. Stăpânul nostru de-aici e bun şi ne împăcăm cu el, dar ne strică prea mult zilele cu vânătoarea, cu clăcile şi cu podvezile... Ce să faci? Nu vă supăraţi, căci văd că şi

dumneavoastră veţi fi fiind boieri… E adevărat că şi magnaţii trebuie să trăiască şi să petreacă pe lumea asta, dar se cade să poată răsufla şi nişte bieţi oameni, mişei şi proşti cum suntem noi!

— Acuma dacă dau peste noi necredincioşii, cum au mai călcat pe părinţii noştri în zilele cele vechi, – ce facem? E adevărat că stăpânii trebuie să se îngrijească, să strângă oşti şi să ne deie arme… Dar eu ştiu? Nu vă supăraţi, dar domnii noştri anul acesta nu-ma-n bencheturi şi-n petreceri o duc…

Aducându-le căniţi cu mied şi ospătându-i din sărăcia lui, omul spunea că-l chiamă Maftei, că are muiere şi şase copii numai ca ulcelele. Se scărpina la ceafă, vorbind de năcazuri, şi se îngrijea de ziua de mâne, – care totdeauna vine c-o picătură de amărăciune pentru omul cel umilit!

Tudor îl asculta cu luare-aminte şi-i aţâţa sporul la vorbă. Apoi îl cercă cu câteva întrebări şi putu să afle ceva nedesluşit despre trecerea unor boieri străluciţi pe drumul cel mare de la marginea satului.

— Am auzit că voievodul nostru, pan Potocki, lămurea ţăranul, a fost înfrânt de turci în pământul moldovenilor şi chiar l-au prins… Iar şleahticii care au trecut erau dintre tovarăşii lui… Dar nu era supăraţi… urmă cu oarecare uimire Maftei; nu! şăguiau şi se veseleau, cum i-i dat boierului când umblă la drum cu muieri şi copile…

— Vra să zică erau cu ei şi femei?

— Erau, da, – şi-ncă mândre groaznic! şi-mbrăcate numa’ cu matasă şi cu aur…

Tudor tăcu. Deci era pe drumul cel bun! Omul iar îşi începu tânguirile lui, scărpinându-se în cap, ca cel ce era aşa de năcăjit, dar acuma-l asculta numai Bârnova, căci oşteanul îşi repezea gândul cu dorul înainte, departe.

A doua zi soarele le luci în dreapta printre nouri încreţiţi, – şi parcă umblau printr-o ţară nouă sub lucirile lui. Urmau un drum mai larg, pe malul unei ape care se chema Podoreza. Grăbeau cătră Ianev, târg întemeiat, cu

iarmaroace multe la sărbătorile împărăteşti, într-o parte a Lehiei, pe care Şoimaru începea s-o cunoască. Un vânt subţire zbicea pământul, – şi popasul de amiază i se păru lung răzăşului.

— Trebuie să plecăm, grăi el; azi numaidecât vreau să ajung la târg!

În soarele după-amiezii, cei doi tovarăşi se încrucişau cu oamenii care umblau la treburile şi nevoile lor.

— Aici e ţinutul mai aşezat... – băgă de samă Simeon Bârnova.

Iar întâmplarea, care e cel mai bun prietin şi învăţător câteodată, – le scoase în cale ştirea care urma să frământe până în măruntaie pe Tudor Şoimaru.

Coteau pe lângă o costişă trăgănată. În fund, în văi, lucea un iaz. Dincolo, se ridica la deal o pădure. La poalele pădurii şi la marginea iazului, departe încă, se înălţa o curte boierească albă, împresurată de plopi subţiri. Era o curte de boiernaş sărac, ori holtei: căci era clădită numai c-un singur rând şi părea a fi din bârne şi lipitură de lut. Satul de colibe zbârlite era grămădit dincolo, într-o râpă. Pe întinderi munceau oameni: treierau cu cai şi tăvălugi de piatră clăi mari de orz.

În stânga, cum mergeau ei în trap întins, – deodată zăriră un vânător. Era călare pe un roib mărunt şi venea cătră drum urmat de servul său, tot călare, pe-o mârţoagă slabă.

— Acesta trebuie să fie stăpânul curţii ş-al moşiei... zise Simeon Bârnova. Are să ne oprească în loc...

— N-avem vreme, n-avem vreme! răspunse neprietinos răzăşul.

— Cu toate acestea îţi spun c-are să ne oprească şi nu ne putem împotrivi. Poate găsim în el chiar un prietin!

Tudor Şoimaru mormăia nemulţămit, – când boierul care suia costişa spre ei îi chiui cu voie-bună.

— Ehei! prietinilor dragi, aşteptaţi-mă puţintel...

— Na! asta-i beleaua! gemu răzăşul scuipând cu ciudă într-o parte.

Dar n-avea ce face. Opri Bârnova, opri şi el, – şi se întoarseră spre cel ce venea. Era un om uscat, cu ochi arzători, îmbrăcat simplu, cu straie mohorâte. În cap purta o pălărie mare de paie, largă şi pleoştită ca un clopot, cum poartă şi azi în vremea verii ţăranii Mazoviei. Cu stânga strângea dârlogii căluţului, iar dreapta o ţinea ridicată la înălţimea pieptului şi ţapănă: pe pumn sta neclintit şi drept eretele, cu care boierul ieşise la vânătoare. Înaintea calului umblau cu boturile în pământ doi prepelicari cu pete albe şi cărămizii.

Străinul era ca la trei sute de paşi depărtare, pe mirişte, şi dintrodată struni frâul şi privi cu fală şi mândrie spre cei doi drumeţi opriţi cu slujitorii lor în şosea. Întoarse capul şi spuse un cuvânt servului care sta umilit şi trenţeros pe gloaba lui, împodobit cu straiele cele mai vechi şi cu şapca cea mai soioasă a stăpânului său. Când întoarse iar capul spre ei, cei doi tovarăşi înţeleseră lămurit că leahul doreşte să le arate vrednicia eretelui. Într-adevăr, servul sări de pe cal şi despărţi cu grabă cânii împărechiaţi la acelaşi lanţug. Îi aţâţă cu vorba stăpânul, – şi amândoi porniră prin mirişte adulmecând şi mişcându-şi cozile drepte. Curând unul căzu în oprire, neclintit şi c-un picior întors în laturi. Stăpânul locului făcu două copce cu calul, se opri scurt şi ţipă ascuţit un cuvânt de poruncă. Cânele zvâcni înainte şi prepeliţa sări în aer şi porni sfârâind în zbor, la înălţimea omului. Vânătorul, cu vioiciune înălţă braţul, – şi paserea de pradă, fâlfâind repede şi mărunt din aripi, pluti o clipă, apoi porni ca o săgeată într-un zbor drept şi şuierător. Ajunse prepeliţa, o rupse din zbor cu căngile şi se întoarse lin la vânător. Leahul îşi înălţă pălăria de paie în semn de salutare; cei doi tovarăşi crezură de cuviinţă să se închine şi ei în acelaşi fel; şi, când vânătorul ajunse la drum, se găsiră buni prietini.

— Eu sunt Nicolai Zubovski… le zise uşor şi în chip firesc vânătorul. Trebuie să fi auzit dumneavoastră de mine, căci

nimeni n-are câni ca mine şi erete ca al meu… Mă costă o avere! adăogi el cu fală, înălţând spre ei braţul cu eretele.

Tudor şi Bârnova se înclinară, cu ochii plini de admiraţie neprefăcută.

— Dumneavoastră cine sunteţi? grăi iar Nicolai Zubovski. Trebuie să fiţi din părţile Chievului, căci nu vă cunosc. Altfel eu sunt prietin şi rudă cu toată Podolia, Sandomirul şi Pocuţia… Noi suntem casă veche!…

De ce trebuiau să fie numaidecât din părţile Chievului, Şoimaru nu-şi dădu socoteală; însă nu găsi nici o pricină de împotrivire.

— Aşa este, pan Zubovski, răspunse el; de unde ai gâcit? Suntem într-adevăr din părţile Chievului.

— Şi pot avea cinstea să ştiu numele domniilor voastre? întrebă boierul.

— Da! se grăbi să se amestece Simeon. Suntem doi fraţi din neamul Barnovski. Eu sunt Simeon şi pe fratele meu îl chiamă Tudor.

— Sunt nesfârşit de fericit! grăi cu o politeţă aleasă leahul.

Tudor îl privea nerăbdător, cu toate acestea nu putea să plece mai departe fără schimb de vorbe, ceremonii şi vederi politice, şi fără a cinsti un pahar de vin: asta o înţelegea din privirea veselă şi faţa deschisă a lui pan Nicolai Zubovski şi din grozava lui mâncărime de limbă. Crezu că-i mai nimerit să se plece fatalităţii, – şi se gândi să facă o plăcere acestui prietin cu sila, admirându-i cu foc eretele.

Într-adevăr, pan Zubovski, lovit în cea mai delicată slăbiciune, îl privi c-o neţărmurită recunoştinţă.

— Eretele meu! zise el. Văd eu că dumneata, pan Tudor, eşti cunoscător… Acest erete, pe care-l chiamă Ali, e o pasere măiastră. Ştiţi câţi ani l-am învăţat? Doi ani, domnilor, în fiecare zi!

— Şi ştiţi de unde mi-a fost adus?

— Domnilor, acest erete a fost furat, ca să zic aşa, pe când se învăţa la zbor, de la hanul Crâmului! Şi ştiţi cât mă costă?…

Se opri la această întrebare şi aşteptă rece şi nepăsător. Tudor şi Simeon nu ştiau cât costă; mărturisiră asta cu sinceritate.

— Domnilor mei, mă costă o avere! declară cu pătrundere pan Zubovski. Dumneavoastră, dacă sunteţi în adevăr cunoscători, trebuie să băgaţi de samă, şi chiar vă rog să băgaţi de samă, că Ali are cap lat, ciocul bine întors şi ghiare negre!

— Aşa este! grăi cu mirare Tudor.

— Acuma veţi înţelege ce fel de om sunt eu! sfârşi leahul. Eu sunt un om care petrec vara pe pământurile mele şi am o singură patimă: vânătoarea. Iar iarna petrec la Liov ori la Varşovia, – unde pot să spun că mi-am ruinat tinereţile! Eu, domnilor, nici nu m-am însurat şi nici n-am să mă-nsor, căci din pricina vânătorilor, a chefurilor şi a mazurcei, mi-a rămas fruntea cam pleşuvă!…

Râzând, domnul Zubovski îşi dădu pe ceafă pălăria şi arătă o frunte naltă, care, se prelungea într-un început de chelie.

Simeon prinse a râde cu voie-bună.

— Oi, pan Zubovski, strigă el, fii vesel şi petrece, – căci învăţătura cea din veacuri spune că pulbere suntem şi-n pulbere ne vom întoarce!

— Aşa? strigă şleahticul strângându-i mâna. Tot astfel mi-am zis şi eu, – şi rosti fraza cu măreţie în latineşte: Pulvis es! Ce mult mă bucur, domnilor mei, adăogi el, că am să vă ospătez şi am să vă cinstesc cu vinul meu. Căci trebuie să ştiţi că în pivniţa mea se găseşte cel mai bun vin al Lehiei: Tokay din vremea craiului Sigismund!

După acest modest cuvânt se grăbi să poftească pe drumeţi în castelul său.

— Am să vă fac cinstea, grăi el, să vă dau la masă şi prepeliţi, pe care azi cu eretele meu le-am vânat pentru înălţimea, sa Vladimir Coribut, marele sfetnic al regelui nostru…

— Aşa? întrebă pătruns de uimire Bârnova.

— Da, precum vă spun. Mini le primeşte prin servul acesta al meu. Iar mâne-sară, dacă Isus şi Maica Precistă ne vor ajuta, mă voi înfăţişa şi eu în strai de gală la masa cea aleasă şi la serbarea care se dă în palatul lui de la Ianev, unde a venit să petreacă puţină vreme şi să aşeze pacea între magnaţi…

— Cum se poate?

— Da, şi mi-a făcut cinstea să mă poftească şi pe mine. Are pentru mine o deosebită prietinie pan Vladimir Coribut. E vorba să se puie la cale o unire a lui Samoil Corecki cu domniţa Ecaterina a răsposatului Irimia, prinţul moldovenesc!

Tudor Şoimaru tresări ca izbit în piept pe calul lui şi obrazul deodată i se lumină. Bârnova îi aruncă o privire plină de înţelesuri.

— Cum se poate, nobile domn? întrebă el cu prefăcută mirare. După ştiinţele mele, curtea doamnei Elisabeta Movilovna, care a fugit din Moldova după războiul cu necredincioşii şi cu Tomşa, a trecut spre Liov.

— Da, aşa este, precum spui, încuviinţă cu obişnuita-i siguranţă pan Zubovski; însă trebuie să vă mai spun că pe drum s-a întâlnit doamna lui Movilă cu pan Vladimir. Ei sunt rudenii destul de apropiate, cum veţi fi ştiind; şi-ndată au pus la cale ceva în privinţa domniţei şi a lui Pan Samoil, care venea cu armele şi oamenii lui în tovărăşia nobilului nostru prietin Coribut! Deci au poposit cu toţii la Ianev, – şi acolo va trebui să mă înfăţişez şi eu mâni.

În faţa acestei descoperiri neaşteptate, rămăşiţa de îndârjire a lui Tudor Şoimaru pieri ca printr-un farmec. Deodată limba lui se înmulţi şi găsi complimente pentru toate câte împresurau şi priveau pe domnia sa domnul Nicolai Zubovski. Bârnova spori şi el această tămâie de cuvinte. Şi şleahticul, fericit de noua prietinie care-i aducea atâtea drepte şi cuvenite laude, – Îşi înălţă pieptul în şa şi se jură pe toţi cuvioşii sfinţi ai calendarului, că el înţelege să

găzduiască şi să ospăteze asemenea prietini într-un chip regesc şi vrednic de strămoşii lui!

Deci porniră cu toţii însufleţiţi şi veseli, spre curtea împresurată de plopi subţiri, – unde ajungând, Zubovski întinse braţul drept şi-i pofti ceremonios şi cu dragoste:

— Poftiţi, nobilii mei prietini, în această colibă a liniştii mele!

XVIII.

Calea întâmplării.

A avut loc un chef la toartă, cum zic moldovenii, în castelul lui pan Zubovski. Vinul din pivnicioara lui, de şase coţi de lungă şi patru de largă, de şi nu va fi fost chiar de pe vremea gloriosului rege Sigismund, se dădea cu înlesnire la băut în nişte pocaluri mari, albastre. Cătră miezul nopţii şleahticul îşi săruta oaspeţii şi începu a le vorbi cu durere despre micimea timpurilor în care era sortit să trăiască. Nimenea, zicea el, în acele vremi de decadenţă, nu mai pricepea gustul pentru adevăratele şi marile vânători care au desfătat pe strămoşi; nimenea nu mai era în stare să înveţe un şoim, ori un erete, şi trebuia să se găsească el, un boier destul de sărac dintr-un fund al Poloniei, care să amintească pigmeilor de gusturile curate şi de petrecerile epocilor de slavă! Dar pentru asta şi-a cheltuit averea şi şi-a îndatorat patrimoniul! Pan Nicolai era melancolic şi entuziasmat. Era entuziasmat de generozitatea sa şi se întrista peste samă de relele care bântuiau Republica. Nimenea nu mai înţelegea datoriile care leagă pe un cetăţean de mărirea patriei. Au uitat să creadă, au uitat să lupte. În nefericita Polonie cei din urmă eroi subt ochii lui se stingeau şi domnia sa îi putea număra cu uşurinţă pe cele zece degete ale mânilor.

— Vai nouă! striga cu lacrimi nobilul. Am ajuns în veacul din urmă. Turcul ne umileşte, tătarul ne calcă hotarul, ticălosul cazac ridică cerbicea! Ce vom deveni? Până când ne va roade politica? Până când neînţelegerile se vor rezema pe trufia personală? Vom pieri, domnilor mei! vom

pieri! gemea cu durere pan Zubovski, şi umilea grabnic cupele cu vin chilimbariu.

Dar la această petrecere aleasă, leahul, vorbind necontenit, rupse şi vălul care ţinea încă în nelinişte şi nehotărâre inima răzăşului de pe Râuţ. Cu multă fereală şi foarte pe departe Bârnova întrebându-l despre alesele obraze care întovărăşeau pe Elisabeta Movilovna, – pan Nicolai aşeză deodată, între cuvinte necunoscute, şi răsunătorul nume al boierului Stroie Orheianu!

— Cum? domnia ta cunoşti pe pan Orheianu? izbucni, de la locul lui, Şoimaru.

— O, da! răspunse moale şleahticul; noi ne-am împrietinit acu două ierni la Varşovia şi ne-am înţeles de minune. De multe ori am petrecut împreună. E un om gras; are o barbă cum n-are nimeni pe lume. Ş-afară de asta cine să nu-l cunoască? V-aş întreba dacă se poate să nu fie cunoscut tatăl celei mai frumoase fete din Lehia! Fata moldovanului, pe cinstea mea, a spăriat pe toţi nobilii Republicii! Nu ştiţi asta? Grozav lucru! Şi eu m-aş fi amorezat de ea, dac-aş fi avut numai cu zece ani mai puţin decât am!…

Straşnic ar fi vrut Tudor Şoimaru să mai întrebe o dată pe pan Zubovski dacă într-adevăr fata Orheianului, Magda lui, se va înfăţişa la petrecerea din Ianev! Parcă nu-i venea să creadă; i se umeziră ochii, se învârtea odaia cu el. Ce înseamnă asta? Prin ce încâlcitură a împrejurărilor şi a întâmplărilor, pornind de la Iaşi pe urmele dragostei, a ajuns aşa de repede la pragul fericirii? Cum s-au orânduit un hangiu ovrei, un ţăran prost ş-un şleahtic, în cărarea vieţii lui, ca să-l lumineze, să-i arate calea, să-l ducă aşa de aproape de Magda Orheianului! Aici s-a aşezat numaidecât degetul nepătrunsului orânduitor ceresc! Zâmbea, aşa de fericit de vestea cea bună, aşa de cufundat în lumea lui, încât pan Zubovski trebui să-l tragă de doua ori de mânică şi să-i puie cupă-n mână.

— Vra să zică mergi? îi strigă el.

— Unde? tresări Şoimaru.

— Cum unde? Te întreb a doua oară, frate dragă! Te întreb dacă mergi şi domnia ta la Ianev! Fratele domniei tale stă la îndoială! Eu tare vă rog să mergeţi. Aşa de tare vă iubesc şi vă socotesc aşa de buni prietini ai mei, încât fără domniile voastre nici nu vreau să mă înfăţişez la petrecerea lui Coribut! Haideţi, dragilor mei, cu mine. Vă duc eu. Îmi faceţi o mare plăcere!

Şoimaru îl privea cu gura căscată.

— Mergeţi? strigă Zubovski. Aşa-i că mergeţi?

— Mergem… izbuti să îngâne răzăşul.

Şleahticul fu prea fericit de bunătatea pe care o arătau noii lui prietini: îi făceau lui un gust ş-o plăcere; se cuvenea să mai ridice în cinstea lor o cupă de vin, şi să le mai încredinţeze şi alte nobile dureri ale sufletului său! Dar Şoimaru părea spăriat şi se uita înainte-i cu ochii ţintă. Nu mai rosti până târziu nici o vorbă, şi pan Zubovski râdea tainic, şi făcea din ochi către Bârnova, – arătând prin aceasta că cel mai slab dintre ei într-ale vinurilor a trecut în lumea celor cu ochii painjeniţi şi limba amorţită…

Târziu, rămânând singuri în odăiţa lor, la lumina unei făclii de seu, – Şoimaru rosti cu glas tânguitor către Simeon:

— Spune-mi, frate iubite, dacă sunt treaz…

— Asta nu pot s-o ştiu… răspunse râzând boierul.

— Spune-mi dacă nu visez, şi dacă am auzit bine! Ce se-ntâmplă?

— Ce să se întâmple? taci şi aşteaptă să se desăvârşească rânduiala care ne poartă pe acest drum… Până acum tu eşti ca unul care a găsit o comoară… Se uimeşte, nu-i vine a crede, se gândeşte că aşa lucru e cel mai rar în lume şi-n viaţă, cu toate acestea e adevărat!…

— E adevărat, e adevărat… îngână Tudor Şoimaru. Parcă mă tem de-o nenorocire!

— Se poate să vie şi asta, grăi Bârnova. Scrie la carte că era la elini un rege care s-a înfricoşat aşa din pricină necontenitelor lui noroace. Fii cu inima tare, aşteaptă, şi

culcă-te, ca să fii hodinit mâni… Cine ştie! poate trebuie să răpim pe fată!…

Şoimaru tresări. Murmură:

— Da, acesta a fost gândul meu.

Bârnova râdea:

— Vezi?

— Dar tu te-ai mai gândit c-avem să dăm cu ochii de boierul Stroie? Ce-are să zică el? El ne cunoaşte!

— La asta nu vreau să mă gândesc! strigă Şoimaru. Ce are să facă? Are să ne deie pe mâna gâdelui? Doar i-am scăpat copila de la primejdie. Aş putea spune că i-am scăpat viaţa… Pe urmă eu numai două vorbe vreau să schimb cu Magda…

— Bine, bine, fă-ţi tu toate prepusurile şi toate planurile… mormăi Bârnova, învălindă-se cu pătura de lână. De ce ni-i scris, n-avem să scăpăm…

— Cum va da Dumnezeu!… zise senin Şoimaru, făcându-şi cruce. Şi suflând în luminare, se întinse în aşternut şi închise ochii fericit.

— Nu se trezi decât după şase ceasuri, în ziua albă, cu sufletul hotărât şi tare, căci visase toată dulceaţa şi fericirea lumii.

XIX.

O întâlnire de dragoste.

În palatul de la Ianev al marelui şleahtic Vladimir Coribut ardeau mii de lumini de ceară, parfumată când, după revărsarea serii, pan Zubovski şi prietinii lui îşi făcură loc printre domni şi servi. Lie şi Ilun Tătarul rămaseră la scări, iar Ispas, după porunca lui Bârnova, scoase caii din curte, şi-i grămădi aproape, în dosul zidului, în ulicioara strâmtă care dădea deodată în mahalaua ovreiască. Lumini şi fânare nu erau acolo, oameni nu umblau, străjerii toţi slujeau la palat, – aşa încât caii şi cotlonul erau la îndemână, pentru orice împrejurare.

Tudor şi Simeon se gătiseră cum putuseră pentru petrecerea domnească în care intrau. Îşi scuturaseră de

pulbere catifelele şi dăduseră lustru nou săbiilor şi jungherelor celor dăruite de Cantemir bei. Bietul pan Nicolai nu ştia ce vine în urma lui; nici nu bănuia ce furtună împinge zâmbind în sălile petrecerii; vorbea vesel şi înfăţişa câtorva prietini vechi, boiernaşi de prin colţuri, pe cei doi nobili străini din părţile Chievului. Bârnova saluta adânc; Şoimaru, cu bătaie de inimă, cerceta cu ochii în juru-i şi aştepta.

Slugi începură a umbla cu băuturi răcoritoare. Nobilul domn şi stăpân al locului, un om cărunt cu înfăţişare măreaţă, îşi făcu intrarea, iar Zubovski, ca toţi ceilalţi rânduiţi pe lângă pereţi, îşi plecă adânc spre duşamele fruntea pleşuvă. Se aplecară şi cei doi prietini, apoi căutară umbra unui colţ. Dar Coribut era prea falnic şi prea din apropierea regelui, iar boiernaşii de ţară erau prea mulţi; le făcu numai semn de dragoste cu degetele înmănuşate, le zâmbi şi se opri între patru sau cinci şleahtici de sama lui. De şi om în vârstă, credinciosul regelui îşi purta sprinten anii, şi, ca unul ce toată viaţa se învârtise la curte, ştia să fie galant şi curtenitor cu toate femeile în mătăsuri: de aceea cum strigă un slujitor în livrea roşa numele văduvei lui Irimia, – el îşi îndreptă pieptul, puse mâna stângă pe spadă, şi cu dreapta îşi pipăi şi-şi îndreptă grabnic gulerul drotat de horbotă. Unii din nobili, după pilda regelui, urmau, în acel timp, moda franţuzească.

Doamna Elisabeta intră cu paşi rari şi cu bărbia înălţată. De şi călca spre treizeci şi opt de ani, văduva Irimiei era încă frumoasă şi părea tânără. Mijlocu-i era strâns în corset de coarde de fier, şi haina de catifea neagră îi strângea sânii, fugea ca un val larg în josul mijlocului, şi se prelungea într-o coadă grea, purtată de un copil de casă. Îi luceau zalele unui lanţ greu de aur la gât; atâta podoabă avea, – şi cercei mari de ametistă în urechi. Pieptănătura îi era îngrijită, în vălurele nesfârşite, sprâncenele arcuite negru, buzele uşor rumenite, obrazul de-o albeaţă fără lucire. Deasupra catifelei negre, obrazul acesta frumos şi energic

avea pecetea stăpânilor. Ochii negri numai îi erau ascuţiţi şi neprietinoşi.

— La dreapta ei intră Alexăndrel, al doilea fecior al Irimiei. Pe acea vreme coconul avea numai paisprezece ani. Era subţirel şi bălan, blând la înfăţişare ca răposatul voievod, şi purta cu gingăşie strălucitul strai leşesc. Îndată după ei, înaintară două din cele patru fete ale Elisabetei, cele mai tinere: Caterina şi Ana. Cea dintâi mai ales, de şi purta straiul mohorât al pribegiei, era de o frumuseţă nespusă; era maica ei, mlădie, fină, plină de focul tinereţii. Pentru ea se făcuse această primire regească, – şi-n preajma ei căta să se aşeze nobilul şi viteazul Samoil Corecki.

— Coribut, cu paşi grăbiţi ieşi înaintea Doamnei, se închină după toate regulele etichetei; se socoti fericit de cinstea ce i se făcea, – şi dându-i mâna o duse ş-o aşeză într-un jâlţ aurit.

Tudor şi Bârnova, fără să-şi dea sama pentru ce, erau mişcaţi. Femeia aceea mândră era soaţa Domnului moldovenesc; şi copiii aceia erau odraslele lui. Umblau în ţară străină pribegi şi despărechiaţi. Unul lipsea şi pierea la Nistru în valuri; altul pribeag; fetele celelalte, măritate după papistaşi, grăiau limbi străine în ţări depărtate. Erau goniţi din ţara lor, de şi către ea îi îndrepta cu îndârjire Doamna. Pentru aprigul ei dor de domnie se risipea sânge şi curgeau lacrimi. Cu toate acestea Bârnova, mai amestecat în luptele lăuntrice ale Moldovei, nu simţea în suflet ură. Iar Şoimaru parcă era străbătut de o mişcare de dragoste către copiii aşa de gingaşi, aşa de senini şi aşa de nefericiţi.

Cum se aşeză Doamna în scaunul ei, şi cum o împresurară şleahticii cei mari, – porni în odaia de alături o muzică lină de viori şi viole, întovărăşite de bătăile moi de strune ale harfei. Erau muzicanţi aleşi de la Varşovia, cântând pe instrumente cu forme ciudate, o melodie dulce şi subţire ca o tremurare de ape cristaline; ceva blând, ceva gingaş şi străin, – cum n-auziseră în viaţa lor asprii moldoveni.

— Acesta-i Corecki… zise deodată cineva lângă ei.

Viteazul leah care a cutreierat Moldova era un bărbat spătos de treizeci de ani, palid şi cu ochii mari, negri. Se înclina zâmbind asupra domniţei Ecaterina. Îi sărută mânuţa albă, apoi îşi ridică ochii de foc ş-o aţinti. Ea râdea sfioasă şi-şi ferea privirile, răspunzând ceva din vârful buzelor la o întrebare îndrăzneaţă.

Dar deodată viorile şi harfa conteniră şi Şoimaru se cutremură şi îngălbeni în colţul lui. Zărise lângă Doamnă şi lângă fetele Irimiei pe Magda Orheianului. Când venise? Pe unde se strecurase? Cum de nu băgase el de samă? Ea era. Avea zâmbetul ei copilăros şi ciudat, şi era cea mai frumoasă, singura lumină între toate luminile stinse.

Bârnova îşi simţi braţul strâns ca-ntr-un cleşte de fier.

— Ce este? întrebă el în şoaptă.

— Iat-o! îi suflă la ureche Tudor Şoimaru.

Sângele îi năvăli în faţă şi inima-i bufnea cu grabă în coşul pieptului.

O urmărea şi o sorbea cu ochii. O văzu depărtându-se câţiva paşi de grupul Doamnei şi trecând spre o perdea grea de postav care acoperea fereastra. Căuta cu privirile pe cineva. Apoi zâmbi şi-şi clătină capul cu o tremurare dulce, ştiută prea bine de Şoimaru. Bârnova apucă pumnul stâng al răzăşului şi-l strânse la rândul lui cu putere, căci spre Magda înainta zâmbitor un tânăr cu părul bălai şi buclat, cu ochii albaştri. Numai nasul drept şi bărbia adusă înainte arătau energie pe obrazul lui frumos. Purta un dolman uşor, aninat numai pe un umăr şi ţinut de un şnur de aur. Mănunchiul săbiei întoarse era bătut în pietre scumpe. Mâna rezemată pe sabie ţinea şi cuşma cu pană prinsă cu bumb de rubinuri care fulgerau roş.

Şoimaru îşi înăbuşi un gemăt. Închise ochii. Când îi deschise, văzu sânge. Totuşi avu puterea să întrebe cu linişte pe vecinul necunoscut care sta şi privea lângă el.

— Panie! rogu-te să nu te superi. Eu sunt străin şi nu cunosc lumea de aici. Ai putea să-mi spui, luminăţia ta, cine-

i tânărul din dosul Doamnei, lângă perdea?…
— Acel care spune vorbe dulci fetei celei năltuţe?
— Da.
— Acela-i om de soi, e un nepot al Radzivililor: îl chiamă Pavel Minski. E litvan şi are moşii de nu le mai ştie marginile… Hm! vorba lui cu fata trebuie să aibă un înţeles… Am auzit eu zvonindu-se ceva… Fata e a unui boier moldovan. În adevăr, frumoasă, precum am auzit. Trebuie să fie om deştept şi şiret boierul acela, de vreme ce vrea să izbândească a avea un aşa ginere ales!…
Vecinul se trase înapoi. Şoimaru întoarse spre el o privire cruntă. Bârnova simţi că mâna pe care o ţinea tremură, – apoi se răsuci şi se smunci năprasnic din încătuşare. – „A venit clipa primejdiei!” cugetă ca-ntr-o fulgerare înţeleptul boier. Privi în juru-i: nu vedea nicăieri pe pan Nicolai Zubovski. Măsură depărtarea până la ieşire şi văzu că are de făcut zece paşi. Se trase mai aproape de uşa aceea care era scăparea la primejdie, – şi-şi căută alene şi nepăsător un loc îndămânos.
În vremea asta, ca şi cum nimic n-avea să se întâmple, urmărea cu ochii foarte liniştiţi pe tovarăşul său. Şoimaru îşi făcu greu loc cu coatele. Nu mai cerea iertare, nu mai asculta mormăirile şi înjurăturile care-i izbucneau pe urme.
El avea un singur scop: să se apropie de Magda. Când fu la doi paşi de ea, viorile şi violele începură iar…
Auzi glasul dulce al fetei Orheianului într-un uşor tril de râs:
— Îmi place… îmi place muzica, pan Minski!
— A, nu, zicea tânărul, mie nu-mi place, căci mă împiedică s-aud glasul tovarăşei mele!
Încet şi cu obrazul ca de piatră, Şoimaru se apropie şi atinse umărul, ca din nebăgare de samă, pe litvan.
— Mă rog, ce-nsemnează asta? întrebă şleahticul scurt, întorcând capul.
Magda, dând în această clipă cu ochii de răzăş, deschise gura şi ar fi slobozit un ţipăt, dacă uimirea nu i-ar fi fost aşa

de cumplită. Părea împietrită, şi se făcu albă ca varul. Şoimaru se temu chiar o clipă că va cădea moartă la picioarele lui.

— O greşală, pan Minski, zise cu linişte oşteanul; am vrut să spun un singur cuvânt domniţei.

— Poftim!

— Un cuvânt tainic…

Litvanul privi nedumerit la Şoimaru – apoi la fată.

— Un cuvânt tainic? vorbi el cu dispreţ, şi-l privi din creştet în tălpi. Eu văd că domniţa nu răspunde. Nici nu te cunoaşte!…

Răzăşul se simţi umilit de privirea mândră a şleahticului, de înfăţişarea lui bogată, frumoasă şi sigură. Pentru întâia oară în viaţă se simţi mai mic lângă altul şi asta din pricină că judecător era o femeie care tăcea. – „De ce tace?" se gândea Tudor cu moartea în suflet.

O clipă ochii Magdei fulgerară spre el. I-au îndreptat o rugă? O rază de dragoste? O săgeată de nepăsare?

— Domniţă, zise litvanul, cine este domnul acesta?

— Nu-l cunosc!… răspunse cu glas dulce şi gingaş fata Orheianului.

Şoimaru nu-şi dădea sama că lângă el stătea poate un logodnic, şi încă unul din cei mai frumoşi şi mai bogaţi logodnici ai Lehiei. El primi ca o lovitură de măciucă în creştet răspunsul fetei, – şi tremurarea ei de pleoape i se păru clipire de fulger în furtună. În sufletul lui se răsfrângea aceeaşi fulgerare şi începea să bântuie vijelia. Pipăi mănunchiul paloşului, apoi strânse cu stânga jungherul lui Cantemir. Nu ştia ce face. Credea că stă în loc de-o veşnicie, şi nu trecuse decât o clipă de la răspunsul fetei.

— Când în faţa lui s-a aşezat ca un nour greu boierul Stroie? De unde a răsărit şi el?

— Minski întreba ceva şi-l arăta zâmbind cu bărbia lui adusă înainte. Iar Orheianu, râzând larg şi scoţându-şi burta în afară, striga cu nedumerire:

— Cu ce împrejurare pe la noi, pan Tudor? L-ai văzut, Magdă, pe dumnealui?…

— Domniţa, – se amestecă litvanul, nu cunoaşte pe acest străin.

— Nu-l cunoaşte? a! da! de unde să-l cunoască! strigă Orheianu rotind între cei trei o privire vicleană. Şi chiar dacă l-ar fi văzut undeva, de unde îşi mai poate aduce aminte? Şi nici nu înţeleg la urma urmei ce caută dumnealui aici, – căci eu îl ştiam căpitan în simbria Tomşei!…

După felul cum s-a ridicat de la locul ei Doamna Irimiei la acest cuvânt, – Bârnova înţelese că s-a prăbuşit sabia primejdiei asupra răzăşului.

— Atunci e un spion! rosti cu dispreţ litvanul, şi trase repede sabia.

Se iscă învălmăşeală, şi Simeon înţeleptul se alătură de uşorul uşii privind cu luare-aminte.

Viorile tăcură. Şoimaru îşi lăsă braţele în jos ca la o trudă mare. După vorbele înfrigurat şoptite ale Doamnei Elisabeta, Vladimir Coribut se întoarse şi strecură o poruncă fulgerătoare unuia dintre copiii de casă. Îndată, după o clipă, pătrunseră slujitorii îmbrăcaţi în roş ai nobilului, smunciră străinului de la şold paloşul şi-l luară între piepturi. Şoimaru abia avu vreme, c-o mişcare scurtă, să tragă sub chimir, la spate, jungherul. Era o mişcare de care nu-şi mai da socoteală, – căci în inimă i se abătuse disperarea morţii.

XX.

Visurile lui pan Coribut.

În sala de petrecere se făcu o tăcere ciudată. Oaspeţii se uitau unii la alţii, aşteptând o lămurire, presimţind ceva grav. Pan Vladimir Coribut se întoarse de către uşă şi dădu câteva desluşiri Doamnei Elisabeta:

— Spionul va fi pus la oprire şi mâni îl vom cerceta… sfârşi el.

Atunci unul din cei mai mari boieri moldoveni din suita Doamnei, vornicul Nistor Ureche, om nalt cu ochii vii, cărunt şi bărbos, – se apropie aducând de braţ pe Orheianu.

— Se pare că vom descoperi lesne cheia întâmplării, luminată Doamnă, cuvântă el, c-o voce groasă, rară şi adâncă. Şi se întoarse şi spre Coribut, cu care era prietin: Pan Vladimir, ascultă şi dumneata! Ştiţi ce spune dumnealui jupân Stroie Orheianu? Din vorba lui m-am lămurit deplin…

Stroie îşi făcu loc, cu trupul lui mare, înclinându-şi pletele lucitoare spre Doamna Irimiei.

— Iată despre ce-i vorba, măria ta, grăi el. Într-o împrejurare oarecare, după lupta cu vicleanul Tomşa şi cu păgânii, am văzut pe acel oştean în tovărăşia lui Cantemir…

— Se poate? zise Coribut înălţând sprâncenele.

— Pre cinstea mea, măria ta, şi domnii mei! adăogi grabnic Orheianu. N-am putut atunci să le arăt mânia şi dispreţul meu, căci eram la o strâmtoare, dar i-am cunoscut, ş-a trebuit să-i sufăr, măria ta şi domnii mei, de şi eram dezgustat ş-aş fi vrut mai degrabă să-i văd înălţaţi în furci!…

Nimeni n-avea vreme să întrebe de amănunţimi pe pan Orheianu. Toţi ridicară capetele şi-şi aţintiră ochii asupra vornicului Nistor, căci glasul lui greu răspundea parcă bănuielii tuturor:

— Eu socotesc, vorbi el, că spionul a venit cu rost între noi. Cantemir, după cât ştiţi cu toţii, a trecut hotarul şi pradă cu nohaii lui. Ce caută aici un oştean în leafă la Tomşa şi legat cu beiul din Bugeac?…

Toţi tăcură. Doamna Irimiei avu o înfiorare şi privi spre coconul Alexandru. Ochii ei spuneau limpede teama pentru viaţa lui. Cei din jur înţeleseră această privire dureroasă. Coribut zise cu tărie:

— Doamnă, îl voi cerceta eu singur…

Iar jupân Stroie pufni şi privi c-o mândrie îndreptăţită în jur, căci toţi trebuiau să înţeleagă că dumnealui era cel care scăpase de aşa grozavă primejdie adunarea. Magda se

apropiase şi ea şi îngenunchiase lângă văduva Irimiei; era acuma rumenită de sângele care-i zbucnise în faţă, ochii îi erau însufleţiţi şi se strecurau des spre frumosul şi falnicul Minski: parcă el o scăpase teafără dintr-o cumpănă mare. Aşa părea mai frumoasă, şi tânărul litvan simţi nebunia în sânge, pentru ochii aceia ca două flori stranii. Numai domnul Zubovski nu se găsea nicăieri. O fericită rânduială a zeilor îl făcuse să se despartă de cum intrase în sală de oaspeţii lui din părţile Chievului, pentru care, treaz şi teafăr, nu mai avea admiraţia şi dragostea ce i le insuflase vinul contimporan cu craiul Sigismund; aproape nimeni nu-l văzuse în tovărăşia lor. Totuşi era prudent să fie cât mai departe de o afacere aşa de gravă şi de neplăcută, care-i arăta cât de înşelătoare sunt feţele şi cât de duşmane şi de trădătoare inimile omeneşti! Prilej de jalnice tânguiri în castelul lui singuratic dintre plopi!

Când văzu că slujitorii cu livrele roşe au cuprins pe Tudor şi i-au smuls sabia, înţeleptul Simeon se năpusti pe uşă şi pe scările de piatră. Doi copii de casă coborau şi ei odată cu el, strigând către cineva pe care-l chema Onesim că stăpânul porunceşte oştenilor de pază să vie să ridice şi să puie în lanţuri pe un spion prins în palat. – „Stroie Orheianu nu m-a zărit, se gândea boierul; pan Zubovski sunt încredinţat că nu va sufla un cuvânt; cată să mă pun la adăpost şi să văd ce-i de făcut…” Prin învălmăşeala care se iscase pe scara largă de piatră, coborî, şi jos dădu cu ochii de Lie şi de Ilun.

— Servul lui Cantemir, cu ochii lui mici ca de păcură, înţelese slova care era scrisă pe obrazul lui Simeon Bârnova. Lie întrebă şi el bănuitor:

— L-au prins? El e spionul de care a venit zvon de sus?

— Da; tăceţi; staţi liniştiţi la o parte…

Haiducii leşeşti sosiră cu paşi grăbiţi sunându-şi pintenii şi şpăngile. Iar pe scări, strâns ţinut ca o fiară primejdioasă, coborî între slujitori căpitanul Tudor. Fruntea lui goală şi fierbinte fu izbită de răcoarea nopţii; armele sunară în jurui; cătuşele îi prinseră braţele. Atunci, ca printr-un farmec,

se desmetici; şi omul aspru care era în el, bătut de atâtea focuri şi primejdii, se deşteptă. Era prins într-o capcană, era la o mare primejdie. Începu să se liniştească, – trebuia să se gândească fără preget la scăpare!

— Deodată înţelese limpede ce s-a întâmplat. Şi gândul lui izbit şi amorţit, atunci, acolo, lângă Magda, deodată se răsucea şi sclipea: ah! acuma îi veneau în minte o mulţime de vorbe pe care ar fi trebuit să le rostească, vorbe ascuţite de mândrie către nobilul litvan, cuvinte amare către fata Orheianului, pentru dragostea lui călcată în picioare… Hm! ar fi putut să-i amintească şi de Vasca vătămanul zdrobit pentru ea, – şi-ar fi putut s-o facă să înţeleagă, rânjindu-i, că pentru dragostea ei are şi el soarta cazacului… Dar ar fi putut-o privi adânc în ochi, şi-n luminile lui ea ar fi văzut desluşit icoana celei mai arzătoare clipe din viaţa lui de oştean, – când erau amândoi, alături, pe iarba poienii, şi susura uşor pădurea în juru-le! Toate le-ar fi putut face, toate-i veneau acuma limpede, ş-atuncea, în faţa ei, rămăsese zdrobit şi neputincios!

Privi lanţurile de la mâni, se uită la chipurile haiducilor leşi, care-l luaseră între şpăngi. Pe lângă haiduci mai erau şi boiernaşi, slujitori ai lui Coribut, – şi tresări, zărind la lumina unei facle cum umblă cu linişte între aceştia Ilun, tătarul lui Cantemir. Atunci îşi înăbuşi cu desăvârşire turbarea şi gândurile, şi mintea-i rămase limpede şi atentă; căci pentru un om ca el acuma viaţa avea un preţ nemărginit; împrejurarea voia să i-o scurteze, el deci trebuia să lupte cu îndârjire, să iasă deasupra!

În palat petrecerea nu se prelungi mult: Doamna Elisabeta era neliniştită, şi şleahticii auziseră un nume care începea să fie groaznic şi aveau vedenia ticăloşiilor şi prădăciunilor tătărăşti.

— Domnilor, zicea pan Vladimir Coribut, întâmplarea din această sară, de şi a fost foarte displăcută, a fost binevenită: căci ea ne-a amintit că avem o datorie de împlinit faţă de patria noastră. Fierul şi focul nohailor au intrat în

pământurile de la margine. Nenorocirea se poate întinde. Vă rog să aveţi în vedere, înainte de toate, interesul demnităţii noastre şi neştirbirea vechii şi glorioasei noastre Polonii!… De mâni să adunăm oşti şi să zdrobim pe duşman!…

Nobilii, uşor de aprins, se strânseră în juru-i cu ochii licăritori şi jurară pieirea nohailor; cu mâna pe străjile săbiilor, făgăduiră ridicarea lor ş-a căzăcimii. Iar Coribut, care a fost totdeauna legat cu Movileştii şi era şi cuscru Doamnei, – se apropie mişcat de scaunul Elisabetei ş-o mângâie c-un cuvânt cavaleresc:

— Înaintea domniei tale se vor pune piepturile nobililor Poloniei!…

— Mulţămesc, pan Vladimir, răspunse văduva aţintindu-l cu privirea-i ageră. Totdeauna am găsit scăpare şi scut în Republică. Totdeauna în acest pământ, care pot zice că e patria mea ş-a copiilor mei, – am găsit ajutor de braţe tari pentru dobândirea drepturilor asupra Moldovei!

Coribut tăcu şi se înclină. Elisabeta totdeauna găsea un sprijin în numeroasa ei înrudire leşască, – însă Craiul voia pace cu Padişahul, şi nu se cădea ca un sfetnic, faţă de toată lumea, să facă un legământ prea vădit. Totuşi isteaţa văduvă a lui Movilă aceasta voia. La închinarea mută a lui Coribut, îşi strânse buza de sus între dinţi, zâmbi cu graţie, privind în juru-i, şi se ridică de la locul ei.

După ce Doamna, domniţele şi coconul se retraseră, adunarea se sparse, nu fără multă vorbă şi făgăduieli războinice. Elisabeta trimise căpitanului gardei franţuzeşti pe care o avea în leafă cuvânt de plecare la Liov a doua zi în zori. Iar Vladimir Coribut, gânditor, în odaia lui, pe când se lăsa alene dezbrăcat de servi, îşi aminti că are de îndeplinit o cercetare.

— Voi supune la caznă pe spion mâni dimineaţă, murmură el. Iar mâni, ziua toată, am destulă vreme să-l spânzur!

Era trudit şi oftă greu, mulţămit că putuse să-şi amintească şi de asta între încurcatele lui treburi şi izbutise

a lua o hotărâre. Se lăsă îmbrăcat în halat, îşi lăsă capul pleşuv să fie învălit în scufă şi se întinse c-un gemăt de mulţămire în patu-i cu polog. În lumina celor două lumânări de ceară care ardeau pe măsuţa de lângă căpătâi, – deschise, cum îi era obiceiul totdeauna înaintea somnului, una din cărţile latineşti, cu scoarţe tari, care nu-l părăseau niciodată; căci nobilul era om cărturar, spirit rafinat şi prietin cu învăţaţii de la şcolile cele mari din scaunul crăiei leşeşti.

Cetea pentru a nu ştiu câtea oară arzătoarele satire ale lui Decimus-Iulius Iuvenalis. Zâmbea înălţând sprâncenele, cuprins de un fel de bucurie lăuntrică, văzând cum descopere în stihurile bătrânului poet asemănări cu începuturile de putreziciune a Republicii. Nobilime crudă şi coruptă, cugeta el, iată-te descrisă de stilul lui Iuvenal, – iată, te văd în senatorii lui, în acei patres-conscripti burtoşi şi beţivani, care, în loc de interesele dureroase ale patriei, dezbat cu gravitate asupra celui mai bun şi mai gustos sos al unui peşte de mare! Puţini sunt astăzi bărbaţii care se pot mândri că-şi închină viaţa toată binelui public… Şi zâmbind, pan Vladimir Coribut uita micile lui scăderi, înălţându-se pe aripa fulgerătoare a poetului roman.

Era târziu tare după miezul nopţii, şi luminările de ceară verzie de Veneţia se topiseră până la jumătate. Şleahticul scăpase cartea pe învălitoarea uşoară de păr de cămilă, – şi intra în plăcerile celui dintâi somn, când, în curtea palatului, izbucni o larmă năprasnică şi sunară arme. Bătrânul lui serv mazur intră somnoros şi poticnindu-se la prag. Îşi freca ochii şi bâlbâia.

— Ce este? strigă Coribut ridicându-se în aşternut. Cum de nu pot ceti în linişte?

— Înălţime! răcni servul cu braţele întinse. Vin tătarii!

Ce se-ntâmplase? Nobilul şleahtic sări desculţ şi gol din aşternutul său şi zvârli într-un colţ satirele lui Iuvenal.

Cum au îndrăznit necredincioşii să s-avânte aşa de departe? Cum de n-a sosit nici o ştire mai din vreme? Nu s-

a văzut mai întâi lumina incendiilor din satele cazacilor ş-a prostimii? Nobilii şi oştenii din Ianev n-au sărit ca să apere pe Domnul lor şi onoarea Lehiei?

— Au pus păgânii foc târgului? urlă el către servul mazur.

— Nu ştiu, înălţime; aşa am auzit strigând jos şi pe uliţi că vin nohaii…

Servul nu era prea înfricoşat, însă era fără straie pe el şi zbârlit.

— Cum de îndrăzneşti să te înfăţişezi astfel înaintea mea, păcătosule? strigă cu glas mare, deodată mâniat, nobilul. Piei dinainte-mi, spurcatule; du-te şi vezi ce este! Nu vine nimeni să-mi deie o ştire adevărată?…

Mazurul se poticni îndărăt şi dispăru în întunecime, iar şleahticul văzu că şi el era într-o stare foarte apropiată de aceea a moşului Adam, căci îi căzuse scufa şi i se desfăcuse halatul. Se gândea să se îmbrace repede, căuta o armă, voia în orice caz să fie găsit c-o înfăţişare ceva mai războinică. Aştepta necontenit să intre cineva pe uşă, căci larma de jos nu mai contenea. Dar nu venea nimeni şi zvonul încet-încet se potoli.

Atunci, mâniat, magnatul sună clopotul de argint, ceru straiele, porunci să se scoale toată lumea şi ieşi îmbrăcat să vadă, cu ochii lui, cărei prostii, cărei fapte necugetate se datora neliniştea nopţii lui. Servii îl gătiră; – îl simţeau mânios şi umblau în juru-i cu o îngrijorată repeziciune.

Dar de mânia lui şi de răcnetele şi de bătăile lui din picior, şi de pedepsele cu biciul pe care le orândui gardienilor şi străjilor, – cei cinci fugari care grăbeau spre Nistru pe cai hodiniţi, prin lumina zorilor, nu puteau avea ştire. Ei numai îşi închipuiau că după larmă şi cercetări de ceasuri, – măria sa îşi va revărsa tot puhoiul mâniei; şi, când va afla care a fost adevărata noimă a zvonului despre năvălirea nohailor, va fi prea târziu ca să repeadă gonaşi. De altminteri goana unor călăreţi puţini şi singuratici spre ţinuturile Podoliei, bântuite de oştenii lui Cantemir, trebuia să fie cu îndoială, cu încetineală şi cu oprire.

Tudor Şoimaru călărea alături de Bârnova, încruntat, însufleţit numai de scăparea râvnită. Turbarea mâniei, durerea inimii rănite, toate le călca deocamdată în picioare cu fugarul. Dezamăgirea în adevăr fusese crâncenă, dar viaţa avea preţ cel puţin pentru clipa cea grozavă şi viitoare când va ţinea-o pe copila aceea cu ochi înşelători sub fulgerul privirilor lui. – „În viaţă mai putem avea întâlniri!” cugeta răzăşul şi aţintea răsăritul înflăcărat al soarelui cu priviri învierşunate.

Bârnova zâmbea şi era fericit de întorsătura lucrurilor, după aşa grabnice peripeţii. Zâmbetul lui mai ales era îndreptat spre Ilun Tătarul, care umbla liniştit şi fără gânduri pe harmăsarul lui de Bugeac. Ilun intrase cu slujitorii care duceau la închisoare pe Şoimaru; Ilun observase gangurile şi locul. Iar el, Bârnova, cu Lie şi cu Ispas, iscaseră larma cea cumplită pe uliţile târgului, în puterea nopţii, vestind urgia tătărască. În învălmăşeala furtunoasă a oştenilor de la palat, Ilun îşi găsi drumul prin întunecime, ca mâţa; – şi cu Ilun şi cu jungherul de la Cantemir, căpitanul Şoimaru uşor îşi putu croi o cale grăbită până în dosul zidurilor unde aşteptau caii. Bârnova nici nu mai întrebă dacă fuseseră lovituri şi cursese sânge. Jungherul crunt şi ochii răi ai răzăşului spuneau ceva, – dar picăturile de păcură ale tătarului erau tainice ca totdeauna.

XXI.

Când se întoarce puiul la cuib.

Cantemir îşi ţinu hoarda la tomnatic, pe marginile Lehiei, până ce dădură cele dintâi îngheţuri ale iernii. Bârnova şi Tudor Şoimaru se despărţiră cu mult mai devreme de el; pe cel dintâi îl chema Vodă Tomşa la Iaşi, ridicându-l în boierie, iar răzăşul se trase la cuibul de pe Râuţ, ca un vultur rănit.

Toate ale vieţii lui, tinereţa zburdalnică pe tărâmurile Apusului, bătăliile şi faima ostăşiei, şi furtunoasa lui dragoste, toate fuseseră pulberi la vânt: cu nimica nu rămânea! Deci îşi plecă întunecos fruntea pe umărul bătrânului Mihu şi-i zise, intrând în săraca lui gospodărie:

— Uncheşule Mihu, curând vom merge la Domnie pentru dreptatea noastră. Până atunci am venit să mă odihnesc de rănile şi durerile mele!

Bătrânul îl sărută pe frunte şi nu-l întrebă deocamdată nimic. Îl lăsă trei zile, îl lăsă o săptămână în chilia lui, ca-ntr-un întuneric, după aceea îl apucă de mână şi-l trase afară, în livada din coasta casei.

— Băiete, îi zise, aşezându-l alăturea de el pe un scaun de stejar. Ieşi la lumină şi priveşte soarele cu lucire de toamnă… Eu cunosc oamenii. Tu ai avut copile, un năcaz de dragoste…

Şoimaru nu răspunse nimic.

— În adevăr, porni iar bătrânul, tu ai fost un pribeag şi neamurile nu le-ai cunoscut. Noi ţi-am fost şi-ţi suntem poate încă străini. Dar cât ai petrecut tânăr, ai fost ca mânzul cel sălbatic şi neştiutor. Acuma, la cele dintâi dureri, trebuie să simţeşti şi tu că omul nu poate trăi singuratic pe pământ.

— Vă am pe dumneavoastră… rosti cu greutate Şoimaru.

— Tu vorbeşti din vârful buzelor, nu din inimă, îi răspunse Mihu zâmbind; dar aşa este! Ş-un fir de iarbă îşi are rădăcina lui. Tu nici nu bănuieşti câte legături ai în pământul acesta pe care-l calci. Noi avem sub brazdă, în ţărâna neagră, mai mulţi Şoimăreşti decât cei care trăiesc astăzi. Bunii şi străbunii noştri toţi sunt dedesubt, – şi dacă ai venit la pământul tău, să ştii că mâna cea fără greş a lui Dumnezeu te-a îndreptat!…

Căpitanul Tudor ridică ochii şi văzu într-o pânză de lacrimi privirile aspre ale moşneagului.

— Ce braţ de criţă şi ce suflet neîntinat ai tu, copilule! Eu te-am înţeles dintr-o privire, când te-ai arătat între noi întâia oară. Dar tot atunci am înţeles că încă nu eşti al nostru. O furtună te sufla pe alte căi. Dar eu ştiam c-ai să te întorci!

Bătrânul Mihu oftă şi-i apucă mâna dreaptă între palmele lui.

— Singuratic şi mâhnit, urmă el, să ştii că am trăit eu pe lume! Eu nu m-am însoţit cu nimeni şi copii n-am avut. De-aceea Dumnezeu te-a trimes la mine, ca să fii braţul meu! Îţi aduci tu aminte din pruncie de codrii noştri, şi de apele noastre, şi de turmele pe nesfârşite imaşuri?…

— Îmi aduc aminte… răspunse încet Şoimaru.

— Toate au fost câştigate cu sânge vitejesc de Şoimaru cel bătrân şi de cei patru feciori ai lui, acu două sute şi mai bine de ani, în domnia lui Alexandru-Vodă cel Bun! Noi avem uric de la el, cu pecete domnească, ş-avem întărituri de la Ştefan cel Bătrân şi de la Vodă Rareş, de când stăpâneam şi peste tătarii din Bugeac… Tu nu te-ai gândit niciodată la toţi câţi au trăit înaintea noastră?… Nu te-ai gândit. Erai un copil, şi erai un străin…

— Aş mai vrea să văd mormântul tatei… răspunse Tudor of tind.

Deodată îşi simţi şi el glasul mişcat ca al uncheşului Mihu. Şi un timp tăcură amândoi, fără să se privească, cu ochii aţintiţi în lumina de toamnă. Se cernea o linişte dulce din cer, printre frunzişurile merilor, şi albinele bâzâiau moale în prisaca de-aproape. Fluiera în guşă o mierlă, într-un nuc cu frunză arsă de brumărel. Şi se vedeau departe câmpii în ceaţă; şi-n altă parte păduri pe coastele cărora parcă alergaseră suflări înflăcărate. Satul, cu casele răzăşilor curate şi albe, se revărsa pe coastă în livezi. Într-un ochi de verdeaţă sclipea crucea bisericii: acolo, subt ea, era şi ţintirimul, cu mormântul părintesc!

În sufletul oşteanului pătrundea pe furiş un simţimânt necunoscut. Deodată îi apăru în amintire icoana unui bărbat trist, cu faţa prelungă, – acela era tatăl lui; şi văzu şi ochii albaştri şi duioşi ai mamei care l-a strâns la sân şi l-a legănat şi i-a murmurat cântarea moale a leagănului. Fusese departe şi se trezea în pământul prunciei, fusese

străin ş-acuma deodată privea cu ochii îmblânziţi la uncheşul Mihu, pe care-l cunoştea.

Şi c-un glas care lui Tudor i se părea că-i intră în inimă, bătrânul răzăş din neamul Şoimarului începu a pomeni de bătrâni, fiecare unde a sălăşluit, şi de feciorii bătrânilor, care lui i-au fost strămoşi, – şi de toţi cei vechi care dorm sub cruci în ţintirim. Şi de pământuri vorbea, cărora el tot „bătrâni” le spunea – şi le împărţea şi le arăta pe fiecare, întinzând mâna în toate părţile zării; şi înşira nume de oameni din neamul lor. Pe urmă tăcu şi privi cu luare-aminte spre nepot.

Tudor oftă iar. Soarele de toamnă era prietinos şi mângâietor.

— Şi dintrodată, fără să-şi dea samă cum, simţi nevoia să-şi descarce sufletul către bătrânul Mihu. Şi-i spuse simplu, în puţine cuvinte, cum a avut o dragoste care i-a rănit inima, şi dragostea aceea întâmplarea şi Dumnezeu au voit să fie chiar fata Orheianului.

— Dar m-a călcat şi m-a umilit, uncheşule… grăi el cu glas greu.

Bătrânul îl privi şi clătină din cap. Îl întrebă când a cunoscut pe fată, şi când s-a întors de către ea. Apoi stătu tăcut vreme multă, cugetând. Iar când soarele era aproape de zare şi toaca începu a bate în turnul bisericii, se sculă şi zise lui Tudor:

— Scoală, copilule, să mergem la biserică… Astăzi avem slujbă pentru sufletele morţilor…

Tudor se sculă în picioare, îşi strânse chimirul şi-şi trase dinainte jungherul argintat. Privi în juru-i; îşi coborî ochii spre uncheşul pitic de lângă el. Moşneagul tăcea, cu ochii lui pătrunzători şi cu barba-i tuşinată: părea că ascultă cântarea gravă a clopotului din turn, care se revărsa tremurând în întinderi.

— Când eram noi stăpâni pe toate pământurile noastre, grăi el rar, – apoi clopotul acesta nu se auzea de la hotarele moşiei… Haide să mergem!…

Ieşiră în drum şi apucară spre biserică. Răzăşii ceilalţi avuseseră cuvânt de la Mihu, căci se întorseseră mai devreme de la treburi şi acuma ieşeau şi ei la rugăciune. Lăsară pe Tudor să treacă înainte; tăceau; şi când conteni clopotul, rămaseră sunând pe drum numai ciubotele lor de piele roşă, cu turetcile răsfrânte.

— Ei pe tine te-au aşteptat ca pe Domnul Hristos! îi şopti Mihu, ridicând ochi sclipitori. Şi Tudor simţi suindu-i-se în creştet un fior de semeţie.

XXII.

Umbra Ionaşcului.

În toamna aceea, moşul şi nepotul au străbătut toate hotarele răzăşiei de odinioară. Tudor pe calul lui de oaste, Mihu pe-un mărunţel roib prins din ceair, cu Lie după ei, umblau în trap moale pe cărări, printre imaşuri şi fânaţe şi pe margini de păduri. Se scuturau frunzele în vântul toamnei, şi semincerii cei bătrâni de sute de ani oftau aspru şi se pregăteau pentru o nouă iarnă. Bătrânul arăta oşteanului în ce locuri sunt semnele de hotar şi-n ce copaci vechi au fost bătuţi odinioară bourii. Brumele scânteiau sub pâcla câmpiilor; şi Tudor sta privind în largul cuprins al moşiei părinteşti şi-n trecut…

Peste sufletul lui greu izbit şi sângerat se aşeza o linişte ş-o hotărâre. Dragostea lui îi părea o rătăcire, – şi hotărârea era să clădească iar casa risipită şi să ridice din paragină livada lui Ionaşcu. Fără să-şi deie samă, veşnicile tânguiri ale răzăşilor, pentru încălcarea şi hrăpirile Orheianului, îi sfredeliseră urechile şi inima: durerea tuturora începea să fie şi durerea lui.

În cea dintâi zi de ninsoare, în postul Crăciunului, Mihu îi desfăşură înainte şi uricele îngălbenite, – scrise de mâni de mult putrezite, şi înflorite cu peceţile voievozilor celor mari ai Moldovei. Stătură mult de vorbă şi alcătuiră jaloba către Domnie; – după aceea, bătrânul, într-o lumină fumurie, răspunse cu întreaga lui durere la o întrebare a oşteanului:

— Vrei, copilule, zicea el c-un glas scăzut, – să-ţi istorisesc cum a pierit părintele tău pentru dreptul nostru? Ascultă.

— Tu n-ai suferit sub domnia lui Vodă Aron căci erai un prunc neştiutor, dar află că atunci cu toţii, în toată ţara, am petrecut crunt năcaz.

Nu ştiu ce va fi avut Domnul. Poate haznaua lui era săpată până-n adâncimile Tartorului şi nu se mai putea umple; ori poate el era ca lupul cel nemilostiv, care voia să ieie şapte piei de pe-o biată oaie. Ştiu că birurile s-au îngreuiat deodată, şi vătămanul nostru, când ne-a scos la cislă, a pus toiagul deoparte ş-a spus aşa: „Fraţii mei! eu nu pot jăcui norodul!...”

Atunci era vremea când Vodă Aron a poruncit să ieie de tot omul câte un bou; şi dacă n-avea un sărac bou, dădea unul chiabur pentru el. Atunci a fost crâşcarea, căci s-au revărsat ca lăcustele asupra ţării ilicarii, birarii, dăbilarii şi podvodarii. Atunci au ieşit în ţară oamenii răi care tăiau gospodarului punga de la brâu, care ridicau în căngi şi-n furci pe săriman! Vai nouă!...

Bătrânul oftă greu şi privi neguros spre oştean.

— Ştii de ce s-a iscat pricină între noi şi Orheianu? urmă el cu glas înăbuşit. Căci tabunul nostru de cai a fost găsit într-o bună dimineaţă păscând lângă curtea Orheianului. Toţi haidăii lui s-au ridicat cu ciomegele, au bătut caii şi i-au închis în ocoale, – iar boierul a scris carte la staroste, la vornic şi la Domnie.

S-au iscat mărturii precum că noi de ani de zile împingem vitele noastre la păşune pe hotarul Murgenilor. Au şi jurat oameni, – care pe urmă au pierit, după fapta şi jurământul lor! Toţi erau slugi ale Orheianului, venetici de prin pustietăţile de peste Nistru.

— Şi s-a făcut o dreaptă judecată, fătul meu, – ca să plătim noi răzăşii gloabă ca pentru moarte de om o jumătate întreagă din moşia noastră! Aceasta a fost dreptatea lui Aron-Vodă, pentru care l-au blăstămat neamurile să nu

putrezească şi veşnic să-i roadă inima viermii cei neadormiţi!

Ionaşcu era oştean, ca şi tine. Îşi începuse anii subt Ion-Vodă cel Cumplit şi-i sângeraseră multe răni la Roşcani! Atunci, în nemila acelei vremi, s-a ridicat el, şi-a desprins sabia din cui şi s-a încins cu ea. Ne-a chemat pe tot neamul la biserică ş-a cuvântat astfel: „Fraţilor dragi! (ia aminte, copilule, s-auzi ce-a spus părintele tău!) fraţilor dragi! noi am fost totdeauna oşteni de margine, şi ne-am bătut cu toate neamurile pământului. Noi ogoarele noastre le-am dobândit cu braţul nostru, şi le-am îngrăşat cu sânge. Cum vine un om al Domniei, care-i boier de ieri – şi ne hrăpeşte drepturile noastre, nouă care stăm aici de la descălecătoarea voievozilor celor de demult?” Aşa fel a grăit! Ş-a mai spus: „Fraţilor! mai bine să ne-acopere ţărna mormântului, decât să ne plecăm!…”

Atuncea au jurat toţi în biserică pe sfânta evanghelie, ş-au bătut mătănii înaintea lui Dumnezeu. Şi mai întâi am mers la Vodă ş-am cerut dreptate. Iar Vodă a spus că atunci când vine înaintea lui o pricină între un răzăş ş-un boier de mâna întâia, dreptatea nu poate să fie decât de partea boierului! Ai auzit? Aşa ne-a răspuns Vodă! Atunci ne-am ridicat în primăvară cu plugurile ş-am tras o brazdă pe unde era hotarul nostru cel vechi…

Au venit călăraşi de la Bârlad. Noi am prins caii, ş-am încins săbiile. Şi s-au sculat cu noi multe sate cătră Soroca, pentru jacurile şi ticăloşiile dăbilarilor…

Atunci Vodă singur a venit să facă rânduială: Măria sa Vodă Aron… Şi-a pus coiful cu bold ş-a încălicat pe-un cal cu frâu bătut cu argint, ş-a repezit asupra noastră darabani şi călărime. Ne-am tăiat în săbii, ne-am împuns cu suliţile; ne-au răzbit!

A trebuit să ne plecăm la mila lui, – şi el ne-a chemat la dreptate domnească.

S-a aşezat în scaun în curte la Murgeni ş-a adus înainte-i pe oamenii noştri cei mai bătrâni.

A zis scurt: „Să le taie capetele!” Şi oştenii, cu săbiile, le-au retezat capetele.

După aceea Orheianu a strigat:

— Doamne, fă-mi şi mie dreptate!

— Ce dreptate, jupâne Stroie?

— Dreptate pentru năcazurile mele, pentru risipa averii, pentru încălcări, pentru toate valurile care le-am suferit cu aceşti nemernici răzăşi!

— Drept este, răspunse Domnul. Mai întâi se cuvine să ţi se întoarcă hotarul pe care ţi l-am dat noi…

— Măria ta! acela-i pământul nostru drept! a strigat atunci cu îndrăzneală şi îndârjire Ionaşcu.

— Aşa? grăi Vodă cu bunătate. Cine eşti tu? Apropie-te?

— Acesta-i căpitenia, măria ta! a strigat Orheianu. Şi tatăl tău s-a apropiat.

— Bine, zice Vodă cu linişte. Cum te chiamă? Ionaşcu? Foarte bine! Află, Ionaşcule, că pentru năcazurile lui, pentru risipa averii, pentru încălcări şi pentru toate valurile care a avut a le suferi din pricina voastră, i se cuvine lui jupân Stroie, pe lângă ce i-am dat noi odată, încă o jumătate din ce v-a rămas vouă!

— Mărite Doamne! a strigat atunci cu tărie Ionaşcu: pentru această dreptate, Dumnezeu din cer îţi va plăti!…

Stroie s-a repezit spre el:

— Mişelule! i-a răcnit; cum cutezi a vorbi cu Domnul tău?

— Foarte adevărat, a zis Domnul; pentru cutezarea lui, bate-l cu buzduganul…

Ş-atuncea i-a repezit Aron lui Stroie buzduganul persienesc în chip de diavol cu coarne ascuţite. Orheianu din zbor l-a prins de coadă, şi a împuns cu el în piept pe tatăl tău; apoi l-a trăsnit în frunte de trei ori de l-a însângerat, şi iar l-a împuns cu coarnele ascuţite în luminile ochilor, şi iar l-a bătut cu măciuca în moalele capului!

Aşa a căzut părintele tău, copilule, pentru dreptate…

Bătrânul Mihu suspină amar şi tăcu.

Tudor Şoimaru, care zăcea într-un fel de neclintire, zvâcni dintrodată din locul lui, cu privirile înfrigurate şi galben la obraz. Prinse de braţ pe moşneag, îl strânse, şi grăi c-o tulburare pe care nu şi-o mai putea stăpâni:

— Uncheşule Mihu, iartă-mă!…

Bătrânul îi mângâia fruntea muiată de sudoare; nu-i răspunse, căci era de prisos. Copilul fusese deplin întors cu faţa cătră adevăr: aceasta o simţea răzăşul.

Iar oşteanul, de şi ar fi voit să-şi mai reverse în cuvinte simţirea aprigă, care-i bântuia sufletul cu aripi zimţuite, sta fără putere de vorbă. Sta încremenit, i se aţintiră ochii, şi-n umbra chiliei strimte, i se arătă ieşind ca dintr-un mormânt răzăşul care-i era tată, sângerat la frunte şi cu ochii închişi. Era o umbră: plutea nedesluşită, cu mânile încrucişate pe piept ca un Hristos.

— Şoimaru gemu ca de suferinţă la vedenia aceasta, îşi scutură capul, îşi trecu mâna pe frunte şi pe ochi, – şi şi-o trase în jos muiată de lacrimi, ca de un sânge al mortului…

XXIII.

Hârţoagele cele vechi.

Şoimaru se înfăţişă cu bătrânul Mihu la Domnie cu trei săptămâni înainte de sărbătorile de iarnă ale anului 1613. Acolo ridicară plângerea şi înmânară lui Tomşa jaloba răzăşimii. Apoi, după ce din bunătatea Domnului se hotărî soroc apropiat, uncheşul şi feciorul se întoarseră la Şoimăreşti cu mare nădejde, pentru a întruchipa credinţile şi mărturiile de trebuinţă.

— Cu bătrânii şi cu preotul Ştefan, ţinură în biserică sfat, făcură cislă şi strânseră banii pentru cheltuieli.

Cu trei zile înainte de praznicul celor trei mari ierarhi, sfârşit de ianuarie, – Mihu, preotul şi Tudor vârâră zloţii tătărăşti în chimiruri, îşi făcură cruce, se suiră în sănii şi porniră spre scaun, din mijlocul tuturor neamurilor adunate în preajma bisericii.

— Să vă întoarceţi sănătoşi şi cu veste bună! le strigau cei mai bătrâni.

Era o vreme lină, nu prea aspră, ş-un omăt de iarnă fără viscole. Cerul era senin şi codrii plini de promoroacă. Slujitorii aşezară bine săneţele încărcate şi dădură drumul celor trei săniuţe uşoare, cu cai iuţi, pe calea lucie. Învălit în cojocu-i de oaie, Tudor îşi făcea socoteală dacă şi-a luat toate îndreptările în taşca de piele, şi cugeta ce vorbe alese să rostească în faţa măritului divan: căci pricina era mare şi cuprindea averea tuturor Şoimăreştilor de faţă şi celor ce aveau să vie: erau mulţi şi astăzi şi aveau să fie cu mult mai mulţi în viitor: era vorba de o încălcare de şase mii de fălci.

— Clopotele de aramă ale cailor sunau cu putere, pe o întindere nemărginită şi albă, care părea pustie ca o ţară din visuri.

După sfaturi la conace, îndoieli şi nădejdi întru dreptate, oamenii Şoimăreştilor ajunseră la Iaşi chiar în ziua de sărbătoare şi se înfăţişară în ceasul al treilea al dimineţii, la curte.

Tudor găsi numaidecât pe Bârnova, care era în mare cinste la Tomşa, şi, după ce se îmbrăţişară, îi aminti în scurt pentru ce a venit.

— Aţi căzut bine… zise Bârnova celor trei răzăşi, căci Vodă azi e în toane bune! Acum ascultă slujba la biserica Sfântul-Neculai!

Şi poftindu-i în camera lui din Curte, le puse dinainte o gustare uşoară, ca de dimineaţă, şi începu a povesti lui Tudor ce întâmplări au mai avut loc în scaunul Iaşului şi ce schimbări s-au mai făcut.

— Uită-te pe ferestruică, îl îndemnă el, ai să vezi oşteni proaspeţi.

Într-adevăr, în ograda împresurată de ziduri a palatului sur, pe sub bolţi, umblau oşteni noi, cu straie strâmte cu ceaprazuri şi căciuliţi cu pene.

— De aceea mă vezi şi pe mine aici… urmă Simeon. Aceştia sunt siimeni ungureni şi Vodă mi-a încredinţat mie toată rânduiala lor. Le-a dat şi lor odăi lângă spătărie, şi, precum vezi, straie foarte mândre…

Popa Ştefan şi Mihu ascultau cu luare-aminte.
— Vra să zică, întrebă răzăşul cel bătrân, Vodă Tomşa se găteşte de domnie lungă!
— Dă! răspunse cu obişnuita-i filosofie înţeleptul Bârnova; parcă cine poate şti întâmplările ceasului ce vine? Domnia lui Vodă Ştefan e-n mâna lui Ahmet sultanul.
— Va da Dumnezeu şi va sta… cuvântă preotul; căci după cât se zvoneşte în ţară, e om cu priinţă pentru norod…
— Da, aşa este… întâmpină Simeon, însă e crunt, părinte; şi dintr-un cuvânt varsă sânge… De multe ori şi la ospeţe răpune capete boiereşti. Asta nu-i bine.
— Aşa-i voia lui Dumnezeu… îngână preotul clătinându-şi barba mare, albă.
— Aşa s-aude c-a fost şi Lăpuşneanul… rosti Mihu bătrânul îndesat. Aşa a fost şi Ion-Vodă. S-au pus cu paloşul asupra boierimii!…
În curând s-auzi afară zvoana alaiului domnesc. Răzăşii ieşiră cu Bârnova, şi grăbiră întru întâmpinare.
Pe poarta deschisă intră Vodă, între boieri, falnic. Blana-i scumpă se revărsa pe crupa calului; gugiumanul de sobol cu trei pene de struţ scânteia în soarele de iarnă. Cu mâna înmănuşată galben ţinea frâu de matasă albastră, cu lanţ şi zăbale de argint.
— Siimenii şi darabanii, înşiraţi înaintea bolţilor, stăteau drepţi ca nişte stane de piatră. Domnul îi privi cu mulţămire. Apoi, între boieri, zări pe Bârnova şi înţelese că are a-i spune ceva.
— Ce este, jupân Simeoane? îl întrebă vesel.
— Măria ta, zise boierul; a venit căpitanul Tudor cu doi răzăşi din neamul lui şi se pleacă la mila şi îndurarea măriei tale, rugându-se de ascultare.
— Unde-s? strigă Tomşa, şi repezindu-şi ochiul cel scânteietor în laturi, zări pe Şoimaru. Acolo eşti, căpitane Tudore? grăi el. Apropiaţi-vă!…
Răzăşii se apropiară.

— Acesta-i uncheşul meu Mihu, măria ta; ş-acesta-i părintele Ştefan… grăi Tudor. Şi pe rând, alăturându-se de scară, sărutară mâna Domnului. Măria ta, urmă cu îndrăzneală oşteanul, ne-am înfăţişat, căci măria ta ai hotărât pe azi socorul!

— Bine. Noi n-am uitat, căpitane Tudore, vrednicia ta, şi am credinţă că la nevoie vei şti să-ţi pui pieptul iar…

— Cu toate neamurile mele, măria ta!… rosti cu însufleţire Şoimaru.

— Noi am mai ridicat steaguri pentru domnii noştri, întări, cu glasu-i aspru, Mihu.

— Mazilii şi neamurile la domnia mea sunt în cinste… le zise Tomşa, zâmbind. Te poftesc, căpitane Tudore, la masa mea, cu soţii. Şi să poftească şi toţi cinstiţii boieri care i-am însemnat în izvod…

Boierii din juru-i descălecară. Doi paici ţineau de frâu calul Domnului, şi armaşul Nicoriţă se înfăţişă la scară.

— Pricina voastră merge bine… îi şopti lui Tudor la ureche Simeon Bârnova.

Şi trecând pe sub gang intrară în odăile palatului. Tomşa avea Doamnă şi era om cu gusturi. Toată toamna intraseră la el, cu lucruri scumpe şi alese, negustori raguzani, greci din Levant, nemţi de la Liov şi Cracovia, saşi din Bistriţa şi Sibiu.

— Ş-acuma răzăşii treceau prin odăi frumos împodobite cu divanuri, măsuţe încrustate, covoare persieneşti şi oglinzi de Veneţia.

Sufrageria cea mare n-avea podoabe. Avea numai icoane la răsărit. O masă lungă de stejar acoperită c-o faţă albă de pânze încheiate cu horbote se ridica în mijloc, şi-n juru-i erau rânduite scaune cu spătare. În capătul de apus sta jilţul Domnului, mai larg, mai bogat şi dăltuit cu înflorituri.

Când se umplu încăperea, intră şi părintele mitropolit cu Vodă. Tomşa se încredinţă dintr-o privire că răzăşii lui sunt de faţă, apoi porunci să se aducă la masă. Boierii, de la logofăt, vornic şi hatman, fiecare după rang, se aşezară în

dreapta şi-n stânga domnitorului, – iar mitropolitul, ridicându-se, se închină la icoane şi blagoslovi pânea albă şi cele dintâi gustări reci de pe masă.

— După rânduială, spătarul, care era Irimia Suceveanu, se aşeză lângă Vodă, cu sabia domnească atârnată de gât; şi armaşul Nicoriţă, la o poruncă, ceru mâncările calde, – şi medelnicerul se şi înfăţişă cu tigăile acoperite cu capace…

Era în câşlegi, deci era vreme de petrecere. Şi pentru că Domnul avea gust să se veselească în ziua aceea, un taraf de lăutari începu a cânta cu alăute, cobze şi naiuri. Când stătură ei, înălţară glas psalţii de la Sfântul-Nicolae cel domnesc.

Bătrânul Mihu nu spunea nici un cuvânt. Plivea numai această masă bogată pe care el în viaţa lui încă n-o văzuse, era peste samă de uimit, însă se stăpânea şi stătea ţapăn şi semeţ la locul lui.

Vodă întinse pocalul şi armaşul turnă vin. Când stăpânitorul duse băutura la gură, – trăsni năprasnic o puşcă în ograda Curţii, de se cutremurară zidurile. Siimenii şi darabanii hăuliră şi urară sub ferestre. Boierii se sculară şi rostiră cu umilinţă:

— Să-ţi fie de bine, măria ta!… – Apoi începură a bea vin cu toţii.

„De aceea-i puţină dreptate în lume… se gândea răzăşul cel bătrân; că cei mari o mănâncă ş-o beau cu vinurile… Şi prostimea rabdă şi însetează…”

Mesele lui Tomşa nu erau lungi. Domnul nou nu era nici mare mâncău, nici beţiv. Se mulţămea c-o plachie de păsat şi c-o bucată de berbece fript, şi bea vin o singură cupă. Se sculară după un ceas de vreme, se închinară, şi Vodă se trase în odaia lui la puţintică hodină.

— Ei, ce zici, uncheşule Mihu? întrebă Tudor. Te bucuri c-ai ospătat la o masă domnească?

— Nu prea, băiete, căci am rămas flămând… răspunse răzăşul. Acuma aştept pe Vodă la divan; poate dreptatea lui m-a sătura.

— Vodă-i om ager… le zise Bârnova. Dreptate vă va da, şi pentru că o aveţi, şi pentru că Orheianu e fugar, şi pentru că vrea să aibă la apa Răutului un steag de călăreţi credincioşi.

— Ai lui vom fi, rosti bătrânul; numai să ne aline amărăciunea!

— Va fi lesne, căci eu văd că-i de partea noastră! zise bucuros căpitanul Tudor.

— Nu aşa! grăi bătrânul. Nu dreptate cu părtăşie. Eu vreau să ne judece divanul şi Domnul după urice, după mărturii, după toată rânduiala, cu toată credinţa, căci dreptatea-i numai una pe pământ, cum în cer e numai un singur Dumnezeu…

În adevăr, când Domnul, după hodină, intră în spătărie şi ceru boierilor să ieie parte la judecata pricinii, zise privind spre marele logofăt Ion Stârcea care şedea din a dreapta lui:

— Nu-i aşa, cinstite jupâne, că cel ce nu se înfăţişează la judecata Domnului său, arată el singur prin aceasta că este vinovat?…

— E foarte adevărat! şopti repede, în dosul Domnului, armaşul Nicoriţă.

— Deci, zise Tomşa, pentru ce nu s-a înfăţişat la acest judeţ dumnealui jupân Stroie Orheianu?

— El e hiclean cătră Vodă şi hain cătră Moşie… grăi bătrânul Stârcea, fără să privească la ochiul cel rău al Domnitorului.

— Va fi judecat şi osândit! strigă Tomşa.

Boierii dădeau din cap în scaunele lor. Nu era de faţă nici un neam al Orheianului; toţi fugiseră, ori fuseseră tăiaţi din porunca noului Domn. Pe ei judecata intereselor altora nu-i durea. Aşteptau îndreptările răzăşilor, în linişte, şi ştiau că vor trebui să spuie şi ei ce va zice Vodă.

Mihu şi Tudor ieşiră înainte şi lămuriră iar, – cum de la domnia lui Vodă Aron, pământul lor pe nedrept a fost răşluit de boierul Stroie Orheianu. Domnul asculta cu barba

rezemată în palmă, – şi când tăcu Şoimaru, rămaseră scârţâind în condici numai penele de gâscă ale diacilor.

Vornicul de Ţara-de-jos, Iosif Murgoceanu, ridică dintre umeri capu-i de leu cărunt. Era un boier bătrân care fusese voinic şi tare în zilele lui.

— Doamne! zise el; boieri dumneavoastră pricina aceasta mie nu-mi este necunoscută, căci răzăşii de pe Râuţ au mai pornit judecată ş-au mai venit cu jalobe, dar totdeauna au fost alungaţi… Este adevăr ce spun ei.

Mihu aţinti uimit şi mişcat asupra boierului ochii lui străpungători.

— Atuncea să le facem dreptate, grăi Vodă privind pe rând pe boieri.

Dar răzăşul cel bătrân înţelegea să-şi dovedească altfel dreptatea lui cea tare. Făcu un pas înainte şi, desprinzând de la şoldul lui Tudor taşca de piele galbenă, o aşeză încet pe masa divanului. O desfăcu şi scoase cu luare-aminte şi c-un fel de evlavie uric după uric şi hârtie îngălbenită după hârtie îngălbenită.

— Mărite Doamne, strigă el cu îndrăzneală, şi cinstiţilor boieri! Vă rog în genunchi să deschideţi şi să cercetaţi aceste îndreptări ale noastre. Aici este uricul nostru cel mai vechi, dincoace sunt întăriturile altor domni. Vrednicul logofăt de slovenie să le cetească şi să le mai tălmăcească o dată! Întindeţi mânile şi pipăiţi peceţile şi le vedeţi neştirbite, şi vedeţi şi mărturiile scrise şi întărite de vlădica de la mănăstirea Comana, – ale unor oameni vechi, dintre care unii au răposat, iar alţii nu se mai pot purta. Din ele se vede că la cea dintâi pricină, când s-a pus grozav hatalm asupra noastră, pentru herghelia prinsă, – au venit mărturii minciunoase ş-a ridicat neadevăruri boierul împotrivă-ne! Iar pentru a doua răşluire, poate-şi aminteşte şi cinstitul boier care s-a milostivit să ne ieie apărarea!

— Atuncea răzăşii s-au sculat cu armele! zise cineva.

— Cel care s-a ridicat a fost părintele meu Ionaşcu, grăi deodată, înălţându-şi capul, Tudor. Pentru dreptate s-a

ridicat; şi boierul Stroie l-a bătut cu buzduganul şi l-a vârât în pământ!

— Şi oare noi nu suntem neamuri? se amestecă Mihu. Şi moartea lui Ionaşcu n-a răscumpărat neascultarea noastră? Şi dreptul nostru nu rămâne tot curat?

— Bine, grăi Tomşa, cu bunătate, să cercetăm toate hârtiile răzăşilor.

— Doamne! zise iar Murgoceanu. Tot ceea ce spun răzăşii e curat adevăr. Boierul Stroie le-a luat cu sila moşia!…

— În faţa lui Dumnezeu cel mare! zise şi popa Ştefan cu pătrundere, înălţând ochii la icoane: încredinţez, măria ta, că mărturiile scrise şi legate sunt făcute după ştiinţă şi după adevăr!…

Cărturarii cercetară pergamentele. Vodă îşi întinse capul spre ele şi grăbiră şi boierii să-şi strângă buluc pletele în jurul lui Tomşa. Apoi se făcu sfat cu glas încet şi un diac, cu nas mai lung şi mai subţire decât al lui Nicoriţă, şi slab de părea că-i piele întinsă pe oase, – scrise cu slove mari şi cu cerdacuri hotărârea de dreptate a răzăşilor din neamul lui Şoimaru. Această hotărâre fu înşirată pe hârtie scorţoasă şi o iscăli Vodă chiar pe loc. În ea scria toată pricina şi se arătă lămurit că se întoarce răzăşimii tot pământul, până dincolo de Murgeni, cu tot cu curtea boierului, care, de şi a fost clădită cu cheltuiala lui, pe vremea lui Vodă Aron, tot răzăşilor se cuvine.

Mihu asculta cu luare-aminte şi era mulţămit mai ales de lungimea hotărârii şi de pomenirea hotarelor, după uricul cel de la Alexandru-Vodă bătrânul. Pipăi şnurul şi pecetea verde, şi cel dintâi îngenunche şi sărută mâna lui Ştefan-Vodă Tomşa.

XXIV.

Răzăşul prinde rădăcină.

Când se întoarseră cei trei răzăşi între neamuri, la Şoimăreşti, bătură din săneţe în semn de bucurie, şi popa Ştefan dădu poruncă dascălului să se suie în turnul bisericii şi să tragă clopotele. Oamenii se adunară în grabă şi aflară

pe părinte în odăjdii, slujind. Primiră vestea cea bună cu sufletele înfiorate de bucurie, – ş-apoi îngenunchiară, când preotul îşi înălţă braţele şi murmură, cu fruntea plecată, o umilită rugă.

— Oameni buni! Dumnezeu ne-a izbăvit! grăi el după aceea oftând.

Şi toată răzăşimea, nebună de bucurie, cuprinse în braţe şi-ntre inimi pe Mihu şi pe Tudor şi-i purtă la casa cea mai încăpătoare, ca să prăznuiască cu toţii, cu vin şi bucate, asemenea izbândă.

Niciodată Tudor n-a aşteptat cu atâta nerăbdare o altă primăvară a vieţii lui. Dar veni austrul cel răsunător şi topi zăpezile; şi după ce sosiră cocoarele, căzu un călăreţ vestitor de la Domnie, înştiinţând satul că Vodă a rânduit pe starostele de Bârlad să cunoască hotarele de demult după urice şi să aşeze iar bourii sfărâmaţi.

A venit starostele cu călărimea, a împlinit porunca Domniei şi s-a întors încărcat de daruri, ca o albină de miere. Iar răzăşii au dat drumul vitelor în locurile cele vechi, au tăiat lemne de case din pădure, ş-au brăzdat locurile cele bune de lângă ape, din care dobândise avere şi osânză jupân Stroie Orheianu.

— Doamne, copilule! grăi într-un rând moşneagul, călărind alăturea de Tudor pe-un drum lăturalnic al moşiei… Acuma poate să mă sloboadă Cel-de-sus: căci am ajuns ziua întru care am nădăjduit!

Şoimaru privea gânditor întinderile, înghiţea mireasma jilavă a pământului – şi părea dus pe gânduri.

— Nepoate! zise Mihu; eu te-aş întreba un lucru, dar să nu te superi…

— Întreabă-mă, uncheşule… răspunse încet oşteanul.

— Copilule, întoarce-ţi ochii spre mine şi spune-mi dacă n-ai nici o părere de rău în inima ta.

— Părere de rău? Pentru ce?

— Pentru dragostele tale. Cine ştie! Poate odrasla Orheianului a fost prea frumoasă, ca s-o poţi uita…

— Într-adevăr era frumoasă… vorbi zâmbind Tudor.

— Şi poate dragostea ta învie ca floarea după ger. Poate-i mai tare decât tot ce-ai putut găsi între noi. Căci patimile tinereţii lasă urme ca de foc…

Tudor îşi opri calul şi privi ţintă la bătrân.

— Uncheşule Mihu, grăi el, de ce-mi vorbeşti aşa? N-ai avut credinţă în mine?

— Ba da.

— Uncheşule Mihu, dacă inima nu m-ar asculta acuma pe mine, cum am ascultat-o altădată eu pe ea, – mi-aş smulge-o din piept ş-aş zvârli-o la câni!

— Cuvântul tău e tare… zise Mihu zâmbind. Însă văd că trece vremea şi tu n-ai ochi pentru alte buze rumene, de care s-or mai fi găsind pe lume, şi de care se mai află poate şi-n jurul tău…

— Asta-i mai greu, uncheşule… Altă femeie nu-mi va mai fi dragă…

— Hm! atunci, copilule, încă nu te-ai tămăduit deplin…

— Ba da, strigă c-un fel de mânie oşteanul. Inima e-a mea; o simt ş-o cunosc. Ce-a fost a trecut!

Bătrânul plecă fruntea şi suspină, cum îi era obiceiul la gânduri de amărăciune.

Tudor strecură o privire neliniştită spre el.

— Va fi având oare dreptate bătrânul? Încă n-a prins destulă rădăcină între ai lui? Îl cearcă dorurile lui de pribegie? Îl împunge încă în inimă amintirea dragostei? Se temea parcă el singur să-şi dea samă ce vânt începe să adie peste el. Simţea numai, după ce se deschisese asupra lumii lumina primăverii, că-l cuprinde o nelinişte nedesluşită.

— Cu toate acestea parcă-şi da destul de bine sama că o întâlnire nouă cu Magda n-o dorea decât ca s-o ardă cu ochi de mânie. Începea s-o amestece în inima lui pe fată cu tatăl ei, care era mare şi umflat numai de păcate şi de venin!

Şi-n cugetul lui, amintindu-şi de cuvântul de îndoială al bătrânului, – deodată se ivi o înţelegere. De asta-l bănuise Mihu că nu mai are ochi pentru altă femeie: pentru că

adesea, pe la pârleazul din fundul livezii, de când înmuguriseră merii, intra o fată măruntă, cu pieliţa smadă şi cu ochii negri. Avea sprâncene codate. Gura-i era cam mare, dar plină şi rumănă, înflorită totdeauna de dinţi mărunţi şi albi, ca de-o veselie.

— Asta-i o strănepoată… zisese Mihu. E copila lui Savin…

Şoimaru se întoarse în şa cătră uncheş şi-l întrebă deodată:

— Cum o chiamă?

— Ce este? răsări bătrânul. De cine vorbeşti?

— Întreb de fetiţa lui Savin, care trece din când în când pe la noi…

— Aşa? grăi bătrânul şi începu a râde pe sub mustaţă. Vorbeşti de Aniţa… Nici nu înţelegeam ce vrei să spui.

— Aniţa o chiamă?

— Da. Pe asta erau s-o fure odată tătarii, când era de cinci ori şase ani, şi când s-au abătut ei prin părţile noastre la pradă… dar s-au răzgândit pentru că era urâtă ş-avea o gură cam mare…

— După cât am văzut eu, zise Şoimaru, n-au avut cuvânt: ar fi trebuit s-o fure…

— Aş! nu! răspunse bătrânul. E-o urâtă!…

Atunci băgă de samă Tudor zâmbetul viclean al moşneagului şi tăcu.

— Hm! se gândea el totuşi; de ce-o fi trecând aşa de des fetiţa lui Savin prin livada noastră?…

A schimbat în două rânduri cu ea câte două vorbe. O dată se ducea să caute nişte boboci rătăciţi… Acuma se-ntoarse Mihu şi-l întrebă:

— Ai vorbit vreodată cu dânsa?

— Da, răspunse Şoimaru aproape fără să-şi deie sama ce spune. A doua oară zicea că se duce să întrebe de-o sită deasă la nânaşa…

— Cum?

— Îmi spunea unde se duce, răspunse Şoimaru cu nepăsare.

— Ce au şi fetele acestea cu sitele dese şi cu drumurile la nânaşa!… îngână moşneagul.

Când se întoarseră în sat, se opriră la casa bătrânească şi risipită a lui Ionaşcu, unde cărăuşi adunau lemn nou. Descălecară şi statură o vreme de vorbă cu meşterii care-şi pregăteau bărzile, sfredelele şi cuiele de lemn. Un fântânar, cu picioarele goale şi încins peste cămaşa udă cu frânghie de tei, curăţa fântâna părăsită.

— Eu socot că la toamnă ai să te poţi aşeza în casa părintească… îi spuse Mihu.

Pe urmă intrară în livadă, unde bătrânul încă din mustul omătului hultuise cu mlăzi bune pădureţii de măr şi păr risipiţi în toate părţile. Amândoi cercetară mugurii, care porniseră – şi, stând cap lângă cap, se bucurau de creşterea vieţii într-un sâmbure de verdeaţă şi de roadă viitoare a unui pom uriaş, închisă numai într-un muguraş.

De ce ridicarea casei părinteşti ş-a livezii părăginite îl înduioşau astfel ca pe un copil? Şi de ce uncheşul Mihu îi vorbea întruna de ele şi-l aducea necontenit acolo, ca la un izvor de viaţă vie? Vicleşugul moşneagului deodată i se lămuri cu desăvârşire, – dar vedea în el atâta adevărată dragoste, încât îl cuprindea o milă nespusă!

— Îţi place cum se ridică toate, copilule? întrebă încet moşul.

Tudor răspunse dând din cap. N-avu când vorbi: căci în fundul paraginei, între plete de cătină, deodată zări pe Aniţa, cea care era să fie furată de tătari. Sta neclintită şi-l privea cu luare-aminte.

XXV.

Boierii se burzuluiesc împotriva Tomşei.

Uitarea este leac al multor dureri pe pământ; dar nu toate sufletele oamenilor sunt ca apele care se tulbură, fac creţuri şi se zbuciumă în furtună, iar apoi s-alină şi-ntind un luciu curat, ca şi cum în veci nimic nu le-ar fi răscolit. Uneori durerile aprige lasă pe urma lor o drojdie de otravă:

sunt suflete care cu greu se lămuresc. Aşa era sufletul lui Tudor Şoimaru.

Era încă în el o nehotărâre ş-o suferinţă. Când vedea în lumina amintirii pe Magda, se încrunta, şi era bine încredinţat că, dacă i-ar fi răsărit din pământ, ar fi ridicat pumnul s-o zdrobească. Uneori însă Magda aceasta îi zâmbea. Vremea, cu toate acestea, ajutată de moşneagul cu barba tuşinată, îl scotea la un liman nebănuit de el.

Ogorul lui rodea şi livada înflorea. Vitele lui murgi sunau din tălănci la imaş, şi mânzii zburdau în ceair. Cunoştea acuma bine toate hotarele mândrei moşii bătrâneşti. Era în frunte totdeauna la adunările răzăşimii şi la cislele lor.

Asculta cu luare-aminte slujba cu voce înceată a părintelui Ştefan, şi adeseori se oprea în picioare, cu capul plecat adânc, lângă mormântul lui Ionaşcu şi al Anisiei. Se amesteca în certurile şi împăcările neamurilor, şi c-o îndârjire de adevărat răzăş se scula împotriva pribegilor hoţi de vite care treceau Nistrul în nopţi furtunoase.

Petrecu la clăci, la nunţi, la botezuri şi se întristă cu rudele la căpătâiul morţilor. Se ridicase în el boiernaşul de ţară, răzăşul care ţine de neamurile lui ca albina de matcă. Şi nici nu-şi da încă el bine samă cum, trecând vremea, ajunsese stăpânit, de şi era căpitenie a tuturor răzăşilor de la Râuţ, şi cum mortul cel ucis de buzdugan subt Aron-Vodă, de şi era îngropat şi putrezise în sicriul lui, se înălţa ca o umbră din mormânt, nesimţită, dar stăpânitoare.

În jurul lui umbla ş-o dragoste îndrăzneaţă care, de şi nu-i tulbura somnul şi zilele, îl învăluia într-un farmec plăcut. Aniţa se încrucişa totdeauna cu drumurile lui. Era o dragoste îndârjită şi stăruitoare.

— Tudor socotea pe fata lui Savin drept o copilă, dar copila aceea avea o pieliţă smadă şi ochii adânci, şi visa în toate nopţile la el.

Domnia lui Tomşa se prelungea; căci pe vremea aceea, dacă petrecea un an de linişte, Vodă se socotea fericit şi benchetuia, şi socotea anul nou ca o facere de bine a

soartei. Şoimaru, la porunca stăpânirii, de multe ori se repezi călare până la Iaşi. De-acolo îl trimetea Domnul la hotarul muntenesc, ori către Hotin, în fruntea unui steag de curteni. Iar către iarna anului 1614, căpitanul Tudor Şoimaru se înfăţişă la porţile Iaşului cu călărime răzăşească, ridicată de pe Râuţ. Şoimăreştii voiau să împlinească o datorie către Vodă Tomşa: şi veneau să facă trei săptămâni în slujba Domniei, pentru împliniri de biruri şi podvezi.

În acel timp Tomşa stătea bine în scaun, însă boierii erau în suferinţă şi în mare nemulţămire. Asemenea Domn fără priinţă pentru drepturile lor, şi fără cinste pentru obrazele lor alese, încă nu pomeniseră ei. Prea mulţi oftau acuma după plăcuta vreme a domniei lui Irimia, care a fost cu falã, cu laude pentru boieri şi cu cinste, cu nici o scădere în drepturile lor. Căci fiecare îşi ocârmuia satele şi pământurile după socotinţă, – şi nu îndrăznea prostimea să se obrăznicească într-atâta, ca în această vreme de scădere. Şi mai ales le era lor înfricoşare de năravul cel rău pe care-l avea acest Ştefan-Vodă: că la el viaţa unui boiarin era ca a unui om de rând. Suduia şi zdrobea cu mare uşurinţă. Şi pe lângă asta moartea cea fără dreptate era şi ruşinoasă peste samă: înţepa pe un boier alăturea c-un mojic de rând, tâlhar la drumul mare.

Cu multe scrisori viclene trimese peste hotar la leşi, izbândise să aducă din boierii fugiţi la văduva Irimiei. Dar cum se împlini o duzină de berbeci, cum avea el obicei să zică, Iancul Ţiganul ieşi în curte ascuţindu-şi cuţitul şi, cam ameţit de băutură, strigă de jos rânjind către Vodă, care sta la fereastră:

— Doamne! ai adunat berbeci graşi. Nu porunceşti să-i înjunghii?

— Şi vorba gâdelui s-a împlinit curând, căci ochiul cel fugar al lui Tomşa iubea să sclipească spre sânge.

În drumurile lui la Iaşi, Şoimaru simţi şi auzi de la Bârnova că boierii se frământă, şi că Tomşa rămâne tot cu mai puţini

credincioşi în preajma lui.

Veşti umblau pe la boierii care stăteau la ţară, poftindu-i la sfaturi la Bârlad, la Focşani ori la Suceava. Unii pribegiră şi peste hotar şi ajunseră cu lacrimi la picioarele Doamnei lui Irimia, cerându-i autor.

La începutul primăverii anului 1614, când se încheiau codrii, căzu la Şoimăreşti oaspete grabnic de la Iaşi.

Şoimaru tocmai ieşea de la biserică, între răzăşi, căci se nimerise să fie într-o duminică: Lie îi sosi întru întâmpinare chiar lângă morminte, unde se aprindeau candele morţilor.

— Stăpâne, îi zise el încet, a sosit de la Domnie, trudit şi frânt de drum, boierul Simeon.

— Ce este? De ce? întrebă răsărind Tudor.

Dar Lie nu putea şti nimic. Oşteanul se uită în juru-i să vadă dacă-l bagă în samă cineva, apoi se trase către poartă şi porni repede spre gospodăria lui. Doi cai albi de spumă răsuflau încă greu la cheutoarea casei şi Ispas sta pe prispă dinaintea lor.

— Ce este, Ispas? întrebă Tudor neliniştit.

— Bine, pace… – răspunse slujitorul, luând cu palma de pe frunte sudoarea şi scuturând-o la pământ. Am venit ca vântul. Am socotit c-au să crape caii… Dar n-au crăpat… adăogi el râzând.

Şoimaru se repezi în pridvor; şi-n uşă îl întâmpină cu braţele deschise Bârnova. Se sărutară, apoi intrară tăcuţi în odaia îmbrăcată, cu scorţuri şi ştergare. Acolo deodată se întoarseră unul către altul, – şi Şoimaru, apucând pe prietinul lui de mână, îi zise scurt:

— Ce este? Vine Moviloaia, cu leşii?

— Încă nu, răspunse Bârnova.

— Atunci se burzuluiesc boierii.

— Da. Asta este!

Şoimaru îşi aşeză prietinul pe divanul cu saltea moale de lână şi strigă spre Lie să scoată vin din pivniţă. Apoi stătu gânditor şi zâmbind către Bârnova, până ce Lie aşeză ulciorul şi paharele mari, verzi.

— Vezi de-ţi cinsteşte şi tu pe Ispas… îi zise el râzând. Apoi, turnând vin în pahare şi ciocnind, grăi:
— Ei? acuma am rămas singuri. Răcoreşte-te cu acest pahar şi spune.
— Ce să-ţi spun? îl întrebă înţeleptul Simeon. Ce am avut de spus, ţi-am spus. Mai întâi trebuia să răsuflu şi să mă bucur că te-am văzut.
— Ah! urmă el oftând. În lumea asta sunt puţini oameni în care poţi avea credinţă. Eu socot că un om în viaţă nu-şi poate face decât trei prietini. Unul poate moare. Pe altul poate-l apucă nebunia dragostelor. Dar unul tot îi rămâne. Aşa, eu îndată ce am ajuns la tine, mă simţesc mai împăcat, căci am ajuns la prietinul meu cel adevărat…
— Ce este, frate? îl întrebă cu oarecare mirare Şoimaru. Nu-i fi şi tu prigonit de Tomşa şi nu te vei fi ridicând împotriva lui?
— Nu. Va fi fiind Tomşa om spulberatic şi sângeros, dar a făcut multora dreptate şi mi-a făcut şi mie. Mi-a dăruit pământ şi m-a acoperit cu daruri şi bunătăţi… Şi tocmai, văzând eu acuma că se stârneşte un vânt rău de către miazănoapte, căci boierii sunt legaţi cu Doamna Elisabeta, – m-am uitat în juru-mi şi n-am găsit nici un om în care să am credinţă… Am venit la tine.
— Cum? Domnul e chiar aşa de singur?
— Nu, dar are să rămâie singur. Şi pe prostime nu se poate bizui.
— Şi de-aceea ai venit?
— De-aceea…
Şoimaru rămase gânditor. Apoi se sculă, cu faţa gravă, şi sărută pe Bârnova.
— Frate, ai făcut bine… îi zise el cu tărie.
După ce mai băură un pahar de vin, Simeon lămuri cum stau treburile.
— Noi am avut ştire, grăi el, încă de la Crăciun, că boierii ţin sfaturi. Dar Vodă râdea. Zicea că el nici grijă n-are: că i-

a făcut miei, aşa de straşnic a băgat groaza într-înşii. Zicea: I-am cuminţit!

— Eu i-am spus cuvânt înţelept, pe care l-am auzit şi de la tata, că boierii nu se liniştesc şi nu se cuminţesc niciodată… Şi-ntr-adevăr, alaltăieri ne aduce ştire Nicoriţă Armaşul cum că boierii se sfătuiesc în taină să dea jos pe Vodă…

— Nicoriţă? El de unde ştie?

— Hm! Armaşul s-a făcut că-i de partea lor. Nicoriţă e şiret mare – şi vrea să steie la loc bun, ori de-a izbândi Vodă, ori de-or izbândi boierii. Dar face rău; el nu cunoaşte că stă în locul unde se bat munţii în capete!

— Ei?

— Ei, Vodă, când a auzit asta, a ridicat din sprânceană, pe urmă s-a supărat grozav. Striga cu turbare şi se bătea cu pumnu-n piept şi nu-i venea să creadă că boieri mari de casa lui, pe care i-a miluit, vor să-l dărâme şi să-l piardă. Căci se află printre ei Beldiman logofătul şi hatmanul Sturză, oameni pe care Tomşa îi socotea cu credinţă în veci. Şi-ndată m-a chemat pe mine în taină şi m-a pus să-i jur credinţă pe evanghelie… Eu i-am zis aşa: Doamne! sunt doi oameni în ţară, în care poţi avea credinţă deplină: eu şi căpitanul Şoimaru, care-i stăpân pe părţile Orheiului.

— Şi ce-a zis Vodă?

— Vodă m-a îmbrăţişat şi m-a crezut, căci cunoaşte el glasul care porneşte de la inimă. Şi îndată mi-a poruncit să iau darabanii şi siimenii cu căpitanii lor, să calc şi să prind pe toţi boierii din Iaşi. Dar ne-am trezit târziu. Boierii se sculaseră şi fugiseră. Şi Nicoriţă mi-a adus răspuns cum că s-au întrulocat la Hârlău, la vistiernicul Boul, ş-acolo aşteaptă pe alţi boieri de ţară şi mazili şi tot adună oameni… Când am purces într-acoace, am auzit că ar fi tras de partea lor cu bani şi pe căpitanii lui Mihai-Vodă. Am făcut eu socoteală că până într-o săptămână n-au să se poată întări, i-am spus lui Vodă, şi m-am repezit în taină la tine… Trebuie să vedem ce-i de făcut.

— Dar oştenii vor fi cu credinţă? întrebă Şoimaru.

— Deocamdată da, – pentru că Domnia are bani şi-i îmbracă în straie bune. Ş-apoi Tomşa s-a purtat totdeauna bine cu dânşii şi ei îl ţin de oştean bun. Când am plecat, sfârşi Bârnova, Vodă pusese crainici să strige în târg şi prin sate că chiamă pe târgoveţi şi pe mojici în leafă…

Tudor îi luă vorba din gură:

— Precât văd, grăi el, nu-i loc de întârziere.

— Nu. Mai zăbovim cât oi dormi eu un somn.

— Aşa. Şi eu trebuie să grăiesc două vorbe cu uncheşul Mihu şi să bucium oamenii. Mâni în zori pornim la Iaşi cu toată călărimea noastră orheiană.

Ca şi cum ar fi dat el un semn, se văzu ceva umbrind la ferestre şi glasul îndesat al bătrânului Mihu se auzi chemând pe Lie. Îndată intră bătrânul în odaie şi se închină cu bun-venit către boierul Simeon.

— Oaspeţi de la Iaşi, grăi el; ne bucurăm căci ne sunt fraţi… Dar de ce sunt caii în spumă?…

Cei doi prietini schimbară o privire de înţelegere zâmbind de pătrunderea moşneagului. Apoi Şoimaru îndată lămuri pe bătrân despre buntul boierilor.

— Aşa? îngână bătrânul şi începu a-şi mânca repede cu dinţii fire mai lungi din barba-i tuşinată. Aşa? se scoală boierimea împotriva Domnului său? Ridicându-şi ochii împungători, îi aţinti asupra lui Tudor.

— Ce-ai hotărât, fiule? întrebă el.

— M-am gândit să scol satele noastre şi să bucium şi către alţi orheieni. Vodă Tomşa ne-a fost ca un părinte…

— Drept cuvânt… zise moşneagul plecând capul. Porunceşte şi se vor scula… Mă duc să dau de veste…

Simeon privea cu oarecare mirare la supunerea lui Mihu. Supunerea aceasta poate era părută; dar moşneagul înţelegea că vine vremea să se dea în laturi, deoarece Şoimaru prinsese adâncă rădăcină pe groapa Ionaşcului.

Curând se auzi bătând la biserică clopotul de primejdie, rar, numai într-o dungă. Şi când, după o jumătate de ceas, cei doi prietini ieşiră în uliţă, văzu răzăşimea sosind de

pretutindeni. Clopotul avea o chemare sinistră şi oamenii, răsărind către biserică, se priveau cu ochii mari şi întrebători: cunoşteau ei din vechi semnul acesta.

Şoimaru, încins cu sabia, îşi înălţă capul dinaintea uşilor împărăteşti şi vorbi rar, arătând spre Bârnova, despre vestea sosită de la Iaşi.

— E-n primejdie, strigă el apoi aţâţat, – Domnitorul nostru, care ne-a făcut dreptate şi ne-a întors moşia bătrânilor! Deci să ridicăm steagurile noastre de răzăşi credincioşi şi să batem peste măsele pe cei care calcă în picioare credinţa jurată!…

Bârnova îl cunoştea de oştean bun şi viteaz pe Şoimaru, – dar acum îl auzea grăind c-un glas greu şi-l vedea privind cu ochi ca de oţel: avea ceva din îndârjirea lui Mihu bătrânul…

— Trăieşte între răzăşi colţoşi şi aprigi ca mistreţii, şi-i din neamul lor… se gândi boierul zâmbind.

Oamenii murmurau cuvinte de încuviinţare. Unul întrebă:

— Când vom pleca?

Şoimaru ridică mâna dreaptă în sus:

— Fraţilor! strigă el. Dacă se surpă Ştefan-Vodă, care-a fost cu priinţă către norod şi dacă vine văduva lui Movilă, cu toţi boierii ei şi cu jupân Stroie al nostru, – apoi e vai şi amar. Au să ţipe şi pruncii din sânurile maicelor lor! De mai dinainte putem să ne săpăm mormintele!…

— Mergem! mergem! urlară deodată răzăşii cu mânie, înălţând în sus cuşmele. Du-ne la Iaşi!

— Atunci coborâţi suliţele din coardă, strigă Şoimaru şi încingeţi săbiile! Prindeţi caii şi puneţi la oblâncuri merinde pe o săptămână. Am să numesc eu olăcari care să vestească şi satele celelalte. Să se ştie: dacă se duce Ştefan-Vodă, e primejdie! Tot Orheiul şi Soroca trebuie să-şi puie capetele pentru el. Să se aprindă focurile şi să se deie şfară în ţinut…

Răzăşii ieşiră fierbând. Toţi purtătorii de arme se repeziră să se gătească. Pe movilele cele mari din zări aprinseră focuri, cum căzu amurgul, şi Mihu cu alţi bătrâni porniră

călări spre alte sate ca să le scoale şi să le facă vânt după Tudor, spre scaunul lui Tomşa.

XXVI.

Ce poate spune o fată neştiutoare.

Bârnova căzuse de oboseală într-o odaie şi dormea. Tudor Şoimaru ieşi să-şi vadă calul şi porunci lui Lie să-i ascută paloşul şi jungherul şi să revizuiască toate curălăriile. Trecu apoi în livadă, ca să mai vadă pomii cei tineri în lumina asfinţitului, căci, cine ştie, îşi cunoaşte plecarea, dar pe ceasul sosirii numai Dumnezeu era stăpân. Putea chiar să nu se mai întoarcă.

Fusese o zi caldă de început de aprilie şi paseri încă zburau şi ţârâiau sub cerul senin. La asfinţit, erau aburi şi pulberi de foc.

Şoimaru stătu un timp privind la toate. Se gândea la cele ce-i spusese Bârnova, – şi parcă avea o teamă că ajutorul lui va veni prea târziu. Înţelesese că de stăruinţa în scaun a lui Tomşa şi de zdrobirea şi de alungarea desăvârşită a Movileştilor atârna liniştea lui viitoare şi aşezământul neamului şoimăresc, aşa cum voise pieritul de buzdugan, cel ce i se arăta din când în când, ca o fantasmă, în pâclă de sânge.

Se auzeau în sat din vreme în vreme izbucniri de glasuri şi nechezări de cai. Pe movila Braniştei un foc se aprinsese şi lucea ca un luceafăr în liniştea amurgului.

Oşteanul se îndreptă spre casă. Dar când să calce pragul, îi răsări înainte Aniţa fata lui Savin.

— Bădiţă Tudore, te-am căutat, îi zise ea gâfâind uşor. Am intrat în odaia cea mare ş-am găsit pe boierul de la Iaşi dormind. Dincoace nu era nimeni…

— Ce vroiai să-mi spui, Anita? întrebă Tudor, fără s-o privească. Eu eram în grădină.

— Da, mi-am închipuit. Nu voiam să-ţi spun nimica. Dar ţi-am adus pitele de drum şi brânza. Noi am copt azi. Şi a trecut pe la noi moş Mihu şi ne-a spus că ridici călărimea ca să baţi război la Iaşi cu boierii care au viclenit pe Vodă.

Văzând pitele proaspete, mi-a poruncit să îngrijesc de merindea dumnitale. Eu ţi-am adus din bielşug: Lie are să găsească toate în trăistile pe care le-am aşezat sub masă…

Vorbind, cu capul puţin înclinat pe un umăr, se uita c-un fel de teamă la Şoimaru.

— Bine, zise oşteanul, înturnând ochii spre ea. Îţi mulţămesc, Anita.

— Trebuie să te îngrijim, îl lămuri fata, căci eşti singur şi n-are cine…

Voia să plece. Şoimaru-i zise:

— Nu intri puţin în casă?

— Credeam că-ţi fac supărare… răspunse cu blândeţă fata. Acu ai alte treburi.

— Tot plec mâni în zori… vorbi Tudor. Şi trebuie să te îmbrăţişez şi să te sărut pentr-o facere de bine.

El începu a râde. Fata îngălbeni; dar umbra înserării începea să se întărească şi Şoimaru nu putu băga de samă tulburarea ei.

Intrară în odaie şi fata zise încet:

— Atunci sărută-mă, bădiţă Tudore…

Tudor o cuprinse de umeri şi-i sărută ochii cu gene moi. Ea oftă şi se aşeză pe-un scăunel cu trei picioare, lângă vatră. Tudor se aşeză mai în lumină, lângă fereastră.

— Acolo am pus merindea… – zise fata, arătând cu degetul masa. Pe urmă îndată adăogi: Cât ai să stai la oaste, bădiţă?

— Asta nu se poate şti… răspunse oşteanul. Poate mă-ntorc săptămâna viitoare, şi poate nu mă mai întorc…

Ea suspina în colţul ei. Apoi întrebă iarăşi:

— Îţi pare rău că pleci de la noi?

— De ce să-mi pară rău? răspunse Şoimaru. Ne ducem la datorie.

— Aşa este! Vodă Ştefan ne-a făcut dreptate: aşa zicea uncheşul Mihu.

— Dar ţie-ţi pare rău că mă duc? o întrebă Tudor zâmbind.

— Îmi pare rău… şopti copila, dar ce pot face? Trebuie să te duci…

Şoimaru ştia de dragostea fetei de multă vreme, dar o copilă neştiutoare are totdeauna visuri care pier. Şi el pe Aniţa o socotea ca pe o păsărică, cu puţină minte, care se învăţa la zbor subt ochii lui.

— Bădiţă Tudore, grăi deodată fata din umbra ei. E adevărat că pân' a nu te întoarce la noi, dumneata ţi-ai petrecut anii prin străinătăţi?

— Aşa este.

— Acolo sunt, cum s-aude, cetăţi păzite de soldaţi îmbrăcaţi în fier.

— Şi asta e adevărat.

— Ş-ai fost până la sfârşitul pământului?

— Într-adevăr, la marea cea nemărginită, în ţara talienilor ş-a franţujilor, se sfârşeşte pământul.

— Atunci ai fost departe… murmură fata… Eu auzeam aşa, când mă ridicam copilă, că este un neam al nostru prăpădit prin lume şi umblând pe la toate limbile pământului, ca Alexandru Machedon…

Şoimaru începu a râde.

— Nu râde, bădiţă, zise repede fata. Bunicile mele mi-au povestit multe şi ştiu şi eu ceva… Spuneau că şi la noi odată era ţara mai aşezată şi erau voievozi care au biruit pe turci şi tătari. Se zice că din neamul nostru a fost demult un oştean vestit, Mârza, înaintea căruia şi Vodă se închina… Spuneau bătrânii ce războaie a purtat, cum a stat închis la Cetatea Albă, ş-a tăiat pe ieniceri ş-a fugit… Toate le ştiu, ş-am să ţi le spun eu odată… Şi eu cugetam aşa la el şi-mi închipuiam că tot aşa vei fi fiind şi dumneata care umbli pe la toţi craii, şi ai văzut lumea largă, şi te-ai bătut într-o sută de războaie… Eu am auzit că într-o sută de războaie te-ai luptat. Aşa este?

— Aşa este, încuviinţă Tudor zâmbind.

— De-aceea ai fost atât de întunecat şi crunt…

— Cum? Aşa ai crezut? A fost o părere.

— Ba nu. Dumneata pe mine mă socoteşti o copilă neştiutoare, dar eu toate le bag în samă. Ştiu eu că nu din

pricina războaielor erai întunecat.
— Atuncea de ce?
— Dumnitale, bădiţă, ţi-a fost dragă o fată frumoasă. Aşa am auzit!…
Tudor ar fi vrut să râdă; dar era izbit de ciudatul glas al fetei: spusese uşor cuvântul, dar parcă sunaseră în el lacrimi.
— Nu-i adevărat! zise el tare. Cine ţi-a spus?
— Nu mi-a spus nimeni. Am înţeles eu…
În odaie se făcuse întuneric, şi Tudor vedea lucind în umbră ochii Aniţei. Se sculă în picioare nedumerit şi păşi către ea.
— Apoi eu mă duc! zise fata ridicându-se din colţul ei.
Aşteptă o clipă. Şoimaru era mişcat.
— Vină să te mai sărut o dată pe ochi pentru merindea ta, vorbi el.
— Vin răspunse ea; ca să nu mă uiţi cât vei fi departe!…
Se lipi de pieptul lui; dar îşi feri ochii; şi-l arse prin întuneric gura ei, pe care fata i-o dădu scurt şi din fugă. Oşteanul se trezi singur, râzând, căci Aniţa se strecurase pe uşă ca un şarpe.
În odaia tăcută, umplută de întunericul serii, stătu multă vreme gânditor. După aceea începu a se plimba domol de la uşă către fereastra care da în livadă. Din când în când se oprea şi asculta un vânt uşor ce se strecura pe sub streşina casei şi susura la cercevele.
— Într-un timp se trezi râzând, şi-ndată se opri ca spăriat, de sunetul unui glas străin.
Lie intră c-un cărbune-n cleşte şi aprinse lumânările. Ieşi şi se-ntoarse iar, cu armele, pe care le rândui pe masă.
— Uită-te sub masă… îi zise Tudor. Sunt două trăisti cu de-ale gurii. Să le legi la oblâncul tău…
Lie trase trăistile şi se minună de greutatea lor.
— Aici trebuie să fie lucruri bune… rânji ei. Cine le-a adus?
— Dar tu n-ai văzut?

— Nu. Eu trăgeam cuţitul şi sabia pe piatră… Mai nainte am isprăvit!

— Le-a trimes uncheşul Mihu… răspunse cu linişte Şoimaru.

După ce plecă Lie, nu simţi deloc nevoia să se culce şi ieşi în pridvor.

Se auzea, departe, cătră Nistru, un bucium cu jalnice şi moi adieri, – şi focul de pe movila Braniştei clipea, creştea, părea că se apropie şi se depărtează. Uneori învăluirea vântului stingea sunetele de bucium, – şi Şoimaru le simţea numai în gând şi-n suflet, până ce iar năşteau în văzduhul depărtării.

Adormi târziu şi greu.

— Şi abia se cufundase în somn şi simţi pe umăr braţul lui Lie.

— Stăpâne, scoală, zise el; se adună la poartă călărimea!

Răcorit de apa rece şi de vântul zorilor, se sărută cu bătrânul Mihu, apoi privi în juru-i, ca şi cum ar fi căutat pe cineva.

— Ce te uiţi? Sunt gata toţi, îi răspunse uncheşul, dar ceilalţi te aşteaptă în hotarul Murgenilor. Când se face ziuă, îi poţi număra după izvod. Au să-ţi mai iasă-n cale şi de la Roşia, de la Nagâţeni şi Valea Lungă şi din alte părţi. Alţii au făgăduit să te calce pe urme… Eu socot c-ai să duci lui Vodă Ştefan un ajutor de două mii de oameni.

— Vodă are să-i răsplătească pe toţi din haznaua lui! observă Bârnova.

— Le-am spus, grăi Mihu. Aşa mai uşor am ridicat satele, – căci am trimes vestea din unu-n altul!

Şoimaru strigă dintrodată:

— Tăceţi!

— Murmurul conteni. El îşi scoase cuşma din cap şi-şi făcu cruce; apoi dând pinteni calului, trecu înainte, – şi călăreţii se urniră într-un ropot greu, pe drumul Iaşilor.

Când ajunseră în poiana cea mare din codri, de unde se vedea Răutul cu satele, – soarele lucea sculat de-o suliţă.

Bârnova îşi aminti de-o împrejurare din trecut când veneau ei, odată, cu Cantemir bei, şi-ncă şi cu alţii, spre Şoimăreşti. Era pentru boier poate o amintire plăcută; dar Tudor Şoimaru puse pinteni în coastele murgului şi trecu repede, cu ochii aţintiţi înainte, ca şi cum nici n-auzea glasul înţeleptului Simeon.

XXVII.

Neliniştile lui Vodă.

Boierii răsculaţi se urniră de la Hârlău, unde înarmaseră oameni şi strânseseră călărime, – şi veniră mai aproape de Iaşi, la Cucuteni. Tăbărâră acolo, deasupra Bahluiului, şi trimeseră un răspuns lui Ştefan-Vodă, precum că să lase scaunul şi să iasă din ţară, deoarece boierii toţi nu-l mai voiesc domn.

Serghie Murguleţ, mazil mândru şi din neam bun, se înfăţişă la marginea târgului cu această poruncă şi o strigă către străjerii din margine. Bătură spre dânsul câteva focuri de săneaţă, dar el răcni cuvântul boierilor a doua oară, şi chiar sudui pe Vodă, cu cuvinte grele.

Luni, a cincea zi după plecarea tainică a lui Bârnova, – Ştefan Tomşa cobori în spătărie şi trimese să cheme pe Nicoriţă Armaşul.

Căpitanul de darabani Petrea Armăşel, un om scund, grozav de lat în spate, intră la Domn şi-i dădu ştirea că armaşul Nicoriţă nu se află nicăieri.

— Ce fel de vorbă-i asta? strigă Vodă. Cum de nu-i aici când am eu nevoie de el? N-aţi fost acasă la dânsul?...

— Măria ta! se grăbi să răspundă Armăşel; eu de la dânsul vin. Nu-i acasă.

— Cum aşa? Atuncea unde-i? Poate iscodeşte înspre partea boierilor. Muierea lui nu ţi-a spus?

— N-am găsit nici pe jupâneasă, măria ta. Casa era pustie!...

Vodă se opri din umblet şi se întoarse cu ochii mânioşi spre căpitan.

— Ce vrei să spui tu, Armăşel? îl întrebă el cu glas răspicat.

— Să nu te superi, măria ta, grăi cutezător căpitanul de darabani. Bănuiala mea nu-i de azi şi văd că s-a împlinit. Îmi pare rău că s-a împlinit prea peste măsură; căci armaşul s-a hainit, – ş-a tras cu el pe cei mai mulţi din curteni…

Tomşa rămase într-o tăcere ameninţătoare şi grozavă. Ochiul lui fugar fulgera. Pufni pe nas de câteva ori, parcă se înăbuşea; pe urmă iar începu să se plimbe prin odaie.

— Şi armaşul! glăsui el înăbuşit; cu toate că s-a târât ieri în genunchi ş-a sărutat de nouă ori sfânta evanghelie!

— Dar voi? Ce fac darabanii mei şi siimenii? strigă Vodă.

— Noi suntem în leafa măriei tale şi suntem oşteni buni… răspunse liniştit Armăşel.

Domnul îl privi ţintă multă vreme.

— Armăşel! Să se ştie că am să dau o pildă grozavă. Amar de dânsul!

Îi fremătau buzele subţiri de tulburare, şi scrâşni din dinţi.

După ce se mai linişti, întrebă ce-au făcut crainicii cu chemările norodului în leafă.

— Vin din târgoveţi, măria ta, răspunse Armăşel. Şi mai fug şi vin într-acoace şi din haidăii pe care i-au strâns boierii la Cucuteni… Dar puţini!

— Aha! vin şi dintr-ai lor! Să bată dobele şi să strige cu glasuri mari!

— Măria ta, bat dobele şi strigă oamenii noştri; dar tot suntem puţini. Ei au strâns lume puzderie.

— Ce spui, căpitane! Nu cumva ţi-i frică? strigă mânios Tomşa. Nu te tragi şi tu-nspre ei? Sunt mulţi? Vom vedea, când îmi vor sosi steagurile de răzăşi, cu căpitanul Şoimaru.

— Vine călărime, cu Şoimaru? întrebă uimit Armăşel. Atuncea eu socot, măria ta, c-ai să-i răzbeşti lesne, căci Şoimaru e oştean mare. Chiar Cantemir, care-i războinic vestit, a stat cu mirare înaintea lui şi, după cât am auzit s-au înfrăţit…

— Bine, Armăşel, du-te şi vezi străjile şi ia sama la toate… grăi îmblânzit Tomşa. Eu numai în oştenii mei cei adevăraţi am credinţă…

Armăşel se retrase, şi Tomşa, îndată, neîncrezător, îşi puse în spate o burcă proastă, pe care o avea pregătită de când începuse buntul, – ceru calul şi încălecă. Se duse să vadă străjile de la Sărărie, şi oastea lui, bulucită la fântâna Păcurarului. Toate erau liniştite, şi dinspre Cucuteni nu se zărea pulbere răscolită, nu venea nici o veste.

Dar Domnul era neliniştit. Prea mulţi, şi încă dintre cei în care avea mai statornică credinţă, îl părăsiseră. Se frământa fără somn, şi se strecura din palat şi-n puterea nopţii, înarmat c-o sabie uşoară şi tăioasă ca briciul, şi cu două pistoale – arme pe care încă nimene nu le avea şi lui i le adusese în taină, pe preţ de aur, un negustor genovez. Umbla prin preajma adunărilor de la crâşme, care toate stăteau deschise din porunca lui, şi cerca să audă glasul prostimii. Într-un loc auzi o închinare la un pahar, care-l răsplăti de tot năduhul din ziua aceea.

— Măi! striga un haidău răguşit, eu zic aşa, că Vodă dacă-i Vodă, trebuie să taie boieri. Ce să-şi bată el capul cu noi! El trebuie să petreacă cu obraze alese… Eu zic să-i deie Dumnezeu sănătate!

— Da’ aţi auzit de armaşul Nicoriţă? întrebă alt glas. S-a dus şi el după ceilalţi: corb după corb.

— Doamne, măi! strigă iar cel răguşit, ce i-aş face eu să fiu ca Vodă! Eu nu l-aş tăia, nu! Eu l-aş calici, ca să trăiască o viaţă şi să se canonească.

— Acesta-i bun cuvânt… şopti în barbă Tomşa, şi trecu mai departe.

Socotea că nimene nu-l cunoaşte în straiul lui mohorât. Dar după douăzeci de paşi, se alătură de dânsul căpitanul Armăşel, şi-şi puse în pas calul.

— Măria ta, zise el încet, – chiar acum am prins un om dintre ai lor. Mâni vor să lovească Iaşii. Ce facem?

— Trebuie să le zdrobim capetele ca la năpârci! strigă Tomşa nestăpânit.

Alt călăreţ venea în goană din urmă. Când fu aproape se opri, înclină capul şi cercă să străbată întunericul cu privirea. Tomşa îl cunoscu îndată şi opri calul.

— Bârnova! strigă el. Te trimete un sfânt în cărarea mea. Ce veste?

— Bună, măria ta! şopti boierul, aplecându-se pe oblâncul şelei. Şoimaru-i poposit sub dealul de la Răpedea c-o mie şapte sute de oameni!...

— Buni?

— Săbii tari, măria ta. Sunt oameni aleşi!

— Atuncea, căpitane Armăşel, s-au gândit tocmai la vreme boierii să bată Iaşii. Ei nu ştiu că noi mai avem o codiţă, sub Răpedea. Nicoriţă credinciosul n-a avut de unde să ştie şi să le dea ş-această veste!

— Doamne-Dumnezeule, de-aş ajunge zorile mai curând, să mă bucur de ajutorul tău!... Ah! scrâşni el iară, vreau să-i văd zvârcolindu-se la picioarele mele!

Ca într-o înfrigurare de bucurie, căci îşi simţise scaunul clătinându-se, Tomşa îşi întoarse calul, şi trecând pe la Curte chemă slujitori, îi luă cu el, şi porni spre călărimea tăbărâtă la Răpedea. Apoi, când se îngânau zorii cu noaptea, sosi, cu Simeon Bârnova, la poarta dinspre asfinţit a târgului, unde toată lumea era trează şi siimenii şi darabanii îşi găteau puştile şi săneţele sub privegherea lui Armăşel.

XXVIII.

Arată un crâncen judeţ.

Boierii cei mari hotărâseră, îndemnaţi de armaşul Nicoriţă, să nu mai zăbovească de-a surda la Cucuteni. Strigările în leafă ale Domniei rupeau necontenit din ţărănimea adunată de ei. Oamenii cei proşti juraseră pe sfânta cruce, în genunchi, şi-i legaseră preoţi cu grozav blastăm; dar, după obiceiul timpului, mojicii erau porniţi

spre necredinţă şi uşor îşi călcau legământul. De altminteri şi boierii şi-l călcau tot aşa de lesne.

Deci, sunând din buciume, boierii îşi urniră gloatele de la Cucuteni, marţi în ziua sfântului Simeon. Mazilii şi neamurile tinere boiereşti, sub căpitenia lui Bărboi cel tânăr, feciorul vornicului, zvâcniră înainte, sunând din suliţi şi săbii, într-o pulbere grozavă. După ei, în capul mulţimii pedestre, care înălţa în lumină săneţe şi coase, urmau boierii cei în vârstă cu Botoşan, fratele Doamnei Elisabeta, cu Bărboi cel bătrân, şi cu neamurile Bouleştilor, a Sturzeştilor ş-a lui Beldiman. Erau călări pe cai vechi şi potoliţi, care umblau după pasul mulţimii.

Bătrânii erau tăcuţi şi îngrijoraţi, dar ţăranii cei mulţi şi curtenii ridicau un murmur greu: unii râdeau, alţii aveau glasuri de harţă, căci toată noaptea, cât se pregătiseră, boierii îi cinstiseră şi le făcuseră coraj cu antalele de băutură, trase de câte şase boi după oaste, de la Cotnari. Şi mai ales se lăudau că vor tăia cumplit şi vor împunge ca pe boi pe târgoveţii lui Tomşa şi pe siimenii lui cei venetici.

— Au oamenii chef de harţ… zise armaşul Nicoriţă, către Bărboi bătrânul.

— Mie mi-i în grijă, răspunse vornicul; căci Tomşa-i viclean. Noi nu-i voim pieirea, – dar de ce nu înţelege să se ducă? Nu-l mai putem suferi! Şi-mpotriva boierilor nu se poate pune: căci ţara fără boieri e ca trunchiul descăpăţânat…

— Are să se ducă, că n-are-ncotro! strigă râzând Nicoriţă, aşa ca să-l audă şi soţii din jur.

Bărboi bătrânul privi însufleţit spre călăreţii care mergeau cu falã înainte, cu Niculăieş al lui: numai într-aceia îi era nădejdea, căci erau viteji şi iuţi la harţ, precum e firea moldovenilor. Îşi mângâie barba căruntă şi privi zâmbind în jur.

— Acolo-i puterea! strigă el ridicând braţul şi arătând înainte-i.

Pe la al treilea ceas al dimineţii, zăriră târgul Iaşilor şi furnicarea oştenilor lui Tomşa. Veneau bulziş de către vii.

Sunau darabane şi trâmbiţi, – şi izbucniră cu sunet greu trei puşti de aramă.

Călăreţii din frunte se îndemnară la harţ, înălţară săbiile şi suliţile şi se repeziră cu răcnete. Dar la marginea viilor îşi potoliră fuga, căci printre butucii proaspăt încordaţi era greu să răzbată în goană cu caii. Iar oştenii în leafă, cu meşteşug îndrumaţi pe acolo de Domn, începură a bate din săneţe.

Târgoveţii şi celelalte gloate veneau grămadă pe drum drept, pe sub deal. Călăreţii boierilor, lăsară în vii pe siimeni şi darabani, şi cercară să izbească în prostime. Dar acolo era mulţime multă, şi avea poruncă să ţie piept fără să se desfacă, puşcând şi împungând înainte cu suliţile şi coasele.

Se iscase un zvon mare pe câmpul Bahluiului, – şi gloata boierilor, îndârjită, venea cutezătoare, cu răcnete de îndemn:

— Hai, măi, să-i tăiem! hai să-i răzbim!

Trecuse un ceas şi încă nu s-alegea nimica, pentru că săneţele ţineau viile şi gloata lui Tomşa astupa valea. Călărimea boierilor mai dădu o izbire, cercând să tragă în risipă gloatele dinspre târg.

În harţul acesta cu oşti puţine, în care Tomşa stătea neclintit cu şiretlic, iar boierii căutau ca apa, trăgându-se şi iar venind, să rupă iezătura unde se va întâmpla mai slabă, – intră deodată, pe neaşteptate şi ca trăsnetul, călărimea răzăşească a lui Şoimaru.

Cele trei bătăi ale puştilor de aramă fuseseră o vestire pe care o poruncise Tomşa. Şi Tudor Şoimaru, îmbulzit cu steagurile lui în râpile dinspre Şorogari, se mişcase, îşi căutase pe furiş loc de ieşire, ş-acuma cădea cu săbiile în spatele gloatei boierilor.

Lovirea a fost scurtă şi spaima mare, căci – după obiceiul codrenilor care aveau dese învăluiri cu tătarii, – Şoimaru poruncise să urle tot omul ca fiara pustiei, şi să izbească cu săbiile şi suliţele înălţate în vânt. Aşa încât de urlete,

şuierături, zăngăniri şi ropot, – înfiorându-se şi înspăimântându-se, glotaşii luară pe boieri în piepturi, se năpustiră între călărimea lor, apoi zvârliră armele ş-o porniră la fugă spre mlaştina Bahluiului.

Îndată se mişcară şi darabanii şi siimenii din vii; şi prinseră a striga, a hăuli ş-a goni spre boieri şi gloatele târgului.

Tomşa apăru la vedere, cu penele de cocor la gugiuman. Privea cum sunt bătuţi dindărăt proştii ţărani şi împinşi în mlaştina văii, – şi cum cad în genunchi şi se întorc spre el cerând cu glasuri mari iertare. Apoi văzu pe orheieni alungând, supunând cu sabia şi prinzând cu arcanele pe boieri. Către soarele-n amiază, trimese un slujitor, să vie Iancu Ţiganul la datorie. – apoi, după ce pipăi pentru a suta oară buzduganul în ziua aceea, îl desprinse de la şa şi începu a-l frământa în mâna dreaptă.

Bătaia se linişti. Prostimea, câtă nu putuse scăpa, sta cu fruntea-n pulbere, nădăjduind la mila Domnului. Dintre boieri, mulţi scăpaseră, croindu-şi drum cu săbiile şi năpustind îndărăt. Scăpaseră, bătând din vreme laturile chiar şi din cei mai bătrâni, pe care mai ales Tomşa ar fi vrut să-i vadă îngenunchiaţi la judeţul lui.

Gâfâind şi plini de pulberi, călăreţii lui Şoimaru şi oştenii ceilalţi ai Domniei făcură roată, – cu capetele descoperite, şi Tomşa-Vodă îşi începu judecata.

Mai întâi sărută pe obraji, cum niciodată nu făcuse în viaţa lui, pe Tudor Şoimaru şi pe Bârnova şi strigă în auzul tuturora:

— Aceşti doi boieri şi căpitani mi-au fost mie cu adevărată credinţă!

După aceea zise, întorcându-se către oaste:

— Vouă, bunilor mei oşteni, care aţi stat cu piepturile şi cu credinţa voastră pentru mine, am să vă plătesc cu dreptate. Şi am să rânduiesc şi fiecăruia parte din toate averile boierilor vicleni şi fugari!

Oştenii ridicară glasuri de mulţămire şi strigară într-un cuvânt:
— Să trăieşti întru mulţi ani, măria ta!
— Iar acuma, – strigă Tomşa făcând semn cu mâna; să-mi aducă pe viclenii prinşi!
Siimenii împinseră înainte cu suliţile pe boieri. Era între ei şi mazilul cel mândru, Serghie Murguleţ, şi Bărboi cel tânăr, şi vornicul cel bătrân Bărboi, şi adânc umilit cu nasul îndreptat spre pământ, armaşul Nicoriţă. Erau toţi bătuţi, rupţi şi stropiţi de sânge.
— Vai vouă, mişeilor! strigă Vodă pufnind şi fulgerându-i cu ochiul lui cel rău. Mi-aţi voit pieirea, şi acum aţi venit voi înainte-mi, la un înfricoşat judeţ!
— Tu, bătrâne vornice Bărboi! Ştii că vei pieri pentru nelegiuirile tale?
— Doamne! zise bătrânul ridicând fruntea şi ochii învineţiţi şi bătuţi de pumnii oştenilor de rând; eu nu mi-am încărcat sufletul cu nici o nelegiuire în viaţa mea. Sunt bătrân. Pe nimeni n-am prădat; pe nimeni n-am tăiat.
— Aşa? Dar n-ai călcat jurământ şi nu mi-ai pus la cale căderea?…
— Doamne! ai spârcuit ca lupul boierimea, şi asta nu se cuvine, căci noi am întemeiat această ţară!
— Prost cuvânt, strigă Tomşa râzând. Află, vornice Bărboi, că pentru fapta domniei tale te voi înţepa din nădragi până-n moalele capului, şi-ţi voi rândui loc sus, ca să fii pradă corbilor!…
Bătrânul boier tăcu şi-şi plecă îngrozit fruntea în piept.
— Pe Bărboi cel tânăr, strigă iar Tomşa, am să pun să-l spânzure în poarta casei tătâne-său, ca să fie de pildă în târgul Iaşului!
— Părintele meu, iartă-mă pentru toate câte ţi-am greşit! strigă tânărul boier. Şi bătrânul îşi duse mâna la frunte şi suspină greu.
Tomşa îşi răsuci buzduganul în mână şi iarăşi vorbi:

— Iar tu, Serghie, cap fără minte din neamul nebunilor Murguleţi, care ai venit la poarta târgului şi ţi-ai destrăbălat gura, suduind pe Domnul tău…

— Eu, Tomşa, nu mă tem de tine, nici de buzduganul tău! strigă cu fudulie mazilul.

Furios, Tomşa îşi repezi capul înainte şi gemu încruntat:

— Aduceţi-l la mine!

Mazilul stătu pe loc, dârz; dar un daraban îi puse între umeri îndărăt şpanga, şi-l împinse doi paşi. Domnul dădu pinteni şi-l izbi cu calul. Apoi feri în laturi, şi scrâşnind, cu toată mânia pe care-o frământa între dinţi, şi şi-o înăbuşea, şi o rânjea de un sfert de ceas, icni şi ridică buzduganul, şi bătu cu el peste fălci pe Murguleţ.

Doi oşteni se repeziră când văzură pe bătut şovăind, îl ţinură de subsuori, până ce Vodă îl zdrobi şi-i făcu măselele grăunţe; – după ce-l lăsară la pământ, începură să-şi şteargă de sânge obrazele împroşcate.

— În curteni să intraţi cu săbiile! strigă Tomşa gâfâind, şi să-i tăiaţi până la unul. Să-i înşiraţi la pământ, ca să-i văd eu…

Apoi deodată, – de şi de mult îl pândea c-un ochi, – păru a vedea, dosit între alţii, pe armaşul Nicoriţă. Începu a râde cu veselie.

— Dar pe tine, Nicoriţă dragul meu, slugă credincioasă, cu ce te pot plăti?

Armaşul se prăbuşi la pământ şi bătu mătanie înfingându-şi nasul ascuţit în pulbere.

— Doamne, fie-ţi milă de mine şi nu mă tăia!

— Nu, Nicoriţă, n-am să te tai, răspunse Tomşa, rânjind. Dar nu ştiu dacă cunoşti cuvântul pe care l-am auzit eu astă-noapte, de la un mojic, care grăia cu laude despre tine…

Armaşul gemea la pământ, fără să se clintească.

— Mai întâi, urmă Tomşa, acel om m-a învăţat să dau armăşia celui căruia i se cuvine: lui Armăşel! care se cuvine să fie drept armaş pentru credinţa lui.

— Să trăieşti, măria ta! strigă căpitanul Petrea, cercând să-şi înalţe pieptul lat de la locul lui, din fruntea darabanilor.

— Da! Şi pe urmă m-a învăţat, râse Domnul, m-a învăţat să te las cu viaţa pentru toate zilele câte-ţi vor mai rămâne…

Nicoriţă îşi ridică neîncrezător capul şi privi spăriat la Tomşa, ca să afle ce caznă îi va porunci.

— Scoateţi-i ochii de vulpe şi daţi-i la câni! strigă scurt şi c-o mânie grozavă Domnul.

Iancul Ţiganul trase cuţitul de la brâu, îl netezi pe palmă, veni la armaşul ţintuit de mânile oştenilor, îl apucă de chică şi-i ridică fruntea şi punând cuţitul, scoase şi azvârli globii sângeraţi în ţărână. Pe urmă îşi făcu datoria, mergând cu ţeapă pârlită şi ascuţită bine la vârf ca să împungă în ea ca într-o frigare pe Bărboi cel bătrân, şi împlini şi toate celelalte porunci ale judecăţii lui Ştefan, a cărui mânie părea în creştere, ca a taurului, la vederea sângelui roş.

— Şoimaru şi cu răzăşii lui răsuflau, descălecaţi lângă cai, şi priveau cu nepăsare la această crâncenă judecată.

XXIX.

Sfaturi la doamna Irimiei-Vodă.

Tăierea lui Botoşan, cumnatul răposatului Irimia-Voievod, şi surparea atâtor case boiereşti, a făcut vâlvă şi sunet mare, şi-n ţară, dar mai ales peste hotar, la leşi, unde Doamna Elisabeta de trei ani aştepta cu feciorul şi fetele ei.

— Cu stropituri de lacrimi a scris ea răvaşe cătră prietini şi cătră rude şi a rugat pe soţii fetelor sale Regina şi Ana, voievozi străluciţi şi cu trecere, Mihai Visniovecki şi Maximilian Pjerebski, să arate craiului Sigismund marea ei durere: un cocon ucis, alţii pribegi şi domnia ţării sale în mâna unui tiran aşezat de păgâni. „Moldova întreagă plânge şi geme… spunea ea. Chiamă pe domnul ei adevărat, căci nu mai poate răbda atâtea prădăciuni, atâta nedreptate ş-atâta sânge. Fug boierii peste hotar şi se pustieşte ţara. Ş-ar trebui generoşii nobili să n-o lase pe ea,

văduvă de voievod, şi să aibă milă şi de biata Moldovă, care-i chiamă cu jalnic glas”.

La una din adunările care aveau loc în palatul ei din Liov, – după povestirile înfricoşătoare ale boierilor fugari, ridică glas jupân Stroie Orheianu şi prinse a arăta cu mare fierbinţeală că nu mai este vreme de întârziere ş-a sosit ceasul din urmă.

— Iată, zicea el, cinstiţii boieri care sunt de faţă, Vascan Furtună şi Nasta, şi Alexa Hulpe, care chiar acuma au căzut la picioarele Doamnei, arată că ţara nu mai poate răbda… Tomşa îşi face de cap: taie şi spânzură; globeşte averile noastre muncite şi-şi face râs de ţara noastră cea blagoslovită…

Doamna Elisabeta privea în juru-i cu ochii ei mândri. Primise o scrisoare bună de la nobilul Vladimir; cuscrul ei, prin care-i arăta că mila Craiului a fost nespusă auzind de lacrimile ei, dar că pacea Republicei nu poate fi tulburată: Turcul e prea îndrăzneţ şi tare. Totuşi, zicea în taină Coribut, – Regele va închide ochii şi se va face că n-aude, dacă ginerii Doamnei şi prietinii ei ar găsi de cuviinţă s-o ajute cu armele. „Numai să dea Dumnezeu să fie norocul mai prielnic decât în trecut!” sfârşea scrisoarea.

— Cinstiţilor boieri! grăi ea cu glasu-i metalic. Nici noi nu mai putem îndura câte auzim. Ni se rupe inima de milă pentru Ţară, şi ne-am hotărât! Iată, chiar azi aştept pe ginerele meu Mihail şi pe viteazul magnat Samoil Corecki care, de se va milostivi Dumnezeu, se va însoţi în curând cu copila noastră Ecaterina. Trebuie să ne înţelegem şi să ridicăm în scurt oaste…

Doamna mai vorbi multe şi întrebă de multe pe boierii pribegi. Iar pan Stroie Orheianu umbla de la unul la altul, îşi scotea pântecele în afară şi purta cu mândrie la braţ pe ginerele dumnealui, şleahtic bogat, dar cam stătut, chel şi cu barba căruntă: Anton Ludno. Nu mai era tânăr pan Anton, dar moşiile lui se întindeau cât ţinuturi întregi; şi, – Minski, tinerelul bălan, zburând, – vrednicul boier găsise un

mire care putea să îmbrace numai în aur şi pietre scumpe pe mândra lui copilă!
— Acesta-i om mai cu scaun la cap, şoptea el totdeauna către boieri. Eu mă aflu mândru că am ginere un magnat, bogat cât nici el singur nu-şi ştie măsura averii. Pe lângă că-i înţelept şi mie cu priinţă, apoi la Magda mea ţine ca la ochii din cap. I-a cumpărat caretă, cu cai albi ca omătul şi c-un harap negru care sare de pe capră şi-i deschide portiţa… E om straşnic, boieri dumneavoastră!
Într-adevăr, Ludno era un om cunoscut prin deşteptăciunea lui. Era grozav de bogat; umblase mult prin lume şi fusese la Paris. În tinereţă îşi făcuse faimă prin petrecerile şi destrăbălările lui. Iar acuma, dintrodată, după ce toată lumea îl ştia cuminţit, căzuse la năprasnică dragoste pentru Magda Orheianului, o ceruse de la tatăl ei şi se însurase cu dânsa cu trei luni de zile în urmă.
— Prea luminată Doamnă! grăi deodată Orheianu oprindu-se înaintea scaunului Elisabetei. Porunceşte, şi noi ne vom da cel din urmă ban de nafură ca să plătim oşteni buni!
— Cunosc credinţa domniei tale, jupân Stroie, răspunse Moviloaia. Ne-om aduce aminte, când va aşeza Dumnezeu pe Alexăndrel la locul lui, – de toţi cei care s-au jertfit!
— Şi mai ales, adăogi Stroie, nu trebuie să întârziem! Ţara nu-l mai poate răbda pe Tomşa!
Elisabeta aruncă o privire pătrunzătoare asupra Orheianului, apoi se întoarse grăind şi zâmbind către ceilalţi boieri.
Anton Ludno trase de mânică pe socrul său şi-i zise împingându-l încet în laturi:
— Pan Stroie, dacă ţara nu-l mai poate răbda pe Tomşa al dumneavoastră, de ce nu-l alungă? Ce nevoie este să-ţi cheltuieşti domnia ta şi banul de nafură?
Ludno zâmbea şiret: banii de nafură ai lui Orheianu ştia el cine-i va plăti.
— Apoi, vezi dumneata, ginere, răspunse boierul, – ţara-l urăşte, dar nu-l poate alunga.

— Înţeleg… răspunse Ludno.
— Fireşte, zise repede Stroie, ce pot cei slabi? Trebuie să ridicăm ajutor noi. Altfel cum îmi voi putea dobândi îndărăt moşiile mele pe care Tomşa mi le-a răpit şi le-a dat la nişte răzăşi calici!
— Da, da… oftă Anton Ludno. Fiecare cu durerea lui. Pe Doamnă aşa de cumplit o ustură durerea ţării, încât abia aşteaptă să puie în scaun pe cocon şi să înceapă a porunci ea. Doamna Elisabeta e vrednică muiere! Dar aveţi dreptate. Şi dacă-i vorba s-avem dobândă, lesne îţi voi putea da banii de nafură, pan Stroie.
— Ehe! ce ginere am eu! vorbi încet Orheianu, lăsând pe Ludno şi trecând între boierii moldoveni. Pot spune că din cuvântul meu nu iese. Şi eu îl voi face să adune el singur, pe socoteala lui, cu toate straiele şi armele, cinci sute de oameni, când va fi să năvălim în ţară!
Intrau fetele Doamnei, Caterina şi Ana, întovărăşite de Magda; şi Ludno se grăbi să le iasă întru întâmpinare. Îndată după ele sosiră nobilii Mihail Visniovecki şi Samoil Corecki, – şi marele boier moldovan Nistor Ureche.
— Cu toţii împresurară pe Elisabeta, cu vorbe de ţeremonie, întrebând-o de sănătate şi de veştile de la Moldova.
Doamna suspina cu amar.
— Pătrunsă sunt de mâhnire, ca de moarte, răspunse ea. Boierii pribegiţi, care au sosit acum, din nou mi-au povestit cum s-a întâmplat pieirea dragului meu frate!…
Caterina şi Ana se aşezară de-a dreapta şi de-a stânga ei; iar Mihail Visniovecki cuvântă astfel:
— Eu, Doamnă, cunosc de mult durerea care te asupreşte; şi înţeleg că a venit ceasul să liniştim lucrurile deplin, şi să aşezăm pe cumnatul Alexandru în scaunul tatălui său. De la cine vei putea dobândi o mână de ajutor, dacă nu de la noi?
— Fără îndoială! strigă Corecki, aţintind pe frumoasa Ecaterina. Ce ne pasă nouă, domni peste pământurile şi servii noştri, de ce crede Regele şi de ce poate spune el!

Mai întâi el nu-i din neamul nostru, şi l-am ales ca să ne păstreze privilegiile… C-un rege care se teme aşa de grozav de Turc, ce putem face? La curte la Varşovia, ei ştiu numai să petreacă. Au ajuns şi preoţii să iasă îmbrăcaţi la mascarade, şi să danţeze, pentru că maiestatea sa Regina a avut bunăvoinţa să dăruiască Poloniei un prunc…

Ludno, care era într-un colţ, începu a râde; şi nimeni nu înţelese dacă vorbeşte într-adins:

— Îmi place mult, nobile pan, neatârnarea domniei tale! Craiul niciodată nu trebuie să treacă peste noi; altfel zadarnic s-au luptat, cu atâtea rânduri de regi, glorioşii noştri strămoşi!…

Boierii moldoveni nu se mirau prea mult de îndrăzneţele cuvinte ale lui Corecki, deoarece şi ei aveau obicei să sfâşie din cuvinte pe Domni, ba chiar să-i şi suduie.

— Luminăţia sa Craiul, grăi Elisabeta, are pricini pentru care doreşte pacea. Nu se cade să cercetez eu planurile sale. Totuşi ştiu că are cătră mine o nesecată bunătate şi se va bucura când vom putea dobândi ce-am pierdut!

Văduva zâmbi cu dulceaţă şi cu şiretenie spre pan Samoil, apoi îl rugă să arate ce planuri are.

— Şi tânărul nobil arătă îndată că s-a înţeles cu Visniovecki să ridice oşteni din servii lor şi să ia în leafă căzăcime.

— Nistor Ureche, sfetnic foarte înţelept al răposatului Irimia, foarte priceput în treburile ţării şi în schimbările pe care le orânduia Cel-de-sus în ţara Moldovei, intră şi el în sfat cu adânci cuvinte şi arătă scrisori de la mazili care stăteau la moşiile lor în ţară şi chiar de la boierii care se mai puteau aciua pe lângă Tomşa, de şi tremurau în fiece ceas de groaza lui; şi lămuri că şi aceste înţelegeri cu cei dinlăuntru trag mult în cumpăna dreptăţii.

— Ei toţi vor fi coada toporului cu care vom tăia copacul de la rădăcină! sfârşi el cu tâlc.

Ureche era bărbat încercat şi cărturar, şi Doamna nu făcea un pas fără sfatul lui, de şi era mândră şi ahtiată cumplit de domnie, nu atât pentru coconul ei, cât pentru ea.

Şoptea Orheianu, care nu tăcea cum nu tace izvorul, că Doamna chiar ar fi căzut la slăbiciune pentru Nistor; dar tot el adăogea că acest zvon nu poate fi adevărat; că văduva se va fi arătând cu zâmbet şi bunătate numai fiindcă un om ca vornicul preţuia singur cât o oaste, – pentru sfaturile care le da şi legăturile pe care le avea cu boierii ţării.

Lovirea lui Tomşa şi intrarea cu alte oşti în săraca ţară moldovenească se punea la cale într-o încăpere bogată, înflorită cu podoabe apusene. Şi boierii care încă nu văzuseră strălucita Lehie priveau cu uimire spre florile de aur şi pietre rare care împodobeau şi pe femei şi pe nobili. Vorbele alese şi înflorite pe care magnaţii aceia subţiri le rosteau cu uşurinţă, parcă erau tot ceva de preţ, ca şi tot ce-i înconjura. Ei veneau dintr-o sălbătăcie, şi Iaşii lor era un nevrednic târg de magherniţe şi căsuţe. Cum era cu putinţă ca o Doamnă care trăia într-aşa averi, cu asemenea prietini şi rude, şi cu o oştire ca cea a leşilor, să nu biruiască pe sângerosul Tomşa? – şopteau încet între ei, împărtăşindu-şi mirările şi ascultând când pe Corecki, când pe Ureche vornicul; iar fata boierului Orheianu se apropie uşor de dânşii şi se aşeză pe-un scaun. Era îmbrăcată c-o rochie grea de catifea vişinie, şi la gât avea un râuşor de mărgărintare… Boierii se traseră puţin, ca şi cum ar fi vrut să-i facă loc, şi se uitară unii la alţii ciudat: căci în ţară muierile n-aveau scaun în sfaturile bărbaţilor. Dar ea venise, mlădie şi frumoasă, pentru-o pricină, şi se întoarse spre ei c-un glas dulce:

— Boieri dumneavoastră, nu vă supăraţi daca vă-n-treb când aţi venit din ţară…

Boierii zâmbiră. Era aşa de albă şi cu strai ales, şi ei o crezuseră leaşcă.

— M-aţi crezut străină? vorbi ea şi începu a râde cu gingăşie. Eu sunt fiica Orheianului şi sunt măritata după Anton Ludno, magnat al Lehiei. Îmi spuneţi când aţi venit?

— Am căzut în Liov asară, domniţă! se grăbi să răspundă boierul Vascan Furtună.

— Şi aţi fost faţă când s-au sculat boierii de s-au lovit cu Tomşa, pe cât am auzit?

— Da, ş-am scăpat de la grea primejdie, mulţămim lui Dumnezeu!

— A avut Tomşa într-adevăr atâta oaste? Eu am înţeles că i-au fost de mare ajutorinţă răzăşii de la Orhei…

— E prea adevărat. I-au sărit în ajutor orheienii c-un căpitan al lor Tudor Şoimaru…

— Da-da, îngână Magda; am mai auzit de el.

— Trebuie să fi auzit, o încredinţă Vascan. Fără el, noi răpuneam pe Tomşa!

Magda mai făcu şi alte uşoare întrebări, apoi iar se întoarse la orheieni. Dar boierii nu ştiau să-i spuie mai multe, şi nici n-apucaseră a vedea la ochi pe înfricoşatul Şoimar.

— Ea tăcu şi rămase gândindu-se pe scaunul ei, până ce pan Anton Ludno, văzându-i ochii umbriţi de tristeţă, se grăbi să se apropie şi să se închine înaintea ei.

— Spune-mi, sufletul meu, la ce te gândeşti? o întrebă el c-un glas plin de dulceaţă.

Ea îl privi ca într-o mare depărtare, îl cunoscu după pleşuvie şi după ochii obosiţi, şi-şi feri în laturi capul; dar când îi vorbi a doua oară, îşi veni în fire şi-i cuprinse braţul înălţându-se în picioare. Apoi se aplecă asupra lui şi-l întrebă:

— Te rog să-mi răspunzi, soţul meu, dacă vei ajuta pe Doamna noastră şi vom merge şi noi la Moldova…

— Dacă porunceşti, de ce nu? răspunse galant Ludno. Pot merge şi pân’ la scaunul Sultanului!

Ea oftă şi-l privi clătinându-şi căpşorul, apoi fugi iar cu gândul departe.

XXX.

Se întâlnesc prietini vechi.

Un an şi mai bine Tomşa primi veşti după veşti de la marginile Lehiei cum că Moviloaia cu feciorii şi ginerii strâng oşti. Repezi în mai multe rânduri olăcari cu plângeri

la prietinii lui de la Stambul, arătând că la hotarele împărăţiei, despre leşi, se iscă tulburători; dar Sultanul îşi petrecea viaţa în seraiurile lui cu cadânele şi se bucura de clădirea celor mai frumoase moschei şi cişmele din scaunul marei lui împărăţii, iar sfetnicii unui aşa moale stăpânitor nu se tulburau cu grăbire pentru tot ceea ce li se putea năzări raialelor moldoveneşti. Tomşa mai mână o fierbinte rugare, ca măcar să se trimeată un cuvânt de luare-aminte lui Cantemir bei din Bugeac; dar oamenii lui se întoarseră iar fără nici o izbândă.

— Atuncea ce facem? întrebă Domnul pe Bârnova, boierul lui cel mai de credinţă. Păgânii ştiu numai lăcomia să şi-o sature. În fiecare an slujitorii lor de la Cetatea Albă, unde-i legat birul împărăţiei, ştiu să vie şi să ridice glas pentru drepturile măritului Sultan; dar la nevoie, când chiar oştile lui Crai se pregătesc într-ascuns să ne lovească, nu văd, nici n-aud nimica…

Erau singuri în spătărie, şi-n ograda întinsă a Curţii oşteni noi din Ţara Ungurească învăţau muştrul pedestrimii: glasurile de poruncă răzbăteau lungi şi răsunătoare până la ei.

— Eu fac ce pot, vorbi iar Domnul, şi cheltuiesc cu leafa oştirii şi banii de comând, – dar parcă pot înţelege ce furtună va veni asupra noastră? Şi chiar în oştenii noştri eu ştiu ce credinţă pot avea? Ei nu sunt ostaşi de ţară cum era în vremea veche; şi batîr că le-am făcut straie nouă verzi şi le-am dat lădunci şi pene argintate la cuşmă, de sunt mai mândri decât haiducii leşeşti, – oare la nevoie vor muri ei pentru mine?

— Să sculăm ţara la nevoie, măria ta… răspunse Bârnova, mai mult ca să mângâie pe Vodă.

— Când s-o scoli? Nu poţi să ţii prostimea cea multă în picioare în vremea verii. La nevoie îi vom chema, dar câţi vor veni? Ce credinţă pot eu avea în staroştii noştri de ţinuturi?… Toţi sunt răi şi toţi vor să mă vândă. Am tăiat atâtea capete ca să vâr groaza, – şi degeaba! căci

boierimea-i totdeauna duşmănoasă Domnului, şi capetele tăiate, ca balaurului celui din poveste, îi cresc iarăşi la loc!

Bârnova stătu un timp gânditor.

— Vra să zică, de la Turc nu-i nici o nădejde. Cu puţinii ieniceri de la cetăţile mării nu putem face ispravă. Atuncea numai la Cantemir mai putem avea nădejde.

— Cantemir fără porunca Porţii nu se mişcă.

— Ba eu socot, răspunse boierul, că va veni. Să-i trimitem pe Şoimaru, şi nu e nevoie de poruncile împărăţiei. Avem noi o prietinie veche, măria ta: eu, Şoimaru şi beiul Bugeacului. Şi dacă vin tătarii, avem un ajutor bun, pe lângă steagurile noastre de răzăşi…

Domnul dădu cu întristare din cap. Cuvântă cu glas greu:

— E blăstămat, boier Simeoane, acest pământ al Moldovei! Credinţa oamenilor lui e ca o floare rară. Zadarnice sunt bunătăţile Domnului, zadarnice îngrozirile lui! Câteodată stau şi mă gândesc că mai bine ar fi să-mi iau lumea în cap şi să mă tot duc! Au să mă vândă toţi… – Vesteşte, boier Simeoane, sfatul, sfârşi oftând şi gânditor Vodă; să vie boierii să începem judecăţile…

Bârnova ieşi singur în curtea plină de ostaşi, trimese poruncile şi făcu vestire la poartă că Domnul curând începe judecarea pricinilor. Apoi trecu singur spre chilioara lui de sub ganguri şi cugetă zâmbind la înfricoşarea lui Tomşa.

— Şi de mine se îndoieşte, murmură boierul… Din sânge creşte la vedere o floare otrăvită!

Tudor Şoimaru primi după o săptămână un răvaş lung în care Bârnova îi lămurea veştile de la Lehia şi nepăsarea Turcului. „Vodă te îndeamnă, după sfaturile mele, îi mai spunea Simeon, să faci un drum până la nohai şi să ceri lui Cantemir să sară într-ajutor, la nevoie… Du-te. Beiul va veni, pentru prietinia noastră…”

Această scrisoare o asculta, cu fruntea plecată şi cu sprâncenele încruntate, şi bătrânul Mihu în odaia lui Tudor, în sat la Şoimăreşti. Erau numai ei singuri, şi căpitanul ţinea înălţată în lumină hârtia vânătă cu peceţile rupte.

— După ce sfârşi de slovenit şi vorbele de la urmă de dragoste şi frăţie, Şoimaru întoarse capul şi privi pe bătrân.

— Ce zici, uncheşule?

— Trebuie să te duci, răspunse bătrânul.

— Ştiu, şi mă voi duce. Dar te întreb când se va stârpi buruiana aceasta care creşte în Lehia? Abia s-a aşezat ţara şi iar se scoală văduva. Iar vor veni leşi şi cazaci. Fără linişte şi fără tihnă vom fi; şi dacă Moviloaia răpune pe Tomşa, Orheianu şi el ne va răpune pe noi!…

Şoimaru se înălţă în picioare.

— Ce vrei să faci? îl întrebă bătrânul ridicând spre el ochii.

— Mă duc să-mi gătesc calul! Vara-i sfârşită, şi-i vremea când se adună oştile…

Bătrânul, rămas singur, întinse mâna spre răvaşul lui Bârnova şi-l ceti, încă o dată, cu luare-aminte, numai el. Apoi clăti din cap c-o simţire de îngrijorare şi oftă din adâncul rărunchilor.

Tudor intră după o vreme şi începu a trage, din lăzi şi din cuiele de lemn bătute în păreţi, straie şi arme. Îşi scoase şi boitorii cei nalţi de modă nemţească şi pinteni de fier cu colţi mari…

După patru zile, la Sântămăria cea mică, a cărei slujbă cade în 8 ale lunii brumărel, – Tudor Şoimaru găsi pe Cantemir bei în târg la Căuşeni, lângă Nistru. Turcii, moldovenii, tătarii şi toată amestecătura de neamuri din părţile Muncastrului şi din unghiul Mării pe care-l stăpâneau nohaii se aflau adunaţi la iarmaroc, deoarece la această zi de început de toamnă neguţătorii levantini şi maltezi aveau obicei să desfacă mărfurile aduse de departe în corăbii cu vântrele.

Cantemir bei, când văzu pe Şoimaru înaintea lui, descălecat, stând drept şi zâmbindu-i, – ridică amândouă braţele în sus şi se repezi la el. Se sărutară de trei ori, şi se priviră în luminile ochilor, căci se despărţiseră de patru ani.

Tătarul se întoarse apoi spre slujitorii lui şi le dădu porunci, – şi apucând pe Şoimaru de braţ îl trase după el.

— Haide cu mine, frate, îi zise, – am în târg aici un văr: totdeauna găzduiesc la casa lui. Te vei hodini la el. Mâni mergem unde am şi eu sălaş bun, cu zid de piatră…
În drumul lor erau întinse numai tărăbi subt adăposturi de pânză, – şi târgul statornic, ca toate aşezările tătărăşti, n-avea decât căsuţe joase de ciamur, fără pomi, fără împrejmuiri.
— Ce te uiţi aşa mirat? grăi râzând Cantemir. Satele şi târgurile noastre sunt tabere. Abia ne-am aşezat aici, şi mâni poate le dărâmăm şi poposim în altă parte…
— Poporul tău are altă fire… răspunse Şoimaru; e mişcător ca năsipul.
— Aşa-i, aşa-i! încuviinţă râzând beiul. Voi sunteţi ca şi codrii de la Orhei, care stau în locurile lor de-o mie de ani…
— Şi vor mai sta! grăi c-un oftat Şoimaru, dacă se va milostivi Dumnezeu de noi…
Cantemir îl privi cu luare-aminte, apoi îl trase către o căsuţă joasă şi lungă, împărţită în locuinţă pentru bărbaţi, harem pentru femei şi grajd pentru vite. Erau toate subt un singur acoperiş, şi Şoimaru simţi pătrunzându-i în nări mirosul iute al gunoiului de cai; dar intrând în cămara joasă, cu ferestre mici, găsi curăţenie desăvârşită şi covoare de preţ, şi perne de matasă pe divanurile joase de pământ bătut şi lipit cu îngrijire. Stăpânul locului, un om cărunt la barbă, cu turban în cap, – îi primi şi se închină înaintea lui Tudor, arătându-i cu mâna locuinţa şi spunându-i, în grai tătărăsc, că toate sunt ale oaspetelui: patul de hodină, blidul de mâncare şi vorba bună!
— Acuma spune-mi, frate, grăi Cantemir aşezând pe Şoimaru lângă el, – de ce-ai oftat aşa de greu mai nainte? te ameninţă vreo primejdie? Asta nu se poate. Te văd teafăr şi sănătos; eşti lângă mine; aici nu te poate ajunge nici cel mai mare duşman al tău!
— Slavă Domnului, sunt tare, grăi răzăşul.
— Inima ţi s-a tămăduit?…
— De mult, beiule, de mult.

— Atuncea ce este?
— Tomşa e primejduit dinspre partea Movileştilor ş-a leşilor, răspunse Tudor.
— Aşa? Şi-mi ceri ajutor pentru Tomşa? N-am primit nici o carte de la Stambul, şi Voievodul vostru e un om în care n-am credinţă, şi pentru care n-am dragoste…
— Carte-ţi va veni de la Împărăţie, întâmpină răzăşul, dar mă tem să nu fie prea târziu.
— Şi ce te doare pe tine?
— Mă doare, căci, – cum spuneai tu, frate, mai nainte, de codrii de la Orhei, – am prins şi eu rădăcină adâncă pe moşia bătrânească. Acu patru ani, când ne-am împrietinit, eram singur pe lume. Astăzi mă doare inima pentru mulţi. Şi mai ales mă doare gândindu-mă că cel ce-a buzdugănit pe părintele meu şi a ucis atâţia de-ai noştri, se va întoarce de iznoavă şi va prăpădi şi câtă răzăşime a mai rămas. Dacă poţi da un ajutor, beiule, dă-l!
— Eu n-am înţeles niciodată, răspunse încet tătarul, îndârjirile voastre pentru pământ, certurile şi sângele vărsat pentru un colţişor de grădină, când lumea lui Dumnezeu e aşa de mare…
— Ştiu… tu nu poţi pricepe… grăi cu glas mişcat răzăşul… Nici eu mai înainte nu pricepeam; dar a fost în sângele inimii mele această durere, – şi s-a vădit curând. Înainte nu mă temeam: eram singur. Astăzi mă tem: sunt legat de lucrurile statornice!
În umbra cămării, pe divanurile moi stând, Şoimaru îi povesti lui Cantemir cum stau lucrurile şi-i arătă şi răvaşul repezit de Bârnova.
— Bine, zise beiul, cată să mă gătesc, poate să ai mai curând nevoie de mine. Vom pleca amândoi chiar pe loc, să vestesc aulele mele, şi să le ridic. Vei vedea şi cum pregătesc şi lasă tătarii noştri hrană pentru muieri şi pentru copii…
În adevăr, admândoi prietinii, chiar în seara aceea, plecară pe cai, pe dreapta stepă a Bugeacului, în care fâşâiau, cât

vedeau cu ochii, ierburile uscate şi necosite. Era o singurătate ca pe-o mare şi tremurau întinderile sub lumina nehotărâtă a amurgului ca vălurele fără sfârşit şi fără hodină. Şi ei cu slujitorii se duceau grăind încet despre amintiri şi povestiri războinice.

Într-un târziu, mergând aşa pe cărarea abia bănuită în ierburile pustiei, printr-un cotlon necunoscut al lumii, Cantemir, râzând ca de nişte minuni, începu a povesti lui Şoimaru ce-a aflat în zilele acelea de la negustorii străini, care călătoresc pe mări.

— Îmi spuneau corăbierii, grăia domol, că umblă cu corăbiile nouăzeci de zile şi ajung la lumea cea nouă pe care au descoperit-o spaniolii… Acolo sunt oameni sălbatici şi ape de zece ori mai late decât Dunărea, şi codri care nu mai leapădă frunza niciodată… Şi după acele ape şi codri, în pustietăţi de piatră, unde cad izvoare în prăpăstii ca-n nişte cupe, din veci s-au strâns, s-au frământat şi s-au cernut în stropi năsipurile, şi s-au ales bulzi de aur mari de nu-i poate ridica omul în braţe… Şi ei zic că iau hrană pe un an, şi arme, şi se duc, trec apele, dau foc la păduri, se bat cu oamenii sălbatici şi-i omoară, şi câte-odată ajung la aurul acela care scânteiază ca un soare printr-o perdea de apă…

— Vra să zică, după mări, sunt alte uscaturi… zise cu uimire răzăşul, şi pământul niciodată nu se sfârşeşte!

— Eu ştiu? Dar parc-aş vrea câteodată să pornesc şi eu într-acolo… Şi-mi mai spuneau ei că la ţara Franţuzului este un crai ş-un vlădică… Craiul se duce la biserică şi la petreceri, iar popa bate războaiele crăiei…

— Cum văd eu, vorbi râzând Şoimaru, lumea veche de-aici se sfârşeşte, – ş-are să trebuiască să ne mutăm în cealaltă…

Astfel mergeau vorbind şi trapul cailor aproape nu făcea zgomot; numai întinderile susurau ca apa în întunericul nopţii. Şi ei erau fericiţi, subt stele, ca buni prietini care se revedeau.

După ce ajunseră a doua zi la tabăra nohailor, căzură la hodină; dar mai nainte avusese grijă beiul să trimeată

poruncă în toate părţile la aulele războinicilor. Şi-ndată ce se strânseră călăreţii tătari, Şoimaru fu de faţă la vânătoarea cea mare de toamnă a lor, după care-şi pregătesc la fum pastrama tare de cal.

Porniră cu toţii, cale de-o zi la umblet, către smârcurile cele mari de la miazănoapte, unde obliciseră ei că se ţin caii lăsaţi slobozi în stepă şi sălbătăciţi de ani şi ani de zile. Seceta verii îi adusese încet-încet către mlaştinile de la Cortal.

După ce ajunseră şi dădură de ei, îi sculară din toate părţile şi-i împresurară pe întindere de-o poştă, cu larmă mare, şi chiote; şi spăriindu-i necontenit şi tot strângând hăituiala, îi grămădiră în smârcuri unde sălbaticii se înglodară cu copitele lor mari, fornăind, tremurând, şi privind cu spaimă la vânători. Când începură a-i ucide nohaii cu săgeţile şi cu suliţele lor, – se văzu semnul cozii de cal fugind pe vânt în lungul pustiei şi grăbind spre ei.

— Mi-au trimes bătrânii veste! strigă Cantemir întorcând calul către miazăzi. Ce este oare?…

Şoimaru căuta să pătrundă depărtarea şi se gândea că pentru el vestea nu poate fi bună: ori e veste de la crâmleni pentru război la alte hotare ale împărăţiei, ş-atunci Cantemir îl lăsă; ori e veste de la Moldova, ş-atuncea a intrat sabia în ţară, asupra lui Tomşa!

Tătarul, copil al pustiei, avea priviri mai pătrunzătoare, îşi puse mâna streşină, la frunte; apoi se întoarse zâmbind spre fratele lui de arme.

— Omul nostru nu vine singur! zise el. Aleargă după dânsul doi călăreţi cu cuşme nalte… Să ştii că vestea-i pentru tine!…

Acuma începea a deosebi şi Şoimaru cuşma naltă a orheienilor lui. Veneau repede cei trei călări, parcă-i împingea de la spate vântul mării. Curând steagul tătărăsc căzu în jos fluturând şi călăreţii se opriră, cu caii gâfâind de trudă, la cinci paşi.

Tătarul zise scurt, închinându-se lui Cantemir:

— Au venit doi trimeşi de la Moldova…
Cei doi flăcăi orheieni îşi urniră caii spre Şoimaru, îşi scoaseră cuşmele, şi unul zise:
— Căpitane Tudore! Ne-a trimes uncheşul Mihu să venim într-o întinsoare până unde te-om găsi: să-ţi spunem că au intrat pe la Hotin leşii, cu Doamna Irimiei şi cu multă oaste!
Tudor îşi ţinuse sufletul, până ce trimesul îşi isprăvi cuvântul. Se întoarse răsuflând adânc spre Cantemir bei. Acesta-i puse mâna pe umăr şi-i zise: „Mergem!” – Apoi îşi repezi calul înainte şi începu a-şi chema mârzacii, poruncindu-le să întoarcă oamenii pe loc la tabără şi să-i gătească de război.

XXXI.

Cum şi domniile sunt trecătoare, ca toate.
Movileştii intraseră cu oaste tare în ţară.
Tomşa le ţinea calea pe drumul Iaşilor; şi toată călărimea răzăşească de la Orhei şi Soroca pornise ca o furtună în ajutorul Domniei, cu Tudor şi cu tătarii pe care în fugă îi putuse ridica beiul Cantemir.
Satul Şoimăreştilor rămase trist, apăsat de îngrijorări, ca de un nour. O vreme bătrânii şi femeile nu ştiură nimica despre întâmplările din sus, dar aveau nădejde că Dumnezeu va fi cu dreptatea lor şi nu va îngădui să-i calce iar nemila şi aspra lăcomie a lui Orheianu. Părintele Ştefan în fiecare amurg făcea o slujbă de vecernie, şi cu toţii intrau cu inima înfrântă şi cu capetele umilite în biserică. Şi-n serile frumoase ale începutului de toamnă, după ce se întorceau lucrătorii din vii şi de la treier, – se strângeau cu toţii în larga ogradă a bătrânului Mihu, vorbeau încet despre lucruri trecute şi aşteptau ceva, un semn, o veste.
După ce se scuturară deplin frunzele, – porni a cânta un vânt fioros de la miazănoapte, şi, ca nişte paseri spăriate de apropierea îngheţului, slujbaşi domneşti trecură spre cetăţile de la Marea. Din ce spuneau ei, nu se putea şti nimica hotărât: harţurile dintru început fuseseră în folosul leşilor şi cazacilor. Părcălabul de la Hotin vânduse pe Domn

şi trecuse de partea năvălitorilor. Dar Domnia striga întruna gloatele şi făgăduia leafă.

— Şi se strângea ţărănime multă. Cu pământenii nădăjduia Tomşa să poată da o izbire mare şi să fărme pe duşman.

Dar dintrodată, într-o noapte, pe vifor de ploaie, – căzură în sat, uzi până la os, flămânzi şi zdrobiţi de trudă călăreţii plecaţi la război. Veneau împuţinaţi, erau mohorâţi, şi vesteau căderea Tomşei. Ieşi satul cu ţuhali în cap şi cu lumini în tătărci scobite; fără lacrimi, fără răcnete, primiră muierile şi bătrânii pe cei ce soseau întregi, şi-şi şoptiră ca pe-un cuvânt de taină numele celor căzuţi sub săbii şi rămaşi în câmpii depărtate.

— Şoimaru coborî lângă Mihu cu greutate şi trecu în căsuţa lui, fără să rostească nici o vorbă. Acolo Lie aprinse lumânarea de seu şi aţâţă un foc de vreascuri în sobă. C-o mână Tudor îşi descheie contăşul greu de apă, îl lepădă la pământ şi rămase palid în tremurul luminii, cu braţul stâng înfăşurat în pânză şi cu pumnul legat cu curele de chimir.

— Sunt împuşcat la mână! grăi el către bătrânul Mihu Uncheşul îşi aţinti asupra lui ochii lucitori; stătu aşa ca încremenit şi cufundat într-un gând grozav. Apoi vorbi încet, ca şi cum îi era teamă de ceva:

— Îţi va fi fiind foame… Să trimet pe Lie la Savin… Ieşi din odaie, dar nu zăbovi, şi se întoarse îndată, umbând în vârful degetelor.

— Braţul ţi-i frânt? întrebă el cu blândeţă.

— Nu, mulţămesc Domnului, dar e slăbit şi are nevoie de hodină…

Se aşezară amândoi pe scăunaşe înaintea focului.

— Uncheşule, grăi deodată Tudor, cu ochii ţintă în flăcări. Ne-au biruit Movileştii. Ne-au tăiat, ne-au spârcuit, ne-au alungat!

Bătrânul oftă. Afară fâşâia necontenit ploaia pe vânt.

— Trebuie să te desleg şi să te caut la rană… vorbi Mihu. Te-ai zdruncinat, te-ai înfierbântat. Să nu faci carne vie.

— Nu, uncheşule, nu sunt eu întunecat din această pricină. Eu am un ir bun pentru aşa răni, precum ştii. E o doftorie pe care am învăţat-o demult, când am început întâi ostăşia, şi o port totdeauna asupra mea. M-am uns bine cu dânsa, m-am legat strâns şi cred că nu mi-a mai fi nimica… Dar mă gândesc la ce ne aşteaptă, – şi parcă văd negru înaintea ochilor. Judecăţile vechi se sfarmă, dreptul îl taie sabia, şi nu vom avea domn şi divan care să ne sprijine…

— Cum am trăit pân-acum ş-am izbândit, vom trăi ş-om mai izbâdi… zise bătrânul şi prinse a-şi frământa în dinţi mustaţa sură. Norocul armelor e schimbător: se poate să se întoarcă Vodă Tomşa asupra duşmanului cu putere proaspătă şi să-l răpuie… Îi va trimite ajutor Împărăţia…

— Se poate… îngână cu îndoială Tudor. Totuşi trebile Împărăţiei sunt cu mare încetineală. Pe urmă Moviloaia e şireată, va trimete daruri la Sultan şi va făgădui haraci sporit… Turcului nu i-i atât de Tomşa, cât de lâna pe care o tunde de pe săraca ţară, ca de pe-o oaie!

— Cuvânt drept!… încuviinţă Mihu şi dădu încet din cap, cu sufletul pătruns de amarnică durere.

În pridvor, afară, cineva îşi scutură picioarele; fâşâi o mână pe uşă căutând clampa prin întuneric. Şi intră în odaie, cu ciubote grele de glod, Aniţa.

— Aşa, zise ea râzând; tătuca nu mai are cu ce veni; i-am furat ciubotele lui ca să pot răzbate pân-aici! Afară e-o mişelie ş-un potop, de parcă vine sfârşitul lumii!…

Puse jos, foarte încet, traista pe care o aducea cu mare fereală; pe urmă, rezemându-se de uşorul uşii, îşi trase una după alta, repede, încălţămintele de împrumut. Rămasă în colţuni, făcu un pas la o parte, se aplecă şi scoase încet o ulcică, o tigaie, o lingură, şi pită învălită într-un ştergar. Cu ele se înfăţişă la Şoimaru şi i le aşeză pe vatră, la foc. Îşi încrucişă după aceea braţele pe piept şi privi lung la oştean, uimită deodată de înfăţişarea lui.

Se îngălbeni şi clipi din ochi, îngână:

— Eşti rănit, bădiţă!

Şoimaru prinse a râde, şi-i făcu semn cu braţul cel sănătos:

— Nu te spăria, Anita, că nu mor din asta…

Ea zâmbi îndată, cu ochii în lacrimi. Privi cu îndoială spre uncheşul Mihu; dar tot îndrăzni, se apropiere Tudor şi-şi aplecă fruntea pe pieptul lui ca s-o sărute.

— De bine ce-ai venit! şopti ea închizând ochii. M-am spăriat într-adevăr…

Trăgându-se la o parte, privi iar pe rând la obrazurile întristate ale celor doi bărbaţi şi întrebă:

— E adevărat că Vodă a fost biruit şi alungat?

— Da, Anita, şi noi împreună cu el…

— Atunci e rău… zise ea sfioasă. Atunci înţeleg… Dar eu nu vă tulbur sfatul… Mănâncă, bădiţă Tudore, – şi vorbiţi ce-aveţi de vorbit. Eu stau cuminte într-un colţ, tac, şi nu vă supăr cu nimica…

Oricât de mâhnită încerca să pară fata lui Savin pentru vestea cea rea de la război, totuşi bucuria îi răzbătea în ochi şi-n glas, deoarece se întorsese cel pe care-l visa în toate nopţile.

— Se aşeză cuminte într-un colţ, în umbră, cu mânile subpuse, pe când rănitul gusta din pita frântă şi din sorbitura de carne. Şi cu o deosebită luare-aminte, pândind pe sub sprâncene pe oştean, ascultă istorisirea războiului de la râpa Tăuţeştilor.

— Leşii au venit până la o bătaie de puşcă de noi, grăia Şoimaru înviorat de gustarea caldă. Din limbile pe care le-am putut noi prinde cu şireclic, am aflat că ei vin cu cincisprezece mii oaste: între aceştia era căzăcime multă şi pedestrime ungurească, oameni de ţară aduşi de boieri, de cum au pătruns leşii pe la Hotin, şi mai ales husarii care umblau în mare rânduială sub cârmuirea lui Corecki, – viteaz ostaş după cât îl cunosc eu…

— Şi Vodă avea mai puţin? întrebă bătrânul Mihu. Fata fugi cu ochii spre bătrân, apoi iar spre Şoimaru.

— Nu. Noi am fost mai mulţi, – dar pe lângă călărimea noastră şi tătari, şi pe lângă oastea în leafă, era îmbulzită multă prostime fără arme bune şi fără rânduială.

— Am avut chiar de la început pagube, din pricină că ai noştri s-au semeţit prea mult ş-au pătruns fără nici o socoteală până între cazaci şi leşi. Chiar Vodă, simţind că are gloată tare şi văzând că a sosit şi Cantemir cu mine, – a trimes o scrisoare către coconul Alexandru, în care-i zicea aşa: „Fugi, băiete, la învăţătură înapoi, la leşii tăi, şi ia şi pe mă-ta cu tine, căci altfel am să te bat peste ceafă ş-am să te mân cu harapnicul înaintea mea!… Nu îndrăzni, căci eşti încă pui, şi ai caş la gură…” Şi alte multe cuvinte de ocară-i scria, căci Vodă Tomşa-i aprig precum îl ştii, şi rău de colţ…

Şi ajungând ei aproape de noi, Visniovecki şi Samoil Corecki, care ei erau cei mari şi rânduiau totul, au ieşit în larg de şi-au jucat puţin caii ş-au privit, apoi au poruncit să lege tabăra după rânduiala şi obiceiul căzăcesc. Ş-au stat aşa noaptea în apărare şi s-au frământat la focuri ş-au zvonit întruna… Iar cum s-a făcut ziuă, s-au rânduit grabnic, ş-au pornit cazacii de-au lovit pe oamenii lui Cantemir şi i-au răzbit, pe urmă oastea cealaltă a năzuit la cele douăzeci de puşti de aramă ale noastre, – şi cum au dat izbire, siimenii şi darabanii au făcut îndărăt până la râpă, au lepădat armele şi s-au dat supuşi…

— Numai vânzarea răpune capetele crailor… mormăi frământându-se bătrânul Mihu.

— Aşa este precum spui, uncheşule… Veneticii, cu straiele lor mândre şi cu pană argintată, nu şi-au pus viaţa, căci n-aveau pentru ce; asta am mai văzut-o şi la alţi domni şi crai; numai noi oamenii de ţară, năcăjiţi şi amărâţi, în ceasul acela greu când ne răzbea puterea, am tras săbiile. Atuncea am strigat eu cătră toţi răzăşii şi le-am spus un cuvânt pe care n-au să-l uite… Ş-am început a bate, ş-am tăiat pedestrime, ş-am risipit cazacii, până ce Corecki, odihnit, şi-a năpustit pânza lui de husari, bulziş, ca vântul; şi-n calea lor n-am mai putut sta… Ne-am frânt, ne-am risipit şi noi,

după ce nu mai era nimene nici la dreapta, nici la stânga noastră, şi rămăseseră numai ticăloşii siimeni deasupra râpei Tăuţeştilor… îi vedeam pe când mă trăgeam cu ai mei, cu braţul sângerat: intraseră leşii în ei, şi le plăteau pentru că s-au plecat ş-au lepădat armele: şi-i tăiau, de socot că i-au clădit pe toţi, unii peste alţii, în râpă…

Of! uncheşule Mihu, otrăvit e ceasul înfrângerii! L-am mai încercat eu în viaţă, dar atuncea nu-mi păsa, şi mă băteam ca siimenii pentru simbrie: eram vesel că scap cu viaţă! Dar acum ne alunga sabie iute.

— Şi înţelegeam că toate ale noastre, străduinţi şi nădejdi, tot ce-am aşezat aici la Şoimăreşti, toate sunt prăpădite!

Vodă Ştefan fugea între noi; i-am apărat până-n drumul Vasluiului viaţa cu săbiile. Era la dreapta mea, negru ca pământul la obraz; clănţănea din dinţi cu turbare şi fura cu ochii îndărăt; şi blăstăma şi pământ, şi Dumnezeu! Părea nebun, la popas. A coborât de pe cal şi s-a învârtit în loc rânjind. Pe urmă m-a văzut lângă el, m-a privit lung cu lacrimi, şi-a plecat capul în piept şi s-a aşezat pe ghizdelele unei fântâni. Sta aşa, prăpădit, şi nu spunea nimica…

Bătrânul Mihu ridică ochii şi, în tăcerea care se întinse, păru că ascultă zbuciumul vântului. Zise după aceea:

— A fost Tomşa om crunt: Dumnezeu să-l ierte pentru greşalele lui. Dar pentru noi, Şoimăreştii, a fost ca un părinte…

Şi fata, bătrânul şi oşteanul rămaseră în tăcerea odăiţii ca într-o singurătate; făclioara feştilei de seu răsfrângea luminiţi în ochii lor; păreau a se gândi la ceasul de cumpănă; şi toamna cânta cu ciudate glasuri la ferestre.

— Dar beiul ce-a făcut? întrebă deodată uncheşul Mihu.

Şoimaru zâmbi:

— Cantemir? El ştie cum să-şi poarte tătarii… Oştenii lui nu ţin mult piept; de la cea dintâi izbire îşi dau sama ce trebuie să facă… S-au tras înapoi şi s-au risipit ca pulberile; ei au cai iuţi care parcă zboară. Mâni se vor întoarce şi vor fi ei mai tari, ş-atunci, prădând şi arzând la duşman, tot ei

se vor găsi în câştig… Asta-mi spunea Cantemir, când ne-a ajuns din urmă, în amurgul serii, la al doilea popas.

Tătarii lui descălicaseră, rupeau în dinţi carne şi pită, după obiceiul lor, vorbeau şi râdeau; pe când răzăşii noştri parcă prohodeau un mort. Ei n-aveau merinde, ori nu le mai venea să mănânce; înconjuraseră cele şaptesprezece şipote care izvorăsc în budăie, fiecare subt o răchită, la Racovăţ în vale, şi tot se rânduiau la apă şi iar se întorceau, parcă erau căptuşiţi cu jăratic pe dinăuntru…

Iar Cantemir şi Bârnova s-au aşezat lângă noi şi se uitau la Vodă cât e de amărât.

— Ce este? a zis Cantemir ş-a zâmbit; de ce se întristează Domnul? ca să se poată bucura mai tare mâni?…

Tomşa-Vodă a răsărit şi s-a uitat la bei, parcă nici nu-l cunoştea.

— Aşa sunt războaiele, a grăit iar tătarul, şi mai ales în Moldova. Aici şi furtunile se întorc năprasnic pe crângul lor; acum vin din jos cu pulberi, şi peste o clipă se întorc şi se prăvălesc din munte cu puhoaie…

Atunci, la aşa cuvânt bun, şi Simeon, prietinul nostru a început a mângâia pe Vodă Ştefan şi a-i spune că oştenii din nou se vor aduna.

— Şi vom hărţui pe venetici, măria ta, zicea el, precum făceau Domnii cei vechi, pân-or ajunge la istovire…

— Dacă izbândesc să-mi adun iar oamenii, a strigat Tomşa privindu-ne, atuncea nu-i las, – căci tot trebuie să ne trimeată Împărăţia ajutor…

Şoimaru tăcu o clipă.

— Aşa este, vorbi bătrânul Mihu. El se gândea la turci… Azi turcul, mâni leahul; trec peste noi şi ne calcă; unul rânduieşte o lege şi celalalt o sfarmă.

— Asta mă gândeam şi eu… răspunse încet oşteanul. Trăim într-o vreme de mare amărăciune…

Fata zise deodată din colţul ei:

— Dacă ar fi mulţi ca bădiţa Tudor, atunci altfel ar umbla treburile în ţara noastră!…

— Aici erai, puşchiule? răsări moşneagul şi scuipă uşor către ea…

— Aici, uncheşule… Am aşteptat să isprăvească de mâncat bădiţa, – şi acuma am să-i întind pânză curată şi am să-i aşez pernă şi pocladă pentru hodină… Mâna legată poate-l doare; după atâta umblet, poate-i trudit!…

— Bine, bine… îngână răzăşul cel bătrân. Aşa este; trebuie să ne ducem. Şi acu ce-ai să faci, Tudore?…

— Acu, răspunse oşteanul, am să mă hodinesc zece zile. După aceea cred că mâna iar mi-a fi tare. Şi-mi iau oamenii şi mă duc să găsesc pe Domn: ori la Bârlad, ori la Galaţi, ori la Brăila, după cum vor fi întâmplările…

Aniţa începu a umbla prin casă, rânduind. Bătrânul, înainte de a pleca, iar se îngriji de rană.

— Poţi să te duci, uncheşule, fără grijă, îi zise Şoimaru. Doftor bun sunt şi eu, şi am şi pe Lie, în odaia de peste tindă!

Cum rămaseră singuri cei doi tineri, – Aniţa se strecură spre vatră, cuprinse cu un braţ pe oştean de după grumaz şi-şi lipi fruntea de tâmpla lui.

— Bădiţă! suspină ea cu lacrimi, eu nu mă duc de-aici… Acuma pot să-ţi spun cât îmi eşti de drag. Dacă m-alungi, stau afară în zloată până ce-oi pieri… Să mă reped acasă să spun că vin să te păzesc, – şi lasă-mă să-ţi priveghez la căpătâi… Îţi fac o legătură nouă. Îţi dau un pahar de apă; şi nu-mi spune nimica, nici nu te uita măcar la mine; ştiu că sunt o urâtă, dar lasă-mă, bădiţă… căci eu am ştiut c-ai să vii supărat; te-am văzut astă-noapte în vis, şi erai înveşmântat cu negru, fără cal şi fără arme…

Oşteanul simţi lacrimi fierbinţi pe obrazul lui. Ridică mâna dreaptă şi cuprinse mijlocul fetei; o trase la piept şi o sărută; şi se simţi înduioşat cum nu fusese nicicând în furtunoasa lui viaţă.

XXXII.

Durerea lui jupân Stroie.

Bătălia în care Tomşa fusese înfrânt, cu toţi tătarii şi răzăşii lui, se dăduse dimineaţă tare, în cea dintâi zi a lui octomvrie. Izbirea fusese scurtă şi crâncenă; curând dispărură călăreţii Domnitorului risipiţi în stoluri în zarea Tătărănilor. Rămaseră pe loc numai morţii şi răniţii, pe care-i sfârşeau de zile săbiile şi suliţele; şi deasupra râpii de la Tăuţeşti, darabanii şi siimenii în care leşii au tăiat fără contenire, până ce le-au căzut braţele de trudă.

Şi azi răscoleşte plugul acolo oasele morţilor.

Nemernicii oameni de ţară, îngroziţi, lepădaseră ghioagele, coasele şi topoarele şi îngenunchiaseră, cu cuşmele în mână şi cu pletele în ochi. În ei intrase urlând căzăcimea şi i-ar fi potopit dacă, la porunca lui Corecki, nu li s-ar fi pus în cale cu lăncile lor lungi husarii, oaste aleasă de nobili.

— Pace! strigă Samoil înălţând în sus sabia. Daţi-vă îndărăt, păcătoşilor! Nu ucideţi oamenii care se dau robi!

Apoi alergă în goană spre hatmanul Visniovecki, şi, pe cai stând, se sărutară amândoi pentru bucuria biruinţii, – şi plecară în urmă să îmbrăţişeze şi să firitisească şi pe Vodă Alexăndrel.

Îndată, după semnul de adunare al trâmbiţilor şi după porunca hătmăniei, – pedestraşii desprinseră chervanele legate, le rânduiră cu caii înhămaţi şi se pregătiră de intrare în scaunul Domniei. Husari leşi porniră pe dată la Hotin ca s-aducă, în carâte grele, pe Doamna Elisabeta, pe Domniţa Ecaterina şi celelalte subţiri şi gingaşe obraze femeieşti.

— Iar Visniovecki, rânduind oastea şi tot alaiul, dădu poruncă de înaintare spre Iaşi chiar asupra amiezii.

Boieri călăreţi sosiseră din partea unora din bătrâni, ş-a părintelui mitropolit; drumul, era slobod: târgul aştepta domn nou şi privelişte mare. Vestea înfrângerii lui Tomşa trecuse prin Iaşi ca furtuna de grindină, cu boierii şi călăreţii năprasnic fugind pe cai, cu plete şi coame spulberate.

Când alaiul fu rânduit, pan Visniovecki veni la Alexandru şi-i zise mândru, plecându-şi sabia:

— Primeşte scaunul părintelui tău, Voievoade!…

Tinerelul cocon zâmbi cu faţa lui prelungă şi albă şi-şi dădu pe spate pletele bălai. Subţirel şi drept pe cal, în strai de domn moldovan, cu contăş scump şi gugiuman de sobol, era frumos la vedere şi părea mai degrabă o domniţă în straie bărbăteşti.

După obicei, când ajunseră la margine, le ieşiră întru întâmpinare târgoveţii, deprinşi cu toate schimbările domniei, ca şi cu schimbătoarea vreme a ţării; şi în turnuri clopotele de aramă prinseră a cânta slava celui mai nou biruitor.

Şi intrară cu mare fală şleahticii cei mari, Visniovecki şi Corecki, având la mijloc, între ei, pe fiul lui Irimia, – iar după ei păşea pe cai mândru împodobiţi garda franţuzească a căpitanului Montespin, care era în leafa Doamnei Elisabeta: erau în ea cincizeci de cavaleri cu platoşă şi coif, – oameni vechi de război, cu săbii grele. Priveau mândri în jurul lor şi cu nepăsare: mai treceau printr-o ţară şi mai vedeau un târg nenorocit. Tot aşa de bine rânduiţi şi în straie scânteietoare trecură husarii leşi. După pasul tăcut al acestora, – amestecaţi şi gălăgioşi veneau boierii moldoveni şi leşi, şi altă multă oaste cu miile de robi ţărani, mânaţi cu bice: au curs înlăuntrul târgului două ceasuri încheiate. Şi tocmai în urmă, după se sloboziseră pe mărgini pâlcuri de pradă, intrară buluc cazacii cu cojoacele lor stropite şi mânjite de sânge.

Cum se apropiară de Curtea Domnească, trâmbiţile, fluierele şi dobele începură a suna fără întrerupere. În acest zvon ascuţit şi biruitor, Alexandru intră în biserica domnilor, – apoi ieşi şi trecu la palat unde îl aştepta tronul împodobit cu covoare. Oastea umplu ograda şi toate uliţile din jur până la mari depărtări, şi boierii şi leşii se îmbulziră în sala cea mare.

Acolo s-au firitisit cu toţii şi s-au îmbrăţişat din nou şi Alexandru s-a urcat pe tronul părintelui său, – pe când nu mai conteneau şi tremurau ascuţit bucuroasele flaute. În vremea asta, se pregătea masă mare, iar oştenii cazaci şi leşi au început a împunge pe târgoveţi, a năzui spre dugheni şi spre neveste: toţi biruitorii, şi cei de frunte şi cei de rând, erau flămânzi de mâncare şi petreceri.

La această masă mare, în grabă aşezată, jupân Stroie Orheianu zise către pan Ludno, ginerele său:

— Acuma, între două pocaluri, dragul meu, să vorbim puţintel şi despre rânduiala pe care o poate face măria sa Alexandru în trebile ţării. Vei vedea atuncea, pan Antonie, că nu degeaba ai înarmat dumneata cinci sute din servii domniei tale şi i-ai deprins la război…

— Mazurii mei s-au purtat într-adevăr straşnic… grăi Ludno, întinzând îndărăt, spre cupar, paharul.

— Da; de asta te bucuri, dar mai tare te vei bucura, când cu adevărat te vei folosi de vitejia lor…

— Ce vrei să spui, socrule? întrebă leahul râzând. Orheianu trase mai întâi către sine un taler mare, în care se afla întins un crap de trei ocă. Îl ţinu între palmele întinse, parcă l-ar fi umbrit, şi-l gustă poftitor cu ochii. Încetinel după aceea începu să-l spintece cu cuţitul pe la spinare, ca s-aleagă carnea bună, rumenită-n undelemn, de ţesătura de oase.

— Hof! oftă el purtându-şi limba în gură şi înghiţind în sec; că bun lucru ştiu să gătească monahii noştri… Dacă nu erau ei, şi iazul lor din vale, – nu mi s-ar fi bucurat ochii de-aşa bunătate! Nu pofteşti, pan Antonie?…

Antonie îşi întinse talerul; începu a gusta din peşte mai mult din vârful buzelor, şi privea uimit şi zâmbitor la Orheianu cum mânca de pripit şi de grozav. Boierul se îndeletnici o vreme cu crapul monahilor, apoi oftă adânc, răsturnându-se în scaun, şi-şi sorbi cu ochii închişi paharul mare de vin.

— Ei, amu să vedem ce mai face Vodă! pufni el.

În capul mesei, între nobili şi boieri moldoveni, Alexăndrel sta drept pe un jilţ mai înalt. Îl bucurase cel întâi pahar de vin. Râdea şi vorbea cu hatmanul leah, cu Samoil şi cu marele vornic Nistor şi le amintea, cu un zâmbet de dispreţ, despre proasta şi lăudăroasa scrisoare ce-i trimisese Tomşa înaintea bătăliei.

— Noi i-am scris răspunsul pe spate! zise el vesel, acuma ceteşte şi înţelege că semeţia lui a fost prea grabnică!

— Şi cu degetele lui delicate, Vodă cel tânăr îşi mângâie haina trandafirie de atlaz şi-şi potrivi la piept ceasornicul de aur în chip de ou, – care-i arăta că numai de patru ceasuri e stăpân vremelnic al Moldovei.

Orheianu crezu nimerită clipa, – şi se sculă în picioare, mare, gros şi bărbos.

— Măria ta! milostive Doamne! strigă el c-un glas tare, şi se întoarseră cătră el nenumărate capete de oaspeţi; noi cu dragoste te-am împresurat, şi ne-am luptat ca să dobândeşti ocina pe care ţi-a lăsat-o milostivul şi viteazul tău părinte! Acuma te vom ruga în genunchi noi toţi boierii cei buni de ţară… să faci măria ta rânduială, să pliveşti neghina, să îngrozeşti pe răi şi să ne fii nouă părinte bun! Căci noi cu toţii am pătimit de pe urma mişelului de Tomşa: la toţi ne-a răpit averile, ne-a împărţit moşiile, ş-am rămas calici în ţară străină, măria ta…

— Bătrânul a grăit cuvânt drept… glăsui grav de la locul lui vornicul Nistor. Se cade să se întoarcă boierilor tot ce au pierdut! Şi să fie iertată şi miluită şi prostimea; căci şi ea are loc sub soare!

— Vom împărţi dreptate tuturora… zise Alexăndrel, ridicând mândru capul. Vom chibzui cu boierii şi sfetnicii noştri, să aducem în ţara noastră iarăşi mărirea cea de demult!

Privirile tânărului voievod se înflăcărară şi leşii se grăbiră să-l laude pentru frumoasele lui cuvinte.

Orheianu se aşeză mulţămit în scaun şi se-ntoarse spre ginerele său, clipind şiret din ochi.

— Voiai, pan Antonie, să afli la ce-ţi va folosi cu adevărat vitejia mazurilor domniei tale? Ştii că eu am în Ţara-de-sus patru moşii cu păduri mari, cu iazuri, crâşme şi mori. Dar în Ţara-de-jos am de două ori pe atâtea, – ş-acolo creşteam vitele mele cele bune, pe care le trimiteam la vânzare în Lehia şi la nemţi. Acuma îţi voi spune numai atâta, că cel mai mare şi mai bun pământ al meu, care ţine de Murgeni şi se-ntinde şase ori şapte mii de fălci, e cel despre care-ţi grăiam odată, şi pe care mi l-a rupt Tomşa şi l-a dat obraznicilor răzăşi de la Şoimăreşti… La acest pământ am ţinut eu, pentru că a fost averea mea… Acolo mi s-au înmulţit vitele, acolo am vii, acolo, între sate, am rateşe bănoase şi mori care-mi aduc greu uium; şi iazuri cu peşte, şi cinci mii de ştiubeie în prisăci… Toate le-am avut, căci mi le-a hrăpit tiranul… Acuma cată, pan Antonie, să le dobândim îndărăt. Aceasta-i averea mea. Celelalte moşii, pe lângă asta sunt nişte pustietăţi!

— Cum? strigă râzând Ludno; eu te-am crezut, pan Stroie, bogat mai mult în vorbe şi-n pofală! Şi văd că eşti cuprins cât şi noi, în Lehia…

— Ai crezut asta? strigă Orheianu cu supărare.

— Da, mărturisesc, vorbi cu bună-voie pan Anton, şi te rog iartă-mă!… Eu nu-ţi sunt ginere pentru c-am socotit că vei fi având averi; eu m-am închinat Magdei mele. Pentru ea am îmbrăcat zale; pe ea am urmat-o!… Dar de vreme ce spui că ai bunuri, se cade să le apărăm şi să le câştigăm îndărăt…

— Tot ale Magdei ş-ale domniei tale vor fi!… strigă cu înduioşare Stroie, şi iar sorbi o cupă de vin. Şi-n juru-le vuia sala de un murmur greu, iar din ogradă şi din alte încăperi veneau cântecele şi chiotele cavalerilor şi oştenilor care închinau şi ei băutură şi se săturau cu mâncări, în scurt împlinite de la localnici.

— Las’ să se veselească! grăia către Domn vornicul Nistor. Atâta bucurie pe lume are şi oşteanul!

Orheianu se plecă spre urechea lui pan Ludno.

— Ginere! spuse el cu veselie. Ştii ce-am cugetat eu, cât am stat şi am băut acest pocal de vin? Mult mi-a plăcut mie în Lehia un lucru: Servu-i serv; boieru-i boier! Ai cu cine munci pământul, ai cu cine ieşi la război! Omul tău l-ai aşezat, l-ai legat de pământ, e-al tău! Pe când la noi, iubite, din pricina asprelor vremi, se risipesc proştii ţărani şi ţi-i apucă toţi din toate părţile… Şi sunt locuri cu popor des, mai ferite, mai apărate, – ş-acolo sunt răzăşi care-s mai fuduli decât noi, boierii… Tare-aş dori eu să-i îmblânzesc şi să-i aduc la cuminţenie, să fie ei ai mei şi să mă cunoască de stăpân!…

După această dulce vorbire către leah, jupân Orheianu întinse iar cupa peste umăr.

— Căci eu, începu el iar, eu, boierule, totdeauna am stat ş-am cugetat cu jale la risipa moşiei noastre… Era odată mare, era odată tare, – chiar şi pe craii voştri i-a bătut Ştefan-Vodă cel Bătrân şi alţii… Aşa se găseşte însemnat în letopiseţul cel vechi slovenesc… întreabă pe vornicul Nistor, să-ţi spuie şi el. Şi pe turci i-am bătut; şi pe unguri, şi pe toţi… Aşa era în vremea veche… Şi de ce, iubite? Să-ţi spun eu de ce. Pentru că poporul era ascultător, se scula ca un singur om la glasul lui Vodă, şi-al boierilor… Aşa să fie ş-acuma, – şi iar ne-om ridica unde am fost… Pe mine mă doare inima, pan Ludno, când văd cât de jos am căzut!…

Pan Ludno zâmbi:

— Atunci s-aşteptăm pe Magda, care soseşte cu Doamna Elisabeta, şi să ne ducem cu mazurii mei să facem rânduială unde spui şi cum spui. Aşa este?… Bun cuvânt?

— Da, aşa este! grăi cu duioşie Orheianu. Mult mă bucur că mă aflu iar cu Domnul meu, la ţara mea, şi voi vedea iar prisăcile şi morile, şi grădinile, şi toate, care la noi îs mai frumoase, boierule, decât oriunde pe pământ!…

XXXIII.

Se pregăteşte ceas rău.

Tomşa, aşezat în ţara muntenească, începu să lovească ţinuturile moldoveneşti din margine, răzbind până la

Bârlad. Armata leşilor şi-a Domniei nouă prinse a cunoaşte ş-a supune oraşe şi sate, aşezând pârcălabi noi şi staroşti, ridicând biruri şi hrană pentru oameni şi cai. Doamna Elisabeta, aspră şi tare-n dorinţile ei, voia să ţină închinată ţara creştinilor leşi, şi să scape odată de ruşinea şi jugul necredincioşilor osmanlâi. Oşti proaspete trebuiau adunate, biruri nouă pentru plata lor trebuiau orânduite, şi Nistor vornicul şi hatmanii leşi o ajutau întru izbândirea acestui vis îndrăzneţ. Dar ţara, până la împlinirea dosurilor ei, era zdrobită; oştile începeau în sate un iernatic silnic, luând cu hapca pânea, vita şi muierea omului; şi ţărănimea îngrozită se mişca, hotărâtă să fugă iar peste hotare.

Nerăbdător, Orheianul, cu Magda şi pan Ludno, urmat de mazuri, – coborî cătră Râuţ, spre locurile după care cu dragoste suspina de atâta vreme.

— Ştirea sosirii lor o primi Şoimaru îndată. Paznicii de la Murgeni năvăliră în sat călări, alungaţi parcă de cineva din urmă. Era într-o după-amiază, – şi soarele de toamnă lucea pe-un cer senin.

Cei doi oameni se opriră, descălecară şi se repeziră în ogradă. Tudor, cu mâna încă legată, le ieşi înainte.

— Ce este? întrebă el încruntând sprânceana.

— Jupâne Tudore! grăi unul din ţărani, Gavril Lostun; am zărit din foişor pe boierul Stroie venind cu slujitori mulţi…

— Era uşor de bănuit… vorbi încet Tudor. A pornit fără întârziere. L-aţi însemnat? L-aţi văzut bine?

— Doar îl cunoaştem! strigă Lostun. Numai el îi aşa de mare şi are un bărboi aşa de groaznic! Încă s-au oprit în locul unde face Răutul iaz ş-au privit înspre ostrov…

— De ce? nu era singur?

— Nu. Era şi cu alţi boieri de-ai lui…

— Bine, grăi Şoimaru, după o clipă de gândire. Duceţi-vă şi chemaţi în grabă aice pe bătrâni, la sfat… Şi daţi semnul de clopot; trebuie să steie oamenii gata asupra armelor ş-a cailor. Parcă eu pot şti gândurile Orheianului?…

Călăreţii încălecară în grabă şi porniră să îndeplinească porunca.

— În sat se iscă zvon, deodată. Şoimaru auzi în vecinătate glasuri spăriate de femei care-şi chemau copiii; oamenii se adunau pe-acasă şi-şi grămădeau în staule vitele; copilandri adunau în goană, călărind pe deşelate, grămezi de cai care nechezau.

— Era o vreme limpede şi dulce de toamnă şi toate zgomotele se auzeau desluşit…

Şoimaru chemă pe Lie şi-i porunci să-i gătească murgul şi să-l ţie înşeuat. Apoi numai c-o mână îşi prinse sabia la chimir şi-şi îndesă în cap cuşma de oaie.

— Pe poartă intră, dârz şi morocănos, bătrânul Mihu; veni apoi părintele Ştefan; şi după el alţi bătrâni, cărunţi şi albi, – cei mai vechi şi mai mari ai neamului şoimăresc. Îl înconjurară pe oştean, îşi dădură căciulile brumării pe ochi, şi se rezemară în toiege.

— Aţi auzit? strigă deodată Tudor, privind aprig în juru-i. A venit Orheianu la Murgeni.

— Da, vorbi rar şi îndesat Mihu, a venit să stăpânească iar pământul răpit.

— Nu ştiu de ce-a venit! grăi Şoimaru înălţând capul. A venit cu slujitori să ieie cu sila ce era tot al nostru şi ce ne-a întors judecata cu dreptate? E al lui, ori e-al nostru?

— Nu-i al lui! nu-i al lui! gemu cu tărie Mihu: e-al nostru ş-al strămoşilor noştri morţi!…

— Atunci îl apărăm?

Ca într-o înfiorare, Tudor îi petrecu pe toţi cu privirea-i scăpărătoare.

Bătrânii tăcură. Chiar Mihu, cu spinarea aplecată, îşi frământa obrajii zbârciţi şi cugeta ce răspuns să deie.

Preotul îşi ridică privirile asupra oşteanului şi grăi domol:

— L-om apăra cu hârtiile noastre; acum se cuvine oare să tragem sabia?

— Bine, mormăi nemulţămit Mihu. Dar el cu dreptate vine să ni-l ieie?…

— Eu vă întreb un lucru: încă o dată! vorbi scurt Şoimaru. Al cui e pământul?

— E-al nostru, drept, răspunseră bătrânii ridicând bărbile.

— Atunci de ce râvneşte boierul cu arma la el?

— Staţi... vorbi iar preotul... Să aşteptăm, oameni buni! De ce să ne-nchipuim că vrea să-l ieie cu arma? Ce? e ţara în pradă, pe mâna turcilor? Doar e şi el creştin ca şi noi. Am trăit la un loc cu dânsul şi ne cunoaştem. Şi vom mai trăi, căci şi el are moşie dreaptă a lui în coasta noastră... Să-i cerem judecată nouă, oameni buni, să mergem iar la Domnie, – şi să puie pe masa divanului fiecare îndreptările lui! Şi oare vor fi ochii oamenilor aşa de orbiţi să nu vadă? şi Dumnezeu, chiar, ne va lăsa pieirii? Pentru păcatele noastre n-am suferit destul pân-acuma?...

Bătrânii se întoarseră spre preot, mulţămiţi de cuvântul lui cel bun.

— Înţeleaptă vorbă... rosti încet şi cu stăpânire Şoimaru. Suflete bune şi împăcate din pricina bătrâneţii!... Aţi uitat răutăţile de altădată? Pentru dreptul nostru, pe care de la dumneavoastră l-am învăţat, eu am să întreb pe gospodarii mei cei tineri, cu care am fost la oaste şi m-am luptat pentru Vodă. Pe dumneavoastră, uncheşilor, care-mi sunteţi părinţi şi rude bune, – tot am a vă mai întreba, a doua oară, ceva: cine-a zdrobit cu buzduganul ş-a ucis pe tatăl meu, care a luptat cu dumneavoastră alăturea, când eraţi tineri?

— Copilul are dreptate; voi aţi îmbătrânit! grăi cu tărie Mihu.

— Am dreptate, zise domolit deodată Şoimaru, căci de la dumneata am învăţat să iubesc moşia... Când au intrat mai dinioarea vestitorii în sat, şi mi-au dat ştirea sosirii Orheianului, ş-au risipit-o apoi tuturora, – nevestele şi copiii mai bine au înţeles că vine un vânt de primejdie; şi tot freamătul care s-a deşteptat în sat a arătat inimii mele că nu se înşală!...

— Are dreptate nepotul! vorbi mai tare Mihu.

— Cu toate acestea să stăm pe dreptatea noastră – şi să aşteptăm… încheie Şoimaru, dar cu caii şi armele gata…

Bătrânii îşi plecară frunţile, apoi îmbrăţişară pe oştean: simţeau şi ei a cui e dreptatea; dar peste apa sufletului lor, odată tulburată, acuma se întinsese luciul uitării ş-al iertărilor.

Clopotul prinse a suna în turnul bisericii; Şoimaru se îndreptă spre ţintirim, tăcut şi cu sufletul zbuciumat. Stătu înaintea pietrei pe care era scris numele lui Ionaşcu, şi părea a se gândi.

— Visa la întâmplările care se puteau isca, ş-o nelinişte grea îl cucerea clipă cu clipă. Totuşi, cu mişcări hotărâte şi cu ochii aspri, intră în adunarea oştenilor lui, cerându-le să fie gata pentru orice ceas de primejdie.

— Să ţie fiecare om mâna pe sabie! grăi el cu străşnicie.

Dar după-amiaza trecu liniştită, fără întâmplări, şi soarele se cufundă într-o pâclă uşoară, ca-n nişte mări de pace, ce se întindeau dincolo de zări…

Străjerii trimeşi spre Murgeni aduseră cuvânt bun: linişte!

— Ce gând are boierul? întrebă Mihu, privind cu îndoială spre fecior.

Şoimaru înălţă din umeri şi oftă; strânse mai bine chinga care-i ţinea braţul legat la chimir şi nu răspunse.

Îndată ce se întinse umbra serii, – răsări luna cătră pustietăţile Bugeacului, mare şi sângeroasă, pe un cer fără nici un nour; şi la poartă se opri un străjer, aducând pe un slujitor călare de la Murgeni.

Şoimaru se aşeză pe prispă, ca şi cum n-avea nimica de ascultat. Bătrânul Mihu aşteptă să înainteze omul boieresc pân-aproape şi-l întrebă cu prefăcută linişte:

— Ce veste, voinicule?

— Bună pace, jupâne… zise slujitorul. Boierul nostru a venit la Murgeni.

— Ştim.

— Şi m-a trimes să vă spun cuvânt bun: domnia lui vra să se împace cu dumneavoastră…

— Aşa?
— Da, precum vă spun. Zice boierul: Domnia nouă s-a aşezat pentru multă vreme; ţara nu mai trebuie bântuită; să punem la cale treburile noastre: fiecare cu drepturile lui şi Dumnezeu cu toţi…
— Ai grăit cuvânt bun, Constandine… vorbi cu glas mai îmblânzit moşneagul.
Nădejdea îl făcea mai blajin, – şi cunoştea şi chema pe nume pe slujitor, care era un ţăran, aşezat de mult, vecin, pe Murgenii boierului Stroie.
— Ce răspuns să dau? întrebă omul. Bătrânul privi spre Şoimaru.
— Nici un răspuns; să vedem… mormăi oşteanul.
Slujitorul plecă, pe drum luminat de lună. În sat părea că s-a întins deplină linişte. Dar la fântâna lui Grozav, cătră pădurile Murgenilor, erau adunaţi şi treji, cu cai înşăuaţi, răzăşii.
Tudor chemă pe Lie şi porunci să-i aducă murgul şi să încalece şi el, cu săneaţa încărcată. Îşi cercetă sabia şi porni cătră Murgeni, să se încredinţeze singur, cu ochii lui, ce se pregăteşte şi se fierbe la curtea Orheianului.

XXXIV.

Magda se arată a treia oara.
Luna se ridica în singurătatea cerului, pălită, ca o foaie rotundă de cositor, – şi risipea în întinderi, spre văi, spre codri, spre imaşuri şi ape, un fel de ceaţă de lumină, care ştergea marginile hotărâte ale lucrurilor.
Tudor îşi duse în buiestru calul o vreme, apoi îl lăsă în pas moale, şi, apucând drumul cel mare al Murgenilor, se gândea în trista linişte de toamnă.
Vedea limpede în gândul boierului; căci acuma îl cunoştea şi-l înţelegea pe Orheianu.
— Ce căutau slujitorii prea mulţi cu el? De ce trimesese un răspuns blajin răzăşilor? Un boier mare şi cu trecere la Domnie, când rosteşte o vorbă ca asta bună, răzăşii trebuie să cadă în genunchi de bucurie, şi să se ducă cu mare grabă

la curte, la Murgeni, ca să mulţămească pentru milă şi pentru cuvintele împăciuitoare! Dar odată acolo, fără larmă, fără pricină, boieru-i poate supune, îi trimete la Iaşi, ori îi ţine la oprire. Fără căpitenii, satul poate fi călcat, dovezile şi uricele pot arde odată cu toate gospodăriile răzăşimii. Căci acum nu mai poate fi milă. Şoimăreştii au fost trup şi suflet ai lui Tomşa, – şi la domnie nouă nu pot avea nici intrare, nici îndurare. Pentru deplină şi veşnică împăciuire, un om ca Orheianu, care mai făptuise şi altele, poate pune o cruce peste satul unde vor fi sălăşluit odinioară oştenii vechi şi apărătorii de hotare!

Şi trista istorisire a uncheşului Mihu îi veni din nou în minte, cu cea dintâi ridicare pentru dreptate a neamurilor lui, şi cu pieirea celui mai bun dintre ei, a părintelui lui, – pe care parcă-l purta mort în suflet, cu neînduplecatul cuvânt al răzbunării.

Cum de-a putut el şovăi odată?

Şi la acest gând de întrebare, i se arătă nebuna şi trecătoarea lui dragoste pentru Magda. Era aşa de tânără, de gingaşă şi de frumoasă, şi mestecenii tremurau asupra lor atâta taină, pe când suna uşor codrul în adâncimi, – încât tinereţile lor neştiutoare s-au legat ca pentru vecie. Dar s-au despărţit după o clipă, – şi despărţite au rămas!

A iubit-o el oare cu adevărat?

A iubit-o; dar încet-încet s-a strecurat, ca din pământ, prin mădulări, o ghiară în el, şi s-a urcat şi i-a cuprins inima. Ş-un glas ca o chemare, picurându-i veşnic în urechi, l-a făcut să-şi întoarcă auzul spre mormântul celui fără hodină. Şi-ntre dragostea lui prăpădită şi el, s-a aşezat ca o pâclă, – şi s-a ridicat în pâclă umbra sângerată…

— Între noi e sânge… şopti ca-ntr-o nălucire oşteanul.

Lie îl întrebă din urmă:

— Ai spus ceva, stăpâne?…

— Nu; mă gândeam la un lucru de demult.

— Stăpâne, grăi iar Lie după o clipă, ştii că ne apropiem de Murgeni şi întâlnim oameni?…

Răzăşul îşi scutură pletele şi cercă să-şi alunge gândurile. Tot acest vis al dragostei de altădată i-a venit pentru că era încredinţat de un lucru: Magda era aproape de el, la curtea din Murgeni. Zâmbi de slăbăciunea şi de visurile lui.

— Cine-i pe drum înaintea noastră? şopti el apoi deodată, stăpânindu-şi calul.

Şi se opri fără teamă în lumina lunii, aşteptând.

Curtea de la Murgeni, cu lumini aprinse, trebuie să fi fost la o fugă de cal, de coasta de sub codrul cel mare. Răutul se împrăştia chiar înaintea lui în iaz larg, cât bătea ochiul; şi spre ostrovul cu sălcii aplecate şi desfrunzite pluteau puncte negre şi mărunte: erau raţele sălbatice, ieşite pe podul argintiu al lunii.

Prin lumina nehotărâtă, veneau pe drum doi călăreţi. Înaintau; sosiră aproape; şi deodată în faţa ochilor lui Şoimaru se aşeză pâcla şi se ridică umbra sângerată. Parc-ar fi fost un vis. Dar era aeve: şi cunoscu la câţiva paşi de el pe fata Orheianului, urmată de aproape de un bărbat. Întâi socoti că-i jupân Stroie; dar era un străin.

Cum o văzu inima i se strânse ca-n cleşte. Apoi o aţinti şi simţi că despărţirea lor era veşnică. Cum o văzu că l-a cunoscut şi-i zâmbeşte, mânia pe care i-o jurase, şi furtuna vorbelor, şi fulgerul ochilor pieriră. Se simţi departe şi despărţit de ea.

Magda ţipase uşurel când îl cunoscuse; apoi îi zâmbi cu bucurie.

— Ce întâlnire ciudată! zise ea cu glasu-i dulce.

Şi întorcându-se spre Ludno îi zise în grai polonez:

— E un prietin de altădată… îngăduie-mi, soţul meu, să-l întreb două cuvinte. Nu ştie limba leşască…

Şoimaru o privi cu uimire. Ce gând avea? Pan Anton înainta cu calul şi salută din cap pe oştean, mormăind un cuvânt leşesc: Dobro vecer!

— E boier? întrebă el încet pe domniţa lui.

— Fără îndoială… ciripi ea dulce… E un prietin al tatălui meu…

Şoimaru sta neclintit, fără cuvânt, pe cal. Lie căsca ochii mari şi nu pricepea nimic.
Vorbind moldoveneşte, Magda se îndreptă cătră Şoimaru:
— E lună plină, zise ea, ş-am ieşit cu soţul meu… Văd că întâlnirile noastre sunt totdeauna foarte ciudate: aceasta e a treia… Şi ştiu că eşti amărât şi supărat pe mine…
— Nu sunt amărât, nici supărat… răspunse Tudor.
— Atunci ai înţeles împrejurarea de la Ianev… şopti ea.
Tudor nu răspunse. Ea zâmbi, căci o privea Ludno, dar rosti cuvinte grele:
— Pan Tudore, îţi aduci aminte când coboram prin codru şi vedeam din poiană acest ostrov dinaintea noastră?
— Am uitat… răspunse încet şi rar răzăşul.
Ea tăcu şi-l privi ţintă. Păru înfiorată de răceala nopţii; îşi trase la gât şi la obraji guleraşul de blăniţă albă.
— Nu, n-ai uitat!… zise ea repede.
Şi-ndată adăogi, ca şi cum Lie nici n-ar fi fost lângă ei:
— Şi eu te-am iubit; dar cărările noastre au trebuit să se despărţească!…
Avea glasul dulce de odinioară.
Şoimaru tresări, parcă l-ar fi izbit o sabie.
— Da, zise ea iar, râzând către Ludno, ca de-o glumă; şi ştiu că ţi-am fost dragă…
— Acum între noi e sânge… vorbi Şoimaru, ca şi cum şi-ar fi urmat visul lui singuratic.
— Ştiu, răspunse ea, am aflat de la tata; a vorbit azi chiar cu bărbatul meu şi a hotărât lucruri grele împotriva răzăşilor… Chiar voiam să-ţi trimet mâni în zori cuvânt: fugi, că ţi-i ameninţată viaţa…
— Cum? strigă deodată îndârjit răzăşul. Socoate stăpânul Murgenilor că mă va ucide pe mine cum a ucis pe tatăl meu? Ah, domniţă Magdă, mi-ai lămurit deplin sufletul şi mi-ai adus aminte că zadarnic stăm sub lună, că toate ale noastre sunt deşărtăciuni! N-a fost nimic între noi decât blăstămul! Nu-i nimic între mine şi părintele tău decât sângele! Du-te; te-am iertat pentru umilire…

Şi fără nici un cuvânt şi furtunos, Şoimaru îşi întoarse calul şi se depărtă, până ce el şi slujitorul părură umbre în pâcla de lumină. Ludno înălţă din umeri şi dojeni cu dragoste pe Magda.

— Ce vorbe i-ai spus, de ce l-ai certat, sufletul meu? De ce-a plecat, parcă n-ar fi în toate minţile?

— I-am spus o veste însemnată… răspunse Magda, stăpânindu-şi greu tulburarea.

XXXV.

Morţii poruncesc celor vii.

Şoimaru nu s-a arătat până a doua zi în sat. Pe după miezul-nopţii trecuse pe la fântâna lui Grozav şi avusese tainic sfat cu oştenii lui; după aceea nimeni nu ştia pe unde rătăcise. Nu ştia nici Lie, care se întorsese singur acasă, îngrijat şi uimit, – dar cu straşnică poruncă de la stăpân să nu crâcnească nimic nimănui de cele ce văzuse şi auzise.

Un soare blând răsări a doua zi, într-o duminică, ş-o lumină prietinoasă se împânzi peste sat, asupra căsuţelor albe ş-a livezilor desfrunzite. Clopotul sună în turnul bisericii vechi prelung, şi tremura cântarea lui până la mari depărtări, unde s-amestecau cerul şi pământul într-o brumă alburie şi-ncepea spre Mare sălbatica stepă.

Oamenii fuseseră îngrijoraţi, dar vestise Constandin, slujbaşul de la Murgeni, pacea boierească, – şi acuma, împreună cu preotul, mulţămeau lui Dumnezeu, „că-i scăpase de tot vrăjmaşul, mânia şi primejdia…”

— Poate tot aveau dreptate moşnegii… şopteau muierile cu mâna la gură. Suntem şi noi şi boierul de-o lege şi ne închinăm lui Hristos!… Ne fereşte Cel-de-sus să ne vedem feciorii sângerând subt ochii noştri. Destule suferinţi au fost în trecut!

Slujba, după tipicul cel mare, se petrecu în linişte şi gospodarii ieşiră în ţintirimul larg. Pe morminte căzuseră florile şi putrezeau. Femeile umblau, îşi căutau morţii şi le aprindeau candele. Iar bătrânii, rezemaţi în toiegele lor,

grăiau încet, privind cum trec peste locaşurile veşnice fire lungi şi argintii de matasa-morţilor.

În liniştea aceasta a satului, deodată se făcu un uşor zvon. Lostun, care fusese pândar la Murgeni, se repezi în ograda bisericii şi vesti pe cei adunaţi că boierul Stroie Orheianu a intrat în sat cu puţini slujitori, şi vine să steie de vorbă cu fruntaşii Şoimăreştilor.

— Vine fără sfială… grăi Lostun. Se leagănă pe cal şi-şi mângâie barba mare… Se uită la unii şi la alţii pe care-i întâlneşte, şi râde…

— Ciudat lucru şi foarte de mirare!… mormăi clătinând din cap Mihu.

Dar Lostun parc-ar fi vestit şi pe Tudor Şoimaru: căci neamurile lui îl văzură venind încet pe poarta bisericii. Era tăcut, îi ardeau ochii, dar părea foarte liniştit. Privi spre femei şi spre copiii strânşi la o parte; după aceea se alătură de sfatul bătrânilor, fără să zică nici o vorbă. Cu braţul drept îşi pipăi mâna stângă, să vadă dacă stă bine în chinga ei, – apoi îşi rezemă pumnul de straja săbiei şi scoase un picior înainte.

— Ai auzit? îi şopti cu oarecare îngrijorare uncheşul Mihu. Vine la sfatul nostru boierul Stroie…

— Da, răspunse Tudor; să aşteptăm!

Măreţ în straiul lui bogat, călare pe un roib nalt de Lehia, Orheianu se arătă în uliţă, urmat de slujitorii lui înarmaţi. Erau mazuri voinici, cu ochii verzi şi cu umerii obrajilor roşcovani şi ieşiţi în afară. Boierul coti la podeţ şi intră călare în ograda bisericii. Răzăşii îl priveau venind, ridicară capetele, dar nu-şi scoaseră cuşmele.

Orheianu se opri şi zise c-un fel de mulţămire, rotindu-şi ochii asupra tuturor celor care erau de faţă:

— Bine v-am găsit, oameni buni!

— Îţi mulţămim, boierule… răspunse preotul cu bunătate şi cu privire bună, făcând un pas înainte. Ceilalţi murmurară încet salutarea şi priveau cu luare-aminte la vechiul lor duşman.

— Aţi auzit, oameni buni, grăi deodată cu glas gros boierul, – că domnia Tomşei s-a petrecut din lumea asta ş-a venit în scaunul ţării Alexandru-Vodă, pe care şi noi l-am ajutat şi l-am apărat…

— Am auzit! răspunse îndesat uncheşul Mihu.

— Acest Domn al nostru a auzit de toate câte s-au petrecut aici. Ştie că Orheiul a dat oşteni lui Tomşa, ştie că Şoimăreştii au dat şi căpitan de steaguri, şi cu toate acestea m-am milostivit eu ş-am pus cuvânt să ierte toate…

Răzăşii nu răspunseră. Boierul dintrodată dădu cu ochii de Şoimaru, şi-ncepu a râde c-o veselie ciudată.

— Cum, căpitane Tudore? şi dumneata eşti aici? te-ai întors de la oaste?

— Da, boierule… răspunse liniştit răzăşul.

— Foarte bine se nimereşte atunci întâlnirea, şi mă bucur, căci am venit aicea la împăcăciune…

— Dumnezeu îţi va ajuta pentru tot binele ce-l vei face… grăi popa mulţămit; şi moşneagul ar mai fi spus ceva dacă privirea aprigă a lui Şoimaru nu i-ar fi îngheţat vorba pe buze.

— Bătrânii ajung o vreme rea, şopti oşteanul la urechea lui Mihu, când nu înţeleg nimica şi, ca şi copiii, nu se pricep s-aştepte!…

Mihu îşi încruntă sprâncenele şi-şi întoarse o ureche cătră boier.

— Eu vă rog, gospodarilor, zise cu umilinţă Orheianu, aveţi bunătate şi mă răsplătiţi pentru toate ostenelile mele… Daţi-mi mie de bună-voie moşia voastră, – căci eu mi-am pus obrazul pentru voi şi v-am cerut iertarea de la Vodă!…

Răzăşii deodată se priviră înfioraţi ş-apoi începură să se frământe. Acuma pricepeau râsul cel bun al Orheianului!

— Nu-mi răspundeţi nimica, oameni buni? întrebă cu aceeaşi înmlădiere moale de glas boierul.

— Cum, boierule? întrebă Mihu, azvârlindu-i o privire ageră. Dumneata ne ceri moşia pe care-ai stăpânit-o şi noi am câştigat-o prin dreaptă judecată acu patru ani?

— Nu, moşule, răspunse zâmbind Orheianu. Cer toată moşia voastră: daţi ce-a mai rămas, ca să-mi întregesc ce-i al meu!

— Şi noi ce să facem?

— Ce vă va lumina Dumnezeu!…

Bătrânii rămaseră înmărmuriţi. Femeile prinseră a plânge.

— Ce te miri aşa de tare, căpitane Tudore? strigă apoi deodată boierul cu semeţie. Ce mă priveşti astfel? Îţi pare ciudat? Ieri ai fost tu tare şi astăzi sunt eu!…

Şoimaru făcu doi paşi şi grăi:

— Boierule, eu nu te-nţeleg!

— Ce nu-nţelegi? strigă Orheianu privindu-l ţintă. Iată judecata mea. Asta-i! Care din voi va îndrăzni astăzi să ridice un deget asupra mea? Astăzi nu mai este mişelul vostru Tomşa, şi Domnia v-ar spulbera de pe faţa pământului de-aţi îndrăzni… De aceea eu am venit în mijlocul vostru, şi nu va cuteza unul să mişte braţul! Ha-ha!

— Boierule, te-nşeli, zise cu linişte Şoimaru.

— Aşa? Ha! mă-nşel? Nu mă-nşel, căci dacă mazurii mei vor răcni numai o dată, cu străşnicie, în limba lor, – vor veni toţi ceilalţi şi vă vor pune pe toţi cu feţele la pământ! Îndrăzneşti tu poate, Şoimarule? Nu îndrăzni, că ţi-i braţul frânt. Şi te iert pentru cuvântul tău prost, căci o dată, în viaţă, mi-ai făcut un bine…

— Boierule, strigă Şoimaru cu ochii scăpărând, ai greşit dac-ai venit în vizunia lupului! Eu mai am un braţ tare, şi te voi aşeza cu pieptul pe mormântul părintelui meu, pe care tu l-ai ucis cu buzduganul lui Aron! Ai ucis: ţi-a venit ceasul pedepsei!

Boierul atunci smuci năprasnic frâul calului. Mazurii chiuiră deodată prelung, şi le răspunseră răcnete cumplite la marginea satului.

— Să nu cutezaţi, mişeilor! urlă Orheianu. Să nu cutezi, mişele! rânji el către Şoimaru. Te voi bate peste fălci, ca pe tatăl tău, şi voi spulbera pe toţi nemernicii ca tine…

Izbucnind într-o mânie grozavă, de mult stăpânită sub vorbe blajine şi rânjite, – Orheianu îşi repezi din şa trupu-nainte, scuipă pe Şoimaru şi ridică asupră-i buzduganul, pe care-l scoase de sub cingătoare.

Dar oşteanul trăsese sabia. Atunci îl văzură întâi neamurile lui, turbat ca fiara, cu ochii crunţi şi cu obrazul ca de var. Se schimbase într-o clipă şi nu-l mai cunoşteau. Cu braţul drept ridică fierul, se repezi ca scăpat dintr-un arc, şi lovi în creştet pe Orheian. Şi-nălţând a doua oară sabia, răcni aşa de cumplit, încât mazurii, înfricoşaţi, smunciră frâiele şi se năpustiră pe poartă.

Urletul lui Tudor era o chemare. Pe uliţa satului, din râpa din dosul bisericii, se repeziră toţi flăcăii Şoimăreştilor călări, cu săbiile şi suliţile. Lie venea în frunte ducând de căpăstru calul căpitanului. O clipă se opriră, îmbulziţi în uliţă până departe, în urmă, aşteptând. Iar pe Şoimaru îl priveau neamurile lui cum c-o mână trage de barbă trupul greu al boierului şi-l leapădă lângă piatra de mormânt pe care era însemnat numele lui Ionaşcu şi anul cumplit al morţii lui…

Fără să mai privească în urmă, Tudor se prăpăstui pe poartă; Lie îl prinse de subsuoară şi-l ajută să salte în şa; şi la ţipătul de năvală cunoscut de ei, călăreţii porniră în ropot spre Murgeni, spre mazuri şi spre curtea boierească.

În urmă, numai uncheşul Mihu se urni din loc, se apropie de boier, îl privi cum zăcea în balta-i de sânge, îşi scoase domol contăşul din spate şi i-l aşeză cu grijă peste piept şi peste faţă.

Se întoarse apoi la ceilalţi şi cuvântă cu voce răguşită parcă de trudă:

— Să-l ierte Dumnezeu!

Iar Şoimaru îşi duse într-o întinsoare călărimea întărâtată ca şi el spre curtea boierului. Izbiră pe mazuri, îi întoarseră în loc, şi începură a-i bate şi a-i tăia până ce-i năruiră în iazul Răutului. Şi trecură mai departe şi se opriră cu caii în răsuflet greu la curtea boierească.

— Aici e ghizunia duşmanului! zise Şoimaru arătând cu sabia. S-o risipim şi s-o dăm vântului!

Ludno şi cu domniţa lui, înspăimântaţi de neaşteptata năvală, ieşiră în pridvor, coborâră scările; – apoi, văzând săbii sclipind spre ei, se răsuciră ca să scape îndărăt. Femeia ţipa cu glas sfredelitor şi ascuţit. Leahul trase pala. Flăcăii năvăliră asupra lor. Dar Şoimaru se repezise, şi acoperi pe Magda cu sabia.

— Fraţilor, nu ucideţi! strigă el.

Când ceilalţi se traseră îndărăt, el zise gâfâind celor căzuţi în genunchi.

— Sculaţi, luaţi-vă caii şi plecaţi. Vă vor întovărăşi oameni de-ai mei până-n târg la Soroca!

Dar numai Magda-i înţelegea graiul lui moldovenesc. Şi din mânia stăpânită, din tulburarea lui, din ochii sticloşi ca de fiară, ea pricepu o parte de adevăr, – şi gemea cu mâinile la tâmple, îl privea cu groază, şi se lăsa dusă de subsuori de flăcăii răzăşilor.

Atunci porunci Şoimaru că s-aducă şumuioacele de paie şi tăciunii, şi dădu foc curţii de la Murgeni el singur cu mâna lui. S-au zbătut şi s-au răsucit flăcările toată noaptea. Ş-a porunci pe urmă răzăşilor s-o dărâme şi s-o împrăştie în patru părţi. Şi, până luni la amiazi fiind curtea asemănată cu pământul, a hotărât să vie pluguri.

Era un cer fără soare şi mohorât deasupra şi soseau de la munţi, pe vârfurile înălţimilor, nouri zdrenţuiţi. Tudor sta drept pe cal şi neînduplecat; şi ieşiseră şi toţi Şoimăreştii, bătrâni, muieri şi copii; şi priveau cum trec fără încetare brăzdare cu şase boi şi apasă pe cormane oşteni, înegrind şi asemănând încet bătătura unde sălăşluise stăpânirea Orheianului.

XXXVI.

Orice istorisire are sfârşit.

Priveghiul conteneşte; cartea se-nchide. Se cuvine, după rânduiala bunilor povestitori de odinioară, să arătăm că sfârşitul văduvei lui Irimia-Vodă a fost cel mai nenorocit

dintre al tuturor doamnelor Moldovei, căci după un an, în 1617, turcii şi tătarii şi gloatele pământenilor, pătrunzând până la Iaşi, i-au zdrobit oastea aşa de frumos întocmită de ginerii ei, – şi pe ea au prins-o ş-au ruşinat-o păgânii, cum spune cu durere cronicarul. Casa ei în ţara moldovenească a fost risipită şi feciorii înjosiţi. Numai domniţele ei, în Lehia, s-au bucurat de averi şi nume; dar, după firea mamei lor, semeţe şi poftitoare s-ajungă tot mai sus, la puterile lumii, au stârnit zâzanii, certuri şi războaie, – până ce s-au stâns, şi numele le-au rămas pomenite cu blăsteme de şleahtici.

Când Tomşa, târziu, a venit în ţară, într-a doua domnie, – a lăsat să cadă un ban de argint celui dintâi calic orb de la scara bisericii domneşti. După glas, nevolnicul, care era Nicoriţă, fost armaş odată, l-a cunoscut, şi a bătut cu umilită mulţămire mătanie Domnului său. Iar Vodă, cuminţit acum şi mult îmblânzit, a suspinat – aducându-şi aminte cât de schimbătoare sunt toate ale oamenilor.

Bârnova, precum se ştie, a venit domn în ţara lui şi-l chema Barnovschie; iar în vremea lui niciodată nohaii lui Cantemir n-au călcat pământul nostru.

Domniţa Magda şi-a purtat lumina ochilor ei prin ţări străine şi pribeagă a rămas până la mormânt; ci totuşi ceva din visul ei de tinereţă a rămas pentru totdeauna în taina poienii de unde se vedeau satele şi apele Orheiului.

Au pierit codrii; s-a stâns şi această rămăşiţă a ei, ca mireasma unei flori.

Iar Tudor cu soţia lui Aniţa, şi Mihu, şi toţi ceilalţi răzăşi au fost urgisiţi şi prigoniţi, dar s-au ţinut cu tărie. Pe urmă cei ce-au venit după ei au fost călcaţi şi supuşi de alţii; şi vremea necontenit i-a lovit până ce le-a plecat frunţile adânc spre pământ.

Bunicii mei sunt strănepoţii acelor oameni. Şi această istorisire de acum trei sute de ani, din vremea când strămoşii erau încă dârji, am scris-o în liniştea unei prisăci, având în inima mea răsunetul durerii lor.

SFÂRŞIT